

ဝေဒနာက စ၍ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရန် ဟောကြားတော်မူ၏။ ဖဿ ထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ်အတွက် ဖဿ၏ အစွမ်းဖြင့် ဖဿကစ၍ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရန်လည်းကောင်း၊ ဝိညာဏ်၏အစွမ်းဖြင့် ဝိညာဏ်က စ၍ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရန်လည်းကောင်း ဟောကြားတော်မူအပ်သည်ရှိသော် နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းသည် မထင်ရှား ဖြစ်နေတတ်၏။ အမှိုက်တိုက်ကဲ့သို့ ထင်လာတတ်၏။ အလျော်အားဖြင့် ဆိုရမူ ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်က ဝေဒနာ ထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်နေသဖြင့် ဝေဒနာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဝေဒနာက စ၍ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရန် ဟောကြားတော်မူအပ်သည်ရှိသော် နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းသည် ထင်ရှားလာတတ်၏။ အကြောင်းမူ ထိုယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် ဝေဒနာတို့၏ဖြစ်ပုံ အခြင်းအရာ၏ ထင်ရှားသောကြောင့်ပင် ဖြစ်၏။ အကျယ်မှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

ထိုဝေဒနာ ထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် သုခဝေဒနာ ဒုက္ခဝေဒနာတို့၏ ဖြစ်ပုံကား ထင်ရှား၏။ အကြင်အခါ၌ သုခဝေဒနာသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုအခါ၌ တစ်ကိုယ်လုံးကို ချောက်ချားစေလျက်၊ နှိပ်နယ်လျက်၊ ပျံ့နှံ့လျက်၊ ယိုစီးသကဲ့သို့ ဖြစ်စေလျက် (= စွတ်စိုစေလျက်) အကြိမ်တစ်ရာ စစ်အပ်သော ထောပတ်ကို ခံစားစေသကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ အကြိမ်တစ်ရာ ချက်အပ်သော ဆီကို သုတ်လိမ်းစေသကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ရေအိုး အလုံးပေါင်း တစ်ထောင်ဖြင့် ပူအိုက်ခြင်းကို ငြိမ်းစေသကဲ့သို့လည်းကောင်း “အဟော သုခံ အဟော သုခံ = ဪ ချမ်းသာလေစွ၊ ဪ . . . ချမ်းသာလေစွ”ဟူ၍ စကားလုံးကို မြွက်ဆိုစေလျက်သာလျှင် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

အကြင်အခါ၌ ဒုက္ခဝေဒနာသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုအခါ၌ တစ်ကိုယ်လုံးကို ချောက်ချားစေလျက်၊ နှိပ်နယ်လျက်၊ ပျံ့နှံ့လျက်၊ ယိုစီးသကဲ့သို့ ဖြစ်စေလျက် (= စွတ်စိုစေလျက်) အလွန် လောလောပူသော ထယ်သွားကို ခန္ဓာကိုယ်အတွင်းသို့ သွင်းလိုက်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ကြေမွသော ပွက်ပွက်ဆူနေသော ကြေးနီရည်ဖြင့် သွန်းလောင်းလိုက်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ ခြောက်သွေ့သော မြက်၊ တောစိုးသစ်ပင်ရှိသော တောအတွင်း၌ ထင်းမီးရှူးစည်းကို ထည့်သွင်း ပစ်ချလိုက်သကဲ့သို့လည်းကောင်း “အဟော ဒုက္ခံ၊ အဟော ဒုက္ခံ = ဪ ဆင်းရဲလေစွ၊ ဪ . . . ဆင်းရဲလေစွ”ဟူ၍ အထူးထူးအပြားပြား ပြောဆိုစေလျက်သာလျှင် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤသို့လျှင် သုခဝေဒနာ ဒုက္ခဝေဒနာ ဖြစ်မှုသည် ထင်ရှား၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၃။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၁-၂၈၂။)

နောက်တစ်မျိုးကား ဒုက္ခလည်း မဟုတ် သုခလည်း မဟုတ်သော အဒုက္ခမသုခ အမည်ရသော ဥပေက္ခာ ဝေဒနာသည် ပြုဖို့ရန် ခက်ခဲ၏။ အမှိုက်တိုက် အမှိုက်မှောင်သဖွယ် ဖြစ်၍ မထင်ရှားပေ။ ထို အဒုက္ခမသုခ = ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် သုခ ဒုက္ခ ဝေဒနာတို့၏ ကင်းသွားရာ = ဥပါဒိ-ဋီ-ဘင် သက်တမ်းစေ့၍ ပျက်သွားရာ အခါ၌ အာရုံအပေါ်ဝယ် သာယာမှု ရှိခြင်း၊ သာယာမှု မရှိခြင်းကို ပယ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် အလယ်အလတ် မဇ္ဈတ္တအခြင်းအရာ ရှိသည်ဖြစ်သော (= အာရုံကို လျစ်လျူရှုသော အခြင်းအရာရှိသည် ဖြစ်သော) ဒုက္ခလည်း မဟုတ် သုခလည်း မဟုတ်သော ဝေဒနာတည်း - ဤသို့သော နည်းအားဖြင့် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်အား ယင်းအဒုက္ခမသုခ = ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် ထင်ရှား၏။ ဥပမာ- အဘယ်ကဲ့သို့နည်းဟူမူ -

မုဆိုးတစ်ဦးသည် သားသမင်၏ နောက်သို့ လိုက်နေ၏။ သားသမင်သည် ပြေးရင်းဖြင့် လမ်းခုလတ် စပ်ကြား တစ်နေရာ၌ တွေ့ရှိသော ကျောက်ဖျာထက်သို့ တက်၍ ပြေး၏။ မုဆိုးကလည်း ကျောက်ဖျာထက်သို့ တက်၍ ပြေးသွားသော သားသမင်၏ ခြေရာကို ခံလျက် အစဉ်အတိုင်း ဖြစ်သော လမ်းသို့ လိုက်၏။ ယင်းသို့ လိုက်သော မုဆိုးသည် ကျောက်ဖျာ၏ ဤမှာဘက်၌လည်းကောင်း၊ ထိုမှာဘက်၌လည်းကောင်း သားသမင်၏ ခြေရာကို မြင်၍ ကျောက်ဖျာထက် အလယ်၌ သားသမင်၏ ခြေရာကို မမြင်ရပါသော်လည်း “ဤနေရာမှ ကျောက်ဖျာပေါ်သို့ တက်သည်၊ ဤနေရာ၌ ကျောက်ဖျာပေါ်မှ ဆင်းသည်၊ အလယ်ဖြစ်သော ကျောက်ဖျာထက်၌

ဤအရပ်ဖြင့် ဖြတ်သွားသည် ဖြစ်ပေလိမ့်မည်”ဟု ဤသို့ သားသမင်၏ ခြေရာကို ခံသော မိဂပဒဝလဉ္စနနည်း အားဖြင့် သားသမင်၏ ကျောက်ဖြာထက် အလယ်၌ ရှိသော ခြေရာကို သိသကဲ့သို့ မှတ်ပါ။

ကျောက်ဖျာထက်သို့ တက်ရာ အရပ်၌ သားသမင်၏ ခြေရာသည် ထင်ရှားသကဲ့သို့ ဤအတူပင် သုခ ဝေဒနာ၏ ဖြစ်မှုသည် ထင်ရှား၏။ ကျောက်ဖျာထက်မှ ဆင်းသက်ရာ အရပ်၌ သားသမင်၏ ခြေရာသည် ထင်ရှားသကဲ့သို့ ဤအတူပင် ဒုက္ခဝေဒနာ၏ ဖြစ်မှုသည် ထင်ရှား၏။ “ဤအရပ်မှ ကျောက်ဖျာထက်သို့ တက်သည်၊ ဤအရပ်မှ ကျောက်ဖျာထက်က ဆင်းသည်ဖြစ်၍ အလယ်ကျောက်ဖျာထက်၌ ဤသို့သွားသည် ဖြစ်ပေလိမ့်မည်” ဟု ဤသို့ မိဂပဒဝလဉ္စနနည်းအားဖြင့် ကျောက်ဖျာထက်၌ သားသမင်၏ ခြေရာကို ဉာဏ်ဖြင့်ယူခြင်းကဲ့သို့ - သုခဝေဒနာ ဒုက္ခဝေဒနာတို့၏ ကင်းသွားရာ = သက်တမ်းစေ့၍ ချုပ်ပျက်သွားရာအခါ၌ အာရုံပေါ်ဝယ် သာယာမှု ရှိခြင်း၊ သာယာမှု မရှိခြင်းကို ပယ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် အာရုံပေါ်၌ အလယ်အလတ် မဇ္ဈတ္တ အခြင်းအရာ = အာရုံကို လျစ်လျူရှုသော အခြင်းအရာရှိသည် ဖြစ်သော ဒုက္ခလည်း မဟုတ် သုခလည်း မဟုတ်သော ဥပေက္ခာ ဝေဒနာသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏ဟု သားသမင်၏ ခြေရာကို ခံသော မိဂပဒဝလဉ္စနနည်းအားဖြင့် ဉာဏ်ဖြင့်ပိုင်းခြား ယူသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ အသိဉာဏ်ဝယ် ယင်းအဒုက္ခမသုခ = ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် ထင်ရှား၏။ - ဤဆိုအပ်ပြီးသောနည်းဖြင့် ဘုရားရှင်သည် ရှေးဦးစွာ ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို တစ်နည်းဆိုရသော် ကာယာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားတော်မူပြီးမှ နောက်ပိုင်းကာလ၌ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို တစ်နည်းဆိုရသော် ဝေဒနာနုပဿနာ စသော ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားတော်မူလတ်သည်ရှိသော် ဝေဒနာ၏ အစွမ်းဖြင့် နာမ်ခန္ဓာ လေးပါးမှ ဝေဒနာကို သီးခြားထုတ်ဆောင်တော်မူပြီး၍ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းရှုကွက်ကို ညွှန်ကြားပြသတော် မူလေသည်။

(အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၃-၂၅၄။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၂။)

ဤအဘိဓမ္မာ ဝိဘင်းပါဠိတော် မဟာသတိပဋ္ဌာန ဝိဘင်းသက်သက်၌သာ ဤသို့ ညွှန်ကြားပြသတော်မူ သည် မဟုတ်သေး၊ ဒီဃနိကာယ်ဝယ် -

- ၁။ မဟာနိဒါနသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊
- ၂။ သက္ကဋ္ဌဥသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊
- ၃။ မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊
- မဇ္ဈိမနိကာယ်ဝယ် -
- ၄။ မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊
- ၅။ နုဠတဏှာသင်္ခယသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊
- ၆။ မဟာတဏှာသင်္ခယသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊
- ၇။ နုဠဝေဒလ္လသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊
- ၈။ မဟာဝေဒလ္လသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊
- ၉။ ရုဠပါလသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊
- ၁၀။ မာဂဏ္ဍိယသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊
- ၁၁။ ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊
- ၁၂။ အာနေဇ္ဇသပ္ပါယသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊
- သံယုတ္တနိကာယ်ဝယ် -
- ၁၃။ နုဠနိဒါနသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊
- ၁၄။ ရုက္ခောပမသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

၁၅။ ပရိဝီဓသနသုတ္တန်၌လည်းကောင်း၊

၁၆။ ဝေဒနာသံယုတ် တစ်ခုလုံး၌လည်းကောင်း -

ဤသို့လျှင် များစွာကုန်သော သုတ္တန်ဒေသနာတော်တို့၌ ရှေးဦးစွာ ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို တစ်နည်းဆိုရသော် ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားတော်မူပြီးမှ နောက်ပိုင်းကာလ၌ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို တစ်နည်းဆိုရသော် ဝေဒနာနုပဿနာ စသော ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားတော်မူလတ်သည်ရှိသော် ဝေဒနာ၏ အစွမ်းဖြင့် နာမ်ခန္ဓာလေးပါးမှ ဝေဒနာကို သီးခြား ထုတ်ဆောင်တော်မူပြီး၍ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းရှုကွက်ကို ညွှန်ကြားပြသတော်မူလေသည်။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၄။)

သက္ကပဉ္စသုတ္တန်

တတ္ထ ဘဂဝါ ယဿ ရူပံ ပါကဋံ၊ တဿ သင်္ခေပမနသိကာရဝသေန ဝါ ဝိတ္ထာရမနသိကာရဝသေန ဝါ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနံ ဝိတ္ထာရေန္တော ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတိ။ ယဿ အရူပံ ပါကဋံ၊ တဿ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတိ။ ကထေန္တော စ တဿ ဝတ္ထုဘူတံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဒဿေတွာဝ ကထေတိ၊ ဒေဝါနံ ပန အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ပါကဋန္တိ အရူပကမ္မဋ္ဌာနဝသေန ဝေဒနာ အာရဘိ။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၁၄။)

ထိုရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်း နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း နှစ်မျိုးတို့တွင် အကြင်ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ရုပ်တရားသည် ထင်ရှား၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား ဘုရားရှင်သည် သင်္ခေပမနသိကာရ = အကျဉ်းနှလုံးသွင်းနည်း၏ အစွမ်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဝိတ္ထာရမနသိကာရ = အကျယ်နှလုံးသွင်းနည်း၏ အစွမ်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း စတုဓာတုဝဝတ္ထာန်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ချဲ့ထွင်လျက် ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားတော်မူ၏။ အကြင်ပုဂ္ဂိုလ်အား နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းသည် ထင်ရှား၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်အား ဘုရားရှင်သည် နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားပေးတော်မူ၏။ ထိုသို့ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားပေးတော်မူရာ၌လည်း ထိုနာမ်တရား၏ စွဲမှီရာဝတ္ထု ဖြစ်သော မှီရာဝတ္ထုရုပ်နှင့် အာရုံရုပ်တည်းဟူသော ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ညွှန်ကြားပြသတော်မူပြီးမှသာလျှင် နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားပေးတော်မူ၏။ နတ်တို့၏ အသိဉာဏ်၌ကား နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းက ထင်ရှားသောကြောင့် နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဝေဒနာကို အားထုတ် ဟောကြားတော်မူလေသည်။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၁၄။)

ဤအဋ္ဌကထာ၏ ဖွင့်ဆိုချက်အရ ဘုရားရှင်သည် ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းရှုကွက်ကို ဟောကြားတော်မူရာဝယ် ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျဉ်းနည်း၊ ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျယ်နည်းအားဖြင့် စတုဓာတုဝဝတ္ထာန်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားတော်မူ၍၊ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းရှုကွက်ကို ဟောကြားတော်မူရာ၌ ယင်းနာမ်တရား၏ စွဲမှီ၍ ဖြစ်ရာ မှီရာဝတ္ထုရုပ်နှင့် အာရုံရုပ်တို့ကို ညွှန်ကြားပြသတော်မူပြီးမှသာလျှင် နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားတော်မူ၏။ - ဟူသော ဥပဒေသကိုကား ကျင့်စဉ်မှန်ကို မြတ်နိုးတမ်းတလျက်ရှိသော အသင်သူတော်ကောင်းသည် ရိုသေစွာ ဦးဖြင့် ခံယူလေရာသည်။ သို့သော် သက္ကပဉ္စသုတ္တန် ပါဠိတော်၌ ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းရှုကွက်ကို သင်္ဂါယနာ၌ ထည့်သွင်း၍ သင်္ဂါယနာ မတင်ခဲ့ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ အဋ္ဌကထာက ဤသို့ ရှင်းပြထား၏။

ယထာ စ တေသု တေသု၊ ဧဝံ ဣမိသို့မ္ပိ သက္ကပဉ္စေ ပဌမံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ကထေတွာ ပစ္ဆာ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဝေဒနာဝသေန နိဝတ္ထေတွာ ဒဿေသိ။ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ပနေတ္ထ ဝေဒနာယ အာရမ္မဏမတ္တကံယေဝ သံခိတ္တံ၊ တသ္မာ ပါဠိယံ နာရဋ္ဌံ ဘဝိဿတိ။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၁၆။)

= ထိုထို အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တန် စသော ထိုထို သုတ္တန်တို့၌ ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ညွှန်ကြားပြသတော်မူပြီးမှ ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားတော်မူသကဲ့သို့ အလားတူပင်

ဤသက္ကပဉ္စသုတ္တန်၌လည်း ရှေးဦးစွာ ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားတော်မူပြီးမှ နောက်ပိုင်း၌ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဝေဒနာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ ဝေဒနာကို ဦးတည်၍ နာမ်ခန္ဓာလေးပါးမှ ဝေဒနာကို သီးသန့် ထုတ်ဆောင်လျက် ညွှန်ကြားပြသတော်မူလေသည်။ သို့သော် ဤသက္ကပဉ္စသုတ္တန်၌ ဘုရားရှင်သည် ဝေဒနာ၏ အာရုံမျှသာဖြစ်သော ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အကျဉ်းချုံး၍ ဟောကြားထားတော်မူ၏။ ထို့ကြောင့် သက္ကပဉ္စသုတ္တန်ပါဠိတော်၌ အလွန်ကျဉ်းလွန်းသော ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းရှုကွက်ကို ထည့်သွင်း၍ သင်္ဂါယနာ မတင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။
(ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၁၆။)

မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တာဒိသု ကတ္တစိ ပဌမံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဝတ္တာ ပစ္စာ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဝေဒနာဝသေန ဝိနိဝတ္တေတွာ ဒဿိတံ။ ကတ္တစိ အရူပကမ္မဋ္ဌာနံ ဧဝ ဝေဒနာဝသေန အရူပရာသိတော၊ ဉာတပရိညာယ ပရိညာတတော ဝါ ရူပါရူပရာသိတော ဝါ ဝိနိဝတ္တေတွာ ဒဿိတံ။ တတ္တာပိ ယေသု ပဌမံ ဉာတပရိညာ ဝုတ္တာ၊ တေသု တဒန္တောဂဓံ။ ယေသု န ဝုတ္တာ၊ တေသု စ ဝေဒနာယ အာရမ္မဏမတ္တံ သံခိတ္တံ ပါဠိအနာရဋ္ဌံ ရူပကမ္မဋ္ဌာနံ သန္ဓာယ ရူပကမ္မဋ္ဌာနဿ ပဌမံ ကထိတတာ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (မူလဋီ-၂-၁၅၇။)

= မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တန် စသည်တို့တွင် အချို့အချို့သောသုတ်၌ ဘုရားရှင်သည် ရှေးဦးစွာ ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဟောကြားတော်မူပြီးပါမှ နောက်၌ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဝေဒနာ၏အစွမ်းဖြင့် ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ နာမ်ခန္ဓာလေးပါးမှ ဝေဒနာကို သီးခြားထုတ်ဆောင်၍ ညွှန်ကြား ပြသတော်မူ၏။

အချို့အချို့သောသုတ်၌ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကိုသာလျှင် ဝေဒနာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ -

၁။ နာမ်တရား အစုမှသော်လည်းကောင်း၊

၂။ ဉာတပရိညာပညာဖြင့် ပိုင်းခြားသိအပ်ပြီးသော တရားစုမှသော်လည်းကောင်း၊ (= ရုပ်-နာမ်-ကြောင်း-ကျိုး = သင်္ခါရတရားစုမှ ဟူလိုသည်။)

၃။ ရုပ်နာမ်တရား အစုမှသော်လည်းကောင်း -

သီးခြား ထုတ်ဆောင်၍ ဘုရားရှင်သည် ညွှန်ကြားပြသတော်မူအပ်ပေသည်။ ထိုနာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကိုသာ ညွှန်ကြားပြသရာ သုတ္တန်တို့တွင်လည်း အကြင် သုတ္တန်တို့၌ ရှေးဦးစွာ ဉာတပရိညာကို (= နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်နှင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကို) ဟောကြားထားတော်မူအပ်၏။ ထိုသုတ္တန်တို့၌ ထိုဉာတပရိညာ၌ အကျုံးဝင်သော ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကိုလည်းကောင်း၊ အကြင် သုတ္တန်တို့၌ ဉာတပရိညာကို ဟောတော်မူမူအပ်၊ ထိုသုတ္တန်တို့၌လည်း ဝေဒနာ၏ အာရုံမျှ ဖြစ်သော အကျဉ်းချုံးအပ်သော ပါဠိတော်၌ မတက်ရောက်သော သင်္ဂါယနာထည့်သွင်း၍ မတင်ထားအပ်သော ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကိုလည်းကောင်း ရည်ရွယ်တော်မူ၍ ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်း၏ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို မဟောကြားမီ ရှေးဦးစွာ ဘုရားရှင် ဟောကြားထားတော်မူအပ်သည်၏ အဖြစ်ကို သင်္ဂဟအဋ္ဌကထာကို စီရင်တော်မူသော အဋ္ဌကထာဆရာတော်က ဖွင့်ဆိုတော်မူအပ်၏ဟု သိရှိပါလေ။ (မူလဋီ-၂-၁၅၇။)

ဤဖွင့်ဆိုချက်များနှင့် အညီ ဝေဒနာကို သိမ်းဆည်းရှုပွားတော့မည့် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် -

၁။ ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားပြီး ဖြစ်ရမည်။

၂။ ဝေဒနာတစ်ခုတည်းကိုသာ မသိမ်းဆည်းရ မရှုပွားရ။ စိတ္တက္ခဏတစ်ခု၏ အတွင်း၌ ဝေဒနာနှင့် အတူယှဉ်တွဲ ဖြစ်ကြသည့် စိတ်စေတသိက် သမ္ပယုတ်တရားစုအားလုံးကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားရမည်။

ဟူသော ဤဥပဒေသ နှစ်ရပ်ကို သေချာစွာ မှတ်သားနာယူပါလေ။

တစ်နည်း ဝေဒနာကို ကွဲကွဲပြားပြား သိပုံ

သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမီတိ ပဇာနာတိ = သုခဝေဒနာကို ခံစား၏ဟု ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏ဟူသည် သုခဝေဒနာ ဖြစ်ဆဲခဏ၌ ဒုက္ခဝေဒနာ၏ မရှိခြင်းကြောင့် သုခဝေဒနာကို ခံစားလတ်သော် သုခဝေဒနာကို ခံစား၏ဟူ၍ ခွဲခြားခြား ကွဲကွဲပြားပြားအားဖြင့် သိ၏။ ထိုသို့ သိခြင်းကြောင့် သုခဝေဒနာ မဖြစ်မီ ရှေးအဖို့က ဖြစ်ခဲ့ဖူးသော အကြင် ဒုက္ခဝေဒနာသည် ရှိ၏။ ထိုဒုက္ခဝေဒနာ၏ ယခု သုခဝေဒနာ ဖြစ်ဆဲခဏ၌ ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ယခု ထင်ရှားဖြစ်နေဆဲ ဖြစ်သော ဤသုခဝေဒနာ၏ ဤယခု ဖြစ်ဆဲအချိန်အခါမှ ရှေးဦးစွာ မဖြစ်မီက မရှိခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ (ယခု သုခ မဖြစ်မီ ရှေးယခင်က သုခ ဖြစ်ဖူးသော်လည်း ရှေးယခင် သုခကား တခြား၊ ယခု သုခကား တခြား ဖြစ်သည်ကိုလည်း သဘောပေါက်ပါ။) ဝေဒနာမည်သည် -

- ၁။ ဖြစ်ပြီး ပျက်တတ်သည့် အနိစ္စတရားသာတည်း၊
- ၂။ မခိုင်ခံ့သည့် အဒ္ဓါဝတရားသာတည်း၊
- ၃။ တည်ခြင်း ပျက်ခြင်း = ဇရာ-မရဏဟူသော နှစ်ပါး အပြားအားဖြင့် ဖောက်ပြန်တတ်သော ဝိပရိဏာမ ဓမ္မသာတည်း။

ဤသို့လျှင် ခွဲခြားခြား ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။ - ဤသို့လျှင် ထိုဝေဒနာ၌ ကွဲကွဲပြားပြား သိမှု သမ္ပဇင်ဉာဏ်သည် ဖြစ်ပေ၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၄။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၂-၂၈၃။)

ဒီဃနုဓသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်

ယသ္မိံ အဂ္ဂိဝေဿန သမယေ သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ နေဝ တသ္မိံ သမယေ ဒုက္ခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ န အဒုက္ခမသုခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ သုခံယေဝ တသ္မိံ သမယေ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ။ ယသ္မိံ အဂ္ဂိဝေဿန သမယေ ဒုက္ခံ။ ပ ။ အဒုက္ခမသုခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ နေဝ တသ္မိံ သမယေ သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ န ဒုက္ခံ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ၊ အဒုက္ခမသုခံယေဝ တသ္မိံ သမယေ ဝေဒနံ ဝေဒေတိ။

သုခါပိ ခေါ အဂ္ဂိဝေဿန ဝေဒနာ အနိစ္စာ သင်္ခတာ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နာ ခယဓမ္မာ ဝယဓမ္မာ ဝိရာဂဓမ္မာ နိရောဓဓမ္မာ။ ဒုက္ခာပိ ခေါ။ ပ ။ အဒုက္ခမသုခါပိ ခေါ အဂ္ဂိဝေဿန ဝေဒနာ အနိစ္စာ သင်္ခတာ။ ပ ။ နိရောဓဓမ္မာ။

ဧဝံ ပဿံ အဂ္ဂိဝေဿန သုတဝါ အရိယသာဝကော သုခါယပိ ဝေဒနာယ နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ ဒုက္ခာယပိ ဝေဒနာယ နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ အဒုက္ခမသုခါယပိ ဝေဒနာယ နိဗ္ဗိန္ဒတိ၊ နိဗ္ဗိန္ဒံ ဝိရုဇတိ၊ ဝိရာဂါ ဝိမုစ္စတိ ဝိမုတ္တသ္မိံ ဝိမုတ္တမိတိ ဉာဏံ ဟောတိ။ “ဒီဏာ ဇာတိ၊ ဝုသိတံ ဗြဟ္မစရိယံ၊ ကတံ ကရဏီယံ၊ နာပရံ ဣတ္ထတ္တာယာ”တိ ပဇာနာတိ။

(မ-၂-၁၆၈။)

= အဂ္ဂိဝေဿနအနွယ်၌ ဖြစ်သော ဒါယကာတော် ပရိဗိုဇ် . . . အကြင်အခါ၌ ချမ်းသာသော သုခဝေဒနာကို ခံစားနေ၏။ ထိုအခါ၌ ဆင်းရဲသော ဒုက္ခဝေဒနာကိုလည်း မခံစားပေ။ ဆင်းရဲလည်း မဟုတ် ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော အဒုက္ခမသုခ ဝေဒနာကိုလည်း မခံစားပေ။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာသော သုခဝေဒနာကိုသာလျှင် ခံစား၏။

အဂ္ဂိဝေဿနအနွယ်၌ ဖြစ်သော ဒါယကာတော် ပရိဗိုဇ် . . . အကြင်အခါ၌ ဆင်းရဲသည့် ဒုက္ခဝေဒနာကို ခံစားနေ၏။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာသည့် သုခဝေဒနာကိုလည်း မခံစားပေ။ ဆင်းရဲလည်းမဟုတ် ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော အဒုက္ခမသုခဝေဒနာကိုလည်း မခံစားပေ။ ထိုအခါ၌ ဆင်းရဲသည့် ဒုက္ခဝေဒနာကိုသာ ခံစား၏။

အဂ္ဂိဝေဿနအနွယ်၌ ဖြစ်သော ဒါယကာတော် ပရိဗိုဇ် . . . အကြင်အခါ၌ ဆင်းရဲလည်း မဟုတ် ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော အဒုက္ခမသုခ ဝေဒနာကို ခံစားနေ၏။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာသည့် သုခဝေဒနာကိုလည်း မခံစားပေ၊ ဆင်းရဲသည့် ဒုက္ခဝေဒနာကိုလည်း မခံစားပေ။ ထိုအခါ၌ ဆင်းရဲလည်း မဟုတ် ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော အဒုက္ခမသုခဝေဒနာကိုသာလျှင် ခံစား၏။

အဂ္ဂိဝေဿနအနွယ်၌ ဖြစ်သော ဒါယကာတော် ပရိဗိုဇ် . . . သုခဝေဒနာသည်လည်း ဖြစ်ပြီးလျှင် ပျက်တတ်သော အနိစ္စတရားသာတည်း။ အကြောင်းတရားတို့သည် ပေါင်းစု၍ ပြုပြင်မှ အနိုင်နိုင် ဖြစ်ပေါ်လာရသော သင်္ခတတရားသာတည်း။ အကြောင်းတရားတို့ကို စွဲမှီ၍ ဖြစ်ပေါ်လာရသော ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နတရားသာတည်း။ ကုန်တတ်သော ခယသဘောတရားသာတည်း။ ပျက်တတ်သော ဝယသဘောတရားသာတည်း။ ကုန်တတ် ပျက်တတ်သော ဝိရာဂသဘောတရားသာတည်း။ (ခယဝိရာဂတရား ဟူလိုသည်။) ချုပ်တတ်သော နိရောဓ သဘောတရားသာတည်း။

အဂ္ဂိဝေဿနအနွယ်၌ ဖြစ်သော ဒါယကာတော် ပရိဗိုဇ် . . . ဒုက္ခဝေဒနာသည်လည်း ဖြစ်ပြီးလျှင် ပျက်တတ်သော အနိစ္စတရားသာတည်း။ ပ ။ ချုပ်တတ်သော နိရောဓ သဘောတရားသာတည်း။

အဂ္ဂိဝေဿနအနွယ်၌ ဖြစ်သော ဒါယကာတော် ပရိဗိုဇ် . . . အဒုက္ခမသုခဝေဒနာသည်လည်း ဖြစ်ပြီးလျှင် ပျက်တတ်သော အနိစ္စတရားသာတည်း။ ပ ။ ချုပ်တတ်သော နိရောဓ သဘောတရားသာတည်း။

အဂ္ဂိဝေဿနအနွယ်၌ ဖြစ်သော ဒါယကာတော် ပရိဗိုဇ် . . . ဝိပဿနာပညာ မဂ်ပညာဖြင့် ဤသို့ သိမြင်လတ်သော် အာဂမသုတဟူသော သင်္ခသိ၊ အဓိဂမသုတဟူသော ကျင့်သိ - ဤအသိ နှစ်မျိုးဟူသော အကြားအမြင် ဗဟုသုတနှင့် ပြည့်စုံသော အရိယသာဝကသည်၊ တစ်နည်း အရိယာ ဖြစ်တော်မူသော ငါဘုရားရှင်၏ တပည့်သာဝကသည် သုခဝေဒနာ၌လည်း ငြီးငွေ့တော့၏။ ဒုက္ခဝေဒနာ၌လည်း ငြီးငွေ့တော့၏။ အဒုက္ခမသုခဝေဒနာ၌လည်း ငြီးငွေ့တော့၏။ ငြီးငွေ့လတ်သော် တွယ်တာတပ်မက်ခြင်း ကင်းပြတ်တော့၏။ တွယ်တာတပ်မက်ခြင်း ကင်းပြတ်ခြင်းကြောင့် ကိလေသာတို့မှ လွတ်မြောက်တော့၏။ စိတ်သည် ကိလေသာတို့မှ လွတ်မြောက်လတ်သော် ငါ၏ စိတ်သည် ကိလေသာတို့မှ လွတ်လေပြီ ကျွတ်လေပြီဟု ဆင်ခြင်တတ်သော ပစ္စဝေက္ခဏာ ဉာဏ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

“ပဋိသန္ဓေ တည်နေရခြင်းသည် ကုန်ပြီ၊ မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယ အမည်ရသော မြတ်သောအကျင့်ကို ကျင့်သုံးပြီးပြီ၊ ပြုသင့် ပြုထိုက်သော အရိယမဂ်ကိစ္စကို ပြုပြီးပြီ၊ အရိယမဂ်ကိစ္စအလို့ငှာ တစ်ဖန် ပြုဖွယ်ကိစ္စသည် မရှိတော့ပြီ”ဟု သိ၏။ (မ-၂-၁၆၇-၁၆၈။)

ဤအထက်ပါ ဒီယနသုတ္တန်တွင် ဘုရားရှင်သည် အဂ္ဂိဝေဿနပရိဗိုဇ်အား အထက်ပါ ဝေဒနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို မဟောမီ ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ရှေးဦးစွာ ဟောကြားပေးတော်မူ၏။ (မ-၂-၁၆၇ စသည်၌ ကြည့်ပါ။) ထိုနောင်မှ ယင်းဝေဒနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဆက်လက်၍ ဟောကြားပေးတော်မူလေသည်။ သို့အတွက် ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် အထက်ပါ ဝေဒနာသုံးမျိုးတို့ကို သို့မဟုတ် ဝေဒနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားလိုပါက အောက်ပါ အင်္ဂါရပ်တို့နှင့် ပြည့်စုံအောင် ကြိုးပမ်းရတော့မည် ဖြစ်သည်။

၁။ ရှေးဦးစွာ ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပြီး ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပြီး ဖြစ်ရမည်။ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်ပြီးသူ ဖြစ်ရမည်။

၂။ (က) သုခဝေဒနာဖြစ်ခိုက် ဒုက္ခဝေဒနာ ဥပေက္ခာဝေဒနာတို့ မဖြစ်ပုံ၊

(ခ) ဒုက္ခဝေဒနာဖြစ်ခိုက် သုခဝေဒနာ ဥပေက္ခာဝေဒနာတို့ မဖြစ်ပုံ၊

(ဂ) ဥပေက္ခာဝေဒနာဖြစ်ခိုက် သုခဝေဒနာ ဒုက္ခဝေဒနာတို့ မဖြစ်ပုံတို့ကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိရမည်။

၃။ ယင်းဝေဒနာတို့သည် ဆိုင်ရာ ဆိုင်ရာ အကြောင်းတရားတို့က ပေါင်းစု၍ ပြုပြင်ပေးပါမှ အနိုင်နိုင် ဖြစ်ပေါ်လာကြရသော သင်္ခတတရားတို့သာ ဖြစ်ကြသဖြင့် အကြောင်းတရားတို့ကို စွဲမှီ၍သာ ဖြစ်ပေါ်လာကြရသော ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နတရားတို့သာ ဖြစ်ကြသဖြင့် -

(က) ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ ယှဉ်ဖက်စိတ်စေသိက် သမ္ပယုတ်တရားစုတို့က သဟဇာတ အညမည နိဿယ အတ္ထိအဝိဂတ စသော ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုပေးပါမှ ဖြစ်ပေါ်လာရပုံကိုလည်း ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည်။ (ဝေဒနာတစ်ခုတည်းကိုသာ ရှုရမည် ရှုရသည် မဟုတ် ယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ်တရားတို့ကိုပါ ရှုရမည်ဟု ဆိုလိုသည်။)

(ခ) အဝိဇ္ဇာ တဏှာ ဥပါဒါန် သင်္ခါရ ကံ - စသော ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် ဝေဒနာနှင့် တကွသော နာမ်တရား ရုပ်တရားတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာပုံကိုလည်းကောင်း၊ ယင်း အဝိဇ္ဇာ တဏှာ ဥပါဒါန် သင်္ခါရ ကံ စသော အကြောင်းတရားတို့၏ အရဟတ္တမဂ်အခိုက်၌ နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွားခြင်းကြောင့် အကျိုး နာမ်ရုပ်တို့၏ နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွားခြင်း အနုပ္ပါဒ်နိရောဓသဘောကိုလည်းကောင်း ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိရမည်။

၄။ ယင်းအကြောင်းတရားနှင့် တကွသော ဝေဒနာနှင့်တကွသော နာမ်ရုပ်တို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ ဒုက္ခအခြင်းအရာ အနတ္တအခြင်းအရာကိုလည်း မဂ်ဆိုက် ဖိုလ်ဆိုက်သည်တိုင်အောင် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိရမည်။

ဤသို့ သိရှိပါမှ သိမ်းဆည်းနိုင်ပါမှ ရှုပွားနိုင်ပါမှသာလျှင် ဝေဒနာကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိသည် မည်ကြောင်းကို ဤဝေဒနာပရိဂ္ဂဟသုတ္တန်ဟု အမည်တွင်သော ဒီဃနခသုတ္တန်က ညွှန်ပြနေပေသည်။ ဤကား အထက်ပါ အဋ္ဌကထာ စကားရပ်တို့၏ ဆိုလိုရင်းသဘောတည်း။

ဝေဒနာ အမျိုးအစား ခွဲပုံ

ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌ တစ်နည်း နာမ်ရုပ်တို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌ ဝိထိမုတ်စိတ်နှင့် ဝိထိစိတ် နှစ်မျိုးလုံးတို့၌ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရ၏။ ဝိထိမုတ်စိတ် ဖြစ်ကြသော ပဋိသန္ဓေ-ဘဝင်-စုတိတို့၌ကား ဝေဒနာမှာ မြဲ၏။ သောမနဿဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၍ ပဋိသန္ဓေနေခဲ့သူ လူသား ဖြစ်အံ့ ဘဝတစ်လျှောက်လုံး၌ ပဋိသန္ဓေ-ဘဝင်-စုတိတို့မှာ သောမနဿချည်းသာ ဖြစ်ကြ၏။ နာမ်တရားများမှာ ဉာဏ်ယှဉ်သော် (၃၄) ဉာဏ်မယှဉ်သော် (၃၃) အသီးအသီး ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ အသင်ယောဂီသူတော်ကောင်းသည် ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၍ ပဋိသန္ဓေတည်နေခဲ့သူ ဖြစ်အံ့၊ အသင်သူတော်ကောင်း၏ ပဋိသန္ဓေ-ဘဝင်-စုတိတို့မှာလည်း ဥပေက္ခာဝေဒနာချည်းသာ ဖြစ်ကြသည်။ နာမ်တရားတို့မှာ ဉာဏ် ယှဉ်သော် (၃၃) ဉာဏ် မယှဉ်သော် (၃၂) အသီးအသီး ဖြစ်သည်။

တစ်ဖန် ဝိထိစိတ်တို့ကို သိမ်းဆည်းရာဝယ် ဝေဒနာကို အဦးမူသဖြင့် ယင်းဝိထိနာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းလိုပါက အောက်ပါ သတ်မှတ်ချက်များကို သိထားသင့်ပေသည်။

ပဉ္စဒွါရဝိထိဝယ် -

၁။ ပဉ္စဒွါရဝဇ္ဇန်း၌ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ အမြဲယှဉ်၏။ နာမ်တရား (၁၁)လုံး ရှိ၏။

၂။ စက္ခုဝိညာဏ်၌ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ အမြဲယှဉ်၏။ နာမ်တရား (၈)လုံး ရှိ၏။

(သောတဝိညာဏ် ဃာနဝိညာဏ် ဇိဝှိဝိညာဏ်တို့၌ နည်းတူပင်တည်း။ ကာယဝိ-
ညာဏ်၌ ရံခါ ဒုက္ခဝေဒနာ ယှဉ်၏။ ရံခါ သုခဝေဒနာ ယှဉ်၏။ နာမ်တရား (၈)လုံး
ပင်တည်း။)

- ၃။ သမ္ပဒိန္နိန္ဒြိယံ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ အမြဲယှဉ်၏။ နာမ်တရား (၁၁)လုံး ရှိ၏။
- ၄။ သန္တိရဏန္တံ - ရံခါ သောမနဿဝေဒနာ ယှဉ်၏။ နာမ်တရား (၁၂)လုံး ရှိ၏။
ရံခါ ဥပေက္ခာဝေဒနာ ယှဉ်၏။ နာမ်တရား (၁၁)လုံး ရှိ၏။
- ၅။ ဝုဠောဋ္ဌိ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ အမြဲယှဉ်၏။ နာမ်တရား (၁၂)လုံး ရှိ၏။
- ၆။ ဇောဋ္ဌိ - (က) လောဘဇော ဖြစ်အံ့ - ရံခါ သောမနဿဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၏။
အသင်္ခါရိက ဖြစ်သော် နာမ်တရား (၂၀) ရှိ၏။
သသင်္ခါရိက ဖြစ်သော် နာမ်တရား (၂၂) ရှိ၏။
ယင်းလောဘဇောသည် ရံခါ ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၏။
အသင်္ခါရိက ဖြစ်သော် နာမ်တရား (၁၉)လုံး ရှိ၏။
သသင်္ခါရိက ဖြစ်သော် နာမ်တရား (၂၁)လုံး ရှိ၏။
- (ခ) ဒေါသဇော ဖြစ်အံ့၊ ဒေါမနဿဝေဒနာနှင့် အမြဲယှဉ်၏။ နာမ်တရား (၁၈-၂၀
စသည် ရှိ၏။ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း ဇယားများကို ကြည့်ပါ။)
- (ဂ) မောဟဇော ဖြစ်အံ့၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် အမြဲယှဉ်၏။ နာမ်တရား (၁၆)လုံး ရှိ၏။
- (ဃ) ကုသိုလ်ဇော ဖြစ်အံ့၊ ရံခါ သောမနဿဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၏။
ဉာဏ်ယှဉ်သော် နာမ်တရား (၃၄)လုံး ရှိ၏။
ဉာဏ်မယှဉ်သော် နာမ်တရား (၃၃)လုံး ရှိ၏။
ရံခါ ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၏။
ဉာဏ်ယှဉ်သော် နာမ်တရား (၃၃)လုံး ရှိ၏။
ဉာဏ်မယှဉ်သော် နာမ်တရား (၃၂)လုံး ရှိ၏။
- ၇။ တဒါရုံဋ္ဌိ - (က) အဟိတ် အကုသလဝိပါက် သန္တိရဏတဒါရုံ ဖြစ်အံ့၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်
၏။ နာမ်တရား (၁၁)လုံး ရှိ၏။
- (ခ) အဟိတ် ကုသလဝိပါက် ဥပေက္ခာသန္တိရဏတဒါရုံ ဖြစ်အံ့၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာ
နှင့် ယှဉ်၏။ နာမ်တရား (၁၁)လုံး ရှိ၏။
- (ဂ) အဟိတ်ကုသလဝိပါက် သောမနဿသန္တိရဏတဒါရုံ ဖြစ်အံ့၊ သောမနဿ ဝေဒ-
နာနှင့် ယှဉ်၏။ နာမ်တရား (၁၂)လုံး ရှိ၏။
- (ဃ) မဟာဝိပါက်တဒါရုံ ဖြစ်အံ့၊ ရံခါ သောမနဿဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၏။
ဉာဏ်ယှဉ်သော် နာမ်တရား (၃၄)လုံး ရှိ၏။
ဉာဏ်မယှဉ်သော် နာမ်တရား (၃၃)လုံး ရှိ၏။
- (င) ရံခါ ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၏။
ဉာဏ်ယှဉ်သော် နာမ်တရား (၃၃)လုံး ရှိ၏။
ဉာဏ်မယှဉ်သော် နာမ်တရား (၃၂)လုံး ရှိ၏။

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

မနောဒွါရဝိသိဝယ် -

၁။ **မနောဒွါရဝဇ္ဇန်း၌** - ဥပေက္ခာဝေဒနာ အမြဲယှဉ်၏။ နာမ်တရား (၁၂)လုံး ရှိ၏။ (ဇောနှင့် တဒါရုံတို့ကို အထက်ပါ ဇော-တဒါရုံအတိုင်း မှတ်ပါ။)

ယင်းအထက်ပါ ပဉ္စဒွါရဝိသိနှင့် မနောဒွါရဝိသိ နာမ်တရားစုတို့ကား မျက်စိတစ်မှိတ် လျှပ်တစ်ပြက်အတွင်း၌ ကုဋေပေါင်းများစွာ ဖြစ်နိုင်သော သဘောရှိ၏။ တစ်ဝိသိ အတွင်းမှာလည်း ဝေဒနာ အမျိုးအစားများစွာ ပါဝင် နိုင်၏။ ယင်းဝေဒနာကို အဦးမူသဖြင့် ယင်းဝိသိ စိတ္တက္ခဏတိုင်း၌ တည်ရှိကြသော နာမ်တရားတို့ကို နာမ်တုံးနာမ်ခဲ နာမ်ယန အသီးအသီးကို ဉာဏ်ဖြင့် ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်း ရှုပွား ရမည် ဖြစ်ပေသည်။

ဝိသိ တစ်ခု တစ်ခု၏ အတွင်း၌ပင် - သောမနဿဝေဒနာ၊ ဒေါမနဿဝေဒနာ၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာ၊ သုခ ဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာတို့ ထိုက်သလို ယှဉ်တွဲ၍ ဖြစ်နေကြသဖြင့် မျက်စိတစ်မှိတ် လျှပ်တစ်ပြက် အချိန်ကာလ အတွင်းမှာလည်း ဝေဒနာ အမျိုးမျိုးတို့ ထိုက်သလို ဖြစ်နိုင်ကြသည်သာ ဖြစ်၏။ သို့အတွက် တစ်ထိုင်အတွင်းဝယ် အချိန်ကြာမြင့်စွာ - (မိနစ်ပေါင်းများစွာ၊ နာရီပေါင်းများစွာ) -

- ၁။ ဒုက္ခဝေဒနာတစ်ခုတည်းကိုသာ ရှုနေခြင်းသည်လည်းကောင်း၊
- ၂။ စိတ္တနိယာမလမ်းကြောင်းအတိုင်း ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော နာမ်တရားတို့ကို ထိုက်သလို ယှဉ်တွဲနေ သည့် ဝေဒနာအမျိုးမျိုးကို အဦးမူ၍ ကုန်စင်အောင် မသိမ်းဆည်း မရှုပွားနိုင်ခြင်းသည်လည်းကောင်း၊
- ၃။ ဝေဒနာနှင့် တကွသော နာမ်တရား အသီးအသီးတို့၏ မှီရာဝတ္ထုရုပ်နှင့် အာရုံရုပ်တို့ကို ပရမတ်သို့ ဉာဏ် အမြင်ဆိုက်အောင် မသိမ်းဆည်းနိုင် မရှုပွားနိုင်ခြင်းသည်လည်းကောင်း -

ဝေဒနာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ကို ပွားများအားထုတ်ရာ၌ မလုံလောက်သေးသည်သာ ဖြစ်၏။ မပြည့်စုံ သေးသည်သာ ဖြစ်၏။ ဝေဒနာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ကို စည်းစနစ်တကျ မပွားများနိုင်သေးသည်သာ ဖြစ်၏။

သာမိသ သုခ - ဒုက္ခ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ

အာရုံ (၅)ပါး ကာမဂုဏ်တရားတည်းဟူသော အာမိသကို မှီသော၊ ကိလေသာတို့၏ ပျော်မွေ့ရာ ကာမ ဂုဏ်တည်းဟူသော အိမ်၌ မှီသော၊ အာရုံ (၆)ပါးကို အစွဲပြု၍ အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော၊ အာရုံ (၆) ပါးကို အာရုံပြုနေသော -

- ၁။ (၆)မျိုးသော သောမနဿဝေဒနာသည် သာမိသ သုခဝေဒနာ မည်၏။
- ၂။ (၆)မျိုးသော ဒေါမနဿဝေဒနာသည် သာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာ မည်၏။
- ၃။ (၆)မျိုးသော ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် သာမိသ ဥပေက္ခာဝေဒနာ မည်၏။

နိရာမိသ သုခ - ဒုက္ခ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ

နေက္ခမ္မသိတာနီတိ ဝိပဿနာနိသိတာနီ။ (မ-ဋ္ဌ-၄-၁၈၆။)

ရှုပါရုံ စသည့် အာရုံ (၆)ပါးတို့၏ အနိစ္စ အခြင်းအရာကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိရှိရ၍ ဇရာ မရဏဖြင့် ဖောက်ပြန်ပျက်စီးတတ်သော ဝိပရိဏာမ အခြင်းအရာကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိရှိရ၍၊ ကုန်တတ် ပျက်တတ်- သော ခယဝိရာဂသဘောကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိရှိရ၍၊ ချုပ်ပျက်တတ်သော ခယနိရောဓ သဘောတရားကို

ဟုတ်တိုင်း မှန်စွာ သိရှိရ၍ - “ရှေးယခင်က ဖြစ်ခဲ့ကြကုန်သော အာရုံ (၆)ပါးတို့သည်လည်းကောင်း၊ ယခု ပစ္စုပ္ပန်၌ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်ကြကုန်သော အာရုံ (၆)ပါးတို့သည်လည်းကောင်း ထိုအလုံးစုံသော အာရုံ (၆)ပါး (= ရုပ် နာမ်တရား) တို့သည် -

- ၁။ ဖြစ်ပြီးလျှင် ပျက်တတ်သော အနိစ္စတရားတို့သာတည်း၊
- ၂။ ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း ဒဏ်ချက်ဖြင့် အမြဲမပြတ် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခံနေရသော ဒုက္ခတရားတို့သာတည်း၊
- ၃။ ဇရာ မရဏတို့ဖြင့် ဖောက်ပြန်ပျက်စီးတတ်သော ဝိပရိဏာမတရားတို့သာတည်း”ဟု

ဤသို့လျှင် ဤအနိစ္စ ဒုက္ခ ဝိပရိဏာမ သဘောတရားကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ဝိပဿနာပညာဖြင့် ထွင်းဖောက် သိမြင်နေသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် အာရုံ (၆)ပါးကို အသီးအသီး ဝိပဿနာရှုခိုက် ဖြစ်ပေါ် လာသော -

- ၁။ (၆)မျိုးသော သောမနဿဝေဒနာသည် နိရာမိသ သုခဝေဒနာ မည်၏၊
- ၂။ (၆)မျိုးသော ဒေါမနဿဝေဒနာသည် နိရာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာ မည်၏၊
- ၃။ (၆)မျိုးသော ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် နိရာမိသ ဥပေက္ခာဝေဒနာ မည်၏။

ယင်း နိရာမိသ ဝေဒနာတို့ကို ကာမမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း နေက္ခမ္မသိတဝေဒနာတို့ဟူ၍လည်း ခေါ်ဆို ပေသည်။ [အကျယ်ကို ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိတော် ဝိဘင်္ဂဝဂ် သဠာယတနဝိဘင်္ဂသုတ္တန် (မ-၃-၂၆၀-၂၆၁-၂၆၂)၌ ကြည့်ပါ။ နောက်တွင် ထင်ရှားလတ္တံ့။]

အကြောင်းတရားတို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားပုံ အခြင်းအရာကို ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ပိုင်းတွင်လည်းကောင်း၊ ဝိပဿနာ ရှုပွားပုံ အခြင်းအရာကို ဝိပဿနာပိုင်းတွင်လည်းကောင်း အပြည့်အစုံ တွေ့ရှိရပေလတ္တံ့။

ဤတိုင်အောင် ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်နှင့် ဆက်စပ်၍ ရှင်းလင်းတင်ပြခဲ့သော သိမှတ်ဖွယ်ရာအဖြာဖြာတို့ကို ဖတ်ရှုလေ့လာပြီးသောအခါ အသင်ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် “ငါသည် ဘာမှားနေသလဲ?”ဟု မိမိကိုယ်ကို မိမိ မေးကြည့်ပါ။

အကယ်၍ အသင်သူတော်ကောင်းသည် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်နိုင်လောက်အောင် ကျေးဇူးပြု ပေးနိုင်သည့် ဥပစာရသမာဓိ အပ္ပနာသမာဓိဟု နှစ်မျိုးပြားသော သမာဓိတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးသော စံချိန်မီ သမာဓိကို မထူထောင်ဘဲ “ခန္ဓာကိုယ်စိုက် ဝေဒနာလိုက်”ဟူသော စည်းမျဉ်းဥပဒေသကို လိုက်နာကျင့်သုံးမိသဖြင့် ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ နာမ်ရုပ်တို့ကို ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် မသိမ်းဆည်းနိုင် မရှုပွားနိုင် ဖြစ်နေ ပါက ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၏ သတ်မှတ်ပေးသော စည်းမျဉ်းဥပဒေသကိုကား တရားစစ် တရားမှန်ကို ရရှိရေးအတွက် ရှိသေစွာ ဦးထိပ်ရွက်လျက် ပန်ဆင်သင့်လှပေသည်။

သိမ်းဆည်းပုံ အမြဲ

- ၁။ သမာဓိကို အဆင့်ဆင့် ထူထောင်ပါ။
- ၂။ ရုပ်တရားတို့ကို တစ်ဖန်ပြန်၍ သိမ်းဆည်းပါ။
- ၃။ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း သိမ်းဆည်းနည်း သုံးနည်းတို့တွင် ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း ဇယားများတွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ ဤတွင် ပုံစံတစ်ခုကို ထုတ်ပြအပ်ပါသည်။

ရူပါရုံလှိုင်း အကောင်းအုပ်စုဇယား ပထမတန်း ဆိုကြပါစို့။ ရူပါရုံကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော စက္ခုဒွါရဝိသိနှင့် မနောဒွါရဝိသိတို့၏ အတွင်း၌ ပါဝင်တည်ရှိကြသော နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌ ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ သိမ်းဆည်းပြီးလျှင် မှီရာဝတ္ထုရုပ်နှင့် အာရုံရုပ်တို့ကိုပါ တစ်ဖန်ပြန်၍ သိမ်းဆည်းလိုလက်သော် -

- ၁။ ပဇ္ဇဒွါရဝဇ္ဇန်း၌ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ ဦးဆောင်သည့် စိတ်+စေတသိက် (၁၁)လုံးက နာမ်တရား၊ ဟဒယဝတ္ထု ပါဝင်သော မှီရာဝတ္ထုရုပ် (၅၄)မျိုးနှင့် ရူပါရုံက ရုပ်တရား၊
- ၂။ စက္ခုဥဉာဏ်၌ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ ဦးဆောင်သည့် စိတ်+စေတသိက် (၈)လုံးက နာမ်တရား၊ စက္ခုပသာဒ ပါဝင်သော မှီရာဝတ္ထုရုပ် (၅၄)မျိုးနှင့် ရူပါရုံက ရုပ်တရား၊
- ၃။ သမ္ပဒိန္နိဋ္ဌိ၌ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ ဦးဆောင်သည့် စိတ်+စေတသိက် (၁၁)လုံးက နာမ်တရား၊ ဟဒယဝတ္ထု ပါဝင်သော မှီရာဝတ္ထုရုပ် (၅၄)မျိုးနှင့် ရူပါရုံက ရုပ်တရား၊
- ၄။ သန္တိရဏ၌ - သောမနဿဝေဒနာ ဦးဆောင်သည့် စိတ်+စေတသိက် (၁၂)လုံးက နာမ်တရား၊ ဟဒယဝတ္ထု ပါဝင်သော မှီရာဝတ္ထုရုပ် (၅၄)မျိုးနှင့် ရူပါရုံက ရုပ်တရား၊
- ၅။ ဝုဠော၌ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ ဦးဆောင်သည့် စိတ်+စေတသိက် (၁၂)လုံးက နာမ်တရား၊ ဟဒယဝတ္ထု ပါဝင်သော မှီရာဝတ္ထုရုပ် (၅၄)မျိုးနှင့် ရူပါရုံက ရုပ်တရား၊
- ၆။ ဇော အသိးအသိး၌ - သောမနဿဝေဒနာ ဦးဆောင်သည့် စိတ်+စေတသိက် (၃၄)လုံးက နာမ်တရား၊ ဟဒယဝတ္ထု ပါဝင်သော မှီရာဝတ္ထုရုပ် (၅၄)မျိုးနှင့် ရူပါရုံက ရုပ်တရား၊
- ၇။ တဒါရုံ အသိးအသိး၌ - သောမနဿ ဝေဒနာ ဦးဆောင်သည့် စိတ်+စေတသိက် (၃၄)လုံးက နာမ်တရား၊ ဟဒယဝတ္ထု ပါဝင်သော မှီရာဝတ္ထုရုပ် (၅၄)မျိုးနှင့် ရူပါရုံက ရုပ်တရား၊
- * ဘဝင် အသိးအသိး၌ - သောမနဿဝေဒနာ ဦးဆောင်သည့် စိတ်+စေတသိက် (၃၄)လုံးက နာမ်တရား၊ ဟဒယဝတ္ထု ပါဝင်သော မှီရာဝတ္ထုရုပ် (၅၄)မျိုးနှင့် ရူပါရုံက ရုပ်တရား၊ (သောမနဿဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၍ ပဋိသန္ဓေနေသော တိဟိတ်လူသားတစ်ဦးကို ရည်ညွှန်းထားသည်။)
- ၁။ မနောဒွါရဝဇ္ဇန်း၌ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ ဦးဆောင်သည့် စိတ်+စေတသိက် (၁၂)လုံးက နာမ်တရား၊ ဟဒယဝတ္ထု ပါဝင်သော မှီရာဝတ္ထုရုပ် (၅၄)မျိုးနှင့် ရူပါရုံက ရုပ်တရား၊
- ၂။ ဇော အသိးအသိး၌ - သောမနဿဝေဒနာ ဦးဆောင်သည့် စိတ်+စေတသိက် (၃၄)လုံးက နာမ်တရား၊ ဟဒယဝတ္ထု ပါဝင်သော မှီရာဝတ္ထုရုပ် (၅၄)မျိုးနှင့် ရူပါရုံက ရုပ်တရား၊
- ၃။ တဒါရုံ အသိးအသိး၌ - သောမနဿဝေဒနာ ဦးဆောင်သည့် စိတ်+စေတသိက် (၃၄)လုံးက နာမ်တရား၊ ဟဒယဝတ္ထု ပါဝင်သော မှီရာဝတ္ထုရုပ် (၅၄)မျိုးနှင့် ရူပါရုံက ရုပ်တရား၊

ဤသို့ စသည်ဖြင့် နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း ဇယားများတွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း တစ်တန်းပြီး တစ်တန်း၊ အကောင်းအုပ်စု မကောင်းအုပ်စုများကို ကုန်စင်အောင် (၆)လှိုင်းလုံး၌ နာမ်တရား ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ နာမ်တရား ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းသဖြင့် ဤသို့ သိမ်းဆည်းသော သတိပဋ္ဌာန်သည် ဝေဒနာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ပင် ဖြစ်၏။ ပထမဆင့်ကား အောင်မြင်ပြီ ဖြစ်၏။

ဤသို့ သိမ်းဆည်းရာဝယ် အာယတနဒွါရအလိုက် ဝေဒနာဦးဆောင်သည့် တစ်နည်းဆိုရသော် ဝေဒနာကို အဦးမူသဖြင့် နာမ်တရားများနှင့် မှီရာဝတ္ထုရုပ် အာရုံရုပ်တို့ကို သိမ်းဆည်းရသဖြင့် ဝီထိစိတ်အစဉ် အတွင်း၌ စိတ္တက္ခဏတိုင်း စိတ္တက္ခဏတိုင်းဝယ် ပါဝင်တည်ရှိသော -

- ၁။ သောမနဿဝေဒနာ - သို့မဟုတ်၊
- ၂။ ဒေါမနဿဝေဒနာ - သို့မဟုတ်၊
- ၃။ ဥပေက္ခာဝေဒနာ - သို့မဟုတ်၊
- ၄။ သုခဝေဒနာ - သို့မဟုတ်၊
- ၅။ ဒုက္ခဝေဒနာ - ဟူသော

ဤဝေဒနာတို့ကို ကွဲကွဲပြားပြား သိအောင် သိမ်းဆည်းပါ။ စိတ္တက္ခဏတစ်ခု တစ်ခုဝယ် ဤဝေဒနာ (၅) မျိုးတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးကား ပါဝင်လျက်ပင် ရှိ၏။ ထိုသို့ဝေဒနာကို အဦးမူသဖြင့် နာမ်တရား ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းနိုင်ခဲ့သော် -

သုခံ ဝါ ဝေဒနံ ဝေဒယမာနော “သုခံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမိ”တိ ပဇာနာတိ။ (မ-၁-၇၅။)

ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဘုရားရှင် ဟောကြားထားတော်မူအပ်သော ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် ပထမဆင့်ကို လိုက်နာ ကျင့်သုံးပြီး ဖြစ်ပေသည်။

သာမိသ သုခဝေဒနာ

ကာမတဏှာ၏ ကျက်စားရာ ဖြစ်သော အဆင်း၊ အသံ၊ အနံ့၊ အရသာ၊ အတွေ့အထိ၊ ဓမ္မသဘောဟူသော ဤလိုချင်စရာ သက်ရှိ သက်မဲ့ ကာမဝတ္ထု အစုစုသည် ကာမဂုဏ် မည်၏။ ယင်းကာမဂုဏ်များကို ကာမတဏှာ၏ နေအိမ်ကြီးသဖွယ် ဖြစ်သောကြောင့် ဂေဟဟူ၍ ခေါ်ဆို၏။ ကာမဂုဏ်ကို မှီခို အားထားကြကုန်သော ကာမာဝစရသတ္တဝါတို့၏ မှီခိုရာ အားထားရာ ပုန်းအောင်းရာ လည်းလျောင်းရာ နေထိုင်ရာဟူသော အနက် သဘောကြောင့် ကာမဂုဏ်တို့ကို ဂေဟ = ကာမဂုဏ်အိမ်ဟု ဆိုလိုသည်။ ထိုဂေဟ မည်သော ကာမဂုဏ်ကို အာရုံပြု၍ အကြောင်းပြု၍ ယင်းကာမဂုဏ်၌ ငြိမ့်လျက် ဖြစ်ပေါ်လာသော (နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း ရှုကွက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော လောဘဒိဋ္ဌိ အုပ်စု၊ လောဘမာန အုပ်စုများတွင် ပါဝင်သော) ဝမ်းမြောက်ခြင်း သောမနဿဝေဒနာကို ဂေဟသိတ သောမနဿဝေဒနာဟု ခေါ်၏။ ယင်းဂေဟသိတ သောမနဿဝေဒနာသည် **သာမိသ သုခဝေဒနာ** မည်ပေသည်။

ယင်း သာမိသ သုခဝေဒနာကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားလိုသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ရှေးနာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း ရှုကွက်များတွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း -

- ၁။ စက္ခုဒွါရ-မနောဒွါရ စသည့် ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ ဒွါရတို့ကိုလည်းကောင်း၊
- ၂။ ဣဋ္ဌဖြစ်သော ရူပါရုံ စသည့် ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ အာရုံတို့ကိုလည်းကောင်း -

ပူးတွဲသိမ်းဆည်းလျက် ယင်းဣဋ္ဌဖြစ်သော အာရုံ (၆)ပါးတို့တွင် ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ အာရုံတစ်ခုခုက ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ ဒွါရတို့၌ ရှေးရှုကျရောက်လာသောအခါ ထင်လာသောအခါ အယောနိသော မနသိကာရကို အခြေစိုက်လျက် ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော သောမနဿဝေဒနာနှင့် အတူတကွဖြစ်သော လောဘ-ဒိဋ္ဌိအုပ်စု၊ လောဘ-မာနအုပ်စုဟူသော လောဘဇောများ စောသည့် ဝိထိစိတ်အစဉ်များကို ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ သိမ်းဆည်းပါ။ အာယတနဒွါရအလိုက် (၆)လှိုင်းလုံး၌ သိမ်းဆည်းပါ။ အာရုံ (၆)ပါးတို့တွင် အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို ထိုက်သလို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော နာမ်တရားတို့ကို သာမိသသုခဝေဒနာကို အဦးမူ၍ နာမ်တိုးနာမ်ခဲဟူသော နာမ်ယန အသီးအသီးကို ဉာဏ်ဖြင့် ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်းပါ။ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။ အာရုံ (၆)ပါးကို ထိုက်သလို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော သာမိသ သုခဝေဒနာကို

အဦးမူသဖြင့် နာမ်တရားအားလုံးတို့ကို ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်းနိုင်ပါက သာမိသ သုခ ဝေဒနာကို ကွဲကွဲပြားပြား သိသည် မည်ပေသည်။ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပြီးနောက် မှီရာဝတ္ထုရုပ်နှင့် အာရုံရုပ်တို့ကိုလည်း ဆက်လက်၍ သိမ်းဆည်းရမည်ဟူသော အချက်ကိုလည်း မမေ့ပါနှင့်။

ယင်း ဂေဟသီတ သောမနဿဝေဒနာသည် (၆)ဒွါရ၌ ထိုက်သလို ထင်လာသော ဣဋ္ဌ ဖြစ်သော အာရုံ (၆)မျိုးတို့ကို သာယာတပ်မက်တတ်သော တဏှာလောဘနှင့် တွဲဖက်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော သောမနဿဝေဒနာ ဖြစ်ရကား အာရုံ (၆)ပါး ကွဲပြားသဖြင့် ယင်း ဂေဟသီတ သောမနဿဝေဒနာလည်း (၆)မျိုးပင် ပြားလေသည်။

စက္ခုဝိညေယျာနံ ရူပါနံ ဣဋ္ဌာနံ ကန္တာနံ မနာပါနံ မနောရမာနံ လောကာမိသပဋိသံယုတ္တာနံ ပဋိလာဘံ ဝါ ပဋိလာဘတော သမနုပဿတော ပုဗ္ဗေ ဝါ ပဋိလဒ္ဓပုဗ္ဗံ အတိတံ နိရုဒ္ဓံ ဝိပရိဏတံ သမနုဿရတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ သောမနဿံ။ ယံ ဧဝရူပံ သောမနဿံ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဂေဟသီတံ သောမနဿံ။ (မ-၃-၂၆၀။)

စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် သိမြင်အပ်ကုန်သော၊ အလိုရှိအပ် = ရှာမှီးအပ်ကုန်သော၊ နှစ်သက်အပ်ကုန်သော၊ မြတ် နိုးအပ်ကုန်သော = စိတ်နှလုံးကို တိုးပွားစေတတ်ကုန်သော၊ စိတ်နှလုံး၏ မွေ့လျော်ရာ ဖြစ်ကုန်သော = စိတ်ကို မွေ့လျော်စေတတ်ကုန်သော၊ လောကာမိသ = လောက၏ အာမိသ အမည်ရသော တဏှာနှင့် စပ်ယှဉ်ကုန်သော ရူပါရုံတို့ကို ရရှိခြင်းကြောင့် ရရှိထားအပ်သော ရူပါရုံကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ကြည့်ရှုသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌လည်းကောင်း၊ ရှေးရှေး၌ လွန်ခဲ့လေပြီးသော ချုပ်ဆုံးခဲ့လေပြီးသော ဖောက်ပြန်ပျက်စီးလေ ပြီးသော ရအပ်ခဲ့ဖူးသော ရူပါရုံကို အဖန်ဖန် အောက်မေ့ သတိရသောသူ၏ သန္တာန်၌လည်းကောင်း ဝမ်း- မြောက်ခြင်း သောမနဿဝေဒနာသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ဝမ်းမြောက်မှု သောမနဿ ဝေဒနာကို ဂေဟသီတ သောမနဿဝေဒနာဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်၏။ (သဒ္ဓါရုံ စသည်တို့၌လည်း ပုံစံတူပင် ဟောကြားထားတော်မူပေသည်။)

ယင်း ဂေဟသီတ သောမနဿဝေဒနာကိုပင် သာမိသ သုခဝေဒနာဟု ခေါ်ဆိုရကား အာရုံ (၆)ပါး ပြားသဖြင့် ယင်းသာမိသ သုခဝေဒနာလည်း (၆)မျိုးပင် ပြားသည်။ ယင်းအာရုံ (၆)မျိုးတို့မှာ အထက်ပါ (မ-၃-၂၆၀) သဠာယတနဝိဘင်္ဂသုတ္တန် ဒေသနာတော်နှင့် အညီ ပစ္စုပ္ပန်အာရုံ (၆)ပါးလည်း ဖြစ်နိုင်၏။ အတိတ်အာရုံ (၆)ပါးလည်း ဖြစ်နိုင်၏။ ယင်း ဂေဟသီတ သောမနဿဝေဒနာ = သာမိသ သုခဝေဒနာကို အသေဝိတဗ္ဗ = မမှီ ဝဲအပ်သော ဝေဒနာဟု သက္ကပဉ္စသုတ္တန် စသည်တို့၌ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားထားတော်မူ၏။

ဤ၌ မမှီဝဲအပ်ဟူ၍ ဆိုသဖြင့် ဝိပဿနာမရှုကောင်းဟူ၍ကား အယူအဆ မမှားစေလိုပါ။ အကယ်၍ ဝိပဿနာမရှုကောင်းလျှင် ယင်းသာမိသ သုခဝေဒနာကို ကွဲကွဲပြားပြားသိအောင် သိမ်းဆည်းရှုပွားဖို့ရန် အဆင့် ဆင့် ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်သွားဖို့ရန် ဤမဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တန်တွင် ဘုရားရှင်သည် ညွှန်ကြားတော်မူလေ ရာ။ ယင်းသာမိသ သုခဝေဒနာကို မှီဝဲလျှင်၊ ထပ်တလဲလဲ ဖြစ်ပွားစေလျှင်၊ ကာမဂုဏ်ကို ခံစားလျက် ဖြစ်ပေါ် စေလျှင် အကုသိုလ်တရားတို့သည် ဒီရေအလား တစ်နေ့တခြား တိုးပွားလာကြကုန်၍ ကုသိုလ်တရားတို့သည် လဆုတ် ပက္ခ လရေးကဲ့သို့ တစ်နေ့တခြား ဆုတ်ယုတ်ကုန်လေရာသည်။ ထို့ကြောင့် ဂေဟသီတ သောမန- သာမိသဝေဒနာ = သာမိသ သုခဝေဒနာကို မမှီဝဲအပ် မမှီဝဲကောင်းဟူ၍ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားတော်မူခြင်း ဖြစ်၏။ သို့သော် ဝိပဿနာကား ရှုကောင်းသည်သာ ဖြစ်၏။ ရှုရမည်သာ ဖြစ်၏။ ယင်းသာမိသ သုခဝေဒနာကို အဦးမူ၍ နာမ်ရုပ်တို့ကို သိမ်းဆည်းလျက် အကြောင်းတရားကို ရှာဖွေပြီးလျှင် အကြောင်းတရားနှင့် တကွ ယင်း နာမ်ရုပ်တို့ကို လက္ခဏာရေးသုံးတန်တင်ကာ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ရမည်သာ ဖြစ်ပေသည်။

အတိတ်၌ သောမနဿဖြစ်ပုံ

အတိတ်၌ ပဋိလဒ္ဓိ။ ပစ္စုပ္ပန် တာဝ အာရဗ္ဘ သောမနဿ ဥပ္ပဇ္ဇတု၊ အတိတေ ကထံ ဥပ္ပဇ္ဇတိတိ။ အတိ-
တေပိ “ယထာဟံ ဧတရဟိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ အနုဘဝါမိ၊ ဧဝံ ပုဗ္ဗေပိ အနုဘဝိ”န္တိ အနုဿရန္တဿ ဗလဝသောမနဿ
ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ (မ-ဋ-၄-၁၈၆။)

= ပစ္စုပ္ပန်အာရုံ (၆)ပါးကို အာရုံပြု၍ သောမနဿဝေဒနာ ဖြစ်တန်စေ၊ အတိတ်ကရအပ်ခဲ့ဖူးသော အတိတ်
အာရုံ (၆)ပါး၌ အဘယ်သို့လျှင် သောမနဿဝေဒနာ ဖြစ်နိုင်ပါသနည်းဟု မေးရန်ရှိ၏။ အဖြေမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။
“ငါသည် ယခုအခါ၌ ဣဋ္ဌာရုံကို ခံစားရသကဲ့သို့ အလားတူပင် ရှေး၌လည်း ခံစားခဲ့ဖူးလေပြီ”ဟု လက်ငင်းခံ
စားဆဲ အာရုံကို ပိုင်းခြားယူခြင်းကို အစဉ်လျှောက်သဖြင့် အတိတ်အာရုံကို အစဉ်လျှောက်၍ အောက်မေ့
သတိရသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ အားကောင်းသည့် ဗလဝသောမနဿဝေဒနာသည် ဖြစ်ပေါ်လာပေ၏။
(မ-ဋ-၄-၁၈၆။)

နိရာမိသ သုခဝေဒနာ

တတ္ထ ကတမာနိ ဆ နေက္ခမ္မသိတာနိ သောမနဿာနိ။ ရူပါနံတွေဝ အနိစ္စတံ ဝိဒိတွာ ဝိပရိဏာမ-
ဝိရာဂနိရောဓံ “ပုဗ္ဗေ စေဝ ရူပါ ဧတရဟိ စ၊ သဗ္ဗေ တေ ရူပါ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ ဝိပရိဏာမဓမ္မာ”တိ ဧဝမေတံ
ယထာဘူတံ သမ္ပပ္ပညာယ ပဿတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ သောမနဿ။ ယံ ဧဝရူပံ သောမနဿ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ နေက္ခမ္မ-
သိတံ သောမနဿ။ (မ-၃-၂၆၀။)

= ထိုတွင် နေက္ခမ္မသိတ သောမနဿဝေဒနာ (၆)မျိုးတို့ကား အဘယ်သည်တို့နည်းဟူမူ - ရူပါရုံ (သဒ္ဓါရုံ၊
ဂန္ဓာရုံ၊ ရသာရုံ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ၊ ဓမ္မာရုံ)တို့၏သာလျှင် မမြဲသော အခြင်းအရာကိုလည်းကောင်း၊ ဖောက်ပြန်ခြင်း
ကင်းပြတ်ခြင်း ချုပ်ပျောက်ခြင်းကိုလည်းကောင်း သိရှိ၍ - “ရှေး၌ ဖြစ်ခဲ့ပြီးကုန်သော ရူပါရုံတို့သည်လည်း
ကောင်း၊ ယခုအခါ၌ ရူပါရုံတို့သည်လည်းကောင်း ရှိကြကုန်၏။ ခပ်သိမ်းကုန်သော ထိုရူပါရုံတို့သည် (သဒ္ဓါရုံ
တို့သည်၊ ဂန္ဓာရုံတို့သည်၊ ရသာရုံတို့သည်၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံတို့သည်၊ ဓမ္မာရုံတို့သည်) -

- ၁။ ဖြစ်ပြီးလျှင် ပျက်တတ်သော အနိစ္စတရားတို့သာတည်း၊
- ၂။ ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း ဒဏ်ချက်ဖြင့် အနှိပ်စက်ခံရကုန်သော ဒုက္ခတရားတို့သာတည်း၊
- ၃။ ဇရာ-မရဏတို့ဖြင့် ဖောက်ပြန်ပျက်စီးတတ်ကုန်သော ဝိပရိဏာမဓမ္မတို့သာတည်း” -

ဤသို့လျှင် ဤရူပါရုံကို (သဒ္ဓါရုံကို၊ ဂန္ဓာရုံကို၊ ရသာရုံကို၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို၊ ဓမ္မာရုံကို) မဖောက်မပြန် ဟုတ်
တိုင်းမှန်စွာ ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ရှုသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ သောမနဿဝေဒနာသည် ဖြစ်ပေါ်၍
လာ၏။ ဤသောမနဿဝေဒနာကို နေက္ခမ္မသိတ သောမနဿဝေဒနာဟူ၍ ခေါ်ဆို၏။ နိရာမိသ သုခဝေဒနာ
ဟူ၍လည်း ခေါ်ဆို၏။ ဤ၌လည်း အာရုံ (၆)မျိုး ပြားသဖြင့် နိရာမိသ ဝေဒနာလည်း (၆)မျိုးပင် ပြား၏။
(မ-၃-၂၆၀။)

ဣဒံ ဝုစ္စတိ နေက္ခမ္မသိတံ သောမနဿန္တိ ဣဒံ ရညော ဝိယ အတ္တနော သိရိသမ္ပတ္တိံ ဩလောကေန္တဿ
ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတွာ နိသိန္ဓဿ သင်္ခါရာနံ ဘေဒံ ပဿတော သင်္ခါရဂတမ္ပိ တိက္ခေ သူရေ ဝိပဿနာဉာဏေ
ဝဟန္တေ ဥပ္ပန္နသောမနဿ “နေက္ခမ္မသိတံ သောမနဿ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ -

သုညာဂါရံ ပဝိဋ္ဌဿ၊ သန္တစိတ္တဿ ဘိက္ခုနော။
အမာနုသီ ရတိ ဟောတိ၊ သမ္မာ ဓမ္မံ ဝိပဿတော။

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

ယတော ယတော သမ္မသတိ၊ ခန္ဓာနံ ဥဒယဗ္ဗယံ။

လဘတီ ပီတိပါမောဇ္ဇံ၊ အမတန္တံ ဝိဇာနတံ။ (မ-ဋ္ဌ-၄-၁၈၆။ ခု-၁-၆၇။ ဓမ္မပဒ။)

မိမိ၏ မင်းစည်းစိမ်၏ ကျက်သရေမင်္ဂလာ အဖြာဖြာတို့နှင့် ပြည့်စုံမှုကို ကြည့်ရှု၍ နေသော ရှင်ဘုရင်၏ သန္တာန်၌ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း သောမနဿဝေဒနာသည် ဖြစ်ပေါ်လာသကဲ့သို့ ဤဥပမာအတူပင်လျှင် ဝိပဿနာဉာဏ်ကို ဖြစ်စေလျက် တရားထိုင်နေသော သင်္ခါရတရားတို့၏ အပျက်ကို ရှုမြင်နေသော ယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်၏ သန္တာန်ဝယ် သင်္ခါရတရားအပေါင်း အာရုံ၌ ထက်မြက်စူးရှ ရဲရင့်သော ဝိပဿနာဉာဏ်သည် မိမိ၏ ကိစ္စကို ရွက်ဆောင်လျက် ဖြစ်ပေါ်လာလတ်သော် နှစ်သက် ဝမ်းမြောက်ခြင်း သောမနဿဝေဒနာသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ယင်း သောမနဿဝေဒနာကို နေက္ခမ္မသိတ သောမနဿဝေဒနာ = နိရာမိသ သောမနဿဝေဒနာ ဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်ပေသည်။ (မ-ဋ္ဌ-၄-၁၈၆။)

ထိုကြောင့် ဘုရားရှင်သည် ဤတရားစကားတော်ကို ဟောကြားထားတော်မူပေသည်။

မြို့ရွာ အူသံ မဆူညံသည့် လူသံ ကင်းတိတ် ဆိတ်ငြိမ်သည့် ကမ္မဋ္ဌာန်းကျောင်း အတွင်းသို့ မခေါ်အပို ဖော်မလိုဘဲ တစ်ကိုယ်တည်းပင် ကပ်ဝင်၍ နေသော၊ ဥပစာရ အပ္ပနာ နှစ်ဖြာသော သမာဓိတို့၏ စွမ်းအားဖြင့် ပယ်ရှားအပ်ပြီးသော ကိလေသာ ရှိသဖြင့် အလွန်ငြိမ်သက် တည်ကြည်သော စိတ်ဓာတ် ရှိသော၊ ခန္ဓာ (၅)ပါး ရုပ်နာမ်တရားကို မဖောက်မပြန် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ဖြစ်ပုံ ပျက်ဟန် အချက်မှန်ကို နက်သန်စေ့ငုံ ကြည့်ရှုလျက် ဝိပဿနာ ဘာဝနာ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အစဉ်အတိုင်း စီးဖြန်းလျက်ရှိသော ယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်၏ သန္တာန်၌ ကာမဂုဏ် ထူထပ်သည့် လူနတ်တို့၏ မွေ့လျော်ပုံ အပျော်မျိုးနှင့် မတူသော၊ လူသားတို့၏ သာမန် ဒါန သီလ ကုသိုလ်ထက် မြင့်မြတ်သည့် ဈာန်ချမ်းသာ မဂ်ချမ်းသာ ဖိုလ်ချမ်းသာ နိဗ္ဗာန်ချမ်းသာကို မှီနေသည့်အတွက်- ကြောင့် ဝိဝေကရတိ နေက္ခမ္မရတိဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော အမာနုသီ အမည်ရသော ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော မွေ့လျော် ပျော်ပိုက် နှစ်ခြိုက်ခြင်း ရတိတရားသည် ဖြစ်ပေါ်၍ လာပေ၏။

အကြင်အကြင် ရုပ်အဖို့ နာမ်အဖို့မှ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ (၅)ပါးတို့၏ ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း ဥဒယ-ဝယ သဘောကို လက္ခဏာတင်ကာ ရှုပွားသုံးသပ်၏။ ထိုသို့ သုံးသပ်တိုင်းသော ရုပ်နာမ်အဖို့မှ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း ပီတိ ပါမောဇ္ဇတရားကို ရရှိနိုင်သည်သာ ဖြစ်၏။ ဝိပဿနာဘာဝနာ၌ မွေ့လျော်ပျော်ပိုက် အနှစ်ခြိုက်ကြီး နှစ်ခြိုက် နေသော ထိုပီတိပါမောဇ္ဇတရားသည် ခန္ဓာ (၅)ပါး ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ပုံ ပျက်ပုံ အလုံးစုံကို အကုန်အစင် ထင်ထင်လင်းလင်း ရှင်းရှင်းကြီး သိမြင်ကြကုန်သော ပညာရှိသူတော်ကောင်းတို့၏ မသေရာ အမြိုက်နိဗ္ဗာန် တရားတော်မြတ်ကြီးကို မုချပိုင်ပိုင် ရခြင်း ရောက်ခြင်း၏ အကြောင်းရင်းစစ် ဧကန်ပင် ဖြစ်သောကြောင့် မသေရာ အမတ အမည်ရသည့် အမြိုက်တရားကြီးပါပေတည်း။ (မဟာဋီ-၂-၄၃၁။ မ-ဋီ-၃-၃၈၃ အဖွင့်များနှင့် အညီ ဘာသာပြန်ထားသည်။)

ဤအထက်ပါ နေက္ခမ္မသိတ သောမနဿဝေဒနာ = နိရာမိသ သုခဝေဒနာမှာ အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်ရှိ သွားသော နိရာမိသ သုခဝေဒနာကို ရည်ညွှန်းထားပေသည်။ အသင်သူတော်ကောင်းသည် ယခုအခါဝယ် ဝိပဿနာပိုင်းသို့ မရောက်သေးသော်လည်း ဤ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်ပိုင်းတွင်လည်း ယင်း နိရာမိသ သုခဝေဒနာကို သိမ်းဆည်းရန် ဝေဒနာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ပိုင်းတွင် ဘုရားရှင်က ညွှန်ကြားတော်မူလျက်ပင် ရှိ၏။ သို့အတွက် ရူပါရုံ စသည့် အာရုံ (၆)မျိုးတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာကိုလည်းကောင်း၊ ဒုက္ခအခြင်းအရာကိုလည်းကောင်း၊ အနတ္တ အခြင်းအရာကိုလည်းကောင်း၊ အသုဘအခြင်းအရာကိုလည်းကောင်း အသီးအသီး အာရုံယူ၍ -

- ၁။ အနိစ္စဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိများ၊
- ၂။ ဒုက္ခဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိများ၊
- ၃။ အနတ္တဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိများ၊
- ၄။ အသုဘဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိများ -

ဤမနောဒွါရဝီထိများကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားရမည် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ရှုရာ၌ အာရုံ (၆)ပါးတို့တွင် အာရုံတစ်ပါးစီကို အာရုံယူ၍ ရှုပါ။ သောမနဿဝေဒနာကို အဦးမူ၍ ရှုပါ။ ဇော အသီးအသီး၌လည်းကောင်း၊ တဒါရုံကျခဲ့သော် တဒါရုံ အသီးအသီး၌လည်းကောင်း -

- ၁။ ဉာဏ်-ပီတိ နှစ်မျိုးလုံးယှဉ်ခဲ့သော် နာမ်တရား (၃၄) အသီးအသီး ရှိ၏။
- ၂။ ဉာဏ်မယှဉ် ပီတိသာယှဉ်သော် နာမ်တရား (၃၃) အသီးအသီး ရှိ၏။

နိရာမိသ သုခဝေဒနာကို အဦးမူ၍ ယင်းမနောဒွါရဝီထိ နာမ်တရားစုတို့ကို သိမ်းဆည်းပြီးသော် ယင်းနာမ်တရားစုတို့၏ မှီရာဝတ္ထုရုပ်တို့နှင့် အာရုံရုပ်တို့ကိုလည်း ဆက်လက်၍ သိမ်းဆည်းပါ။ ယင်းသို့ သိမ်းဆည်းနိုင်ခဲ့သော် ကာမဂုဏ်နှင့် မစပ်သော နိရာမိသ သုခဝေဒနာကို ခံစားလျှင်လည်း ကာမဂုဏ်နှင့် မစပ်သော နိရာမိသ သုခဝေဒနာကို ခံစား၏ဟု ကွဲကွဲပြားပြား သိသည် မည်ပေသည်။

သာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာ

တတ္ထ ကတမာနိ ဆ ဂေဟသိတာနိ ဒေါမနဿာနိ။ စက္ခုဝိညေယျာနံ ရူပါနံ။ ပ ။ သောတဝိညေယျာနံ သဒ္ဓါနံ။ ယာနဝိညေယျာနံ ဂန္ဓာနံ။ ဇိဝှိဝိညေယျာနံ ရသာနံ။ ကာယဝိညေယျာနံ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာနံ။ မနောဝိညေယျာနံ ဓမ္မာနံ ဣဋ္ဌာနံ ကန္တာနံ မနာပါနံ မနောရမာနံ လောကမိသပဋိသံယုတ္တာနံ အပ္ပဋိလာဘံ ဝါ အပ္ပဋိလာဘတော သမနုပဿတော ပုဗ္ဗေ ဝါ အပ္ပဋိလဒ္ဓပုဗ္ဗံ အတိတံ နိရုဒ္ဓံ ဝိပရိဏတံ သမနုဿရတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဒေါမနဿံ။ ယံ ဧဝရူပံ ဒေါမနဿံ၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဂေဟသိတံ ဒေါမနဿံ။ ဣမာနိ ဆ ဂေဟသိတာနိ ဒေါမနဿာနိ။

(မ-၃-၂၆၀-၂၆၁။)

- ၁။ စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် သိမြင်အပ်ကုန်သော၊
- ၂။ သောတဝိညာဏ်ဖြင့် ကြားသိအပ်ကုန်သော၊
- ၃။ ယာနဝိညာဏ်ဖြင့် နံသိအပ်ကုန်သော၊
- ၄။ ဇိဝှိဝိညာဏ်ဖြင့် လျက်သိအပ်ကုန်သော၊
- ၅။ ကာယဝိညာဏ်ဖြင့် ထိသိအပ်ကုန်သော၊
- ၆။ မနောဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်ကုန်သော -

အလိုရှိအပ် ရှာမှီးအပ်ကုန်သော၊ နှစ်သက်အပ်ကုန်သော၊ မြတ်နိုးအပ်ကုန်သော = စိတ်နှလုံးကို တိုးပွားစေတတ်ကုန်သော၊ စိတ်နှလုံး၏ မွေ့လျော်ရာ ဖြစ်ကုန်သော = စိတ်ကို မွေ့လျော်စေတတ်ကုန်သော၊ လောကမိသ = လောက၏ အာမိသ အမည်ရသော တဏှာနှင့် စပ်ယှဉ်ကုန်သော (ရူပါရုံတို့ကို၊ သဒ္ဓါရုံတို့ကို၊ ဂန္ဓာရုံတို့ကို၊ ရသာရုံတို့ကို၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံတို့ကို) ဓမ္မာရုံတို့ကို မရရှိခြင်းကြောင့် မရရှိထားအပ်သော (ရူပါရုံကို၊ သဒ္ဓါရုံကို၊ ဂန္ဓာရုံကို၊ ရသာရုံကို၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို) ဓမ္မာရုံကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ရှုနေသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌လည်းကောင်း၊ ရှေးရှေး၌ လွန်ခဲ့လေပြီးသော ချုပ်ဆုံးခဲ့လေပြီးသော ဖောက်ပြန် ပျက်စီးလေပြီးသော မရအပ်ခဲ့ဖူးသော (ရူပါရုံကို။ ပ ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို) ဓမ္မာရုံကို အဖန်ဖန် အောက်မေ့သတိရသောသူ၏ သန္တာန်၌

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

လည်းကောင်း စိတ်မချမ်းသာခြင်း ဒေါမနဿဝေဒနာသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော စိတ်မချမ်းသာမှု ဒေါမနဿဝေဒနာကို **ဂေဟသိတ ဒေါမနဿဝေဒနာ**ဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်၏။ ဤသည်တို့ကား (၆)မျိုး ကုန်သော ဂေဟသိတ ဒေါမနဿဝေဒနာတို့တည်း။ (မ-၃-၂၆၀-၂၆၁။)

ယင်းဂေဟသိတ ဒေါမနဿဝေဒနာကိုပင် သာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာဟု ခေါ်၏။ မမှီဝဲအပ်သော တရားတည်း။ ယင်းသာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာကို သိမ်းဆည်းလိုသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် -

- ၁။ မရရှိသဖြင့် စိတ်မချမ်းမသာ ဖြစ်နေသော အာရုံ (၆)မျိုးတို့တွင် တစ်မျိုးစီကို အသီးအသီး အာရုံယူ၍ လည်းကောင်း၊
- ၂။ အတိတ်က မရခဲ့ဖူးသဖြင့် စိတ်မချမ်းမသာ ဖြစ်ဖူးသော အာရုံ (၆)မျိုးတို့တွင် တစ်မျိုးစီကို အသီးအသီး အာရုံယူ၍လည်းကောင်း -

သိမ်းဆည်း ရှုပွားနိုင်သည်။ ထိုသို့ ရှုရာ၌ ဒုက္ခ = ဒေါမနဿဝေဒနာကို အဦးမူသဖြင့် ဒေါမနဿဝေဒနာ ပါဝင်သည့် ဒေါသမူစိတ်နှင့် ယှဉ်သော နာမ်တရားစုတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ယင်းနာမ်တရားတို့၏ မှီရာဝတ္ထုရုပ်နှင့် အာရုံရုပ်တို့ကိုလည်းကောင်း သိမ်းဆည်းရှုပွားပါ။ ထိုသို့ သိမ်းဆည်းနိုင်ခဲ့သော် သာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာကို ခံစားလတ်သော် သာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာကို ကွဲကွဲပြားပြား သိသည် မည်၏။

အတိတ်၌ ဒေါမနဿဖြစ်ပုံ

အတိတ်၌ ပစ္စုပ္ပန် တာဝ ပစ္ဆေတ္တာ အလဘန္တဿ ဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတု၊ အတိတေ ကထံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ။ အတိတေပိ “ယထာဟံ ဧတရဟိ ဣဋ္ဌာရမ္မဏံ ပစ္ဆေတ္တာ န လဘာမိ၊ ဧဝံ ပုဗ္ဗေပိ ပစ္ဆေတ္တာ န လဘိ”၌ အနုဿရန္တဿ ဗလဝဒေါမနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတီ။ (မ-ဋ္ဌ-၄-၁၈၆။)

ပစ္စုပ္ပန်၌ သန္တတိပစ္စုပ္ပန်။ (မ-ဋီ-၃-၃၈၃။)

= သန္တတိပစ္စုပ္ပန် ဖြစ်သော အာရုံ (၆)ပါးကို လိုလားတောင့်တ၍ မရရှိသောသူ၏ သန္တာန်၌ မရရှိခြင်းကြောင့် စိတ်မချမ်းသာခြင်း = ဒေါမနဿတရားသည် ဖြစ်စေဦးတော့၊ အတိတ်ဖြစ်သော အာရုံ (၆)ပါး၌ ဘယ်ပုံ ဘယ်ပန်း ဘယ်နည်းလမ်းအားဖြင့် စိတ်မချမ်းသာခြင်း = ဒေါမနဿဝေဒနာတရားသည် ထင်ရှားဖြစ်လာနိုင်ပါသနည်းဟု မေးရန်ရှိ၏။ အဖြေမှာ ဤသို့ဖြစ်၏ - “ငါသည် ယခုအခါ၌ ဣဋ္ဌာရုံကို လိုလားတောင့်တ၍ မရရှိနိုင်သကဲ့သို့၊ အလားတူပင် ရှေးယခင်၌လည်း ဣဋ္ဌာရုံကို လိုလားတောင့်တ၍ မရခဲ့ဖူးလေပြီ”ဟု ပစ္စုပ္ပန်၌ တောင့်တသဖြင့် မရရှိနိုင်သော ဣဋ္ဌာရုံကို ပိုင်းခြားယူခြင်းကို အစဉ်လျှောက်သဖြင့် အတိတ်၌ တောင့်တသဖြင့် မရရှိခဲ့သော ဣဋ္ဌာရုံကို အစဉ်လျှောက်၍ အောက်မေ့ သတိရသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ အားကောင်းသည့် စိတ်မချမ်းသာမှု ဒေါမနဿဝေဒနာသည် ဖြစ်ပေါ်လာပေ၏။ (မ-ဋ္ဌ-၄-၁၈၆။)

နိရုဓိသ ဒုက္ခဝေဒနာ

ရူပါနံတွေဝ အနိစ္စတံ ဝိဒိတွာ ဝိပရိကာမဝိရာဂနိရောဓံ “ပုဗ္ဗေ စေဝ ရူပါ ဧတရဟိ စ၊ သဗ္ဗေ တေ ရူပါ အနိစ္စာ ဒုက္ခာ ဝိပရိကာမဓမ္မာ”တိ ဧဝမေတံ ယထာဘူတံ သမ္ပပ္ပညာယ ဒိသ္မာ အနုတ္တရေသု ဝိမောက္ခေသု ပိဟံ ဥပဋ္ဌာပေတိ “ကုဒါသု နာမာဟံ တဒါယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရိဿာမိ၊ ယဒရိယာ ဧတရဟိ အာယတနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရန္တိ”တိ။ ဣတိ အနုတ္တရေသု ဝိမောက္ခေသု ပိဟံ ဥပဋ္ဌာပယတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ပိတပစ္စယာ ဒေါမနဿံ၊ ယံ ဧဝရူပံ ဒေါမနဿံ ဣဒံ ဝုစ္စတိ နေက္ခမ္မသိတံ ဒေါမနဿံ။ (မ-၃-၂၆၁။)

= ရူပါရုံတို့၏သာလျှင် မမြဲသော အနိစ္စအခြင်းအရာကိုလည်းကောင်း၊ ဖောက်ပြန်ခြင်း = ဝိပရိဏာမ သဘော၊ ကင်းပြတ်ခြင်း = ဝိရာဂသဘော၊ ချုပ်ပျောက်ခြင်း = နိရောဓသဘောကိုလည်းကောင်း သိရှိ၍ - “ရှေး၌ ဖြစ်ခဲ့ပြီးကုန်သော ရူပါရုံတို့သည်လည်းကောင်း၊ ယခုအခါ၌ ရူပါရုံတို့သည်လည်းကောင်း ရှိကြကုန်၏။ ခပ်သိမ်း ကုန်သော ထိုရူပါရုံတို့သည် -

- ၁။ ဖြစ်ပြီးလျှင် ပျက်တတ်သော အနိစ္စတရားတို့သာတည်း၊
- ၂။ ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း ဒဏ်ချက်ဖြင့် အမြဲမပြတ် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခံရသော ဒုက္ခတရားတို့သာတည်း၊
- ၃။ ဇရာ-မရဏတို့ဖြင့် ဖောက်ပြန်ပျက်စီးတတ်သော ဝိပရိဏာမတရားတို့သာတည်း” -

ဤသို့လျှင် ဤရူပါရုံကို မဖောက်မပြန် ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ရှုမြင်ရသည် ဖြစ်၍ ကိလေသာတို့မှ လွတ်မြောက်မှုတို့၌ အသာဆုံး အမြတ်ဆုံး ဖြစ်သောကြောင့် အနုတ္တရဝိမောက္ခ အမည်ရကုန်သော အရဟတ္တဖိုလ်တို့၌ - “အရိယာ သူတော်ကောင်းတို့သည် ယခုအခါ၌ အကြင် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ကပ်ရောက်၍ နေထိုင်တော်မူကြကုန်၏။ ငါသည်လည်းပဲ အဘယ်မည်သော အခါ၌ ထိုအရဟတ္တဖိုလ်သို့ ကပ်ရောက်၍ နေရပါအံ့နည်း” - ဟူသော တောင့်တခြင်းကို (မြတ်နိုးခြင်းကို) ဖြစ်စေ၏။ ဤသို့လျှင် အနုတ္တရဝိမောက္ခတရားတို့၌ တောင့်တခြင်း (ချစ်မြတ်နိုးခြင်းကို) ဖြစ်စေသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ တောင့်တမှု (ချစ်မြတ်နိုးမှု) ဟူသော အကြောင်းကြောင့် ဒေါမနဿတရားသည် ဖြစ်ပေါ်၍လာ၏။ ဤဒေါမနဿတရားသည် နေက္ခမ္မသိတဒေါမနဿ မည်၏။ နိရာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာတည်း။ (သဒ္ဓါရုံ စသည့် အာရုံငါးပါးတို့၌လည်း ပုံစံတူပင် ဟောကြားထားတော်မူပေသည်။) (မ-၃-၂၆၁။)

ဣမာနိ ဆ နေက္ခမ္မသိတာနိ ဒေါမနဿာနိတိ ဣမာနိ ဧဝံ ဆသု ဒွါရေသု ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ အရဟတ္တေ ပိဟံ ပဋ္ဌပေတွာ တဒဓိဂမာယ အနိစ္စာဒိဝသေန ဝိပဿနံ ဥပဋ္ဌပေတွာ ဥဿုက္ကာပေတုံ အသက္ကောန္တဿ “ဣမမ္ပိ ပက္ခံ ဣမမ္ပိ မာသံ ဣမမ္ပိ သံဝစ္ဆရံ အရဟတ္တံ ပါပုဏိတုံ ပါပုဏိတုံ နသက္ခိ”န္တိ အနုသောစတော ဂါမန္တပဗ္ဗာရဝါသိမဟာသိဝတ္ထေရဿ ဝိယ အဿုဓာရာပဝတ္တနဝသေန ဥပ္ပန္နဒေါမနဿာနိ ဆ နေက္ခမ္မသိတဒေါမနဿာနိတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ (မ-ဋ္ဌ- ၄-၁၈၇။)

ဘုရား အစရှိသော အရိယာသူတော်မြတ်တို့၏ အထံမှ အရဟတ္တဖိုလ်၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကို တစ်ဆင့် ကြားနာရ၍ အရဟတ္တဖိုလ်ကို ရလိုသော ကြံစည်စိတ်ကူးမှုများသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ အရဟတ္တဖိုလ်ကို ရည်ညွှန်း၍ ဆုတောင်းပန်ထွာမှုကိုလည်း ပြု၏။ ထိုအရဟတ္တဖိုလ်၌ မိမိ၏ စိတ်ကို ရရှိဖို့ရန် ဆောက်တည်ထား၏။ ဤသို့ အရဟတ္တဖိုလ်ကို လိုလားတောင့်တလျက်ရှိသော သူတော်ကောင်းတစ်ဦးသည် အရဟတ္တဖိုလ်ကို ရကြောင်းဖြစ်သည့် သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာတို့ကို စီးဖြန်းအားထုတ်လေရာဝယ် ဒွါရ (၆)ပါးတို့၌ ဣဋ္ဌာရုံ (၆)မျိုးတို့သည် ထိုက်သလို ထင်လာကြ၏။ ဤသို့လျှင် ဒွါရ (၆)ပါးတို့၌ ဣဋ္ဌာရုံသည် ထင်လာလတ်သော် အရဟတ္တဖိုလ်၌ လိုလားတောင့်တခြင်း = ချစ်မြတ်နိုးခြင်းဟူသော အလွန် သိမ်မွေ့နူးညံ့သော ပိဟတရားကို ဖြစ်စေလျက် ထိုအရဟတ္တဖိုလ်ကို ရရှိခြင်းငှာ ယင်းအာရုံ (၆)ပါး သင်္ခါရတရားတို့ကို အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တဟု လက္ခဏာရေးတင်ကာ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်၏။ ဝိပဿနာဉာဏ်ကို ဖြစ်စေ၏။ ဝိပဿနာဉာဏ်ကို ဖြစ်စေ၍ အရဟတ္တဖိုလ်သို့တိုင်အောင် ရောက်ရှိအံ့သောငှာ လုံ့လကြိုးကုတ် အားထုတ်ပါသောလည်း ရောက်ရှိစေဖို့ရန် မစွမ်းနိုင် ဖြစ်နေ၏။ ထိုသို့ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ရှိဖို့ရန် မစွမ်းနိုင် ဖြစ်နေသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် -

“ငါသည် ဤလဆန်းပက္ခပတ်လုံးလည်း၊ ဤလဆုတ်ပက္ခပတ်လုံးလည်း၊ ဤလပတ်လုံးလည်း၊ ဤနှစ်ပတ်လုံးလည်း ဝိပဿနာကို လုံ့လကြိုးကုတ် အားထုတ်ပါလျက် ဖြစ်စေပါလျက် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ရှိအံ့သောငှာ မစွမ်းနိုင်ခဲ့လေပေါ့” - ဟု

အဖန်ဖန် ဝမ်းနည်း ကြေကွဲခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ယင်းသို့ အဖန်ဖန် ဝမ်းနည်း ကြေကွဲသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ရွာနီးကျောင်း လိုက်ဂုဏ် သီတင်းသုံးတော်မူသော မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီး၏ သန္တာန်၌ကဲ့သို့ မျက်ရည် အယဉ်တို့ကို တသွင်သွင် စီးဆင်းစေသည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော (၆)ပါးကုန်သော ဒေါမနဿဝေဒနာတို့ကို နေက္ခမ္မသိတဒေါမနဿဝေဒနာတို့ဟူ၍ သိအပ်ကုန်၏။

(မ-ဋ္ဌ-၄-၁၈၇။)

အနုတ္တရဝိမောက္ခော နာမ အရဟတ္တံ က္ကဓ အဓိပ္ပေတံ ဥက္ကဋ္ဌနိဒ္ဒေသေန။ (မ-ဋ္ဌ-၃-၃၈၃။)

အနုတ္တရေသု ဝိမောက္ခေသုတိ သုညတဖလောဒိအရိယဖလဝိမောက္ခေသု။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၅။)

အနုတ္တရဝိမောက္ခ အရ အရဟတ္တဖိုလ်ကို ကောက်ယူရန် အဋ္ဌကထာက (မ-ဋ္ဌ-၄-၁၈၆) ဖွင့်ဆိုခြင်းမှာ အသာဆုံး အမြတ်ဆုံးဖြစ်သည့် ဝိမောက္ခတရား = ကိလေသာတို့မှ လွတ်မြောက်ကြောင်းတရားကို ညွှန်ကြားတော်မူလိုသည့် အတွက် ဥက္ကဋ္ဌနိဒ္ဒေသနည်းအားဖြင့် ဖွင့်ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။ ဥပစာရဈာန်၊ အပ္ပနာဈာန်၊ ဝိပဿနာဈာန်၊ အောက်မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်တို့ကို လိုလားတောင့်တလျက် ချစ်မြတ်နိုးလျက် သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာတို့ကို အားထုတ်ရာ၌လည်း မျှော်လင့် တောင့်တသည့်အတိုင်း မရရှိ၍ ဝမ်းနည်းကြေကွဲရာ၌ ဖြစ်ပေါ်လာကုန်သော ဒေါမနဿဝေဒနာတို့သည်လည်း နေက္ခမ္မသိတဒေါမနဿဝေဒနာတို့သာတည်းဟု မှတ်ပါ။

ဆိုလိုရင်းသဘော

ဤ၌ ပိဟာခေါ်သော လောဘတရားက အရိယဖိုလ်ကို ဧကန် တိုက်ရိုက် အာရုံပြု၍ တောင့်တသည်ဟု ဆိုလိုသည် မဟုတ်။ လောဘကဲ့သို့သော အကုသိုလ်ကို မဆိုထားဘိ၊ ဉာဏဝိပယုတ်ကုသိုလ်များသည်ပင်သော်လည်း လောကုတ္တရာတရားကို လုံးဝတိုက်ရိုက် အာရုံ မပြုနိုင်ချေ။ အမှန်စင်စစ်သော်ကား - “အရိယဖိုလ်တို့သည် ဤသို့ ဤသို့သော အာနုဘော်ထူး ဂုဏ်ကျေးဇူး ရှိကုန်၏” စသည်ဖြင့် တစ်ဆင့်ကြား၍ ဖြစ်စေ၊ ကျမ်းဂန်စာပေ သင်ကြားခြင်း၊ သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာတရားတို့ကို ပွားများခြင်း၏ စွမ်းအင်သတ္တိကြောင့် ထင်ရှားလာသော လောကုတ္တရာတရားတို့၏ အခြင်းအရာ အာကာရ သဘောသွားကို မှတ်သားတတ်သည့် ဉာဏ်ပညာ၌ တည်၍ ဖြစ်စေ - အနုမာန မှန်းဆသောအားဖြင့် လောကုတ္တရာ အရိယဖိုလ်တရားတို့ကို တောင့်တကြလေသည်။

အလွန်မွန်မြတ် သိမ်မွေ့သော ဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်တရားတို့၏ အမည်နာမ ပညတ်များသည်လည်း ထိုတရားတို့ကဲ့သို့ပင် မွန်မြတ် သိမ်မွေ့သောသဘော ရှိကုန်၏။ သို့ရကား ပုထုဇနံ သူငါတို့သည် မိမိတို့ မရသေး မသိသေးသော ဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်တရားတို့ကို တိုက်ရိုက်အာရုံပြု၍ တောင့်တနိုင်ကြသည်ကား မဟုတ်ကုန်။ ထိုတရားတို့၏ ဈာန်ဟူသော အမည် နာမပညတ်၊ မဂ် ဖိုလ် နိဗ္ဗာန်ဟူသော အမည် နာမပညတ် - ဤ အလွန်သိမ်မွေ့လှသည့် ပညတ်တို့ကို အာရုံပြု၍သာ ထိုဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်တရားတို့ကို ရော်ရမ်းမှန်းဆ အနုမာနအားဖြင့်သာ တောင့်တကြရလေသည်။ ထို့ကြောင့် ဤယခုအခါ၌ ပုထုဇနံ ယောဂီသူတော်ကောင်းတို့သည် တစ်ဆင့်ကြား = သုတပရိယတ်အားဖြင့် သိရှိအပ်သည့် လောကုတ္တရာ အရိယဖိုလ်တရားတို့ကို ရော်ရမ်းမှန်းဆ၍ ထိုအရိယဖိုလ်တရားတို့၏ “လောကုတ္တရာ အရိယဖိုလ်ဟူသော ပညတ်ကိုသာ အာရုံပြု၍ လိုလားတောင့်တမှု = ပိဟာ ခေါ်သော လောဘတရားကိုဖြစ်စေကြသည်ကိုပင် လောကုတ္တရာ အရိယဖိုလ်တရားတို့၌ လိုလားတောင့်တမှု = ပိဟာ ခေါ်သော သိမ်မွေ့သော လောဘတရားသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏”ဟု ဖော်ပြခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

ထိုသို့ လောကုတ္တရာ အရိယဖိုလ်တရားတို့၌ လိုလားတောင့်တမှု = ပိဟာခေါ်သော သိမ်မွေ့သော လောဘတရားသည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ပြီးနောက် ထိုလောကုတ္တရာ အရိယဖိုလ်တရားတို့ကို ရရှိနိုင်ရန် ဝိပဿနာဘာဝနာ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို မနေမနား ပွားများကြိုးကုတ် အားထုတ်ပါလျက် အရိယဖိုလ်သို့ မရောက်နိုင်သော ယောဂါဝစရ

ပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်၏ သန္တာန်ဝယ် - “ငါကား ဤပက္ခပတ်လုံး၊ ဤလပတ်လုံး၊ ဤနှစ်ပတ်လုံး ဝိပဿနာတရားကို မနေမနား ပွားများကြိုးကုတ် အားထုတ်ပါလျက် ငါတောင့်တသည့် အရိယဖိုလ်သို့ မရောက်နိုင်စွတကား”ဟု အဖန်ဖန် စိုးရိမ်ပူပန်သောအခါ ဖြစ်ပွား ပေါ်ပေါက်၍လာသော စိတ်နှလုံးမသာယာခြင်း = ဒေါမနဿဝေဒနာကို နေက္ခမ္မသိတဒေါမနဿဝေဒနာဟု ခေါ်၏။

တစ်ဖန် မိမိရရှိထားပြီးသော ဈာန်များ၏ လျှော့ကျသွားခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ ရရှိထားပြီး ဖြစ်သည့် ဈာန်ကို တစ်ဖန်ပြန်၍ မရရှိသေးခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း ထိုပျောက်ပျက်သွားသော ဈာန်ကို အာရုံယူ၍ ဖြစ် ပေါ်လာသော စိတ်နှလုံး မသာယာမှု = ဒေါမနဿဝေဒနာကိုလည်း နေက္ခမ္မသိတဒေါမနဿဝေဒနာဟုပင် ခေါ်ဆို၏။

ယင်း နေက္ခမ္မသိတဒေါမနဿဝေဒနာတို့ကို မှီဝဲလျှင် အဖန်တလဲလဲ ဖြစ်စေလျှင် ထိုဒေါမနဿဝေဒနာမှ အားကြီးသော မှီရာ ဥပနိဿယပစ္စည်း အကြောင်းတရားကို ရရှိ၍ သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာလုပ်ငန်းရပ်တို့ ဆတက်ထမ်းပိုး တိုးပွားလာနိုင်သဖြင့် အကုသိုလ်တရားများ ဆုတ်ယုတ်ကာ ကုသိုလ်တရားတို့သည် ဒီရေအလား တစ်နေ့တခြား တိုးပွားလာနိုင်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းနေက္ခမ္မသိတ ဒေါမနဿဝေဒနာကို မှီဝဲအပ် မှီဝဲ ကောင်း၏ဟူ၍ သက္ကပဠသုတ္တန်၌ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားတော်မူခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ဤတွင် မဟာသီဝ မထေရ်မြတ်ကြီး၏ထုံးကို အဋ္ဌကထာက ထုတ်ဆောင် ပြထားတော်မူပေသည်။

မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီး (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၁၉-၃၂၂။)

မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီးကား သံဃာတော်ပေါင်း ထောင်နှင့်သောင်းနှင့်ချီ၍ အရေအတွက်ရှိသော ဂိုဏ်း ကြီး (၁၈)ဂိုဏ်းတို့ကို စာပေပို့ချတော်မူ၏။ ထိုမထေရ်မြတ်ကြီး၏ အဆုံးအမဩဝါဒ၌ ရပ်တည်၍ သုံးသောင်း အတိုင်းအရှည် ရှိကုန်သော ရဟန်းတော်တို့သည် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်တော်မူကုန်၏။ ယင်း တပည့် အပေါင်းတို့၏ ရဟန္တာဖြစ်ပြီးရာ ကာလမှနောက်ပိုင်း အချိန်ကာလ၌ ရဟန်းတော်တစ်ပါးသည် ဤသို့စဉ်းစားမိ၏။

“ငါ၏ကိုယ်တွင်း အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကား အတိုင်းအရှည် မရှိကြကုန်၊ ငါ၏ ဆရာသမား၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကို အဘယ်ကဲ့သို့ ရှုအပ်ပါကုန်လိမ့်မည်နည်း?”

ဤသို့ ဆင်ခြင်လတ်သော် ပုထုဇန်အဖြစ်၌သာ တည်ရှိနေသေးသည်ကို ဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်ရ၍ (အဘိ- ညာဏ်ဖြင့် သိရှိ၍) -

“ငါတို့၏ ဆရာသမားသည်ကား သူတစ်ပါးတို့၏ မှီခိုအားထားရာကား ဖြစ်၏။ မိမိ၏ကား မှီခိုအားထားရာ ဖြစ်ဖို့ရန် မစွမ်းနိုင်လေပေ။ ထိုဆရာသမားအား ဆိုဆုံးမပေးအံ့” - ဟု နှလုံးပိုက်၍ ကောင်းကင်ခရီးဖြင့် ကြွ ရောက်လာ၍ မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီး သီတင်းသုံးတော်မူရာကျောင်း၏ အနီး၌ ကောင်းကင်မှ သက်ဆင်း၍ နေသန့်စင်တော်မူရာအရပ်၌ ထိုင်၍ သီတင်းသုံးနေတော်မူသော ဆရာသမားထံသို့ ချဉ်းကပ်၍ ဝတ်ကြီး ဝတ် ငယ်ကို ပြုသင့်သမျှ ပြုကျင့်ခြင်းဖြင့် ထင်ရှားပြပြီး၍ သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော တစ်နေရာ၌ ထိုင်၍ သီတင်းသုံး လိုက်၏။ မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီးက လာရောက်ခြင်း၏ အကြောင်းရင်းကို မေးမြန်းတော်မူ၏။ တပည့်ဖြစ်သူ ကလည်း အနုမောဒနာတရား တစ်ပုဒ်လောက်ကို သင်ယူလို၍ လာရောက်ပါကြောင်းကို ပြန်ပြောင်း၍ လျှောက် ထား၏။

အနုမောဒနာတရား တပုဒ်လောက်ကို သင်ယူဖို့ရန် သင်ကြားပေးရန် အခွင့်အရေး ရနိုင်လိမ့်မည်မဟုတ် ကြောင်းကို မထေရ်မြတ်ကြီးက ပြန်လည်၍ မိန့်ကြားတော်မူ၏။

ထိုနောင် ဆရာနှင့် တပည့်တို့ အချီအချ ပြောဆိုကြသည်မှာ ဤသို့ ဖြစ်၏ -

- တပည့် ။ ။ အရှင်ဘုရား . . . “ယနေ့ ငါသည် အဘယ်အရပ်၌ ဆွမ်းခံလှည့်လည်ရပါအံ့နည်း” ဤသို့ အရှင်ဘုရား ကြံစည် စိတ်ကူးရာ တန်ဆောင်းဝန်း၌ ရပ်တည်နေသောအခါ တပည့်တော် မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ။
- ဆရာ ။ ။ ထိုတန်ဆောင်းဝန်းအရပ်၌လည်း အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြသည် ငါ့ရှင်။
- တပည့် ။ ။ အရှင်ဘုရား ဆွမ်းခံရွာသို့ မရောက်မီ ကျောင်းမှ ဆွမ်းခံရွာသို့ အသွား လမ်းခရီး စပ်ကြား၌ မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ။
- ဆရာ ။ ။ ထိုလမ်းခရီး စပ်ကြား၌လည်း အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏ ငါ့ရှင်။
- တပည့် ။ ။ နှစ်ထပ်သော သင်းပိုင်ကို ပြင်၍ဝတ်ရာ အရပ်၌ မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ။
- ဆရာ ။ ။ ထိုနေရာ၌လည်း အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏ ငါ့ရှင်။
- တပည့် ။ ။ ရွာတွင်းသို့ ဆွမ်းခံဝင်ဖို့ရန် သင်္ကန်းကြီးကို ရံရာအရပ်၌ မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ။
- ဆရာ ။ ။ ထိုနေရာ၌လည်း အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏ ငါ့ရှင်။
- တပည့် ။ ။ ဆွမ်းခံဖို့ရန် သပိတ်အိတ်အတွင်းမှ သပိတ်ကို ထုတ်ယူရာအရပ်၌ မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ။
- ဆရာ ။ ။ ထိုနေရာ၌လည်း အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏ ငါ့ရှင်။
- တပည့် ။ ။ အရှင်ဘုရား ရွာတွင်း၌ ဆွမ်းခံလှည့်လည်ပြီးနောက် ရွာတွင်း ဆွမ်းစားရာဇရပ်၌ (ထိုင်နေရာ ဇရပ်၌) ယာဂုကို ဘုဉ်းပေးသုံးဆောင်နေတော်မူသော အခါ၌ မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ။
- ဆရာ ။ ။ ထိုယာဂုကို သောက်သုံးရာအခါ၌ အဋ္ဌကထာ၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို မေးမြန်းတတ်ကုန်သော မထေရ်ကြီးတို့သည် မိမိ၏ ယုံမှားသံသယ ရှိနေမှုကို လာရောက်၍ ပယ်ဖျောက်ကြကုန်၏ ငါ့ရှင်။
- တပည့် ။ ။ အရှင်ဘုရား ယာဂုဆွမ်းစားခြင်းကိစ္စ ပြီး၍ ရွာတွင်းမှ ထွက်ခွာလာရာအခါ၌ မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ။
- ဆရာ ။ ။ ထိုရွာတွင်းမှ ထွက်ခွာလာရာအခါ၌လည်း အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏ ငါ့ရှင် ။
- တပည့် ။ ။ ဆွမ်းခံလှည့်လည်ပြီးနောက် ဆွမ်းကို ယူဆောင်၍ ရွာတွင်းမှ ကျောင်းသို့ ပြန်လာရာ လမ်းခရီး အကြား၌ မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ။
- ဆရာ ။ ။ ထိုနေရာ၌ အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏ ငါ့ရှင်။
- တပည့် ။ ။ အရှင်ဘုရား ကျောင်းတွင်းရှိ ဆွမ်းစားကျောင်း၌ ဆွမ်းစားခြင်းကိစ္စ ပြီးဆုံးသောအခါဝယ် မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ။
- ဆရာ ။ ။ ထိုနေရာ၌လည်း အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏ ငါ့ရှင်။
- တပည့် ။ ။ အရှင်ဘုရား နေ့သန့်စင်တော်မူရာ နေရာ၌ မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ။
- ဆရာ ။ ။ ထိုနေရာ၌လည်း အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏ ငါ့ရှင်။
- တပည့် ။ ။ ကျောင်းပေါ်သို့တက်ရန် ခြေဆေးသည့် အင်းပျဉ်ခုံ၌ ထိုင်လျက် ခြေတို့ကို ဆေးကြောနေစဉ် အချိန်အခါကာလ၌ မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ။ အရှင်ဘုရား . . .

ဆရာ ။ ။ ထိုနေရာ၌လည်း အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏ ငါ့ရှင်။
တပည့် ။ ။ မျက်နှာကို သစ်တော်မူရာအခါ၌ မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ အရှင်ဘုရား။
ဆရာ ။ ။ ထိုအခါ၌လည်း အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏ ငါ့ရှင်။ ထိုအချိန်မှ စ၍
အရုဏ်တက်ရာ ကာလတိုင်အောင် အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏ ငါ့ရှင်။
တပည့် ။ ။ အရှင်ဘုရား ဒန်ပူကို ယူဆောင်၍ မျက်နှာသစ်ဖို့ရန် ကြွတော်မူရာအခါ၌ မေးမြန်း လျှောက်-
ထားပါရစေ။
ဆရာ ။ ။ ထိုအခါ၌လည်း အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏ ငါ့ရှင်။
တပည့် ။ ။ အရှင်ဘုရား မျက်နှာသစ်တော်မူပြီး၍ ပြန်ကြွလာရာ အခါ၌ မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ။
ဆရာ ။ ။ မျက်နှာသစ်ပြီး၍ ပြန်လာရာ ထိုအခါမှာလည်း အခြားရဟန်းတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြ
ကုန်၏ ငါ့ရှင်။
တပည့် ။ ။ အရှင်ဘုရား ကျောင်းတွင်းသို့ ဝင်၍ ထိုင်နေရာအခါ၌ မေးမြန်း လျှောက်ထားပါရစေ။
ဆရာ ။ ။ ထိုနေရာ၌လည်း အခြားသူတို့က မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏ ငါ့ရှင်။
တပည့် ။ ။ အရှင်ဘုရား . . . မျက်နှာသစ်တော်မူပြီး၍ ထက်ဝယ်ဖွဲ့ခွေလျက် ထိုင်နေသည့် ဣရိယာပုထ်ကို
နှစ်ကြိမ် သုံးကြိမ် ပြင်၍ ထိုင်ရာ အချိန်အခါပတ်လုံးလောက် ကိုယ်ငွေ့ကို ယူစေ၍ မဂ်ဉာဏ်
ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော ယောနိသောမနသိ-
ကာရ အမည်ရသော ဝိပဿနာ ဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို နှလုံးသွင်းခြင်း၌ ဝိပဿနာ ဘာဝနာ
လုပ်ငန်းရပ်ကို ပြုစုပျိုးထောင်ကြကုန်စဉ် ကမ္မဋ္ဌာန်းနှလုံးသွင်းချိန်၌ သူတစ်ပါးတို့က မေးမြန်း
လျှောက်ထားဖွယ် မလိုသောကြောင့် မိမိကမ္မဋ္ဌာန်းအတွက် အခွင့်ပေးသင့်သည့် အချိန်အခါ
ကား ဖြစ်သင့်သည် မဟုတ်ပါလား? (ဤမျှလောက်တော့ မိမိအတွက် အချိန်ပေးသင့်သည်
မဟုတ်ပါလား?) အရှင်ဘုရား . . . အရှင်ဘုရားတို့သည် သေဖို့ရန် အချိန်ကာလ ခဏကိုသော်
မျှလည်း မရကြကုန်တော့လတ္တံ့။ အရှင်ဘုရား . . . အရှင်ဘုရားတို့သည် မှီရာ တံကဲမှီပျဉ်-
ချပ်နှင့် တူတော်မူကြပါကုန်၏။ သူတစ်ပါး၏ မှီခိုအားထားရာကား ဖြစ်တော်မူကြပါကုန်၏။
မိမိ၏ မှီခိုအားထားရာ ဖြစ်ဖို့ရန်ကား မစွမ်းနိုင်ကြပါကုန်။ တပည့်တော်အား အရှင်ဘုရားတို့၏
ဆွမ်းအနုမောဒနာတရား စသည့် အနုမောဒနာတရား တစ်ပုဒ်ဖြင့် အလိုမရှိတော့ပါ။
ဤသို့ လျှောက်ထားပြီး၍ ကောင်းကင်ခရီး၌ ပျံတက်၍ ကြွသွားတော်မူ၏။

မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီးကား ဤသို့ စဉ်းစားတော်မူ၏ - “ဤရဟန်းတော်မှာ ပရိယတ် စာသင်ခြင်း
ဖြင့် ပြုလုပ်ဖွယ် လုပ်ငန်းကိစ္စကား မရှိတန်ရာ၊ သို့သော် - ပကတိသော ချွန်းသည် ဆင်ကို ဆိုဆုံးမတတ်သည့်
လက်နက်ကောင်းတစ်ခု ဖြစ်သကဲ့သို့ အလားတူပင် ဤရဟန်းတော်သည် ငါ၏ ချွန်းချိတ်သဖွယ် ဖြစ်ပေအံ့ဟု
ဤသို့ကြံစည်၍ ငါ့ထံသို့ လာရောက်ခြင်း ဖြစ်ပေ၏။”ဟု သိရှိ၍ -

“ယခုအခါ၌ ရဟန်းတရားကို သွားရောက်အားထုတ်ဖို့ရန် ဤကျောင်းမှ ထွက်ခွာဖို့ရန် အခွင့်အရေးသည်
ကား မဖြစ်တော့ပေလတ္တံ့၊ နံနက် မိုးသောက်ထသောအခါ၌ သွားပေအံ့” - ဟု ဤသို့ ကြံစည်ဆုံးဖြတ်၍
သပိတ်သင်္ကန်းကို အနီးအနား၌ထား၍ တစ်နေ့ပတ်လုံးလည်း စာပေကို ပို့ချ၏။ ပထမယာမ် (ညဉ့်ဦးယာမ်)
ပတ်လုံးလည်း စာပေကို ပို့ချ၏။ ပစ္ဆိမ = မိုးသောက်ယာမ်၌ကား မထေရ်တစ်ပါးက ပါဠိတော်ကို သင်ယူပြီး၍
မဟာသီဝမထေရ်ကြီး အထံမှ အထွက်တွင် ထိုမထေရ်နှင့် အတူတကွသာလျှင် ကျောင်းမှ ထွက်တော်မူခဲ့၏။

စာမေးမြန်း လျှောက်ထားဖို့ရန် ထိုင်နေစောင့်နေကြကုန်သော အနီးနေတပည့်တို့သည် - “ငါတို့၏ ဆရာ-တော်သည် ကိုယ်လက်သုတ်သင်မှု စသည့် တစ်စုံတစ်ခုသော ပြုဖွယ်ကိစ္စကြောင့် ထွက်ခွာသွားလေရာ၏”ဟု မှတ်ထင်ကြကုန်၏။ နောက်ဆုံး ပစ္စိမယာမ်ဖြစ်၍ မိုးတိုးမှောင်တောင် ဝိုးတိုးဝါးတား ဖြစ်နေချိန်ဝယ် နောက်က နေကြည့် လိုက်ရသောကြောင့် ထွက်ခွာသွားသော မထေရ်မြတ်ကြီးကို ဆရာတူ ရဟန်းတော်တစ်ပါးပဲဟု အချို့သူက အမှတ်သညာ ပြုမိ၏။ မထေရ်မြတ်ကြီးကား မိမိကိုယ်ကို မိမိ ဤသို့ ယူဆတော်မူ၏ -

“ငါကဲ့သို့သော ပုဂ္ဂိုလ်မျိုးမှာ အရဟတ္တဖိုလ်မည်သည် အဘယ်မှာလျှင် ခဲယဉ်းဖွယ် ရှိနိုင်အံ့နည်း? နှစ်ရက် သုံးရက်ဖြင့်ပင်လျှင် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ရှိ၍ ပြန်လာပေအံ့” -

ဤသို့ ကြံစည် ယူဆတော်မူ၍ အတွင်းနေ တပည့်တို့အား မပြောပြမှု၍သာလျှင် ဝါဆိုလ၏ လဆန်းပက္ခ (၁၃)ရက်မြောက်သောနေ့၌ ကျောင်းမှ ထွက်ခဲ့၍ ရွာနီးကျောင်းဖြစ်သည့် တောင်ဝှမ်းလိုဏ်သို့ ကြွတော်မူ၏။ ရောက်ရှိသောအခါ စကြိုထက်သို့ တက်၍ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို နှလုံးသွင်းလတ်သော် ထိုနေ့၌ အရဟတ္တဖိုလ်ကို ရယူခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင် ဖြစ်ခဲ့၏။ ဝါဆိုလပြည့် ဥပုသ်နေ့သို့ ရောက်လတ်သော် - “နှစ်ရက် သုံးရက်ဖြင့် အရဟတ္တဖိုလ်ကို အရယူပေအံ့ဟု နှလုံးပိုက်၍ ဤနေရာသို့ ရောက်ရှိလာခဲ့၏။ အရဟတ္တဖိုလ်ကို အရယူဖို့ရန်ကား မစွမ်းနိုင် ရှိခဲ့လေပေ”ဟု ကြံစည် စဉ်းစားမိခဲ့လေ၏။ ဝါတွင်းသုံးလတို့ကို သုံးရက်ကဲ့သို့ သဘောထားကာ “သီတင်းကျွတ်လပြည့် မဟာပဝါရဏာနေ့သို့ ဆိုက်ရောက်သောအခါ အရဟတ္တဖိုလ်ကို သိရတော့ပေလတ္တံ့”ဟု စိတ်အားတင်းကာ ထိုရွာနီးကျောင်းလိုဏ်မှာပင် ဝါဆို ဝါကပ်တော်မူလိုက်၏။ ဝါဆိုဝါကပ်၍ ဝါတွင်းသုံးလပတ်လုံး ကမ္မဋ္ဌာန်းတရားကို လှလှကြီး ၀၀ကြီး အင်တိုက်အားတိုက် အားသွန်ခွန်စိုက် ကြိုးပမ်းပါသော်လည်း အရဟတ္တဖိုလ်ကို ရယူခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင် ဖြစ်ခဲ့၏။

သီတင်းကျွတ်လပြည့်နေ့ မဟာပဝါရဏာနေ့၌ကား ဤသို့ စဉ်းစားတော်မူ၏ - “ငါသည် နှစ်ရက် သုံးရက်ဖြင့် အရဟတ္တဖိုလ်ကို အရယူပေအံ့ဟူသော ဦးတည်ချက်ဖြင့် ဤနေရာသို့ ရောက်ရှိလာခဲ့၏။ ဝါတွင်းသုံးလဖြင့်သော်မှလည်း အရဟတ္တဖိုလ်ကို အရယူခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ခဲ့ပြီပေ။ ငါနှင့် အတူတကွ သီလ-သမာဓိ-ပညာ = သိက္ခာသုံးရပ် အကျင့်မြတ်တည်းဟူသော သာသနဗြဟ္မစရိယ၊ အရိယမဂ်ဉာဏ်တည်းဟူသော မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယ - ဤမွန်မြတ်သော ဗြဟ္မစရိယကျင့်စဉ် နှစ်ရပ်ကို ပြုကျင့်လေ့ ဖြည့်ကျင့်လေ့ ရှိကြကုန်သော သီတင်းသုံးဖော်တို့သည်ကား အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်ကြကုန်၍ ကိလေသာတို့မှ အထူးသဖြင့် စင်ကြယ်သော ရဟန္တာအရှင်မြတ်တို့၏ သီတင်းကျွတ်လပြည့် မဟာပဝါရဏာနေ့၌ တစ်ပါးနှင့်တစ်ပါး မြင်လျှင်၊ ကြားလျှင်၊ သံသယရှိလျှင် ပြောဆိုဆုံးမတော်မူပါရန် ဖိတ်ကြားသည့် ဝိသုဒ္ဓိမဟာပဝါရဏာပွဲကြီးကို ဆင်နွှဲတော်မူကြကုန်ပြီပေ”ဟု ဤသို့ ကြံစည်စဉ်းစားမိလေ၏။

ဤသို့ ကြံစည်စဉ်းစားမိသော မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီး၏ သန္တာန်ဝယ် မျက်ရည်အယဉ်တို့သည် တသွင်သွင် စီးဆင်း၍ ကျလာကုန်၏။ ထိုနောင် ကျောက်တောင်ကြီးပမာ အလွန်အလွန် မြဲမြံခိုင်ခံ့သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်ကြီးများကို ဤသို့ ချမှတ်တော်မူလိုက်၏။

“ညောင်စောင်းထက်၌ ကုရိယာပုထ် လေးပါးတို့ဖြင့် ရဟန်းတရားကို ပွားများအားထုတ်လျက်ရှိသော ငါ၏သန္တာန်ဝယ် မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်ဟူသည် ဖြစ်နိုင်လိမ့်မည်ကား မဟုတ်၊ -

၁။ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ မရောက်မချင်း ညောင်စောင်းထက်၌ ကျောက်ကုန်းကို မည်သည့်အခါမျှ မဆန့်တန်းတော့ပေအံ့၊

၂။ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ မရောက်မချင်း ခြေတို့ကို မည်သည့်အခါမျှ (= ဘယ်တော့မှ) မဆေးကြောပေတော့အံ့”

ဤသို့ ဆုံးဖြတ်ချက်ချတော်မူ၍ အဓိဋ္ဌာန်ပြုတော်မူ၍ ညောင်စောင်းကို ထောင်ထားလိုက်၏။

တစ်ဖန် ဝါတွင်းကာလသို့ ရောက်ရှိလာပြန်၏။ အရဟတ္တဖိုလ်ကို အရယူခြင်းငှာကား မစွမ်းနိုင်ပေ ဖြစ်နေသေး၏။ (၂၉)ကြိမ်သော သီတင်းကျွတ်လပြည့် ပဝါရဏာနေ့တို့၌ မျက်ရည်အယဉ်တို့သည် တသွင်သွင် စီးဆင်း၍ အမြဲတမ်းကျခဲ့ရ၏။

မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီး၏ ခြေတော်တို့ကား ရေမဆေးခဲ့သည်မှာ အလွန်ကြာညောင်းပြီ ဖြစ်သဖြင့် ကွဲအက်တော်မူလာကြကုန်၏။ ရွာသူရွာသား ကလေးသူငယ်တို့သည် မထေရ်မြတ်ကြီး၏ ခြေတော်တို့၌ အလွန် ကွဲအက်နေကြသော နေရာတို့ကို ဆူးတို့ဖြင့် ချုပ်စပ်ပေးကြကုန်၏။

ယင်းကလေးသူငယ်တို့သည် တစ်ဦးက တစ်ဦးကို ပြက်ရယ် ပြောင်လှောင်မှုကို ပြုကြသောအခါတို့၌ သော်မှလည်း - “အရှင်မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီး၏ ခြေထောက်တို့ကဲ့သို့ ဖြစ်ကြပါစေ” - ဤသို့ ပြောဆို၍ ပြက်ရယ်မှုကို ပြုကြကုန်၏။

မထေရ်မြတ်ကြီးသည် အနှစ် (၃၀)တို့ပတ်လုံး ရဟန်းတရားကို ကျင့်ကြံကြိုးကုတ် ပွားများအားထုတ်လာရာ အနှစ် (၃၀)မြောက်ဖြစ်သော သီတင်းကျွတ်လပြည့် မဟာပဝါရဏာနေ့၌ တံကဲမှီပျဉ်ချပ်ကို မှီ၍ ရပ်တည်လျက် ဤသို့ စဉ်းစား၏ -

“ယခုအခါ ရဟန်းတရားကို ပွားများအားထုတ်၍လာသော ငါ့အား အနှစ် (၃၀)တို့သည် ပြည့်ကုန်ပြီ၊ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ရှိအံ့သောငှာ မစွမ်းနိုင်ခဲ့လေပေ။ မချွတ်အမှန် ငါ့မှာ ဤခန္ဓာအတ္တဘော၌ (= ဤဘဝ၌) အရိယမဂ်သည်လည်းကောင်း၊ အရိယဖိုလ်သည်လည်းကောင်း ရရှိပုံမပေါ်ပေ၊ ငါသည် သီတင်းသုံးဖော်တို့နှင့် အတူတကွ ဝိသုဒ္ဓိပဝါရဏာပွဲကြီးကို ဖိတ်ကြားဆင်နွှဲဖို့ရန် အခွင့်အရေးကြီးကိုကား မရနိုင်တော့ပြီပေါ့” -

ဤသို့ ကြံစည် စဉ်းစားမိ၏။

ဤသို့ ကြံစည်နေစဉ်ပင်လျှင် ထို မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီး၏ သန္တာန်၌ စိတ်မချမ်းသာမှု ဒေါမနဿ တရားသည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာ၏။ မျက်ရည်အယဉ်တို့သည် တသွင်သွင် စီးဆင်းလာကြကုန်၏။

ထိုအခါ၌ မနီးမဝေးသော အရပ်၌ နတ်သမီးတစ်ဦးသည် ငိုယိုလျက် ရပ်တည်လာ၏။

“ဤအရပ်၌ ငိုယိုနေသူကား အဘယ်သူနည်း”ဟု မထေရ်မြတ်ကြီးက မေးတော်မူလိုက်၏။

“အရှင်ဘုရား . . . တပည့်တော်သည် နတ်သမီးပါ ဘုရား” - ဟု ပြန်လည် လျှောက်ထားလိုက်၏။

“အဘယ်အကြောင်းကြောင့် ငိုယိုနေရပါသနည်း”ဟု မထေရ်မြတ်ကြီးက မေးမြန်းလိုက်သောအခါ နတ်သမီးက ဤသို့ ပြန်လည်လျှောက်ထား၏။

“အရှင်ဘုရား . . . ငိုယိုသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် မဂ်ဖိုလ်ကို ဖြစ်စေအပ်ပါပြီ၊ အရှင်ဘုရား . . . ထိုသို့ ငိုလျှင် မဂ်ဖိုလ်ကို ရနိုင်သောကြောင့် တပည့်တော်မသည်လည်း တစ်မဂ် တစ်ဖိုလ်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ နှစ်မဂ် နှစ်ဖိုလ်တို့ကိုလည်းကောင်း ဖြစ်စေတော့အံ့၊ ဤသို့ နှလုံးပိုက်၍ ငိုယိုနေပါသည် ဘုရား”

ထိုသို့ နတ်သမီးက လျှောက်ထားလိုက်ခြင်းကြောင့် မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီးသည် ဤသို့ စဉ်းစားခန်း ဝင်တော်မူ၏။

“အိုအမောင်မဟာသီဝ . . . နတ်တို့ကသော်မှလည်း အမောင်နှင့် အတူတကွ ပြက်ရယ်ပြောင်လှောင်မှုကို ပြုကြကုန်ဘိ၏၊ အမောင့်အား ဤသို့ မျက်ရည်ယို၍ ငိုနေခြင်းသည် သင့်တင့်လျောက်ပတ် ကောင်းမြတ်ပါအံ့လော”

ဤသို့ သံဝေဂဉာဏ် ဖြစ်တော်မူ၍ ဝိပဿနာဉာဏ်ကို ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်အတိုင်း အစဉ်အတိုင်း တိုးပွားစေလတ်သည်ရှိသော် အရဟတ္တဖိုလ်ကို အရယူနိုင်ခဲ့လေပြီ။

ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိသွားတော်မူသော ထိုမဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီးသည် - “ယခုအခါ၌ လျောင်းစက်ပေတော့အံ့”ဟု ကြံစည်၍ ကျောင်းအိပ်ရာနေရာကို သုတ်သင် ရှင်းလင်း၍ ညောင်စောင်းငယ်ကို ခင်းကျင်းလိုက်၏။ ထိုနောင် ခြေဆေးရေထားရာအရပ်၌ ရေကို တည်ထားပြီးနောက် “ခြေတို့ကို ဆေးကြောပေတော့အံ့”ဟု ကြံစည်၍ စောင်းတန်းလှေခါးဦးဝယ် ခင်းထားအပ်သော ခြေထိုင်ဆေးသည့် အင်းပျဉ်ချပ်ပေါ်၌ ထိုင်တော်မူလိုက်၏။

ထိုမဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီးသည် အန္တောသိက အတွင်းနေ တပည့်တို့သည်လည်း “ရဟန်းတရားကို ကျင့်ကြံကြိုးကုတ် ပွားများအားထုတ်ရန် ကြွသွားတော်မူသော ငါတို့၏ ဆရာသမားသည်ကား နှစ်ပေါင်း (၃၀) တို့ ပြည့်ကုန်ပြီ၊ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်ဟူသော တရားထူး တရားမြတ်ကို ဖြစ်စေခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်လေသလော? မစွမ်းနိုင်လေသလော? - ဤသို့ ဆင်ခြင်ကုန်လတ်သော် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်ပြီး၍ ခြေဆေးရန် အလို့ငှာ ထိုင်နေပြီဟု မြင်တော်မူကုန်ရကား” - ငါတို့၏ ဆရာသမားသည် ငါတို့ကဲ့သို့သော အန္တောသိက တပည့်တို့သည် အသက်ထင်ရှား တည်ရှိနေကြကုန်စဉ် မိမိကိုယ်တိုင်ပင်လျှင် မိမိခြေတို့ကို ဆေးကြောရပေလတ္တံ့ဟူသော - ဤသဘောတရားကား သင့်တင့်သော အကြောင်းအရာ မဟုတ်ချေ၊ “ငါသည် ခြေဆေးပေးပေအံ့၊ ငါသည် ခြေဆေးပေးပေအံ့” - ဤသို့ ကြံစည်၍ သုံးသောင်းကုန်သော ရဟန်းတော်တို့သည်လည်း ကောင်းကင်ခရီးဖြင့် ကြွလာတော်မူကြကုန်၍ မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီးအား ရှိခိုးဝတ်ချပြီးနောက် -

“အရှင်ဘုရား . . . အရှင်ဘုရား၏ ခြေတော်တို့ကို တပည့်တော်တို့ ဆေးကြောပေးကြပါကုန်အံ့” - ဟု လျှောက်ထားကြကုန်၏။

“ငါရှင်တို့ . . . ယခုအခါ၌ ရေမဆေးဘဲ ထားအပ်ကုန်သော ငါ၏ ခြေတို့ကား နှစ်ပေါင်း (၃၀) ရှိကုန်ပြီ၊ သင်တို့ ရပ်တည်နေပေကုန်ဦးတော့၊ ငါသည်ပင် ဆေးကြောပေအံ့”ဟု မိန့်ဆိုတော်မူလိုက်၏။

နတ်တို့သနင်း သိကြားမင်းသည်လည်း ဆင်ခြင်လတ်သော် - “ငါ၏ အရှင်မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီးသည်ကား အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်တော်မူခဲ့လေပြီ၊ ခြေဆေးပေးကြပါကုန်အံ့ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ကြွလာတော်မူကြကုန်သော သုံးသောင်း အတိုင်းအရှည် ရှိကုန်သော အန္တောသိက တပည့်တို့အား ခြေဆေးခွင့်ကို မပေး၊ ငါကဲ့သို့သော အလုပ်အကျွေး ဥပါသကာသည် ထင်ရှားတည်ရှိနေစဉ် “ငါ၏ အရှင်မြတ်သည် မိမိကိုယ်တိုင်ပင် ခြေဆေးရပေလတ္တံ့” - ဟူသော ဤသဘောတရားသည် သင့်တင့်သော အကြောင်းအရာကား မဟုတ်၊ ငါသည် ခြေဆေးပေးပေအံ့ - ဤသို့ ဆုံးဖြတ်ချက်ချ၍ နတ်မိဖုရားကြီး သုဇာနှင့် အတူတကွ ရဟန်းသံဃာတော်၏ အနီးအပါး၌ ကိုယ်ထင်ရှား ဖြစ်ခဲ့လေပြီ။

ထိုသိကြားမင်းသည် သုဇာ မည်သော အသုရာသတို့သမီးကို ရွှေက ထား၍ - “အရှင်ဘုရားတို့ . . . လမ်းဖယ်ပေးတော်မူကြပါ၊ အမျိုးသမီးပါဘုရား”ဟု လျှောက်ထား၍ သွားခွင့်ကို ရအောင်ပြု၍ မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီးထံသို့ ချဉ်းကပ်၍ ရှိခိုးဝတ်ချ၏၊ ထိုနောင် မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီး၏ ရွှေ၌ ဆောင့်ကြောင့်ထိုင်၍ - “အရှင်ဘုရား . . . ခြေတော်တို့ကို ဆေးကြောပေးပါရစေ”ဟု လျှောက်ထား၏။

ကောသိယအနွယ်၌ ဖြစ်သော ဒါယကာတော် သိကြားမင်း . . . ယခုအခါ၌ ရေမဆေးကြောဘဲ ထားအပ်ကုန်သော ငါ၏ ခြေထောက်တို့ကား နှစ်ပေါင်း (၃၀)တို့ ရှိကုန်ပြီ။ ပင်ကိုယ် ပကတိအားဖြင့်လည်း နတ်တို့အဖို့ လူတို့၏ကိုယ်ရန် မည်သည် အလွန် ရွံရှာစက်ဆုပ်ဖွယ် သဘောသာ ရှိ၏။ ယူဇနာတစ်ရာ ဝေးကွာရာ

အရပ်၌ တည်နေကုန်သော နတ်တို့၏ စိတ်၌လည်း လူတို့၏ ကိုယ်ရနံ့မည်သည် လည်ပင်း၌ ဆွဲထားအပ်သော အကောင်ပုပ်ကဲ့သို့ ဖြစ်နေတတ်၏။ ငါသည်ပင် ဆေးကြောပေအံ့ဟု ပြန်လည် မိန့်ကြားတော်မူလိုက်၏။

အရှင်ဘုရား . . . အရှင်ဘုရား၏ ဤကိုယ်ရနံ့ဟူသော အနံ့မည်သည်ကား မထင်ရှားပါ။ အရှင်ဘုရားတို့၏ သီလရနံ့သည်ကား ကာမာဝစရ နတ်ပြည်ခြောက်ထပ်တို့ကို ကျော်လွန်၍ အထက်ဘဝင်သို့ တိုင်အောင် ရောက်ရှိ၍ တည်နေပါသည် ဘုရား၊ အရှင်ဘုရား . . . သီလရနံ့ထက်သာလွန်၍ မြင့်မြတ်သော ရနံ့မည်သည် မရှိပါ။ အရှင် ဘုရားတို့၏ သီလရနံ့ကြောင့် တပည့်တော် ဆိုက်ရောက်လာခြင်း ဖြစ်ပါ၏။ - ဤသို့ လျှောက်ထား၍ လက်ဝဲလက်ဖြင့် ခြေဖျက်အစပ်၌ ကိုင်၍ လက်ယာလက်ဖြင့် ခြေဖဝါးအပြင်ကို ဆုပ်နယ်ပွတ်သပ်လေ၏။ ငယ်ရွယ် နုနယ်သော ကလေးသူငယ်၏ ခြေတို့ကဲ့သို့ နုသွားကြကုန်၏။ သိကြားမင်းကြီးသည် မထေရ်မြတ်ကြီး၏ ခြေတို့ကို ဆေးကြောပြီး၍ ရှိခိုးဝတ်ချပြီးလျှင် နတ်ပြည်လောကသို့သာ ပြန်သွားလေ၏။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၁၉-၃၂၂။) ယောက်ျားမြတ်တို့၏ ကြီးကျယ်မြင့်မြတ် အလွန်အထက်တန်းကျသည့် စွမ်းအားကြီး အပေါင်းတို့တွင် အလွန်ကြည်ညိုဖွယ်ရာ နှစ်ခြိုက်ဖွယ်ရာ မြတ်နိုးဖွယ်ရာ အတုယူဖွယ်ရာကောင်းသည့် ကျင့်ဝတ်ပဋိပတ် စွမ်းအားကြီးတစ်မျိုးပင် ဖြစ်ပေသည်။

နိရာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာ ရှုက္ခက်

ရူပါရုံစသည့် အာရုံ(၆)ပါးတို့ကို တစ်နည်းဆိုရသော် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ(၅)ပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို လက္ခဏာရေးသုံးတန်တင်ကာ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ပါသော်လည်း မိမိ တောင့်တနေသည့် မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်သို့ မဆိုက်ရောက်နိုင်သဖြင့် ဝမ်းနည်းကြေကွဲမှု ဖြစ်ခဲ့သော် ယင်းဒေါမနဿဝေဒနာ ဦးဆောင်သည့် နာမ်တရားစုတို့ကိုလည်းကောင်း၊ မှီရာဝတ္ထုရုပ်နှင့် အာရုံရုပ်တို့ကိုလည်းကောင်း သိမ်းဆည်း ရှုပွားပါ။ အာရုံ (၆)ပါးတို့ကို တစ်ပါးစီ ခွဲခြား၍ ရူပါက နိရာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာ (၆)မျိုး ဖြစ်ပေသည်။

ဂေဟသိတ ဥပေက္ခာ = သာမိသ ဥပေက္ခာ

စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဥပေက္ခာ ဗာလဿ မူဠဿ ပုထုဇ္ဇနဿ အနောမိဇိနဿ အဝိပါကဇိနဿ အနာဒိနဝဒဿာဝိနော အဿုတဝတော ပုထုဇ္ဇနဿ။ ယာ ဧဝရူပါ ဥပေက္ခာ ရူပံ သာ နာတိဝတ္တတိ၊ တသ္မာ သာ ဥပေက္ခာ ဂေဟသိတာတိ ဝုစ္စတိ။ (မ-၃-၂၆၁။)

စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် ရူပါရုံကို မြင်လတ်သော် လူမိုက်ဖြစ်ကြောင်း အကုသိုလ်တရားနှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့် မိုက်မဲသော မလိမ္မာသော၊ မိမိ သူတစ်ပါး နှစ်ဦးသားတို့၏ အကျိုးစီးပွား၌ အမှန်အတိုင်း မသိသဖြင့် တွေဝေသော၊ ကိလေသာတို့ကို များစွာဖြစ်စေတတ်သော၊ ကိလေသာတည်းဟူသော အပိုင်းအခြားကို အရိယမဂ်တည်းဟူသော အပိုင်းအခြားဖြင့် မအောင်မြင်နိုင်သေးသော၊ (ပဋိသန္ဓေတည်းဟူသော အကျိုးဝိပါက်ကို မဖြစ်အောင် ပြုလုပ်ခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သော အရိယမဂ်တရားကို မရရှိသေးသဖြင့်) ပဋိသန္ဓေတည်းဟူသော အကျိုးဝိပါက်ကို မအောင်နိုင်သေးသော၊ ရူပါရုံကို ဖောက်ပြန်ပျက်စီးတတ်သော ဝိပရိဏာမဓမ္မဟူသော အပြစ်ရှိသည့်တရားဟု ရှုမြင်လေ့မရှိသော ရူပါရုံ၏ အနိစ္စ ဒုက္ခ ဝိပရိဏာမဓမ္မဟူသော အပြစ်ကို မသိမမြင် တွေဝေတတ်သော သမ္မောဟတရား၌လည်း အနိစ္စ ဒုက္ခ ဝိပရိဏာမဓမ္မဟူသော အပြစ်တို့ကို ရှုမြင်လေ့ မရှိသော၊ ကြားနာအပ်ပြီးသော သင်သိကျင့်သိဟူသော အကြားအမြင် ဗဟုသုတ မရှိသော ပရမတ္ထ ဉာဏ်ပညာမျက်စိ ကာဏ်းနေသော အန္ဓပုထုဇန့် ပုဂ္ဂိုလ်၏သန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်လာသော အညာဏုပေက္ခာသည် ရူပါရုံကို တစ်နည်း ရူပါရုံ၌ဖြစ်သော ကိလေသာကို မကျော်လွှား မလွန်မြောက်နိုင်။ ထို့ကြောင့် ထိုဥပေက္ခာကို ဂေဟသိတဥပေက္ခာဟူ၍ ခေါ်ဆို၏။ (မ-၃-၂၆၁။)

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

သဒ္ဓါရုံ၊ ဂန္ဓာရုံ၊ ရသာရုံ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ၊ မဇ္ဈရုံတို့၌လည်း နည်းတူပင် ဟောကြားထားတော်မူသည်။ ဂေဟ-
သီတ ဥပေက္ခာ (၆)မျိုးတည်း။ ဤသို့လျှင် ဒွါရ (၆)ပါးတို့၌ ကုဋ္ဌာရုံသည် ထင်လာလတ်သော် တင်လဲခဲ့၌
(ထန်းလျက်ခဲ၊ သကာခဲ၊ သကြားခဲ၌) နားမိသော ယင်ကောင်ကဲ့သို့ ရူပါရုံ စသည့် အာရုံတို့ကို တစ်နည်းဆိုသော်
ရူပါရုံ စသည်တို့၌ ဖြစ်သော ကိလေသာတို့ကို မကျော်လွှား မလွန်မြောက်နိုင်သည် ဖြစ်၍ ထိုရူပါရုံ စသည့်
အာရုံတို့၌ပင်လျှင် ငြိကပ်သည် အလွန်ငြိကပ်ခြင်းရှိသည် ဖြစ်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ကာမဂုဏ်၌ မှီသော ဥပေက္ခာ
ဝေဒနာတည်း။ (ဒီ-ဋီ-၂-၃၂၃။ မ-ဋီ-၄-၁၈၇။)

အညာဏုပေက္ခာတိ အညာဏသဟိတာ ဥပေက္ခာ အသမပေက္ခနပဝတ္တာ။ (မ-ဋီ-၃-၃၈၄။)

ရူပါရုံ စသည့် အာရုံ (၆)ပါးတို့ကား အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘ တရားတို့သာတည်း။ ယင်းအာရုံ (၆)
ပါးတို့၏ အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ- အသုဘ သဘောမှန်ကို မသိမှုကား အညာဏတည်း။ တရားကိုယ်မှာ မောဟတည်း။
ယင်းအညာဏ အမည်ရသော မောဟနှင့် အတူတကွဖြစ်သော ဥပေက္ခာသည် အညာဏုပေက္ခာတည်း။ ယင်း
အညာဏုပေက္ခာသည် အာရုံ (၆)ပါး = ရုပ်နာမ်ဓမ္မ = သင်္ခါရတရားတို့ကို အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘဟု မရှုဘဲ
နိစ္စ-သုခ-အတ္တ-သုဘဟု ရှုမြင်တတ်၏။ ယင်းသို့ ရှုမြင်ခြင်းကို အသမပေက္ခန = မညီမညွတ် ရှုမြင်ခြင်းဟု ခေါ်
ဆိုသည်။ ယင်းအညာဏုပေက္ခာကို ဂေဟသီတဥပေက္ခာဟု ခေါ်ဆို၏။

သို့သော် မောဟနှင့် ယှဉ်တွဲနေသော ဥပေက္ခာမှာ မောဟမူစိတ်၌လည်း ရှိနေသဖြင့် ဤ၌ အလိုရှိအပ်
သော အညာဏုပေက္ခာကို မဟာဝဂ္ဂဋီကာဆရာတော်က အောက်ပါအတိုင်း ရှင်းလင်း တင်ပြထား၏။

အညာဏာဝိဘူတတာယ အာရမ္မဏေ အဇ္ဈုပေက္ခနဝသေန ပဝတ္တမာနာ လောဘသမ္ပယုတ္တဥပေက္ခာ
ဣဓာမိပ္ပေတာတိ တဿ လောဘဿ အနုစ္ဆဝိကမေဝ အာရမ္မဏံ ဒဿေန္တော “**ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ**” တိ အာဟ။
(ဒီ-ဋီ-၂-၂၆၈။)

အာရုံ (၆)ပါးတို့တွင် အာရုံ တစ်ပါးပါးသည် ဆိုင်ရာဒွါရ၌ ထင်လာသောအခါ ယင်းအာရုံ၏ အနိစ္စ-
ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘ သဘောမှန်ကို မသိမှု မောဟက မထင်ရှားဘဲ အာရုံကို နိစ္စ-သုခ-အတ္တ-သုဘဟု မညီမမျှ
ရှုတတ်သည့် အသမပေက္ခနဟူသော ဥပေက္ခာသဘောက ပို၍ ထင်ရှားနေ၏။ ရွှေတန်းသို့ ရောက်နေ၏။ အထူး
သဖြင့် ဤအပိုင်း၌ အလိုရှိအပ် နှစ်သက်မြတ်နိုးအပ်သည့် ကုဋ္ဌဖြစ်သော အာရုံအပေါ်၌ တင့်တယ်သည့် သုဘ
ဟု ရှုမြင်မှုက ထင်ရှားနေ၏။ အာရုံ၏ အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘ သဘောမှန်ကို မသိမှုက မထင်ရှားသည့်
အတွက်ကြောင့် အာရုံအပေါ်၌ မညီမညွတ် ရှုမြင်တတ်သော ဥပေက္ခာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော လောဘ
နှင့် ယှဉ်တွဲနေသော ဥပေက္ခာကို ဤနေရာ၌ ဂေဟသီတဥပေက္ခာဟူ၍ အလိုရှိအပ်ပေသည်။ (ဒီ-ဋီ-၂-၂၆၈။)

ရှေးနာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း ဇယားများတွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အာရုံ (၆)ပါးတို့တွင် သုဘဖြစ်သော အာရုံ
တစ်မျိုးစီကို အာရုံယူ၍ ဆိုင်ရာဒွါရတို့ကို ပူးတွဲသိမ်းဆည်းလျက် ယင်း ဂေဟသီတဥပေက္ခာဝေဒနာ = သာမိသ
ဥပေက္ခာဝေဒနာကို အဦးမူသဖြင့် လောဘအုပ်စု နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားပါ။ ထိုနောင် မှီရာဝတ္ထုရုပ်နှင့်
အာရုံရုပ်တို့ကိုလည်း ဆက်လက် သိမ်းဆည်းပါ။ ယင်းနာမ်ရုပ်တို့ကို သိမ်းဆည်းနိုင်ခဲ့သော် သာမိသ ဥပေက္ခာ
ဝေဒနာကို ခံစားလျှင်လည်း သာမိသ ဥပေက္ခာဝေဒနာကို ခံစား၏ဟု သိသည် မည်ပေသည်။

နေက္ခမ္မသီတ ဥပေက္ခာ

ရူပါနိတွေဝ အနိစ္စတံ ဝိဒိတွာ ဝိပရိဏာမဝိရာဂနိရောဓံ “ပုဗ္ဗေ စေဝ ရူပါ ဧတရဟိ စ၊ သဗ္ဗေ တေ ရူပါ
အနိစ္စာ ဒုက္ခာ ဝိပရိဏာမဓမ္မာ” တိ ဧဝမေတံ ယထာဘူတံ သမ္ပပ္ပညာယ ပဿတော ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဥပေက္ခာ၊ ယာ
ဧဝရူပါ ဥပေက္ခာ၊ ရူပံ သာ အတိဝတ္တတိ။ တသ္မာ သာ ဥပေက္ခာ နေက္ခမ္မသီတာတိ ဝုစ္စတိ။ (မ-၃-၂၆၁-၂၆၂။)

ရူပါရုံတို့၏သာလျှင် မမြဲသော အနိစ္စအခြင်းအရာကိုလည်းကောင်း၊ ဖောက်ပြန်ခြင်း = ဝိပရိဏာမသဘော၊ ကင်းပြတ်ခြင်း = ဝိရာဂသဘော၊ ချုပ်ပျောက်ခြင်း = နိရောဓသဘောကိုလည်းကောင်း သိရှိ၍ - “ရှေး၌ ဖြစ်ခဲ့ပြီးကုန်သော ရူပါရုံတို့သည်လည်းကောင်း၊ ယခုအခါ၌ ရူပါရုံတို့သည်လည်းကောင်း ရှိကြကုန်၏။ ခပ်သိမ်းကုန်သော ထိုရူပါရုံတို့သည် -

- ၁။ ဖြစ်ပြီးလျှင် ပျက်တတ်သော အနိစ္စတရားတို့သာတည်း။
- ၂။ ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း ဒဏ်ချက်ဖြင့် အမြဲမပြတ် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခံရသော ဒုက္ခတရားတို့သာတည်း။
- ၃။ ဇရာ-မရဏတို့ဖြင့် ဖောက်ပြန် ပျက်စီးတတ်သော ဝိပရိဏာမတရားတို့သာတည်း။

ဤသို့လျှင် ဤရူပါရုံကို မဖောက်မပြန် ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ရှုမြင်ရသည် ဖြစ်၍ ထိုသို့ ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း ရှုမြင်နေသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် သင်္ခါရတရားတို့အပေါ်၌ လျစ်လျူရှုနိုင်သော ဥပေက္ခာသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ [ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် တဏှမဇ္ဈတ္တပေက္ခာဟူသော တဏှမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက် နှစ်မျိုးလုံးကိုပင် ဤ၌ ဥပေက္ခာဟု ဆိုလိုသည်။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၂၃။)] ဤသို့ သဘောရှိသော ယင်းဥပေက္ခာသည် ရှိ၏။ ထိုဥပေက္ခာသည် ရူပါရုံကို၊ တစ်နည်း ရူပါရုံ၌ဖြစ်သော ကိလေသာကို လွန်၍ ဖြစ်၏။ လွန်မြောက်နိုင်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုဥပေက္ခာကို နေက္ခမ္မသိတဥပေက္ခာဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်၏။ (မ-၃-၂၆၁-၂၆၂။)

သဒ္ဓါရုံ၊ ဂန္ဓာရုံ၊ ရသာရုံ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ၊ ဓမ္မာရုံတို့၌လည်း နည်းတူပင် ဟောကြားထားတော်မူပေသည်။ နေက္ခမ္မသိတဥပေက္ခာ (၆)မျိုးတည်း။

ဣမာ ဆ နေက္ခမ္မသိတာ ဥပေက္ခာတိ ဣမာ ဧဝံ ဆသု ဒွါရေသု ဣဋ္ဌာဒိအာရမ္မဏေ အာပါထဂတေ ဣဋ္ဌေ အရဇ္ဈန္တဿ အနိဋ္ဌေ အဒုဿန္တဿ အသမပေက္ခနေ အသမ္ပယုန္တဿ ဥပ္ပန္နဝိပဿနာ ဉာဏသမ္ပယုတ္တာ ဆ နေက္ခမ္မသိတာ ဥပေက္ခာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (မ-ဋ္ဌ-၄-၁၈၇။)

အသမပေက္ခနေတိ အသမံ အယုတ္တဒဿနေ အယောနိသော သမ္မောဟပုဗ္ဗကံ အာရမ္မဏဿ ဂဟဏေ။ (မ-ဋီ-၃-၃၈၄။)

ဤနေက္ခမ္မသိတ ဥပေက္ခာ (၆)မျိုးတို့ကား ဤသို့ ဘုရားရှင် ဟောကြားထားတော်မူသည့်အတိုင်း ဒွါရ (၆)ပါးတို့၌ -

- ၁။ အလိုရှိအပ် နှစ်သက် မြတ်နိုးအပ်သော ဣဋ္ဌာရုံ (၆)မျိုး၊
- ၂။ အလိုမရှိအပ် မနှစ်သက် မမြတ်နိုးအပ်သော အနိဋ္ဌာရုံ (၆)မျိုး၊
- ၃။ အလယ်အလတ် အလိုရှိအပ်သော မဇ္ဈတ္တာရုံ သို့မဟုတ် ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံ (၆)မျိုး -

ဤအာရုံ (၆)မျိုးတို့သည် ထိုက်သလို ရှေးရှု ကျရောက်လာသောအခါ၊ ထင်လာသောအခါ -

၁။ ဣဋ္ဌ ဖြစ်သော အာရုံ (၆)မျိုး၌ ရာဂဖြင့် မတပ်မက်သော (= ရာဂဖြင့် မတပ်မက်အောင် ယင်းအာရုံတို့ကို လက္ခဏာရေး သုံးတန်တင်ကာ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်လျက် ရှိသော) ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌လည်း ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်တွဲလျက်ရှိသော ဤနေက္ခမ္မသိတဥပေက္ခာဝေဒနာ (၆)မျိုးသည် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်၏။

၂။ အနိဋ္ဌဖြစ်သော အာရုံ (၆)မျိုး၌ ဒေါသဖြင့် မပြစ်မှားသော စိတ်မပျက်သော ဝမ်းမနည်းသော (= မပြစ်မှားမိအောင် စိတ်မပျက်အောင် ဝမ်းမနည်းအောင် ယင်း အနိဋ္ဌာရုံ အမျိုးမျိုးကို လက္ခဏာရေး သုံးတန်တင်ကာ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်လျက် ရှိသော) ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌လည်း ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်တွဲလျက် ရှိသော ဤနေက္ခမ္မသိတဥပေက္ခာ (၆)မျိုးသည် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်၏။

၃။ အသမပေက္ခန အမည်ရသော မညီမညွတ် ရှုကြည့်စရာဖြစ်သော ကုဋ္ဌာရုံ-အနိဋ္ဌာရုံ-ကုဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံ (မဇ္ဈတ္တာရုံ)တို့၌ အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တ အခြင်းအရာကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိရှိနေသဖြင့် တွေဝေမှု မရှိသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌လည်း ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်တွဲလျက်ရှိသော ဤနေက္ခမ္မသိတဥပေက္ခာ (၆)မျိုးသည် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်၏။

အသမပေက္ခန

ဤအရာတွင် ဒီဃနိကာယ် မဟာဝဂ္ဂအဋ္ဌကထာ (၃၂၃)၌ - အသမပေက္ခနေန - ဟု ရှိ၏။ ယင်း မဟာဝဂ္ဂဋီကာ၌လည်း အသမပေက္ခနေန - ဟုပင် အောက်ပါအတိုင်း ဖွင့်ဆိုထား၏။

သမံ သမ္မာ ယောနိသော န ပေက္ခနံ အသမပေက္ခနံ၊ တံ ပန ကုဋ္ဌာနိဋ္ဌမဇ္ဈတ္တေ ဝိယ ကုဋ္ဌာနိဋ္ဌေသုပိ ဗာလဿ ဟောတိတိ “ကုဋ္ဌာနိဋ္ဌမဇ္ဈတ္တေ”တိ အဝတွာ “အသမပေက္ခနေန အသမ္ပယုန္တဿာ”တိ ဝုတ္တံ၊ တိဝိဓေပိ အာရမ္မဏေ အသမပေက္ခနဝသေန မုယုန္တဿာတိ အတ္ထော။ (မ-ဋီ-၂-၂၆၈။)

ဥပရိပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာ (မ-ဋ္ဌ-၄-၁၈၇။) ဥပရိပဏ္ဏာသဋီကာ (မ-ဋီ-၃-၃၈၄)တို့၌ကား အထက်တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း အသမပေက္ခနေဟု ရှိ၏။ အသမပေက္ခနေန, အသမပေက္ခနေဟု ပါ၌ နှစ်ထွေ ရှိနေသော်လည်း ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပါယ်မှာ မပျက်စီးသွားပေ။ ယင်းအဋ္ဌကထာဋီကာတို့၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

ပရမတ္ထဉာဏ်ပညာမျက်စိ မရှိသော အန္ဓဗာလပုထုဇနံ ငမိုက်သားသည်ကား အာရုံကို နည်းမှန် လမ်းမှန် နှလုံးသွင်းမှု = အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘဟု ကောင်းမွန် မှန်ကန်စွာ နှလုံးသွင်းမှု ယောနိသောမနသိကာရကို ရှေ့သွားမပြုတတ်သဖြင့်, အာရုံ၏ အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘ သဘောမှန်ကို ကောင်းမွန်မှန်ကန်စွာ မရှုမမြင် တတ်သဖြင့် အာရုံကို နိစ္စ-သုခ-အတ္တ-သုဘဟု အသိမှားခြင်း နှလုံးသွင်းခြင်း အယောနိသောမနသိကာရကို ရှေ့သွားပြုကာ မညီမညွတ် ရှုတတ်သဖြင့် - ကုဋ္ဌာရုံနှင့် တွေ့ကြုံလျှင်လည်း ရာဂဖြင့် တပ်မက်တတ်၏။ အနိဋ္ဌာရုံ နှင့် တွေ့ကြုံလျှင်လည်း ဒေါသဖြင့် ပြစ်မှားတတ်၏၊ စိတ်ပျက်တတ်၏၊ ဝမ်းနည်းတတ်၏၊ မျက်ရည်ပေါက်ကြီး ငယ် အသွယ်သွယ် စီးဆင်းလာတတ်၏။ အလားတူပင် - ကုဋ္ဌာရုံ, အနိဋ္ဌာရုံ, ကုဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံ = မဇ္ဈတ္တာရုံဟု သော အာရုံသုံးမျိုးလုံး အပေါ်၌လည်း ပရမတ္ထဉာဏ်ပညာမျက်စိ မရှိသဖြင့် ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ ဒွါရ၌ ယင်းအာရုံ (၆)မျိုးတို့ ထိုက်သလို ထင်လာသောအခါ ယင်းအာရုံတို့ကို နိစ္စဟု, သုခဟု, အတ္တဟု, သုဘဟု မညီမညွတ် ရှုတတ်၏။ အသိမှားနေ၏။ အာရုံ၏ အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘ သဘောမှန်ကို မသိဘဲ အသိမှားနေသဖြင့် တွေဝေနေသူဟု ခေါ်ဆိုရ၏။ သို့အတွက် ပရမတ္ထ ပညာမျက်စိကောင်းနေသော လူမိုက်အဖို့ ဤကုဋ္ဌ-အနိဋ္ဌ-မဇ္ဈတ္တဟု သုံးမျိုးပြားသော အာရုံ (၆)မျိုးသည် နိစ္စ-သုခ-အတ္တ-သုဘဟု မညီမညွတ် ရှုကြည့်ဖွယ်ရာ အာရုံတို့ ဖြစ်နေကြ၏။ သို့သော် ပရမတ္ထ ဉာဏ်ပညာမျက်စိရှိသူ သူတော်ကောင်းကား - ယင်းလူမိုက်၏ မညီ မညွတ် ရှုကြည့်စရာ ဖြစ်သော ကုဋ္ဌ-အနိဋ္ဌ-မဇ္ဈတ္တ အာရုံ (၆)ပါးတို့၌ နိစ္စ-သုခ-အတ္တ-သုဘဟု တွေဝေမှု မရှိဘဲ အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘ ဟူသော အမှန်အတိုင်း သိမြင်နေ၏။ ထိုထို သိမြင်နေသော မောဟဖြင့် တွေဝေမှု မရှိသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌လည်း ဤနေက္ခမ္မသိတဥပေက္ခာ (၆)မျိုး ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပေသည် ဟူလိုသည်။

နေက္ခမ္မသိတ ဥပေက္ခာဝေဒနာ ရှုကွက်

ယင်း နေက္ခမ္မသိတဥပေက္ခာဝေဒနာကိုပင် နိရာမိသ ဥပေက္ခာဝေဒနာဟု ခေါ်ဆို၏။ အသင်သူတော်-ကောင်းသည် ယင်းရူပါရုံ စသည့် အာရုံ (၆)ပါးတို့တွင် အာရုံ တစ်ပါးစီကို အာရုံယူ၍ - ယင်းအာရုံ အသီးအသီး၏ -

၁။ ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း အနိစ္စ အခြင်းအရာကို အာရုံယူ၍ အနိစ္စဟု ရှုပါ။ အနိစ္စဟု သိနေသော ဝိပဿနာ မနောဒွါရိကဇောဝီထိ စိတ်အစဉ်များ ဖြစ်ပေါ်လာမည်။ ယင်းဝီထိစိတ်အစဉ်တို့၌ ဝေဒနာကို အဦးမူသဖြင့် စိတ္တက္ခဏတိုင်းရှိ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ သောမနဿဝေဒနာကို အဦးမူသဖြင့် နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းခဲ့သော် နိရာမိသ သုခဝေဒနာကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိသည် မည်၏။ ဥပေက္ခာဝေဒနာကို အဦးမူ သဖြင့် ယင်းနာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းခဲ့သော် နိရာမိသ ဥပေက္ခာဝေဒနာကို ကွဲကွဲပြားပြား ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိသည် မည်၏။

၂။ ထိုနောင် ယင်းနာမ်တရားတို့၏ မှီရာဝတ္ထုရုပ်များနှင့် အာရုံရုပ်တို့ကိုပါ ဆက်လက်၍ သိမ်းဆည်းပါ။ (ရှုပုံ စနစ်များကို ရှေးတွင် ဖော်ပြခဲ့ပြီ။)

နေက္ခမ္မသိတဝေဒနာ = သေဝိတဗ္ဗဝေဒနာ

ဤအထက်ပါ နေက္ခမ္မသိတဝေဒနာဟုလည်း ခေါ်ဆိုသော နိရာမိသ သုခဝေဒနာ၊ နိရာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာ၊ နိရာမိသ ဥပေက္ခာဝေဒနာတို့ကား အဆင့်မြင့်မားလှ၏။ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် မဆိုက်သေးသူ ယောဂီသူ-တော်စင်တို့၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်ဖို့ရန် အလွန်ခဲယဉ်းသော ဝေဒနာများ ဖြစ်ကြ၏။ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်-ပြီးသူ ယောဂီသူတော်စင်တို့၏ သန္တာန်၌သာ ဖြစ်နိုင်သော ဝေဒနာများဖြစ်ကြ၏။ အကောင်းဆုံးကို ညွှန်ပြသည့် ဥက္ကဋ္ဌနိဒ္ဒေသနည်းအားဖြင့် ယင်းနေက္ခမ္မသိတဝေဒနာများကို ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားသွားတော်မူခြင်းဖြစ် ၏။ ယင်းနေက္ခမ္မသိတ ဝေဒနာတို့ကား နိဗ္ဗာန်ကို လိုလားတောင့်တလျက် ရှိကြကုန်သော သူတော်ကောင်း အပေါင်းတို့သည် မှီဝဲသင့် မှီဝဲထိုက် မှီဝဲရမည့် ဝေဒနာတို့ ဖြစ်ကြ၏။ ယင်းမှီဝဲထိုက်သည့် နေက္ခမ္မသိတဝေဒ-နာတို့ကို တစ်နည်းဆိုရသော် ဝိပဿနာဉာဏ်ကို မရရှိနိုင်သေးသော သူတော်ကောင်းတို့၏ သန္တာန်၌လည်း ဖြစ်နိုင်သော နေက္ခမ္မသိတ ဝေဒနာတို့ကို မဟာဝဂ္ဂအဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌ ဤသို့ ဖွင့်ဆိုထားတော်မူကြ၏။

သေဝိတဗ္ဗန္တိ ကုဒ် နေက္ခမ္မဝသေန၊ ဝိပဿနာဝသေန၊ အနုဿတိဝသေန၊ ပဌမဇ္ဈာနာဒိဝသေန စ ဥပ္ပဇ္ဇ-နကသောမနဿ သေဝိတဗ္ဗ နာမ။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၁၇။)

သေဝိတဗ္ဗန္တိ ကုဒ် နေက္ခမ္မဝသေန၊ ဝိပဿနာဝသေန အနုဿတိဝသေန၊ ပဌမဇ္ဈာနာဒိဝသေန စ ဥပ္ပဇ္ဇ-နကဒေါမနဿ သေဝိတဗ္ဗ နာမ။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၁၇။)

သေဝိတဗ္ဗာတိ အယံ နေက္ခမ္မဝသေန ဝိပဿနာဝသေန အနုဿတိဌာနဝသေန ပဌမ ဒုတိယ တတိယ စတုတ္ထဇ္ဈာနဝသေန စ ဥပ္ပဇ္ဇနကဥပေက္ခာ သေဝိတဗ္ဗာ နာမ။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၂၃။)

နေက္ခမ္မဝသေနာတိ ပဗ္ဗဇ္ဇာဒိဝသေန။ “ဝဋ္ဋဒုက္ခတော နိတ္တရိဿာမီ”တိ ပဗ္ဗဇိတုံ ဘိက္ခုနံ သန္တိကံ ဂစ္ဆ-န္တဿ၊ ပဗ္ဗဇန္တဿ၊ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလံ အနုတိဌန္တဿ၊ တံ သောဓေန္တဿ၊ ဓုတဂုဏေ သမာဒါယ ဝတ္တန္တဿ၊ ကသိဏပရိကမ္မာဒီနိ ကရောန္တဿ စ ယာ ပဋိပတ္တိ၊ သဗ္ဗာ သာ ဣဓ “နေက္ခမ္မ”န္တိ အဓိပ္ပေတာ။ ယေဘုယျေန အနုဿတိယာ ဥပစာရဇ္ဈာနံ နိဌာတိတိ ကတွာ “အနုဿတိဝသေနာ”တိ ဝတွာ “ပဌမဇ္ဈာနာဒိဝသေနာ”တိ ဝတ္တံ။ ဧတ္ထ စ ယထာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဃရဗန္ဓနတော နိက္ခမနဌေန **နေက္ခမ္မံ**၊ ဧဝံ ဝိပဿနာဒယောပိ တံပဋိပက္ခတော။ တေနာဟ -

ပဗ္ဗဇ္ဇာ ပဌမံ ဈာနံ၊ နိဗ္ဗာနဉ္စ ဝိပဿနာ။
သဗ္ဗေပိ ကုသလာ ဓမ္မာ၊ နေက္ခမ္မန္တိ ပဝုစ္စရေ။ (ဒီ-ဋီ-၂-၂၆၄။ ဣတိဝုတ္တက-ဋ္ဌ-၃၃၁။)

“သံသရာဝဋ်ဒုက္ခမှ ငါထွက်မြောက်ရပေတော့အံ့”ဟု ရည်ရွယ်မှန်းထားကာ ရှင်ရဟန်း ပြုဖို့ရန် ရှင်ရဟန်း တို့အထံသို့ သွားသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ ကျင့်ဝတ်ပဋိပတ်ကိုလည်းကောင်း၊ ရှင်ရဟန်းပြုသူ၏ ကျင့်ဝတ်ပဋိပတ်ကိုလည်း ကောင်း၊ စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလကို အစဉ်လိုက်၍ တည်နေသူ၏ ကျင့်ဝတ်ပဋိပတ်ကိုလည်းကောင်း၊ ထိုစတုပါရိသုဒ္ဓိ သီလကို စင်ကြယ်အောင် ဆေးကြောသုတ်သင်သော ရဟန်း၏ ကျင့်ဝတ်ပဋိပတ်ကိုလည်းကောင်း၊ ဓုတင် ဂုဏ် ကျေးဇူးတို့ကို ဆောက်တည်၍ ကျင့်သော ရဟန်း၏ ကျင့်ဝတ်ပဋိပတ်ကိုလည်းကောင်း၊ ကသိုဏ်းပရိကံ စသော ဘာဝနာ လုပ်ငန်းရပ်တို့ကို ကျင့်ကြံကြိုးကုတ် ပွားများအားထုတ်သော ရဟန်း၏ ကျင့်ဝတ် ပဋိပတ်ကိုလည်း ကောင်း ဤအလုံးစုံသော ကျင့်ဝတ်ပဋိပတ်ကို ဤအရာ၌ နေကုမ္မဟူ၍ အလိုရှိအပ်ပေသည်။

- ၁။ ရှင်ရဟန်း အဖြစ်သည် အိမ်ရာတည်ထောင် လူ့ဘောင်တည်းဟူသော အနှောင်ဖွဲ့မှ ထွက်မြောက်တတ် သောကြောင့် နေကုမ္မ မည်၏။
- ၂။ ပထမဈာန်သည် နိဝရဏတို့မှ ထွက်မြောက်တတ်သောကြောင့် နေကုမ္မ မည်၏။
- ၃။ နိဗ္ဗာန်သည် အလုံးစုံသော သင်္ခါရတို့မှ ထွက်မြောက်တတ်သောကြောင့် နေကုမ္မ မည်၏။
- ၄။ ဝိပဿနာသည် “နိစ္စ-သုခ-အတ္တ-သုဘ”ဟု ရှုတတ်သော အကုသိုလ်တရားတို့မှ ထွက်မြောက်တတ်သော ကြောင့် နေကုမ္မ မည်၏။
- ၅။ ကုသိုလ်တရား အားလုံးတို့သည်လည်း အကုသိုလ်တရားတို့မှ ထွက်မြောက်တတ်သောကြောင့် နေကုမ္မ မည်၏။

ဤသို့လျှင် ဆိုင်ရာ ဆိုင်ရာ ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့မှ ထွက်မြောက်တတ်သောကြောင့် ဤအထက်ပါ တရားအားလုံးကို နေကုမ္မဟူ၍ ခေါ်ဆိုရသည်။

ယင်းနေကုမ္မ၏ အစွမ်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဝိပဿနာ၏ အစွမ်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ အနုဿတိ၏ အစွမ်း ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ပထမဈာန် စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့်လည်းကောင်း ဖြစ်ပေါ်လာသော သောမနဿဝေဒနာ၊ ဒေါမနဿဝေဒနာ၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာ အသီးအသီးသည် မှီဝဲအပ်သော ဝေဒနာ မည်၏။

၁။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော ရှင်ရဟန်းပြုရန် ရဟန်းတော်တို့ အထံသို့သွားစဉ် ဖြစ်ပေါ်နေသော ကုသိုလ် စိတ်တို့နှင့် ယှဉ်သော သောမနဿဝေဒနာ၊ ယင်းကုသိုလ်တို့ကို တစ်ဖန် အာရုံပြု၍ အမှတ်ရ၍ ဖြစ်ပေါ်လာ သော ကုသိုလ်စိတ်တို့နှင့် ယှဉ်သော သောမနဿဝေဒနာ၊ သီလကျင့်ဝတ် ပဋိပတ်တို့ကို ဆောက်တည်စဉ် ဖြစ် ပေါ်နေသော ကုသိုလ်သောမနဿဝေဒနာ၊ ဆောက်တည်အပ်သော သီလကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ကုသိုလ်သောမနဿဝေဒနာ၊ သီလကို စင်ကြယ်အောင် ဖြည့်ကျင့်စဉ် ဖြစ်ပေါ်နေသော ကုသိုလ် သောမန- သာဝေဒနာ၊ စင်ကြယ်သော သီလကို အမှတ်ရ၍ အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ကုသိုလ်သောမနဿဝေဒနာ၊ ဓုတင်ကျင့်ဝတ် ပဋိပတ်ကို ဖြည့်ကျင့်နေသော ကုသိုလ်သောမနဿဝေဒနာ၊ ယင်းဓုတင်ပဋိပတ်ကို အမှတ်ရ၍ အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ကုသိုလ်သောမနဿဝေဒနာ၊ ကသိုဏ်းပရိကံ အာနာပါနပရိကံ စသည်ကို ဖြည့် ကျင့်သဖြင့် ရရှိလာသော ပထမဈာန် ဒုတိယဈာန် တတိယဈာန်တို့နှင့် ယှဉ်သော သောမနဿဝေဒနာ၊ ယင်း ဈာန်တရားတို့ကိုလည်းကောင်း၊ စတုတ္ထဈာန် စသည့် ဈာန်တို့ကိုလည်းကောင်း အာရုံပြု၍ အမှတ်ရ၍ ဖြစ်ပေါ် လာသော ကုသိုလ်သောမနဿဝေဒနာ၊ ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သောမနဿဝေဒနာ၊ ဝိပဿနာဉာဏ်ကို အာရုံပြု၍ အားရကျေနပ်နေသော ကုသိုလ်သောမနဿဝေဒနာ၊ အနုဿတိကမ္မဋ္ဌာန်းတို့ကို ပွားများသဖြင့် ယေဘုယျအားဖြင့် ရရှိသော ဥပစာရ ဈာန်သမာဓိနှင့် ယှဉ်သော သောမနဿဝေဒနာ စသည် များမြတ်ကုသိုလ် - သောမနဿဝေဒနာတို့ကား သေဝိတဗ္ဗ မှီဝဲထိုက်သော သောမနဿဝေဒနာတို့တည်း။ ယင်း သောမနဿ

ဝေဒနာတို့ကို မှီဝဲခြင်းကြောင့် အကုသိုလ်တရားများ ဆုတ်ယုတ်၍ ကုသိုလ်တရားများ တိုးပွားလာနိုင်သဖြင့် မှီဝဲထိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

၂။ ရှင်ရဟန်းပြုမှုကို အကြောင်းခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဒေါမနဿဝေဒနာ၊ သီလပဋိပတ် ဓုတင်ပဋိပတ် စသည်တို့ကို အကြောင်းခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဒေါမနဿဝေဒနာ၊ ကသိုဏ်းပရိကံ စသော ဘာဝနာလုပ်ငန်း ရပ်တို့ကို အကြောင်းခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဒေါမနဿဝေဒနာ၊ ပထမဈာန် စသည်တို့၏ လျှော့ကျမှုကိုအကြောင်းခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဒေါမနဿဝေဒနာ၊ အနုဿတိ ဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်းတို့ကို အကြောင်းခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဒေါမနဿဝေဒနာ၊ ဝိပဿနာဉာဏ်တို့၏ မျှော်လင့်တောင့်တသည့်အတိုင်း မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် သို့ ရောက်အောင် ပို့ဆောင်မပေးနိုင်သဖြင့် ဝိပဿနာဉာဏ်တို့ကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဒေါမနဿဝေဒနာ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဒေါမနဿဝေဒနာတို့ကား မှီဝဲထိုက်သော ဒေါမနဿဝေဒနာတို့တည်း။

၃။ အထက်တွင် ဖော်ပြထားသော နေက္ခမ္မဓာတ် အမျိုးမျိုးကို အကြောင်းခံ၍သော်လည်းကောင်း၊ ယင်း နေက္ခမ္မဓာတ် အမည်ရသော ကုသိုလ်တရားတို့နှင့် ယှဉ်တွဲ၍သော်လည်းကောင်း ဖြစ်ပေါ်လာသော ကုသိုလ် ဥပေက္ခာ ဝေဒနာ၊ ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်တွဲနေသော ဥပေက္ခာဝေဒနာ၊ တဩမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက်ဟူသော ဝိပဿနုပေက္ခာ၊ အနုဿတိကမ္မဋ္ဌာန်းတို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဥပေက္ခာဝေဒနာ၊ ပထမဈာန် ဒုတိယ ဈာန် တတိယဈာန်တို့ကို အာရုံပြု၍ အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော တဩမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက် ဟူသော ဥပေက္ခာ၊ စတုတ္ထဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ဥပေက္ခာဝေဒနာ၊ ယင်းစတုတ္ထဈာန်ကို အကြောင်းခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဥပေက္ခာဝေဒနာ - ဤဥပေက္ခာတို့ကား မှီဝဲထိုက်သော ဥပေက္ခာတို့တည်း။ ဤဥပေက္ခာဝေဒနာတို့ကား မှီဝဲ ထိုက်သော ဥပေက္ခာဝေဒနာတို့တည်း။

ဝေဒနာကို အဦးမူသဖြင့် နာမ်ရုပ်တို့ကို သိမ်းဆည်းနေသော အသင်သူတော်ကောင်းသည် အထက်တွင် ဖော်ပြထားသော ဂေဟသီတ သောမနဿ၊ ဒေါမနဿ၊ ဥပေက္ခာဟူသော သာမိသ သုခ၊ သာမိသ ဒုက္ခ၊ သာမိသ ဥပေက္ခာဝေဒနာတို့ကိုလည်းကောင်း၊ နေက္ခမ္မသီတ သောမနဿ၊ ဒေါမနဿ၊ ဥပေက္ခာဟူသော နိရာမိသ သုခ၊ နိရာမိသ ဒုက္ခ၊ နိရာမိသ ဥပေက္ခာဝေဒနာတို့ကိုလည်းကောင်း ဉာဏ်ရှိသလို ချဲ့ထွင်၍ သိမ်းဆည်း ရှုပွား ပါ။ ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ နာမ်ရုပ်တို့ကို သိမ်းဆည်းနိုင်အောင်ကား အထူးပင် ကြိုးပမ်းရမည် ဖြစ်ပေသည်။

ရုပ် (၂၈)ပါးကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌ ကုသိုလ်ဇောများ စော သည့် ပဉ္စဒွါရဝီထိ မနောဒွါရဝီထိ နာမ်တရားတို့ကိုလည်းကောင်း၊ အကုသိုလ်ဇောများ စောသည့် ပဉ္စဒွါရဝီထိ မနောဒွါရဝီထိ နာမ်တရားတို့ကိုလည်းကောင်း ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ သိမ်းဆည်းခဲ့သော် သာမိသ သုခ၊ ဒုက္ခ၊ ဥပေက္ခာ ဝေဒနာ၊ နိရာမိသ သုခ၊ ဒုက္ခ၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာတို့ကို သိမ်းဆည်းမှုလည်း အကျုံးဝင်သွားပြီ ဖြစ်၏။

သမ္မာဝါစာ သမ္မာကမ္မန္တ သမ္မာအာဇီဝဟူသော သီလကုသိုလ်ဇောဝီထိ စိတ်အစဉ်တို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌ လည်း ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ သိမ်းဆည်းခဲ့သော် နိရာမိသ သုခဝေဒနာ ဥပေက္ခာဝေဒနာတို့ကို သိမ်းဆည်းမှုလည်း အကျုံးဝင်သွားပေသည်။ ယင်း သီလမဂ္ဂင်တို့ကို အာရုံပြု၍ အကြောင်းခံ၍ ဒေါမနဿဝေဒနာ ဖြစ်ခဲ့သော် ယင်း ဒေါမနဿဝေဒနာကို အဦးမူ၍ ယင်း ဒေါမနဿ ပြဇာန်းသည့် အကုသိုလ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းနိုင်လျှင်လည်း နိရာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာကို သိမ်းဆည်းနိုင်သည်ပင် မည်ပေသည်။

ဗုဒ္ဓါနုဿတိ မရဏာနုဿတိ စသည် အနုဿတိ ဘာဝနာနာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌လည်း နည်း တူပင် သဘောပေါက်ပါ။

ဈာန်နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌ ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ သိမ်းဆည်းခဲ့သော် နိရာမိသ သုခဝေဒနာ၊ နိရာမိသ ဥပေက္ခာဝေဒနာတို့ကို သိမ်းဆည်းမှုလည်း အကျုံးဝင်သွားပြီ ဖြစ်၏။ ယင်းဈာန်တို့ကို အကြောင်းပြု၍ ဒေါမနဿ ဖြစ်ခဲ့သော် ရရှိပြီးဈာန်၏ လျှော့ကျခြင်းကြောင့် ဒေါမနဿ ဖြစ်ခဲ့သော် ယင်းဒေါမနဿဝေဒနာကို အဦးမူ၍ ယင်းဒေါသအုပ်စု နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းခဲ့သော် နိရာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာကို သိမ်းဆည်းမှုလည်း အကျုံးဝင်သွားပေသည်။

ဝေဒနာနှင့် အနုသယ

စက္ခု ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စ ရူပေ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စက္ခုဝိညာဏံ၊ တိဏ္ဍံ သင်္ဂတိ ဖဿော၊ ဖဿပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝေဒယိတံ သုခံ ဝါ ဒုက္ခံ ဝါ အဒုက္ခမသုခံ ဝါ။ သော သုခါယ ဝေဒနာယ ဖုဋ္ဌော သမာနော အဘိနန္ဒတိ အဘိဝဒတိ အဇ္ဈောသာယ တိဋ္ဌတိ၊ တဿ ရာဂါနုသယော အနုသေတိ။ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ဖုဋ္ဌော သမာနော သောစတိ ကိလမတိ ပရိဒေဝတိ ဥရတ္တာဠိံ ကန္တတိ သမ္မောဟံ အာပဇ္ဇတိ၊ တဿ ပဋိယာနုသယော အနုသေတိ။ အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ ဖုဋ္ဌော သမာနော တဿာ ဝေဒနာယ သမုဒယဉ္စ အတ္တင်္ဂမဉ္စ အဿာဒဉ္စ အာဒိနဝဉ္စ နိဿရဏဉ္စ ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနာတိ၊ တဿ အဝိဇ္ဇာနုသယော အနုသေတိ။ သော ဝတ ဘိက္ခဝေ သုခါယ ဝေဒနာယ ရာဂါနုသယံ အပ္ပဟာယ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ပဋိယာနုသယံ အပ္ပဋိဝိနောဒေတွာ အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ အဝိဇ္ဇာနုသယံ အသမ္မဟနိတွာ အဝိဇ္ဇံ အပ္ပဟာယ ဝိဇ္ဇံ အနုပ္ပါဒေတွာ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဒုက္ခဿန္တကရော ဘဝိဿတိတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ (မ-၃-၃၃၂-၃၃၃။)

= ရဟန်းတို့ . . . စက္ခုဒွါရနှင့် ရူပါရုံကို အစွဲပြု၍ စက္ခုဝိညာဏ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ စက္ခုဒွါရ၊ ရူပါရုံ၊ စက္ခုဝိညာဏ်ဟူသော တရားသုံးပါးတို့၏ ပေါင်းဆုံမိခြင်းကြောင့် ဖဿသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဖဿဟူသော အကြောင်းကြောင့် သုခသော်လည်းကောင်း၊ ဒုက္ခသော်လည်းကောင်း၊ ဥပေက္ခာသော်လည်းကောင်း တစ်မျိုးမျိုးသော ခံစားမှုဝေဒနာသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် သုခဝေဒနာဖြင့် တွေ့ထိသည်ရှိသော် ရူပါရုံကို အလွန် နှစ်သက်၏။ တမ်းတ ပြောဆို၏။ မျှမတတ် စွဲလမ်း၍ တည်၏။ ထို သုခဝေဒနာ ဖြစ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ရာဂါနုသယသည် ကိန်း၏။ ဒုက္ခဝေဒနာဖြင့် တွေ့ထိသည်ရှိသော် ပူဆွေး၏၊ ပင်ပန်း၏၊ ငိုကြွေး၏၊ ရင်ဘတ်စည်တီး မြည်တမ်း၏။ တွေ့ဝေခြင်းသို့ ရောက်၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ပဋိယာနုသယသည် ကိန်း၏။ ဥပေက္ခာဝေဒနာဖြင့် တွေ့ထိသည်ရှိသော် ယင်းဥပေက္ခာဝေဒနာ၏ ဖြစ်မှုကိုလည်းကောင်း (= ဖြစ်ကြောင်းသဘောနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောကိုလည်းကောင်း)، ချုပ်မှုကိုလည်းကောင်း (= ချုပ်ကြောင်းသဘောနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောကိုလည်းကောင်း)، သာယာဖွယ်ကိုလည်းကောင်း၊ (အနိစ္စ-ဒုက္ခ-ဝိပရိဏာမဓမ္မဟူသော) အပြစ်ကိုလည်းကောင်း၊ ထွက်မြောက်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ မသိ၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏သန္တာန်၌ အဝိဇ္ဇာနုသယသည် ကိန်း၏။ ရဟန်းတို့ . . . စင်စစ် ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် သုခဝေဒနာ၌ ရာဂါနုသယကို မပယ်မှု၍၊ ဒုက္ခဝေဒနာ၌ ပဋိယာနုသယကို မပယ်ဖျောက်မှု၍၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာ၌ အဝိဇ္ဇာနုသယကို မပယ်နုတ်မှု၍ အဝိဇ္ဇာကို မပယ်ဘဲ ဝိဇ္ဇာကို မဖြစ်စေဘဲ မျက်မှောက်ဘဝ၌ ကိလေသဒုက္ခ သံသရာဝဋ်ဒုက္ခ၏ အဆုံးကို ပြုနိုင်လတ္တံ့ဟူသော အကြောင်းတရားသည် မရှိ။ (သောတဒွါရ-သဒ္ဓါရုံ စသည်တို့၌လည်း နည်းတူပင် ဟောကြားထားတော်မူသည်။) (မ-၃-၃၃၂-၃၃၃။)

စက္ခု ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စ ရူပေ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ စက္ခုဝိညာဏံ၊ တိဏ္ဍံ သင်္ဂတိ ဖဿော၊ ဖဿပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝေဒယိတံ သုခံ ဝါ ဒုက္ခံ ဝါ အဒုက္ခမသုခံ ဝါ။ သော သုခါယ ဝေဒနာယ ဖုဋ္ဌော သမာနော နာဘိနန္ဒတိ နာဘိဝဒတိ နာဇ္ဈောသာယ တိဋ္ဌတိ၊ တဿ ရာဂါနုသယော နာနုသေတိ။ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ဖုဋ္ဌော သမာနော န သောစတိ န ကိလမတိ န ပရိဒေဝတိ န ဥရတ္တာဠိံ ကန္တတိ န သမ္မောဟံ အာပဇ္ဇတိ၊ တဿ ပဋိယာနုသယော နာနုသေတိ။ အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ ဖုဋ္ဌော သမာနော တဿာ ဝေဒနာယ သမုဒယဉ္စ အတ္တင်္ဂမဉ္စ အဿာဒဉ္စ အာဒိနဝဉ္စ နိဿရဏဉ္စ ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနာတိ၊ တဿ အဝိဇ္ဇာနုသယော အနုသေတိ။ သော ဝတ ဘိက္ခဝေ သုခါယ ဝေဒနာယ ရာဂါနုသယံ အပ္ပဟာယ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ပဋိယာနုသယံ အပ္ပဋိဝိနောဒေတွာ အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ အဝိဇ္ဇာနုသယံ အသမ္မဟနိတွာ အဝိဇ္ဇံ အပ္ပဟာယ ဝိဇ္ဇံ အနုပ္ပါဒေတွာ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဒုက္ခဿန္တကရော ဘဝိဿတိတိ နေတံ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ (မ-၃-၃၃၂-၃၃၃။)

အဿာဒဉ္စ အာဒီနဝဉ္စ နိဿရဏဉ္စ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ၊ တဿ အဝိဇ္ဇာနုသယော နာနုသေတိ။ သောဝတ ဘိက္ခဝေ သုခါယ ဝေဒနာယ ရာဂါနုသယံ ပဟာယ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ပဋိယာနုသယံ ပဋိဝိနောဒေတွာ အဒုက္ခမသုခါယ ဝေဒနာယ အဝိဇ္ဇာနုသယံ သမူဟနိတွာ အဝိဇ္ဇံ ပဟာယ ဝိဇ္ဇံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဒိဋ္ဌေဝ ဓမ္မေ ဒုက္ခဿန္တကရော ဘဝိဿတီတိ ဌာနမေတံ ဝိဇ္ဇတိ။ (မ-၃-၃၃၃-၃၃၄။)

= ရဟန်းတို့ . . . စက္ခုဒွါရနှင့် ရူပါရုံကို အစွဲပြု၍ စက္ခုဝိညာဏ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ စက္ခုဒွါရ၊ ရူပါရုံ၊ စက္ခုဝိညာဏ်ဟူသော တရားသုံးပါးတို့၏ ပေါင်းဆုံမိခြင်းကြောင့် ဖဿသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဖဿဟူသော အကြောင်းကြောင့် သုခသော်လည်းကောင်း၊ ဒုက္ခသော်လည်းကောင်း၊ ဥပေက္ခာသော်လည်းကောင်း တစ်မျိုးမျိုးသော ဝေဒနာသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် သုခဝေဒနာဖြင့် တွေ့ထိသည်ရှိသော် ရူပါရုံကို အလွန် မနှစ်သက်၊ မတမ်းတ၊ မျိုမတတ် စွဲလမ်း၍ မတည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ရာဂါနုသယသည် မကိန်း။ ဒုက္ခဝေဒနာဖြင့် တွေ့ထိသည်ရှိသော် မပူဆွေး၊ မပင်ပန်း၊ မငိုကြွေး၊ ရင်ဘတ်စည်တီး မမြည်တမ်း၊ တွေ့ဝေခြင်းသို့ မရောက်၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ပဋိယာနုသယသည် မကိန်း။ ဥပေက္ခာဝေဒနာဖြင့် တွေ့ထိသည်ရှိသော် ထိုဝေဒနာ၏ ဖြစ်မှုကိုလည်းကောင်း (= ဖြစ်ကြောင်းသဘောနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောကိုလည်းကောင်း)، ချုပ်မှုကိုလည်းကောင်း (= ချုပ်ကြောင်းသဘောနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောကိုလည်းကောင်း)، သာယာဖွယ်ကိုလည်းကောင်း၊ (အနိစ္စ-ဒုက္ခ-ဝိပရိဏာမဓမ္မဟူသော) အပြစ်ကိုလည်းကောင်း၊ ထွက်မြောက်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိ၏။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ အဝိဇ္ဇာနုသယသည် မကိန်း။ ရဟန်းတို့ . . . စင်စစ် ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် သုခဝေဒနာ၌ ရာဂါနုသယကို ပယ်၍၊ ဒုက္ခဝေဒနာ၌ ပဋိယာနုသယကို ပယ်ဖျောက်၍၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာ၌ အဝိဇ္ဇာနုသယကို ပယ်နုတ်၍ အဝိဇ္ဇာကို ပယ်လျက် ဝိဇ္ဇာကို ဖြစ်စေလျက် မျက်မှောက်ဘဝ၌ ကိလေသဒုက္ခ+သံသရာဝဋ်ဒုက္ခ၏ အဆုံးကို ပြုနိုင်လတ္တံ့ဟူသော အကြောင်းတရားသည် ရှိသည်သာတည်း။ (သောတဒွါရ-သဒ္ဓါရုံ စသည်တို့၌လည်း နည်းတူပင် ဟောကြားထားတော်မူသည်။) (မ-၃-၃၃၃-၃၃၄။)

ဤ ဆ ဆက္က သုတ္တန်ဒေသနာတော်၌ ဘုရားရှင် ဟောကြားထားတော်မူသည်နှင့် အညီ သုခဝေဒနာ၏ နောက်ဆွယ်၌ ကိန်းဝပ်နေသော ရာဂါနုသယကို၊ ဒုက္ခဝေဒနာ၏ နောက်ဆွယ်၌ ကိန်းဝပ်နေသော ပဋိယာနုသယကို ဥပေက္ခာဝေဒနာ၏ နောက်ဆွယ်၌ ကိန်းဝပ်နေသော အဝိဇ္ဇာနုသယကို မပယ်နုတ်နိုင်ဘဲ အဝိဇ္ဇာကို ပယ်၍ ဝိဇ္ဇာကို မဖြစ်စေနိုင်ဘဲ အသင်သူတော်ကောင်း၏ သန္တာန်ဝယ် ကိလေသဒုက္ခ၏ ကုန်ဆုံးခြင်း သဥပါဒိ-သေသနိဗ္ဗာန်နှင့် သံသရာဝဋ်ဒုက္ခ = ခန္ဓဝဋ်ဒုက္ခ၏ ကုန်ဆုံးခြင်း အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်သည် မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ ဖြစ်ပေါ်မလာနိုင်သဖြင့်၊ ယင်းဝေဒနာ အသီးအသီး၏ နောက်ဆွယ်၌ ကိန်းဝပ်နေသော အနုသယဓာတ် အသီးအသီးကို အရိယမဂ်တည်းဟူသော မွေးညှပ်ဖြင့် ပယ်နုတ်နိုင်ပါမှ၊ အဝိဇ္ဇာကို ပယ်၍ ဝိဇ္ဇာဉာဏ်ကို ဖြစ်စေနိုင်ပါမှသာလျှင် ကိလေသဒုက္ခ၏ ကုန်ဆုံးခြင်း = သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်နှင့် သံသရာဝဋ်ဒုက္ခ = ခန္ဓဝဋ်ဒုက္ခ၏ ကုန်ဆုံးခြင်း အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်သည် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သဖြင့် အသင်သူတော်ကောင်းသည် အဝိဇ္ဇာပျောက်၍ ဝိဇ္ဇာဉာဏ် အလင်းပေါက်အောင် ကြိုးပမ်းရတော့မည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ ထိုသို့ ကြိုးပမ်းရာ၌ - ဒုက္ခဝေဒနာ တစ်ခုတည်းကို ဝေဒနာဟု သိ၍ သုခဝေဒနာနှင့် ဥပေက္ခာဝေဒနာတို့ကို ဝေဒနာဟု မသိက မလုံလောက်သေးသည်သာ ဖြစ်ပေသည်။

- ၁။ စိတ္တနိယာမလမ်းကြောင်းဟု ခေါ်ဆိုသည့် ဝီထိစဉ်အတိုင်း ဖြစ်ပေါ်သွားကြသော စိတ္တက္ခဏတိုင်း၌ ပါဝင်တည်ရှိသော ဝေဒနာ အသီးအသီးကိုလည်းကောင်း၊
- ၂။ စိတ္တက္ခဏ အသီးအသီး၌ ပါဝင်တည်ရှိကြသော ယင်းဝေဒနာ အသီးအသီးနှင့် ယှဉ်ဖက် စိတ်စေတသိက် တရားစုတို့ကိုလည်းကောင်း၊

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

၃။ ယင်းဝေဒနာနှင့် တကွသော နာမ်တရားစုတို့၏ မှီရာဝတ္ထုရုပ်နှင့် အာရုံရုပ် အသီးအသီးကိုလည်းကောင်း အသင်သူတော်ကောင်းသည် သိမ်းဆည်းနိုင် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူနိုင်ရမည် ဖြစ်ပေသည်။ ဝီထိမုတ်စိတ် တို့၌လည်း နည်းတူပင် မှတ်ပါ။

အနုသယ - အနုသယဓာတ်ဟူသည် ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာသော ကိလေသာ ကား မဟုတ်။ ဝတ္ထုနှင့် အာရုံတို့၏ ပေါင်းဆုံမှုကို အစွဲပြု၍ ဖဿ-ဝေဒနာတို့၏ ဆင့်ကဲ ကျေးဇူးပြုမှုကို အစွဲပြု၍ အာရုံကို နည်းမှန်လမ်းမှန် နှလုံးမသွင်းတတ်ခြင်း = အယောနိသော မနသိကာရအပေါ် အခြေစိုက်လျက် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် ကိလေသာစွမ်းအင် တစ်မျိုးသာ ဖြစ်သည်။ ယင်းအနုသယကိလေသာကို ပယ်နုတ်နိုင်-ရေးအတွက် အဝိဇ္ဇာပျောက်၍ ဝိဇ္ဇာဉာဏ် အလင်းပေါက်အောင် ကြိုးပမ်းရမည်သာ ဖြစ်ပေသည်။

အဝိဇ္ဇာပျောက် - ဝိဇ္ဇာဉာဏ် အလင်းပေါက်

စက္ခု ခေါ် ဘိက္ခု အနိစ္စတော ဇာနတော ပဿတော အဝိဇ္ဇာ ပဟိယတိ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ရူပေ အနိစ္စတော ဇာနတော ပဿတော အဝိဇ္ဇာ ပဟိယတိ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ စက္ခုဝိညာဏံ။ စက္ခုသမ္ပဿံ။ ယမ္ပိဒံ စက္ခုသမ္ပဿ-ပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဝေဒယိတံ သုခံ ဝါ ဒုက္ခံ ဝါ အဒုက္ခမသုခံ ဝါ၊ တမ္ပိ အနိစ္စတော ဇာနတော ပဿတော အဝိဇ္ဇာ ပဟိယတိ၊ ဝိဇ္ဇာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ (သံ-၂-၂၅၉။)

- ၁။ စက္ခုအကြည်ဓာတ် = စက္ခုဒွါရကို၊
- ၂။ ရူပါရုံတို့ကို၊
- ၃။ စက္ခုဝိညာဏ်ကို၊
- ၄။ စက္ခုသမ္ပဿကို၊
- ၅။ စက္ခုသမ္ပဿကို အကြောင်းခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာ၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာ အသီးအသီးကို -
- (က) အနိစ္စဟု သိခဲ့သော် ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် မြင်ခဲ့သော်၊
- (ခ) ဒုက္ခဟု သိခဲ့သော် ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် မြင်ခဲ့သော်၊
- (ဂ) အနတ္တဟု သိခဲ့သော် ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် မြင်ခဲ့သော်၊
- (ဃ) အသုဘဟု သိခဲ့သော် ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် မြင်ခဲ့သော် -

အဝိဇ္ဇာ ကင်းပျောက်၍ ဝိဇ္ဇာဉာဏ် အလင်းပေါက်လာမည် ဖြစ်ပေသည်။ (သံ-၂-၂၅၉။)

သို့အတွက် အသင်သူတော်ကောင်းသည် ဝေဒနာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ကို စီးဖြန်းလိုပါက ဝေဒနာကို အဦးမူ၍ နာမ်ရုပ်တို့ကို သိမ်းဆည်းပြီးလျှင် အကြောင်းတရားကို ရှာဖွေလျက် အကြောင်းတရားနှင့် တကွသော ယင်းနာမ်ရုပ်တို့ကို -

- ၁။ ရုပ်နာမ် (၂)ပါး နည်းဖြင့် (၂)ပုံ ပုံ၍ ဖြစ်စေ၊
- ၂။ ခန္ဓာ (၅)ပါး နည်းဖြင့် (၅)ပုံ ပုံ၍ ဖြစ်စေ၊
- ၃။ အာယတန (၁၂)ပါး နည်းဖြင့် (၁၂)ပုံ ပုံ၍ ဖြစ်စေ၊
- ၄။ ဓာတ် (၁၈)ပါး နည်းဖြင့် (၁၈)ပုံ ပုံ၍ ဖြစ်စေ -

လက္ခဏာရေးတင်ကာ ဝိပဿနာဘာဝနာ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အပတ်တကုတ် ကြိုးပမ်းအားထုတ်လေရာသည်။

စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် ပထမဆင့်

ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ ဣမ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု -

- ၁။ သရာဂံ ဝါ စိတ္တံ “သရာဂံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ၊
- ၂။ ဝီတရာဂံ ဝါ စိတ္တံ “ဝီတရာဂံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ။
- ၃။ သဒေါသံ ဝါ စိတ္တံ “သဒေါသံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ၊
- ၄။ ဝီတဒေါသံ ဝါ စိတ္တံ “ဝီတဒေါသံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ။
- ၅။ သမောဟံ ဝါ စိတ္တံ “သမောဟံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ၊
- ၆။ ဝီတမောဟံ ဝါ စိတ္တံ “ဝီတမောဟံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ။
- ၇။ သံခိတ္တံ ဝါ စိတ္တံ “သံခိတ္တံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ၊
- ၈။ ဝိက္ခိတ္တံ ဝါ စိတ္တံ “ဝိက္ခိတ္တံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ။
- ၉။ မဟဂ္ဂတံ ဝါ စိတ္တံ “မဟဂ္ဂတံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ၊
- ၁၀။ အမဟဂ္ဂတံ ဝါ စိတ္တံ “အမဟဂ္ဂတံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ။
- ၁၁။ သဥတ္တရံ ဝါ စိတ္တံ “သဥတ္တရံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ၊
- ၁၂။ အနုတ္တရံ ဝါ စိတ္တံ “အနုတ္တရံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ။
- ၁၃။ သမာဟိတံ ဝါ စိတ္တံ “သမာဟိတံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ၊
- ၁၄။ အသမာဟိတံ ဝါ စိတ္တံ “အသမာဟိတံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ။
- ၁၅။ ဝိမုတ္တံ ဝါ စိတ္တံ “ဝိမုတ္တံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ၊
- ၁၆။ အဝိမုတ္တံ ဝါ စိတ္တံ “အဝိမုတ္တံ စိတ္တ”န္တိ ပဇာနာတိ။ (မ-၁-၇၆။)

= ရဟန်းတို့ . . . အဘယ်သို့လျှင် ရဟန်းသည် စိတ်၌ စိတ်ကို အကြိမ်ကြိမ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေလေ သနည်း?

ရဟန်းတို့ . . . ဤငါ့ဘုရားရှင်၏ သာသနာတော်၌ ရဟန်းသည် -

- ၁။ ရာဂနှင့်တကွသော စိတ်ကိုလည်း “ရာဂနှင့်တကွသော စိတ်”ဟု သိ၏။
- ၂။ ရာဂကင်းသော စိတ်ကိုလည်း “ရာဂကင်းသော စိတ်”ဟု သိ၏။
- ၃။ ဒေါသနှင့်တကွသော စိတ်ကိုလည်း “ဒေါသနှင့်တကွသော စိတ်”ဟု သိ၏။
- ၄။ ဒေါသကင်းသော စိတ်ကိုလည်း “ဒေါသကင်းသော စိတ်”ဟု သိ၏။
- ၅။ မောဟနှင့်တကွသော စိတ်ကိုလည်း “မောဟနှင့်တကွသော စိတ်”ဟု သိ၏။
- ၆။ မောဟကင်းသော စိတ်ကိုလည်း “မောဟကင်းသော စိတ်”ဟု သိ၏။
- ၇။ ကျုံ့သော သံခိတ္တ စိတ်ကိုလည်း “ကျုံ့သော သံခိတ္တ စိတ်”ဟု သိ၏။
- ၈။ ပျံ့လွင့်သော ဝိက္ခိတ္တ စိတ်ကိုလည်း “ပျံ့လွင့်သော ဝိက္ခိတ္တ စိတ်”ဟု သိ၏။
- ၉။ မဟဂ္ဂုတ် စိတ်ကိုလည်း “မဟဂ္ဂုတ် စိတ်”ဟု သိ၏။
- ၁၀။ မဟဂ္ဂုတ် မဟုတ်သော စိတ်ကိုလည်း “မဟဂ္ဂုတ် မဟုတ်သော စိတ်”ဟု သိ၏။
- ၁၁။ သဥတ္တရ စိတ်ကိုလည်း “သဥတ္တရ စိတ်”ဟု သိ၏။ (ကာမာဝစရ စိတ်။)

- ၁၂။ အနုတ္တရ စိတ်ကိုလည်း “အနုတ္တရ စိတ်”ဟု သိ၏။ (မဟဂ္ဂုတ် စိတ်။)
- ၁၃။ တည်ကြည်သော သမာဟိတ စိတ်ကိုလည်း “တည်ကြည်သော သမာဟိတ စိတ်”ဟုသိ၏။
- ၁၄။ မတည်ကြည်သော အသမာဟိတ စိတ်ကိုလည်း “မတည်ကြည်သော အသမာဟိတ စိတ် ”ဟု သိ၏။
- ၁၅။ ကိလေသာတို့မှ လွတ်မြောက်သော ဝိမုတ္တစိတ်ကိုလည်း “ကိလေသာတို့မှ လွတ်မြောက်သော ဝိမုတ္တစိတ်”ဟု သိ၏။
- ၁၆။ ကိလေသာတို့မှ မလွတ်မြောက်သော အဝိမုတ္တစိတ်ကိုလည်း “ကိလေသာတို့မှ မလွတ်မြောက်သော အဝိမုတ္တစိတ်”ဟု သိ၏။ (မ-၁-၇၆။)
- ဤစိတ်တို့၏ အဓိပ္ပါယ်နှင့် အရကောက်ယူပုံကို ဤနာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း စာမျက်နှာ (၇၄) စသည်တို့၌ ကြည့်ပါ။

သတ်မှတ်ထားသော စည်းမျဉ်းဥပဒေသ

ဤစိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ကို ပွားများအားထုတ်လိုသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် -

၁။ သံခိတ္တေန ဝါ ဝိတ္တာရေန ဝါ ပရိဂ္ဂဟိတေ ရူပကမ္မဋ္ဌာနေ - (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၂။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၀။)

= ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျဉ်းနည်းအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျယ်နည်းအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သိမ်းဆည်းပြီးလတ်သော်ဟူသော အဋ္ဌကထာကြီးများ၏ ညွှန်ကြားသတ်မှတ်ထားသော ဝိပဿနာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း ကျင့်ထုံးကျင့်နည်း စည်းမျဉ်းဥပဒေသနှင့် အညီ ရုပ်တရားကို သိမ်းဆည်းထားပြီး ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူထားပြီးသူ ဖြစ်ရမည်။

၂။ ယဿ ဝိညာဏံ ပါကဋံ ဟောတိ၊ သောပိ “န ကေဝလံ ဝိညာဏမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တေန သဒ္ဓိံ တဒေဝါ-ရမ္မဏံ ဖုဿမာနော ဖဿောပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အနုဘဝမာနာ ဝေဒနာပိ၊ သဉ္ဇာနနမာနာ သညာပိ၊ စေတယမာနာ စေတနာပိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ”တိ ဖဿပဉ္စမကေယေဝ ပရိဂ္ဂဟတိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၂။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၀။)

= အကြင် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ အသိဉာဏ်၌ အသိစိတ် = ဝိညာဏ်သည် ထင်ရှား၏။ ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း - “ဤဝိညာဏ် တစ်ခုတည်းသာလျှင် ဖြစ်ပေါ်၍ နေသည်ကား မဟုတ်၊ ထိုဝိညာဏ်နှင့် အတူတကွ ထိုအာရုံကိုပင်လျှင် တွေ့ထိတတ်သော ဖဿသည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ထိုအာရုံ၏ အရသာကိုပင် ခံစားတတ်သော ဝေဒနာသည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ထိုအာရုံကိုပင် အမှတ်ပြု၍ သိတတ်သော သညာသည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏။ ထိုအာရုံပေါ်သို့ သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို ရောက်အောင် စေ့ဆော်ပေးတတ်သော စေတနာသည်လည်း ဖြစ်ပေါ်နေ၏”ဟု ဤသို့ နှလုံးပိုက်၍ ဖဿလျှင် ငါးခုမြောက်ရှိသော ဖဿပဉ္စမကတရားတို့ကိုပင်လျှင် သိမ်းဆည်း၏ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူ၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၂။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၀။)

ဤသို့လျှင် အဋ္ဌကထာကြီးများက ညွှန်ကြားသတ်မှတ်ထားသော ဝိပဿနာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း ကျင့်ထုံးကျင့်နည်း စည်းမျဉ်းဥပဒေသနှင့် အညီ စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ကို ပွားများအားထုတ်သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် အသိစိတ် = ဝိညာဏ်တစ်ခုတည်းကိုသာ သိမ်းဆည်းရ ရှုပွားရသည်ကား မဟုတ်၊ စိတ္တက္ခဏတိုင်း စိတ္တက္ခဏတိုင်းဝယ် ယှဉ်ဖက် စိတ်စေတသိက် = သမ္ပယုတ်တရားစု အားလုံးတို့ကို နာမ်တုံး နာမ်ခဲဟူသော နာမ်ယန အသီးအသီးကို ဉာဏ်ဖြင့် ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည် ဖြစ်သည်။ ဤကား ဒုတိယ လိုက်နာရမည့် ပြုကျင့် ဆောင်ရွက်ရမည့် အရေးပါသော စည်းကမ်းဥပဒေသတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်သည်။

၁။ ရုပ်တရားကို သိမ်းဆည်းပြီးခြင်း၊

၂။ ဝိညာဏ်နှင့် ယှဉ်ဖက် နာမ်တရားအားလုံးကို သိမ်းဆည်းခြင်း -

တည်းဟူသော ဤ စည်းကမ်းဥပဒေသ နှစ်ရပ်ကို မလိုက်နာ မပြုကျင့်ဘဲ စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ကို ပွားများအားထုတ်နေပါက အသားကြေ၍ အရိုးသာ ဆွေးမည်၊ ဝိပဿနာဉာဏ်အစစ် ဖြစ်ပေါ်လာရေးကား မိုးနှင့် မြေကြီးမျှမက အလွန်အလှမ်းဝေးလျက်ပင် ရှိနေဦးမည်ကို အထူးသတိပြုသင့်လှပေသည် သူတော်ကောင်း အပေါင်းတို့ . . .

ဤတွင် စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် ပထမဆင့် ပြီးဆုံးလေပြီ။

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

ဓမ္မာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန် ပထမဆင့်

ဧဝံ သောဠသဝိဓေန စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ံ ကထေတွာ ဣဒါနိ ပဉ္စဝိဓေန ဓမ္မာနုပဿနံ ကထေတုံ ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေတိအာဒိမာဟ။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅။)

အပိ စ ဘဂဝတာ ကာယာနုပဿနာယ သုဒ္ဓရူပပရိဂ္ဂဟော ကထိတော၊ ဝေဒနာစိတ္တာနုပဿနာဟိ သုဒ္ဓအရူပပရိဂ္ဂဟော။ ဣဒါနိ ရူပါရူပမိဿကပရိဂ္ဂဟံ ကထေတုံ “ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ”တိအာဒိမာဟ။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅။)

ကာယာနုပဿနာယ ဝါ ရူပက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟောဝ ကထိတော၊ ဝေဒနာနုပဿနာယ ဝေဒနာက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟောဝ၊ စိတ္တာနုပဿနာယ ဝိညာဏက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟောဝါတိ ဣဒါနိ သညာသင်္ခါရက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟမ္ပိ ကထေတုံ “ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ”တိအာဒိမာဟ။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅။)

ဧတ္တာဝတာ ယသ္မာ ကာယာနုပဿနာယ ရူပက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟောဝ ကထိတော၊ ဝေဒနာနုပဿနာယ ဝေဒနာ-က္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟောဝ၊ စိတ္တာနုပဿနာယ ဝိညာဏက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟောဝ။ တသ္မာ ဣဒါနိ သမ္ပယုတ္တဓမ္မသီသေန သညာ-သင်္ခါရက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟမ္ပိ ကထေတုံ ဓမ္မာနုပဿနံ ဒေသေန္တော ကထဉ္စ ဘိက္ခူတိအာဒိမာဟ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၆။)

ဤသို့လျှင် (၁၆)မျိုးသော အပြားအားဖြင့် စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ကို ဟောကြားတော်မူပြီး၍ ယခု အခါ၌ -

- ၁။ နီဝရဏပဗ္ဗ = နီဝရဏပိုင်း၊
- ၂။ ခန္ဓပဗ္ဗ = ခန္ဓာပိုင်း၊
- ၃။ အာယတနပဗ္ဗ = အာယတနပိုင်း၊
- ၄။ ဗောဇ္ဈင်္ဂပဗ္ဗ = ဗောဇ္ဈင်ပိုင်း၊
- ၅။ သစ္စပဗ္ဗ = သစ္စာပိုင်း - ဟူသော

(၅)မျိုးသော အပြားအားဖြင့် ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ကို ဟောကြားပြသတော်မူခြင်းငှာ - ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ စသော ဒေသနာတော်ကို ဟောကြားတော်မူလေသည်။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅။)

တစ်နည်းဆိုရသော် - ဘုရားရှင်သည် ကာယာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ပိုင်းဖြင့် ရုပ်တရားသက်သက်ကို သိမ်းဆည်းခြင်းကို ဟောကြားထားတော်မူအပ်ပေ၏။ ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် တို့ဖြင့် နာမ်တရားသက်သက်ကို သိမ်းဆည်းခြင်းကို ဟောကြားထားတော်မူအပ်ပေ၏။ ယခုအခါ၌ ဓမ္မာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ပိုင်းတွင် ရုပ်တရား နာမ်တရား နှစ်မျိုးလုံးကို သိမ်းဆည်းပုံကို ဟောကြားပြသတော်မူခြင်းငှာ ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ - စသော ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် ဒေသနာတော်ကို အားသစ်တော်မူလေသည်။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅။)

တစ်နည်း - ကာယာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ဖြင့် ရူပက္ခန္ဓာကို သိမ်းဆည်းခြင်း ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်း ကိုသာလျှင် = ရူပက္ခန္ဓာကို ပိုင်းခြား၍ ယူကြောင်း ရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကိုသာလျှင် ဟောကြားထားတော်မူအပ်၏။ ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ဖြင့် ဝေဒနာက္ခန္ဓာကို သိမ်းဆည်းခြင်း ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်းကိုသာလျှင် = ဝေဒနာက္ခန္ဓာကို ပိုင်းခြား၍ ယူကြောင်း ဝေဒနာပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကိုသာလျှင် ဟောကြားထားတော်မူအပ်၏။ စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ဖြင့် ဝိညာဏက္ခန္ဓာကို သိမ်းဆည်းခြင်း ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်းကိုသာလျှင် = ဝိညာဏက္ခန္ဓာကို ပိုင်းခြား၍ ယူကြောင်း ဝိညာဏပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကိုသာလျှင် ဟောကြားထားတော်မူအပ်၏။ ထို့ကြောင့် ယခုအခါ၌ ယှဉ်ဖက်သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို အဦးမူသဖြင့် ယှဉ်ဖက်သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို ဦးတည်၍

သညာက္ခန္ဓာ၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်းကိုလည်း = သညာက္ခန္ဓာ၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ တို့ကို ပိုင်းခြားယူကြောင်း သညာပရိဂ္ဂဟဉာဏ်၊ သင်္ခါရပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကိုလည်း ဟောကြားပြသတော်မူခြင်းငှာ ဓမ္မာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ကို ထင်ရှားပြသတော်မူလိုသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ - အစရှိသော ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် ဒေသနာတော်ကို စတင် အားသစ်တော်မူလေသည်။

(အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၆။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅။)

သညာသင်္ခါရက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟမ္ပိတိ ဖိ-သဒ္ဓေန သကလပဉ္စပါဒါနက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟံ သမ္ပိဏ္ဍေတိ ဣတရေသံ တဒန္တောဂတ္တာ။ (မ-ဋ္ဌိ-၁-၃၇၃။)

သညာသင်္ခါရက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟမ္ပိ - (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၆။) ဟူသော အဋ္ဌကထာ စကားရပ်ဝယ် ပိ-သဒ္ဓါဖြင့် အလုံးစုံသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ (၅)ပါးလုံးကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်း သိမ်းဆည်းခြင်းကို ပေါင်း၏။ ထိုသညာက္ခန္ဓာ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ ရူပက္ခန္ဓာတို့လည်း အကျုံးဝင်နေသောကြောင့် ဖြစ်၏။ ဝေဒနာ ဝိညာဏ်တို့ မပါဘဲ (ပဉ္စဝေါကာရဘုံဝယ်) မှီရာဝတ္ထုရုပ်နှင့် အာရုံရုပ်တို့ မပါဘဲ သညာက္ခန္ဓာ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ-ချည်းသက်သက်ကား မဖြစ်နိုင်။ သို့အတွက် ဓမ္မာနုပဿနာဖြင့် သညာက္ခန္ဓာ သင်္ခါရက္ခန္ဓာတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား ယူပုံ သိမ်းဆည်းပုံကို ပဓာနထား၍ ဟောကြားထားတော်မူသော်လည်း ထိုသညာက္ခန္ဓာ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ သက်သက် ကိုသာ သိမ်းဆည်းရသည် မဟုတ်။ ထိုသညာက္ခန္ဓာ သင်္ခါရက္ခန္ဓာတို့နှင့် စိတ္တက္ခန္ဓာတစ်ခု အတွင်းဝယ် အမြဲတမ်း ယှဉ်တွဲ၍ ဖြစ်သော ဝေဒနာက္ခန္ဓာ ဝိညာဏက္ခန္ဓာတို့ကိုလည်း သိမ်းဆည်းရ၏။ ယင်း နာမ်ခန္ဓာလေးပါးတို့၏ မှီ၍ ဖြစ်ရာ မှီရာဝတ္ထုရုပ်နှင့် စွဲမှီရာ အာရုံရုပ်ဟူသော ရူပက္ခန္ဓာကိုလည်း သိမ်းဆည်းရ၏။ သညာက္ခန္ဓာ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ ဟု ဆိုသော်လည်း ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ငါးပါးလုံးကိုပင် သိမ်းဆည်းရ၏။ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ ရူပက္ခန္ဓာတို့၏ သညာက္ခန္ဓာ သင်္ခါရက္ခန္ဓာတို့၌ အတွင်းဝင်နေသောကြောင့်တည်း။ (အန္တောဂမ နည်းတည်း။) (မ-ဋ္ဌိ-၁-၃၇၃။)

ဤဖွင့်ဆိုချက်များနှင့် အညီ **နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းသိမ်းဆည်းနည်း** သုံးနည်းတို့တွင် ဖဿကို အဦးမူသဖြင့် နာမ် ရုပ်တို့ကို သိမ်းဆည်းသော နည်းစနစ်သည် ဤဓမ္မာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ပိုင်းတွင် အကျုံးဝင်သည်ဟု မှတ် သားပါ။ ဖဿသည် သင်္ခါရက္ခန္ဓာတွင် အကျုံးဝင်သော တရားတစ်ခုပင် ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

နိဝရဏ ပဗ္ဗ (= နိဝရဏပိုင်း) ပထမဆင့်

ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ ဣမ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ ပဉ္စသု နိဝရဏေသု။ ကထဉ္စ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ ပဉ္စသု နိဝရဏေသု။

ဣမ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သန္တံ ဝါ အဇ္ဈတ္တံ ကာမစ္ဆန္တံ “အတ္ထိ မေ အဇ္ဈတ္တံ ကာမစ္ဆန္တော”တိ ပဇာနာတိ၊ အသန္တံ ဝါ အဇ္ဈတ္တံ ကာမစ္ဆန္တံ “နတ္ထိ မေ အဇ္ဈတ္တံ ကာမစ္ဆန္တော”တိ ပဇာနာတိ၊ ယထာ စ အနုပ္ပန္နဿ ကာမစ္ဆန္တဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ၊ တဉ္စ ပဇာနာတိ၊ ယထာ စ ဥပ္ပန္နဿ ကာမစ္ဆန္တဿ ပဟာနံ ဟောတိ၊ တဉ္စ ပဇာနာတိ၊ ယထာ စ ပဟိနဿ ကာမစ္ဆန္တဿ အာယတိ” အနုပ္ပါဒေါ ဟောတိ တဉ္စ ပဇာနာတိ။ (မ-၁-၇၆-၇၇။)

= ရဟန်းတို့ . . . အဘယ်သို့လျှင် ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဓမ္မသဘောတရား တို့ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည်ဖြစ်၍ နေလေသနည်း၊ ရဟန်းတို့ . . . ဤသာသနာတော်၌ ယော-ဂါဝစရ ရဟန်းတော်သည် နိဝရဏငါးပါး ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို အဖန်ဖန် အထပ် ထပ် ရှုလေ့ရှိသည်ဖြစ်၍ နေ၏။ ရဟန်းတို့ . . . အဘယ်သို့လျှင် ယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်သည် နိဝရဏငါး-ပါး ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည်ဖြစ်၍ နေလေသနည်း။

ရဟန်းတို့ . . . ဤသာသနာတော်၌ ယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်သည် မိမိ၏ကိုယ်တွင်း အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ ကာမဂုဏ်ကို လိုလားတပ်မက်တတ်သော ကာမစ္ဆန္ဒ နှိဝရဏတရား ထင်ရှားရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ ကိုယ်တွင်း အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ ကာမဂုဏ်ကို လိုလားတပ်မက်တတ်သော ကာမစ္ဆန္ဒ နှိဝရဏတရား ထင်ရှားရှိ၏”ဟု သိ၏။ မိမိ၏ ကိုယ်တွင်း အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ ကာမဂုဏ်ကို လိုလားတပ်မက်တတ်သော ကာမစ္ဆန္ဒနှိဝရဏတရား ထင်ရှား မရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ကိုယ်တွင်း အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ ကာမဂုဏ်ကို လိုလားတပ်မက်တတ်သော ကာမစ္ဆန္ဒ နှိဝရဏ တရား ထင်ရှားမရှိ”ဟု သိ၏။

မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော ကာမဂုဏ်ကို လိုလားတပ်မက်တတ်သော ကာမစ္ဆန္ဒ နှိဝရဏတရား၏ ဖြစ်ပေါ် လာခြင်း၏ အကြောင်းတရားကိုလည်း ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။ ဖြစ်ပေါ်ပြီးသော ကာမဂုဏ်ကို လိုလားတပ်မက် တတ်သော ကာမစ္ဆန္ဒ နှိဝရဏတရား၏ ပယ်သတ်ခြင်း၏ အကြောင်းတရားကိုလည်း ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။ ပယ် အပ်ပြီးသော ကာမဂုဏ်ကို လိုလားတပ်မက်တတ်သော ကာမစ္ဆန္ဒ နှိဝရဏတရား၏ နောင်အခါ၌ မဖြစ်ပေါ် ခြင်း၏ အကြောင်းတရားကိုလည်း ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။ (မ-၁-၇၆-၇၇။)

ဗျာပါဒ နှိဝရဏ၊ ထိနမိဒ္ဓ နှိဝရဏ၊ ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စ နှိဝရဏ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ နှိဝရဏတို့ကိုလည်း ပုံစံတူပင် ဆက်လက်၍ ဟောကြားထားတော်မူပေသည်။ (မ-၁-၇၇၌ ကြည့်ပါ။)

နှိဝရဏ = ဈာန် စသော ကုသိုလ်တရားတို့ကို တားမြစ်ပိတ်ပင်တတ်သော တရားတို့ကို နှိဝရဏဟု ခေါ် သည်။ ဤမဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တန်တွင် ဘုရားရှင်သည် ယင်းနှိဝရဏတရားတို့ကို ငါးပါး အပြားအားဖြင့် ဟောကြားထားတော်မူ၏။

၁။ **ကာမစ္ဆန္ဒ နှိဝရဏ** = ကာမဂုဏ်၌ လိုလားတပ်မက်သော လိုချင်နှစ်သက်သော တဏှာ = လောဘသည် ကာမစ္ဆန္ဒ မည်၏။ ယင်းကာမစ္ဆန္ဒသည် ဈာန် စသော ကုသိုလ်တရားများကို ဖြစ်ခွင့်မရအောင် မိမိထင်ရှား ရှိခိုက်ဝယ် တားမြစ်ပိတ်ပင်တတ်သောကြောင့် ကာမစ္ဆန္ဒ နှိဝရဏ မည်၏။

၂။ သတ္တဝါ သင်္ခါရတို့ကို ပျက်စီးအောင် ဖျက်ဆီးလိုသော ဒေါသသည် ဗျာပါဒ မည်၏။

၃။ စိတ်စေတသိက်တို့၏ ထိုင်းမှိုင်းမှုသည် ထိန-မိဒ္ဓ မည်၏။

၄။ စိတ်ပျံ့လွင့်မှု၊ နောင်တ တစ်ဖန် ပူပန်မှုသည် ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ မည်၏။

၅။ ရတနာသုံးတန်၊ ကံ-ကံ၏အကျိုးတရား စသည်တို့အပေါ်၌ သို့လောသို့လော တွေးတော ယုံမှားခြင်းသည် ဝိစိကိစ္ဆာ မည်၏။

ယင်း ဗျာပါဒ၊ ထိန-မိဒ္ဓ၊ ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ၊ ဝိစိကိစ္ဆာတို့သည်လည်း ဈာန် စသော ကုသိုလ်တရားတို့ကို ဖြစ် ခွင့်မရအောင် မိမိတို့ ထင်ရှားရှိခိုက်ဝယ် တားမြစ် ပိတ်ပင်တတ်သောကြောင့် **ဗျာပါဒ နှိဝရဏ၊ ထိန-မိဒ္ဓ နှိဝရဏ၊ ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နှိဝရဏ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ နှိဝရဏ**ဟူသော အမည် အသီးအသီးကို ရရှိပေသည်။

သန္တ - အသန္တ = ထင်ရှားရှိမှု - မရှိမှု

တတ္ထ သန္တန္တိ အဘိဏ္ဍသမုဒါစာရဝသေန သံဝိဇ္ဇမာနံ။ အသန္တန္တိ အသမုဒါစာရဝသေန ဝါ ပဟိနတ္တာဝါ အဝိဇ္ဇမာနံ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅။)

ကဏှသုတ္တာနံ ယုဂနဒ္ဓတာ နတ္ထိတိ ပဇာနနကာလေ အဘာဝါ “အဘိဏ္ဍသမုဒါစာရဝသေနာ”တိ အာ- ဟ။ (မူလဋီ-၂-၁၅၈။)

ဓမ္မာနုပဿနာဉာဏ် ပြဓာန်းသော ဝိပဿနာဉာဏ် ဖြစ်ခိုက် ဖြူစင်သော ကုသိုလ်တရားများသာ ဆက်တိုက် ဖြစ်နေ၏။ ထိုဖြူစင်သော ကုသိုလ်တရားများ ဖြစ်ခိုက်၌ မည်းညစ်သော ကာမတ္တန္တ နီဝရဏ စသော အကုသိုလ်တရားများ မဖြစ်နိုင်။ ကုသိုလ်ကား ဖြူစင်သောတရားတည်း။ အကုသိုလ်ကား မည်းညစ်သောတရားတည်း။ အဖြူနှင့် အမည်း တရားနှစ်မျိုးတို့ကား - ထမ်းပိုးတစ်ခု၌ နွားနှစ်ကောင်ကို အတူယှဉ်တွဲ၍ ကထားသကဲ့သို့ စိတ္တက္ခဏ တစ်ခု၏ အတွင်း၌ အတူယှဉ်တွဲ၍ ဖြစ်နိုင်ကြသည်ကား မဟုတ်ကြပေ။ သို့ပါလျက် အဘယ်အကြောင်းကြောင့် သန္တ = ထင်ရှားရှိသော ကာမတ္တန္တ စသော နီဝရဏတရားကို ဓမ္မာနုပဿနာဉာဏ်ဖြင့် သိရမည်ဟု ဟောဆိုနေပါသနည်းဟု မေးမြန်းဖွယ် ရှိ၏။ သို့အတွက် သန္တ- ဟူသော ပါဠိတော်ကို - အဘိဏ္ဍသမုဒါစာရဝသေန သံဝိဇ္ဇမာနံ - ဟု အဋ္ဌကထာဆရာတော်က ဖွင့်ဆိုတော်မူ၏။ ဤဓမ္မာနုပဿနာဉာဏ် ဖြစ်ခိုက်၌ ကာမတ္တန္တ စသော နီဝရဏတရားများ ဥပါဒ်-ဦး-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှား မရှိသော်လည်း အခြား အချိန်ဝယ် မကြာမကြာ ကြိုးကြားကြိုးကြား မပြတ်မပြတ် ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် “ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ကာမတ္တန္တ စသော နီဝရဏတရားများ ထင်ရှားရှိနေကြသေးသည်”ဟုပင် ဆိုရသည် ဟုလိုသည်။ အသန္တဟူသည် ယင်းကာမတ္တန္တ နီဝရဏ စသော အကုသိုလ်တရား၏ မကြာမကြာ မဖြစ်သည်၏ အစွမ်းကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ အရိယမဂ်တရားဖြင့် ပယ်ရှားအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်သော်လည်းကောင်း ထင်ရှားမရှိသော နီဝရဏတရားတို့ကို ဆိုလိုသည်။

သတိပြုရန် အချက်တစ်ရပ်

ဤအထက်ပါ ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၏ မိန့်ဆိုထားတော်မူချက်များကို အသင်သူတော်ကောင်းသည် သတိပြု၍ ပြန်လည် ဆန်းစစ်ကြည့်ပါ။ ဤ၌ အရှင် နာမ်တရားများမှာ ကာမတ္တန္တနီဝရဏ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ ဖြစ်ကြ၏။ ရှုတတ်သော ဓမ္မာနုပဿနာဉာဏ်မှာ ပုထုဇနနှင့် သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့ သန္တာန်ဝယ် မဟာကုသိုလ် မနောဒွါရိကဇောဝီထိစိတ်အစဉ်တို့ ဖြစ်ကြ၏။

အရှင် အကုသိုလ်တရားတို့ ဥပါဒ်-ဦး-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားဖြစ်ခိုက်ဝယ် ရှုတတ်သော ဓမ္မာနုပဿနာဉာဏ် ပြဓာန်းသော ကုသိုလ်တရားတို့သည် ဥပါဒ်-ဦး-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှား မဖြစ်နိုင်ကြသေးကုန်။ ရှုတတ်သော ဓမ္မာနုပဿနာဉာဏ် ပြဓာန်းသော ကုသိုလ်တရားတို့ ဥပါဒ်-ဦး-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှား ဖြစ်ခိုက်၌လည်း အရှင်အကုသိုလ်တရားတို့သည် ဥပါဒ်-ဦး-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိကြတော့ပြီ ဖြစ်ကြ၏။

သို့သော် ယင်းသို့ ဥပါဒ်-ဦး-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိသော၊ အခြားအခြား အချိန်ဝယ် မကြာမကြာ ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ထင်ရှားရှိနေသေးသည်ဟု ဆိုရသော ယင်းအကုသိုလ်တရားတို့ကို ဓမ္မာနုပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ကွဲကွဲပြားပြားသိအောင် သိမ်းဆည်းရှုပွားရန် ဘုရားရှင်ကလည်း ညွှန်ကြားတော်မူလျက် ရှိ၏။ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့ကလည်း ထောက်ခံ ဖွင့်ဆိုလျက် ရှိကြ၏။ အသင်နှင့် ချီ၍ ကျွတ်ပွဲကြီး ယင်ခဲ့ကြသော သူတော်ကောင်းတို့၏ စာရင်းကို ကြည့်ပါက ရှု၍ ရတော်မူကြသော အရိယာသူတော်ကောင်းတို့သည်လည်း သာသနာတော်ဝယ် များစွာပင် ရှိတော်မူခဲ့ကြပေသည်။ သို့အတွက် နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းဝယ် “ပစ္စုပ္ပန် ပေါ်ဆဲ ပေါ်ဆဲ ခဏ၌သာ ပစ္စုပ္ပန်တရား သက်သက်ကိုသာ ဝိပဿနာ ရှုရမည်”ဟူသော စည်းမျဉ်းဥပဒေသကိုကား အထူး စဉ်းစားသင့်လှပေသည်။

ကာမတ္တန္တ နီဝရဏ၏ ပြစ်ကြောင်းတရား

တတ္ထ သုဘနိမိတ္တေ အယောနိသောမနသိကာရေန ကာမတ္တန္တဿ ဥပါဒေါ ဟောတိ။ သုဘနိမိတ္တံ နာမ သုဘမ္ပိ သုဘနိမိတ္တံ၊ သုဘာရမ္မဏမ္ပိ သုဘနိမိတ္တံ။ အယောနိသောမနသိကာရော နာမ အနုပါယမနသိကာရော

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

ဥပ္ပထမနသိကာရော အနိစ္စ နိစ္စိ ဝါ ဒုက္ခေ သုခန္တိ ဝါ အနတ္တနိ အတ္တာတိ ဝါ အသုဘေ သုဘန္တိ ဝါ မနသိ-
ကာရော၊ တံ တတ္ထ ဗဟုလံ ပဝတ္ထယတော ကာမတ္ထန္တော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ -

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ သုဘနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ အယောနိသောမနသိကာရ ဗဟုလိကာရော၊ အယမာဟာရော
အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမတ္ထန္တဿ ဥပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမတ္ထန္တဿ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယာ”တိ။
(သံ-၃-၉၀။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅-၂၈၆။)

သုဘန္တိ ကာမတ္ထန္တောပိ။ သော ဟိ အတ္တနော ဂဟဏာကာရေန “သုဘ”န္တိ ဝုစ္စတိ၊ တေနာကာရေန
ပဝတ္ထမာနကဿ အညဿ ကာမတ္ထန္တဿ နိမိတ္တတ္တာ “နိမိတ္တ”န္တိ စာတိ။ အာကဒ္ဒိတဿ ဟိတသုခဿ
အနုပါယဘူတော မနသိကာရော **အနုပါယမနသိကာရော**။ တတ္ထာတိ နိပ္ပါဒေတဗ္ဗေ အာရမ္မဏဘူတေ စ ဒုဝိဓေဝိ
သုဘနိမိတ္တေ။ (မူလဋီ-၂-၁၅၈။)

= ထိုကာမတ္ထန္တနိဝရဏ၏ ဖြစ်ကြောင်းတရား ပယ်ကြောင်းတရားတို့တွင် သုဘဟု မှတ်သားအပ်သော အာရုံ
၌ မသင့်မတင့်သောအားဖြင့် = နည်းမှား လမ်းမှားအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်းကြောင့် ကာမတ္ထန္တနိဝရဏတရား၏
ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာခြင်း ဖြစ်၏။

သုဘနိမိတ် - မည်သည် အာရုံကို သုဘဟု မှတ်ယူတတ်သော = သုဘဟု သာယာတပ်မက်တတ်သော
ရှေးရှေးသော ကာမတ္ထန္တသည်လည်း နောက်နောက်သော ကာမတ္ထန္တ၏ အကြောင်းတရား ဖြစ်သောကြောင့် သုဘ
နိမိတ် မည်၏။ တင့်တယ်သော သုဘအာရုံသည်လည်း သုဘဟု မှတ်ယူအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် = သုဘဟု
သာယာတပ်မက်အပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် သုဘနိမိတ် မည်၏။

အယောနိသောမနသိကာရ - မည်သည် မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏
အကြောင်းမဟုတ်သောအားဖြင့် အာရုံကို နှလုံးသွင်းခြင်းတည်း။

- ၁။ အနိစ္စဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရား၌ နိစ္စဟူ၍သော်လည်းကောင်း၊
- ၂။ ဒုက္ခဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရား၌ သုခဟူ၍သော်လည်းကောင်း၊
- ၃။ အနတ္တဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရား၌ အတ္တဟူ၍သော်လည်းကောင်း၊
- ၄။ အသုဘဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရား၌ သုဘဟူ၍သော်လည်းကောင်း နှလုံးသွင်းခြင်းတည်း။

ထို အယောနိသောမနသိကာရကို ထို သုဘနိမိတ်၌ ကြိမ်ဖန်များစွာ ဖြစ်စေသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌
ကာမတ္ထန္တ နိဝရဏတရားသည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် ဤသို့ ဟောကြားထားတော်
မူ၏။

ရဟန်းတို့ . . . သုဘနိမိတ်သည် ရှိ၏။ ထိုသုဘနိမိတ်၌ စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းမဟုတ်
သောအားဖြင့် နည်းမှား လမ်းမှား နှလုံးသွင်းခြင်း = အယောနိသော မနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့
အလာပြုခြင်းသည် ရှိ၏။ ဤအယောနိသော မနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် မဖြစ်
ပေါ်သေးသော ကာမတ္ထန္တနိဝရဏ၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ဖြစ်ပေါ်ပြီးသော ကာမတ္ထန္တနိဝရဏ
၏ လွန်စွာ တိုးပွားခြင်းငှာလည်းကောင်း ပြန့်ပြောသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အကျိုးငှာလည်းကောင်း အကြောင်း
တရားပေတည်း။ (သံ-၃-၉၀။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅-၂၈၆။)

ကာမစ္ဆန္တ နိဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား

အသုဘနိမိတ္တေ ပန ယောနိသောမနသိကာရေနဿ ပဟာနံ ဟောတိ။ **အသုဘနိမိတ္တံ** နာမ အသုဘမိ
အသုဘနိမိတ္တံ၊ အသုဘာရမ္မဏမိ အသုဘနိမိတ္တံ။ **ယောနိသောမနသိကာရော** နာမ ဥပါယမနသိကာရော
ပထမနသိကာရော အနိစ္စ အနိစ္စန္တိ ဝါ ဒုက္ခေ ဒုက္ခန္တိ ဝါ အနတ္တနိ အနတ္တာတိ ဝါ အသုဘေ အသုဘန္တိ ဝါ
မနသိကာရော။ တံ တတ္ထ ဗဟုလံ ပဝတ္ထယတော ကာမစ္ဆန္တော ပဟိယတိ။ တေနာဟ ဘဂဝါ -

“အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အသုဘနိမိတ္တံ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလိကာရော၊ အယမာဟာရော
အနုပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္တဿ အနုပ္ပါဒါယ ဥပ္ပန္နဿ ဝါ ကာမစ္ဆန္တဿ ပဟာနာယ”တိ။ (မ-ဋ-၁-၂၈၆။)

အသုဘမ္ဘိတိ အသုဘဇ္ဈာနမ္ပိ၊ တံ ပန ဒသသု အသုဘေသု ကေသာဒီသု စ ပဝတ္ထံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ကေသာဒီသု
ဟိ သညာ အသုဘသညာတိ ဂိရိမာနန္တသုတ္တေ ဝုတ္တာတိ။ ဧတ္ထ စတုပ္ပါဒဿပိ အယောနိသောမနသိကာရဿ
ယောနိသောမနသိကာရဿ စ ဒဿနံ နိရဝသေသဒဿနတ္ထံ ကတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ တေသု ပန အသုဘေ သုဘန္တိ
အသုဘန္တိ စ မနသိကာရော ဣဓာမိပ္ပေတော၊ တဒနုကုလတ္တာ ဝါ ဣတရေပီတိ။ (မူလဋီ-၂-၁၅၈။)

နောက်တစ်မျိုးကား - အသုဘဟု မှတ်သားအပ်သော အာရုံ၌ (= အသုဘနိမိတ်၌) မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်
နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းအားဖြင့် အာရုံကို နည်းမှန် လမ်းမှန် နှလုံးသွင်းခြင်း =
ယောနိသောမနသိကာရကြောင့် ထိုကာမစ္ဆန္တ နိဝရဏကို ပယ်သတ်ခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

အသုဘနိမိတ် - အသုဘအာရုံရှိသော ဈာန်သည်လည်း အသုဘနိမိတ် မည်၏။ အသုဘအာရုံသည်လည်း
အသုဘနိမိတ် မည်၏။ ထိုအသုဘကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော အသုဘဈာန်ကို -

၁။ သမထပိုင်းတွင် လာရှိသော အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်း (၁၀)မျိုးတို့၌လည်းကောင်း၊ (= အသုဘအလောင်းကောင်
၁၀-မျိုးတို့၌လည်းကောင်း)

၂။ ဆံပင် စသော (၃၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌လည်းကောင်း -

ဖြစ်ပေါ်လာသော ဈာန်ဟူ၍ မှတ်သားပါလေ။ ဖူးဖူးရောင်ကြွ ပုပ်ပွနေသော လိင်တူ အသုဘအလောင်း
ကောင် စသည့် အလောင်းကောင် (၁၀)မျိုးတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးကို အာရုံယူ၍ အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းခဲ့
သော် ပထမဈာန်သမာဓိကို ရရှိနိုင်၏။

တစ်ဖန် အဇ္ဈတ္တ (၃၂)ကောဋ္ဌာသတို့တွင် ကောဋ္ဌာသ တစ်ခုခုကိုလည်းကောင်း၊ (၃၂)ကောဋ္ဌာသအားလုံးကို
လည်းကောင်း အာရုံယူ၍၊ ယင်းကောဋ္ဌာသ တစ်ခု၏ သို့မဟုတ် ကောဋ္ဌာသအားလုံး၏ ရွံရှာစက်ဆုပ်ဖွယ်
အသုဘသဘောကို အာရုံယူ၍ အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းခဲ့သော် ပထမဈာန်သမာဓိကို ရရှိနိုင်၏။ ဂိရိ-
မာနန္တသုတ္တန်၌ ဘုရားရှင် ဟောကြားထားတော်မူခဲ့၏။

သူသေအလောင်းကောင်ကို အာရုံယူ၍ စီးဖြန်းသော အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်းကို အဝိညာဏက အသုဘကမ္မ-
ဋ္ဌာန်းဟူ၍လည်းကောင်း၊ သက်ရှိသတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်ဝယ် တည်ရှိကြကုန်သော (၃၂)ကောဋ္ဌာသတို့၏ ရွံရှာ
စက်ဆုပ်ဖွယ် အသုဘသဘောကို အာရုံယူ၍ စီးဖြန်းသော အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်းကို သဝိညာဏက အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်း
ဟူ၍လည်းကောင်း ဝိဇယသုတ္တန် စသည်တို့၌ ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲထားပေသည်။ (သမထကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ရှုပွားပုံ
ထင်ရှားလတ္တံ့။)

ယောနိသောမနသိကာရ - မည်သည် မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းအားဖြင့် အာရုံကို နှလုံးသွင်းခြင်းတည်း။ အာရုံကို နည်းမှန် လမ်းမှန်အားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်းတည်း။

- ၁။ အနိစ္စ ဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရား၌ အနိစ္စဟူ၍သော်လည်းကောင်း၊
- ၂။ ဒုက္ခ ဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရား၌ ဒုက္ခဟူ၍သော်လည်းကောင်း၊
- ၃။ အနတ္တ ဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရား၌ အနတ္တဟူ၍သော်လည်းကောင်း၊
- ၄။ အသုဘ ဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရား၌ အသုဘဟူ၍သော်လည်းကောင်း နှလုံးသွင်းခြင်းတည်း။

ထို ယောနိသောမနသိကာရကို ထို အသုဘဈာန် အသုဘအာရုံဟု ဆိုအပ်သော နှစ်မျိုးသော အသုဘ နိမိတ်၌ ကြိမ်ဖန်များစွာ ဖြစ်စေသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ကာမစ္ဆန္ဒ နီဝရဏကို ပယ်ရှားအပ်ပြီး ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် ဤသို့ ဟောကြားထားတော်မူ၏။

“ရဟန်းတို့ . . . အသုဘနိမိတ်သည် ရှိ၏။ ထိုအသုဘနိမိတ်၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွား ချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော သင့်သောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း နည်းမှန် လမ်းမှန် နှလုံးသွင်းခြင်း = ယောနိသော မနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော ကာမစ္ဆန္ဒ နီဝရဏ၏ မဖြစ်ပေါ်လာခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ဖြစ်ပေါ်လာပြီးသော ကာမစ္ဆန္ဒ နီဝရဏကို ပယ်ခြင်းငှာလည်း ကောင်း အကြောင်းတရားပင် ဖြစ်ပေသည်။”

ဤ၌ အယောနိသော မနသိကာရ လေးမျိုးကို ကာမစ္ဆန္ဒ နီဝရဏတရား၏ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏ အကြောင်း တရားအဖြစ် ညွှန်ပြခြင်းသည်လည်းကောင်း၊ ယောနိသော မနသိကာရ လေးမျိုးကို ကာမစ္ဆန္ဒ နီဝရဏတရားကို ပယ်သတ်ခြင်း၏ အကြောင်းတရားအဖြစ် ညွှန်ပြခြင်းသည်လည်းကောင်း - အယောနိသော မနသိကာရနှင့် ယောနိသော မနသိကာရကို အကြွင်းအကျန် မရှိ ကုန်စင်အောင် ညွှန်ကြားပြသတော်မူခြင်း အကျိုးငှာ အဋ္ဌ- ကထာဆရာတော်က ဖွင့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်၏။ ထိုလေးမျိုးတို့တွင် -

- ၁။ အသုဘ၌ သုဘဟု နှလုံးသွင်းခြင်း အယောနိသောမနသိကာရနှင့်
- ၂။ အသုဘ၌ အသုဘဟု နှလုံးသွင်းခြင်း ယောနိသောမနသိကာရတို့ကိုသာ ဤကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏပိုင်း၌ အလို ရှိအပ်ပေသည်။

တစ်နည်း - အသုဘ စင်စစ် ဧကန် ဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့၌ သုဘဟု နှလုံးသွင်းခြင်း အယောနိသော မနသိကာရအား - အနိစ္စဖြစ်သော ယင်းခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့၌ နိစ္စဟု နှလုံးသွင်း တတ်သော အယောနိသောမနသိကာရနှင့် နိစ္စသညာတို့ကလည်းကောင်း၊ ဒုက္ခဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ် တရားတို့၌ သုခဟု နှလုံးသွင်းတတ်သော အယောနိသောမနသိကာရနှင့် သုခသညာတို့ကလည်းကောင်း၊ အနတ္တဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့၌ အတ္တဟု နှလုံးသွင်းတတ်သော အယောနိသောမနသိကာရနှင့် အတ္တသညာတို့ကလည်းကောင်း ပကတိ အားကြီးသော မှီရာဥပနိဿယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုပေးလျက် ရှိကြ၏။ သို့အတွက် ထိုအသုဘအာရုံ၌ သုဘဟု နှလုံးသွင်းတတ်သော အယောနိသော မနသိကာရအား ကျန်အယော- နိသောမနသိကာရ သုံးမျိုးနှင့် နိစ္စသညာ သုခသညာ အတ္တသညာတို့သည် လျော်ကန်၏။ ထို့ကြောင့် အခြား သော အယောနိသော မနသိကာရတို့ကိုလည်း ဤကာမစ္ဆန္ဒကို ပြဆိုရာ အပိုင်း၌ အလိုရှိအပ်ပေသည်။

အလားတူပင် - အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ စင်စစ် ဧကန်မှန်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရား၌ အနိစ္စ-ဒုက္ခ- အနတ္တဟု အသီးအသီး နှလုံးသွင်းတတ်သော ယောနိသောမနသိကာရနှင့် အနိစ္စသညာ ဒုက္ခသညာ အနတ္တ

သညာတို့ကလည်း အသုဘဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရား၌ အသုဘဟု နှလုံးသွင်းတတ်သော ယောနိ-
သောမနသိကာရနှင့် အသုဘသညာတို့အား ပကတိ အားကြီးသော မှီရာ = ဥပနိဿယ အကြောင်းသတ္တိဖြင့်
ကျေးဇူးပြုပေးလျက် ရှိ၏။ သို့အတွက် အသုဘ၌ အသုဘဟု နှလုံးသွင်းတတ်သော ယောနိသောမနသိကာရအား
ကျန်သုံးမျိုးသော ယောနိသောမနသိကာရတို့နှင့် အနိစ္စသညာ ဒုက္ခသညာ အနတ္တသညာတို့သည် လျော်ကန်၏။
ထို့ကြောင့် ဤကာမစ္ဆန္တကို ပြဆိုရာအပိုင်း၌ အခြားသော ယောနိသောမနသိကာရတို့ကိုလည်း အလိုရှိအပ်သည်
သာ ဖြစ်ပေသည်။ (မူလဋီ-၂-၁၅၈။)

အနိစ္စာနုပဿနာဉာဏ် ဒုက္ခာနုပဿနာဉာဏ် အနတ္တာနုပဿနာဉာဏ် အသုဘာနုပဿနာဉာဏ် ဟူ-
သော အနုပဿနာဉာဏ် လေးမျိုးတို့တွင် အနုပဿနာဉာဏ်တစ်ခု၏ ရဲရင့်စူးရှ ထက်မြက် သန့်ရှင်းလာရေး
အတွက် ရင့်ကျက်လာရေးအတွက် ကျန် အနုပဿနာဉာဏ်တို့က ပိုင်းဝန်း၍ အားကြီးသော မှီရာ = ဥပနိဿယ
အကြောင်းတရား အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုပေးရ၏။ သို့မှသာလျှင် ယင်းအနုပဿနာဉာဏ်သည် ရဲရင့်လာ၏ စူးရှ
လာ၏ ထက်မြက်လာ၏ သန့်ရှင်းလာ၏ ရင့်ကျက်လာ၏။ ယင်းသို့ ရဲရင့်စူးရှ ထက်မြက် သန့်ရှင်းရင့်ကျက်လာ
အောင် အနုပဿနာဉာဏ်တစ်ခုအား ကျန်အနုပဿနာဉာဏ်တို့က အားကြီးသော မှီရာဥပနိဿယ အကြောင်း
သတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုပေးမှုကိုပင် ဤ၌ “လျော်သည်”ဟု ဆိုသည်။ (ဝိပဿနာပိုင်းတွင် ထင်ရှားလတ္တံ့ ။)

တစ်နည်း ကာမစ္ဆန္တ နိဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား (၆) ပါး

- ၁။ အသုဘနိမိတ် = အသုဘအာရုံကို သင်ယူခြင်း၊
- ၂။ အသုဘဘာဝနာကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ပွားများအားထုတ်ခြင်း၊
- ၃။ စက္ခု စသော ဣန္ဒြေတို့၌ စောင့်စည်းထားအပ်သော သတိတည်းဟူသော တံခါးရွက်ရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၄။ အစာအာဟာရ ဘောဇဉ်၌ အတိုင်းအရှည်ကို သိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၅။ ဆရာကောင်း သမားကောင်း မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်းရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၆။ အသုဘဘာဝနာကို မှီသော လျောက်ပတ်သော တရားစကား ရှိခြင်း -

ဤ (၆)ပါးကုန်သော တရားတို့သည် ကာမစ္ဆန္တကို ပယ်ခြင်းငှာ ဖြစ်ကြကုန်၏။

- ၁။ ဖူးဖူးရောင်ကြွ ပုပ်ပွလျက်ရှိသော ဥဒ္ဓါမာတက စသော (၁၀)မျိုးသော အသုဘအာရုံ = အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်း
ကို သင်ယူသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ကာမစ္ဆန္တကို ပယ်နိုင်၏။
- ၂။ ယင်းအသုဘဘာဝနာကို ပွားများသောပုဂ္ဂိုလ်၊ ဖြစ်စေသောပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ကာမစ္ဆန္တကို ပယ်နိုင်၏။
- ၃။ ဣန္ဒြေ (၆)ပါး တံခါး (၆)ပေါက်တို့မှ ရာဂ ဒေါသ မောဟ စသည် အကုသိုလ် အယုတ်တရားတို့ မဝင်
ရောက်လာနိုင်အောင်၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံတစ်ခု၌ မိမိ၏ စိတ်ကို အမြဲသွတ်သွင်းထားလျက်၊ ပိတ်ဆို့ထား
အပ်သော သတိတည်းဟူသော တံခါးရွက်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ကာမစ္ဆန္တကို ပယ်နိုင်၏။
- ၄။ ဆွမ်းစားသောအခါ ဆွမ်းကိစ္စပြီးလုခါနီးဝယ် လေးလုတ် ငါးလုတ်သော ဆွမ်းလုတ်တို့၏ တည်နိုင်လောက်
ရာ အရပ်သည် အစာသစ်အိမ်၌ ကျန်ရှိနေသေးလတ်သော် ယင်းလေးလုတ် ငါးလုတ်သော ဆွမ်းလုတ်တို့ကို
ဆက်မစားဘဲ ချန်ထား၍ ရေကိုသောက်၍ မျှတလေ့ရှိသဖြင့် အစာအာဟာရဘောဇဉ်၌ အတိုင်းအရှည်ကို
သိသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ကာမစ္ဆန္တကို ပယ်နိုင်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၇-၂၅၈။)

အချို့ပုဂ္ဂိုလ်တို့က “ယင်းဘောဇန မတ္တညူ = ဘောဇဉ်၌ အတိုင်းအရှည်ကို သိသောပုဂ္ဂိုလ်ကို ထိန်မိဒ္ဓ
တရားတို့သည် မလွှမ်းမိုးအပ် မလွှမ်းမိုးနိုင်၊ မဖိစီးအပ် မဖိစီးနိုင်၊ အိပ်ချင်ငိုက်မျဉ်းမှု မရှိလျှင် ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အမြဲ

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

နှလုံးသွင်းနေသောကြောင့် ကာမရာဂ၏ သက်ရောက်ဖို့ရန် ဝင်ရောက်လာဖို့ရန် အပေါက်အကြား အခွင့်အလမ်းကို မရနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ဘောဇန မတ္တညူပုဂ္ဂိုလ်သည် ကာမရာဂကို ပယ်နိုင်၏”ဟု ဆိုကြသည်။ (ဝဒန္တဝါဒတည်း။) ယင်းဝဒန္တဝါဒကို မူလဋီကာဆရာတော်က မနှစ်သက်သဖြင့် ဤသို့ ဖွင့်ဆိုထား၏။

ထိုသို့ပင် ဝဒန္တပုဂ္ဂိုလ်တို့က ဆိုကြပါသော်လည်း ဘောဇဉ်ကို မှီသော အာဟာရပဋိကူလသညာ = အစာအာဟာရ၌ ရွံရှာစက်ဆုပ်ဖွယ် ပဋိကူလသညာကို ထိုဘောဇနမတ္တညူပုဂ္ဂိုလ်သည် ဖြစ်စေနိုင်၏။ စားသုံးလိုက်သော အစာ၏ ကြေကျက်သွားသောအခါ ကိုးပေါက်ဒွါရတို့မှ ယိုစီးစိမ့်ထွက်လာသော ချွေး မျက်ချေး စသည်တို့နှင့် တကွ ကျင်ကြီး ကျင်ငယ်တို့သည်လည်းကောင်း၊ ဘောဇဉ်ကို စားသောအခါ လက်၊ ခံတွင်း စသည်တို့၌ အဆင်း အနံ့ စသည်တို့ဖြင့် လူးလဲခြင်းတို့သည်လည်းကောင်း ထိုဘောဇဉ်၏ ကြေကျက်ခြင်းဟူသော နိဿန္တ အကျိုးဆက်တို့တည်း။ ယင်း ကျင်ကြီး ကျင်ငယ် နှပ် တံတွေး စသည့် ဘောဇဉ်၏ နိဿန္တ အကျိုးဆက်တို့၏ ရွံရှာစက်ဆုပ်ဖွယ် အသုဘသဘောကို အာရုံယူ၍ အသုဘဘာဝနာကိုလည်း ပွားနိုင်၏။ ယင်းကောဋ္ဌာသတို့၏ အရောင်ကို အာရုံယူ၍ ဝဏ္ဏကသိုဏ်း = အရောင်ကသိုဏ်းတို့ကိုလည်း ပွားနိုင်၏။ ယင်းကောဋ္ဌာသတို့၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို အာရုံယူ၍ ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကိုလည်း ပွားနိုင်၏။ သို့အတွက် ထိုဘောဇဉ်၏ ကြေကျက်ခြင်းဟူသော နိဿန္တ စသော အကျိုး၏ အသုဘ၏အဖြစ် စသည်ကို ရှုတတ်သော ဉာဏ်ကို ထိုဘောဇနမတ္တညူ ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဖြစ်စေနိုင်၏။

ထိုဘောဇဉ်၏ တည်ရာ အစာသစ်အိမ် အတွင်း၌ တည်ရှိသော အစာသစ်၏လည်းကောင်း၊ တစ်နည်းဆိုသော် ထိုအစာအာဟာရ၏ (= အာဟာရဇရုပ်၏) ပျံ့နှံ့ရာ (၃၂)ကောဋ္ဌာသ အားလုံးတို့၏လည်းကောင်း အသုဘသဘော စသည် ဖြစ်မှုကို ရှုတတ်သော ဉာဏ်ကို ထိုယောဂါဝစရ ဖြစ်သော ဘောဇနမတ္တညူ ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဖြစ်စေနိုင်၏။

ကာမရာဂ၏ အားကြီးသော မှီရာ အကြောင်းတရားဖြစ်သော ထိုဘောဇဉ်၏ ရွံရှာစက်ဆုပ်ဖွယ် အသုဘသဘော စသည်ကို ရှုတတ်သော ဉာဏ်ကိုလည်း ထိုဘောဇနမတ္တညူ ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဖြစ်စေနိုင်၏။

ကရဇကာယ အမည်ရသော စတုသမုဋ္ဌာနိကရုပ်တရားအပေါင်း၏ အာဟာရဟူသော တည်ရာ အကြောင်းတရား ရှိသည်၏ အဖြစ် စသည်ကို ရှုတတ်သော ဉာဏ်ကိုလည်း ထိုဘောဇနမတ္တညူ ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဖြစ်စေနိုင်၏။ (ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ပြန်ကြည့်ပါ။)

ထို့ကြောင့် ထိုဘောဇနမတ္တညူ ပုဂ္ဂိုလ်သည် ကာမစ္ဆန္ဒကို ပယ်အပ် ပယ်နိုင်သည်သာ ဖြစ်ပေသည်။
(မူလဋီ-၂-၁၅၈-၁၅၉။)

၅။ အသုဘဘာဝနာ လုပ်ငန်းရပ်ကို ကျင့်ကြံကြိုးကုတ် ပွားများအားထုတ်မှု ရှိသော တိဿမထေရ်မြတ်ကြီးနှင့် တူကုန်သော အသုဘဘာဝနာ၌ မွေ့လျော် ပျော်ပိုက် နှစ်ခြိုက်တော်မူကြကုန်သော ဆရာကောင်း သမားကောင်း မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်းတို့ကို မှီဝဲဆည်းကပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ကာမစ္ဆန္ဒ နိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်ပေ၏။

၆။ လျောင်း-ထိုင်-ရပ်-သွား လေးပါးသော ဣရိယာပုထ်တို့၌ (၁၀)ပါးသော အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်းကို မှီသော လျောက်ပတ်သော တရားစကားဖြင့်လည်း ကာမစ္ဆန္ဒနိဝရဏကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် (၆)ပါးကုန်သော တရားတို့သည် ကာမစ္ဆန္ဒနိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားခြင်းငှာ ဖြစ်ကုန်၏ဟု ဖွင့်ဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

တစ်ဖန် ဤ (၆)ပါးကုန်သော အကြောင်းတရားတို့ဖြင့် ပယ်ရှားအပ်ပြီးသော ကာမစ္ဆန္ဒနိဝရဏတရား၏ အရဟတ္တမဂ်ကြောင့် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွားခြင်း အနုပ္ပါဒနိရောဓ သဘောအား

ဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွား၏ဟု ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏ = ကွဲကွဲပြားပြား သိအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ပါ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၈။) (အဘိဓမ္မာနည်းအရ လောဘအားလုံးသည်ပင် ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏ အမည်ရ၍ ယင်းနီဝရဏကို အရဟတ္တမဂ်က ပယ်သတ်ကြောင်း ဖွင့်ဆိုခြင်း ဖြစ်၏။)

ဗျာပါဒ နီဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရား

ပဋိယနိမိတ်၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်း မဟုတ်သော အားဖြင့် နည်းမှားလမ်းမှား နှလုံးသွင်းခြင်း = အယောနိသော မနသိကာရကြောင့် ဗျာပါဒနီဝရဏတရားသည် ဖြစ်ပေါ်လာရ၏။

ထိုပဋိယနိမိတ်ဟူရာ၌ -

- ၁။ စိတ်ကို ထိပါးတတ်သော (= ထိခိုက်စေတတ်သော) ရှေးရှေး ဒေါသသည်လည်း နောက်နောက် ဒေါသ၏ ဖြစ်ပေါ်လာရန် အကြောင်းတရား ဖြစ်သောကြောင့် ပဋိယနိမိတ် မည်၏။
- ၂။ စိတ်ထိခိုက်ဖွယ်ရာ ဒေါသဖြစ်ကြောင်း အာရုံသည်လည်း ပဋိယနိမိတ် မည်၏။

အယောနိသောမနသိကာရကား နီဝရဏတရားအားလုံးတို့၌ တူသောလက္ခဏာ ရှိသည်သာ ဖြစ်၏။ ထို အယောနိသော မနသိကာရကို ထိုနှစ်မျိုးသော ပဋိယနိမိတ်၌ ကြိမ်ဖန်များစွာ ဖြစ်စေသော ပုဂ္ဂိုလ်၏သန္တာန်၌ ဗျာပါဒ နီဝရဏတရားသည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် ဤသို့ ဟောကြားတော်မူ၏။

“ရဟန်းတို့ . . . ပဋိယနိမိတ်သည် ရှိ၏။ ယင်း ပဋိယနိမိတ်၌ စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်း မဟုတ်သောအားဖြင့် နည်းမှား လမ်းမှား နှလုံးသွင်းခြင်း = အယောနိသော မနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာ ပြုခြင်းသည် ရှိ၏။ ဤအယောနိသော မနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော ဗျာပါဒ နီဝရဏ၏ ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်ခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ဖြစ်ပေါ်ပြီးသော ဗျာပါဒ နီဝရဏ၏ လွန်စွာ တိုးပွားခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ပြန့်ပြောသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အကျိုးငှာလည်းကောင်း အကြောင်းတရားပင် ဖြစ်ပေသည်။ (သံ-၃-၉၁-၉၂။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၈။)

ဗျာပါဒ နီဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား

မေတ္တာနှင့် ယှဉ်သော စိတ်၏ ဆန့်ကျင်ဘက် နီဝရဏတို့မှ လွတ်မြောက်ကြောင်းဖြစ်သော မေတ္တာဈာန် သမာပတ်ဟူသော မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိတရား၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသည့် စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းအားဖြင့် နည်းမှန်လမ်းမှန် နှလုံးသွင်းခြင်း = ယောနိသော မနသိကာရကြောင့် ထိုဗျာပါဒနီဝရဏကို ပယ်ခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုမေတ္တာယ စေတောဝိမုတ္တိယာ - ဟူသော စကားရပ်၌ မေတ္တာဟူ၍ ဆိုအပ်သော မေတ္တာ အပ္ပနာဈာန်သည်လည်းကောင်း မေတ္တာ ဥပစာရဈာန်သည်လည်းကောင်း နှစ်မျိုးလုံးပင် သင့်၏။ စေတောဝိမုတ္တိ (= မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ)ဟူ၍ ဆိုအပ်ရာ၌ကား မေတ္တာ အပ္ပနာဈာန်သည်သာ သင့်ပေသည်။ ယောနိသောမနသိကာရကား ဆိုအပ်ပြီးသော လက္ခဏာ ရှိသည်သာတည်း။

ထိုယောနိသော မနသိကာရကို ထိုမေတ္တာ အပ္ပနာဈာန် မေတ္တာ ဥပစာရဈာန်၌ ကြိမ်ဖန်များစွာ ဖြစ်စေသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ဗျာပါဒ နီဝရဏကို ပယ်နိုင်၏။ (အပ္ပနာဈာန် ဥပစာရဈာန်ဟူသော မေတ္တာ ဈာန်နာမ်တရားတို့ကို လက္ခဏာရေးသုံးတန်သို့တင်ကာ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်မှုကို ရည်ညွှန်းထားပေသည်။) ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် ဤသို့ ဟောကြားထားတော်မူပေ၏။

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

“ရဟန်းတို့ . . . မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိတရားသည် ရှိ၏။ ထိုမေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိတရား၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ် ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော သင့်သော အားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း နည်းမှန် လမ်းမှန် နှလုံးသွင်းခြင်း = ယောနိသော မနသိကာရကို (= မေတ္တာဈာန်နာမ်တရားတို့ကို အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ၊ အသုဘဟု အသီးအသီး နှလုံးသွင်းခြင်းကို) ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် ရှိ၏။ ဤယော- နိသောမနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော ဗျာပါဒ နီဝရဏ၏ မဖြစ်ပေါ်လာခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ဖြစ်ပေါ်လာပြီးသော ဗျာပါဒ နီဝရဏကို ပယ်ခြင်းငှာလည်းကောင်း အကြောင်းတရားပင် ဖြစ်ပေသည်။ (သံ-၃-၉၁။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၇၁။)

တစ်နည်း ဗျာပါဒ နီဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား (၆) ပါး

- ၁။ မေတ္တာ၏ အာရုံဖြစ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သင်ယူခြင်း၊
- ၂။ မေတ္တာ၏ ဘာဝနာကို အဖန်ဖန် အားထုတ်ခြင်း၊
- ၃။ ကံသာလျှင် မိမိ၏ ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာ ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ဆင်ခြင်ခြင်း၊
- ၄။ ဉာဏ်ဖြင့် ဆင်ခြင်မှု၌ အကြိမ်များစွာ ပြုလုပ်ခြင်း၊
- ၅။ မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်း ဆရာကောင်း သမားကောင်း ရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၆။ မေတ္တာဘာဝနာကို မှီသော လျှောက်ပတ်သော တရားစကား ရှိခြင်း -

ဤတရား (၆)ပါးတို့သည် ဗျာပါဒ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားခြင်းငှာ ဖြစ်ကြကုန်၏။

၁။ **ဩဒိဿကမေတ္တာ** -

- (က) အတ္တ = မိမိ, (မိမိကို အာရုံယူ၍ မေတ္တာပွားရာ၌ကား ဈာန်မရ။)
- (ခ) ဂရု ဘာဝနိယ = လေးစားထိုက်သော လိင်တူ ပုဂ္ဂိုလ်၊
- (ဂ) အတိပ္ပိယသဟာယ = အလွန် ချစ်ခင်အပ်သော လိင်တူ မိတ်ဆွေ၊
- (ဃ) မဇ္ဈတ္တ = အလယ်အလတ် လိင်တူ ပုဂ္ဂိုလ်၊
- (င) ဝေရီ = ရန်သူ = မုန်းသူ လိင်တူ ပုဂ္ဂိုလ် -

ဤပုဂ္ဂိုလ် အသီးအသီးကို အာရုံယူ၍ မေတ္တာဘာဝနာ ကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းရာ (ခ-ဂ-ဃ-င) ပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ မေတ္တာ တတိယဈာန်ဆိုက်သည်အထိ မေတ္တာပွားနိုင်သဖြင့် မေတ္တာဈာန်ကို ဝင်စားနိုင်၏။ ယင်းမေတ္တာကို ဩဒိ-ဿကမေတ္တာ = ရည်ညွှန်းမှု အပိုင်းအခြားရှိသော မေတ္တာဟု ဆိုရ၏။

အနောဒိဿကမေတ္တာ - ယင်းအထက်ပါ - အတ္တ, ဂရု ဘာဝနိယ, အတိပ္ပိယသဟာယ, မဇ္ဈတ္တ, ဝေရီ ပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ မေတ္တာချင်း ညီမျှမှုရှိအောင် မေတ္တာဈာန်ကို ဝင်စားနိုင်သဖြင့် ဤသူကား အတ္တ, ဤသူကား ဂရု ဘာဝနိယ, ဤသူကား အတိပ္ပိယသဟာယ, ဤသူကား မဇ္ဈတ္တ, ဤသူကား ဝေရီဟု အပိုင်းအခြား ကင်းလတ်သော် အပိုင်းအခြား ပြုခဲ့သော် မည်သူ့အပေါ်၌မျှ မေတ္တာအပိုအလို မရှိဘဲ မေတ္တာချင်း ညီမျှခဲ့သော် ယင်းမေတ္တာ ဈာန်ကို **အနောဒိဿကမေတ္တာ** = ရည်ညွှန်းပိုင်းခြားမှု မရှိသော မေတ္တာဟု ဆိုရ၏။

ဒိဿာပရဏမေတ္တာ - အရွှေ့အရပ် စသော တစ်ခုသော အရပ်မျက်နှာ၌ တည်ရှိကြသော သတ္တဝါအား လုံးတို့ အပေါ်၌ ဖြန့်ကြက်လျက် ဝင်စားအပ်သော မေတ္တာဈာန်ကို **ဒိဿာပရဏမေတ္တာ**ဟု ဆို၏။

တစ်နည်း - ကျောင်းတိုက်တစ်ခုလုံး အပိုင်းအခြား, လမ်း၏ ဝဲ-ယာ အပိုင်းအခြား, ရွာ၏ အပိုင်းအခြား

စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြန့်ကြက် ပွားများအပ်သော မေတ္တာစာရန်သည် ဩဒိဿကဒိဿာဖရဏမေတ္တာ မည်၏။ ကျောင်းတိုက် တစ်ခုလုံး စသော အပိုင်းအခြားကို ညွှန်ပြခြင်းမှကင်းသော အရွှေ့အရပ် အစရှိသော အရပ်မျက် နှာတို့၏ အစွမ်းဖြင့် သတ္တဝါ အားလုံးတို့အပေါ်၌ ဖြန့်ကြက်ပွားများထားအပ်သော မေတ္တာစာရန်သည် အနောဒိဿကဒိဿာဖရဏမေတ္တာ မည်၏။ (မူလဋီ-၂-၁၅၉။)

ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်းကို ဆရာသမားထံ၌ သင်ယူရာဝယ် ဩဒိဿကမေတ္တာပွားနည်း မေတ္တာစာရန် ဖြန့်ကြက်နည်း၊ အနောဒိဿက မေတ္တာပွားနည်း မေတ္တာစာရန် ဖြန့်ကြက်နည်း၊ ဒိဿာဖရဏမေတ္တာပွားနည်း မေတ္တာစာရန် ဖြန့်ကြက်နည်းတို့ကို သင်ယူရ၏။ ယင်းသို့ မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်းကို သင်ယူသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဗျာပါဒ နိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၉။)

၂။ ဩဓိသမေတ္တာ၊ အနောဓိသမေတ္တာ၊ ဒိဿာဖရဏမေတ္တာတို့ကို မေတ္တာစာရန်ဆိုက်အောင် မေတ္တာကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းနေသော မေတ္တာစာရန်ကို ဖြစ်စေသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဗျာပါဒ နိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၉။) (ပွားနည်းသည် သမထကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ထင်ရှားလတ္တံ့။)

၃။ “သူတော်ကောင်း . . . သင်သည် ဤသူအား ဒေါသအမျက် ခြောင်းခြောင်းထွက်လတ်သော် အဘယ်အရာကို သင်သည် ပြုလုပ်နိုင်လိမ့်မည်နည်း။ ဤသူ၏ သီလ သမာဓိ ပညာ သိက္ခာသုံးရပ်အကျင့်မြတ် စသည်ကို ဖျက်ဆီးခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်လိမ့်မည်လော။ သင်သည် မိမိ၏ကံကြောင့် ဤဘဝသို့ ရောက်ရှိလာ၍ မိမိ၏ ကံကြောင့်ပင်လျှင် တမလွန်ဘဝသို့ သွားရလိမ့်မည် မဟုတ်လော။ သူတစ်ပါးကို စိတ်ဆိုးနေခြင်း မည်သည် မီးတောက်မီးလျှံကင်းသော မီးကျိုးခဲကို လက်ဖြင့် ဆုပ်ကိုင်၍ အလွန် လောလောပူသော မီးရဲရဲ တောက်နေသော သံချောင်းကို လက်ဖြင့် ဆုပ်ကိုင်၍၊ ရွံရှာစက်ဆုပ်ဖွယ် မစင်တုံး စသည်တို့ကို လက်ဖြင့် ဆုပ်ကိုင်၍ သူတစ်ပါးကို ပုတ်ခတ်ခြင်းငှာ အလိုရှိနေသူ၏ ဖြစ်ပုံနှင့် တူနေပေ၏။ ဤသူတစ်ပါးသည်လည်း သင့်အား ဒေါသအမျက် ခြောင်းခြောင်းထွက်သည် ဖြစ်လတ်သော် အဘယ်အရာကို ပြုလုပ်နိုင်လိမ့်မည်နည်း။ သင်၏ သီလ သမာဓိ ပညာ သိက္ခာသုံးရပ် အကျင့်မြတ် စသည်ကို ပျက်စီးအောင် ဖျက်ဆီးခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်လိမ့်မည်လော။ ဤ သူတစ်ပါးသည် - မိမိ၏ ကံကြောင့် ဤဘဝသို့ ရောက်ရှိလာ၍ မိမိ၏ ကံကြောင့်ပင်လျှင် တမလွန်ဘဝသို့ သွားရပေလတ္တံ့။ လက်မခံအပ်သော လက်ဆောင်သည် ပေးသူထံသို့သာ ပြန်ရောက်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ မြူမှုန်ကို လက်ဖြင့်ဆုပ်ကိုင်၍ လေညာသို့ ပစ်လွှင့်လိုက်သောအခါ ပစ်လွှင့်သူ မိမိကိုယ်ပေါ်သို့ ပြန်ရောက်သကဲ့သို့လည်းကောင်း ဤဥပမာအတူပင်လျှင် ထိုသူတစ်ပါး၏ပင်လျှင် အမျက်ဒေါသသည် ထိုသူတစ်ပါး၏ အပေါ်၌သာ ကျရောက်ပေလတ္တံ့။” - ဤသို့လျှင်မိမိ၏လည်းကောင်း၊ သူတစ်ပါး၏လည်းကောင်း ကံသာလျှင် မိမိ၏ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာ ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ဆင်ခြင်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဗျာပါဒ နိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်ပေ၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၉။)

၄။ မိမိ သူတစ်ပါး နှစ်ဦးသားတို့၏ ကံသာလျှင် မိမိ၏ ကိုယ်ပိုင်ဥစ္စာ ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ဆင်ခြင်၍ အသင့်အားဖြင့် ရှုတတ်သော နည်းမှန် လမ်းမှန် ရှုတတ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်၌ တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဗျာပါဒ နိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ နှစ်မျိုးလုံးတို့၌ အကြောင်းတရားနှင့် တကွသော ရုပ်နာမ်ဓမ္မသင်္ခါရတရားတို့ကို လက္ခဏာရေး သုံးတန်တင်ကာ ရှုပွားသုံးသပ်တတ်သော ဉာဏ်သည် ပဋိသင်္ခါဉာဏ် မည်၏။ ယင်းပဋိသင်္ခါဉာဏ်၌ တည်နေသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဗျာပါဒ နိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏ ဟူလိုသည်။) (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၉။)

၅။ အရှင်အဿဂုတ္တမထေရ်မြတ်ကြီးနှင့် တူကုန်သော မေတ္တာဘာဝနာ၌ မွေ့လျော်ပျော်ပိုက် နှစ်ခြိုက်တော်မူကြကုန်သော မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်း ဆရာကောင်း သမားကောင်းတို့ကို မှီဝဲဆည်းကပ်သော ယောဂါဝစရ

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဗျာပါဒ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၉။)

၆။ လျောင်း-ထိုင်-ရပ်-သွား လေးပါးသော ဣရိယာပုထ်တို့၌ မေတ္တာဘာဝနာကို မှီသော လျောက်ပတ်သော စကားရှိသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဗျာပါဒ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၉။)

ထို့ကြောင့် (၆)ပါးကုန်သော တရားတို့သည် ဗျာပါဒ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားခြင်းငှာ ဖြစ်ကုန်၏ဟု ဖွင့်ဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်၏။ ဤ (၆)ပါးကုန်သော တရားတို့ဖြင့် ပယ်ရှားအပ်ပြီးသော ဗျာပါဒ နီဝရဏတရား၏ အနာဂါမိ မဂ်ကြောင့် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွားခြင်းဟူသော အနုပ္ပါဒ်နိရောဓ သဘောအားဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွား၏ဟု ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။ ကွဲကွဲပြားပြား သိအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ပါ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၅၉။)

ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရား

ရဟန်းတို့ . . . ကမ္မဋ္ဌာန်းတရား၌ မမ္မေ.လျော်ခြင်းသည်, ကိုယ်၏ ပျင်းရိခြင်းသည်, ကိုယ်လက် ဆန့်တန်းခြင်းသည်, ထမင်းဆီယစ်ခြင်းသည်, စိတ်၏ တွန့်ဆုတ်သည်၏ အဖြစ်သည် ရှိ၏။ ထို ကမ္မဋ္ဌာန်းတရား၌ မမ္မေ.လျော်ခြင်း စသည်တို့၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်း မဟုတ်သော အားဖြင့် နည်းမှား လမ်းမှား နှလုံးသွင်းခြင်း = အယောနိသော မနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် ရှိ၏။ ဤ အယောနိသော မနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏတရား၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ခြင်းငှာလည်းကောင်း, ဖြစ်ပေါ်ပြီးသော ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏတရား၏ လွန်စွာ တိုးပွားခြင်းငှာလည်းကောင်း, ပြန့်ပြောသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အကျိုးငှာလည်းကောင်း အကြောင်းတရားပင် ဖြစ်ပေသည်။ (သံ-၃-၉၁။)

ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား

အာရမ္မဓာတ် စသည်တို့၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်း အားဖြင့် နည်းမှန် လမ်းမှန် နှလုံးသွင်းခြင်း = ယောနိသော မနသိကာရကြောင့် ထိုထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်ခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

အာရမ္မဓာတ် မည်သည် ရှေးဦးပထမ အားထုတ်ကြောင်း ဝီရိယတည်း။ **နိက္ကမဓာတ်**မည်သည် ကမ္မဋ္ဌာန်း အာရုံ၌ ပျင်းရိငြီးငွေ့ခြင်း = ကောသဇ္ဇတရားမှ ထွက်မြောက်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ထိုအာရမ္မဓာတ် ဝီရိယထက် သာလွန်၍ အားရှိသော ဝီရိယတည်း။ **ပရက္ကမဓာတ်**မည်သည် ဘာဝနာလုပ်ငန်းခွင်ဝယ် တစ်ဆင့်ထက် တစ်ဆင့် မြင့်သထက်မြင့်အောင် အဆင့်ဆင့်မြင့်သော အရာကို ရောက်တတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ထိုနိက္ကမဓာတ် ဝီရိယထက်လည်း သာလွန်၍ အားရှိသော ဝီရိယတည်း။ ဤသုံးမျိုးပြားသော ဝီရိယ၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း = ယောနိသော မနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ ဖြစ်စေသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် ဤသို့ ဟောကြားထားတော်မူ၏။

“ရဟန်းတို့ . . . ကမ္မဋ္ဌာန်းတရားကို ရှေးဦးစွာ ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း အာရမ္မဓာတ်ဟူသော ဝီရိယသည် လည်းကောင်း, ဘာဝနာလုပ်ငန်း ကမ္မဋ္ဌာန်းတရား၌ ပျင်းရိငြီးငွေ့ခြင်း = ကောသဇ္ဇတရားမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း ဖြစ်သည့် သာလွန်၍ ကြိုးစားအားထုတ်မှု နိက္ကမဓာတ်ဟူသော ဝီရိယသည်လည်းကောင်း, ဘာဝနာမူ၌ တစ်ဆင့်ထက်တစ်ဆင့် မြင့်သထက်မြင့်အောင် အဆင့်ဆင့် ကြိုးစားအားထုတ်မှု ပရက္ကမဓာတ်ဟူသော ဝီရိယသည်လည်း

ကောင်း ရှိ၏။ ထိုအာရမ္မဓာတ် နိက္ကမဓာတ် ပရက္ကမဓာတ်ဟူသော ဝီရိယတို့၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းအားဖြင့် နည်းမှန်လမ်းမှန် နှလုံးသွင်းခြင်း = ယောနိသောမနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် ရှိ၏။ ဤယောနိသောမနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏတရား၏ မဖြစ်ပေါ်လာခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ဖြစ်ပေါ်လာပြီးသော ထိနမိဒ္ဓနီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားခြင်းငှာလည်းကောင်း အကြောင်းတရားပင် ဖြစ်ပေသည်။
(သံ-၃-၉၂။ မ-၄-၁-၂၈၈။)

တစ်နည်း ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား (၆) ပါး

- ၁။ အလွန်စားခြင်း၌ ထိနမိဒ္ဓ၏ အကြောင်းဟု မှတ်ယူခြင်း၊
- ၂။ ကုရိယာပုထ်ကို ပြောင်းလွှဲခြင်း ရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၃။ အရောင်အလင်း၌ ဖြစ်သော သညာနှင့် = အာလောကသညာနှင့် ယှဉ်သော အရောင်အလင်းကို နှလုံးသွင်းခြင်း၊
- ၄။ လွင်တီးခေါင်၌ နေခြင်း၊
- ၅။ မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်း ဆရာကောင်း သမားကောင်း ရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၆။ ထိနမိဒ္ဓကို ပယ်နိုင်ကြောင်း လျောက်ပတ်သော တရားစကား ရှိခြင်း -
ဤတရား (၆)ပါးတို့သည် ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားခြင်းငှာ ဖြစ်ကုန်၏။

- က။ **အာဟာရဟတ္ထက** ပုဏ္ဏား - များများကြီး စားပြီး၍ မိမိဘာသာ နေရာမှ ထခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ရကား “လက်ကို လှမ်းဆွဲစမ်းပါ”ဟု ပြောရလောက်အောင် အစားကြီးသော ပုဏ္ဏားသည် အာဟာရဟတ္ထက ပုဏ္ဏား မည်၏။
- ခ။ **ဘုတ္တဝမိတက** ပုဏ္ဏား - စားပြီးသော အစာကို ကောင်းစွာ ဆောင်ထားခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ရကား ထိုအစာ စားပြီးရာ အရပ်၌ပင်လျှင် စားပြီးသော အစာကို အန်ထုတ်ရလောက်အောင် အစားကြီးသော ပုဏ္ဏားသည် ဘုတ္တဝမိတက ပုဏ္ဏား မည်၏။
- ဂ။ **တတြဝဇ္ဇက** ပုဏ္ဏား - အစာ စားပြီးသောအခါ ထခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ရကား ထိုစားပြီးရာ အရပ်၌ပင်လျှင် လှဲ၍ အိပ်ရလောက်အောင် အစားကြီးသော ပုဏ္ဏားသည် တတြဝဇ္ဇက = တတ္ထဝဇ္ဇက ပုဏ္ဏား မည်၏။
- ဃ။ **အလံသာဇူက** ပုဏ္ဏား - အလွန် ဖောင်းပွသော ဝမ်းဗိုက် ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် (= ဗိုက်ရွဲနေသည့် အတွက်) အစာ စားပြီးသောအခါ နေရာမှ ထနိုင်ပါသော်လည်း ပုဆိုးကို ဝတ်ခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ရကား ပုဆိုး မဝတ်နိုင်လောက်အောင် အစားကြီးသော ပုဏ္ဏားသည် အလံသာဇူက ပုဏ္ဏား မည်၏။
- င။ **ကာကမာသက** ပုဏ္ဏား - ဝမ်းဗိုက် ပြည့်ရုံမျှမက ခံတွင်းဝသို့တိုင်အောင် အစာအာဟာရ ပြည့်အောင် စားထားသဖြင့် ခံတွင်းပေါက်က ကျိုးနှိုက်လို့ရလောက်အောင် အစားကြီးသော ပုဏ္ဏားသည် ကာကမာသက ပုဏ္ဏား မည်၏။ (အဘိ-၄-၁-၄၃၂။)

၁။ ဤပုဏ္ဏား (၅)မျိုးတို့၏ စားခြင်းကဲ့သို့ အစာကို အလွန်အကျွံ စားပြီး၍ ညဉ့်သန့်ရာ အရပ် နေ့သန့်ရာ အရပ်၌ ထိုင်လျက် ရဟန်းတရားကို ကျင့်ကြံကြိုးကုတ် ပွားများအားထုတ်လျက်ရှိသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် ထိနမိဒ္ဓတရားသည် ဆင်ပြောင်ကြီးကဲ့သို့ လွှမ်းမိုးဖိစီးလျက် ဆိုက်ရောက်လာတတ်၏။ အစာဝခါနီး ဝယ် လေးလုတ် ငါးလုတ်သော ဆွမ်းလုတ်တို့၏ တည်လောက်ရာ ဆန့်လောက်ရာ အရပ်ကို မစားဘဲ ချန်ထား၍ သောက်ရေကို သောက်၍ မျှတလေ့ရှိသော ရဟန်းတော်၏ သန္တာန်ဝယ် ထိုထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏတရားသည် ဖြစ်ပေါ်

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

မလာနိုင်။ ဤသို့လျှင် - အလွန်အကျွံ စားခြင်း၌ ထိနမိဒ္ဓ၏ ဖြစ်ကြောင်းဟု ယူသော ရဟန်းသည်လည်း ထိနမိဒ္ဓကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၀။)

အလွန်အကျွံ စားခြင်း၌ ထိနမိဒ္ဓ၏ အကြောင်းဟု ယူခြင်းဟူသည် - “ဤမျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသော ဘောဇဉ်ကို စားအပ်သော် ထိနမိဒ္ဓ၏ အကြောင်း ဖြစ်၏။ ဤမျှ အတိုင်းအရှည်ရှိသော ဘောဇဉ်ကို စားအပ်သော် ထိနမိဒ္ဓ၏ အကြောင်း မဖြစ်” - ဤသို့ ထိနမိဒ္ဓ၏ အကြောင်း ဟုတ်သည်၊ အကြောင်း မဟုတ်သည်ကို ယူခြင်း ဟု ဆိုလိုသည်။ (မူလဋီ-၂-၁၅၉။)

၂။ အကြင် ဣရိယာပုထ်၌ ထိနမိဒ္ဓသည် သက်ရောက်လာ၏။ ထိုထိနမိဒ္ဓ သက်ရောက်ရာ ဣရိယာပုထ်မှ အခြားတစ်ပါးသော ဣရိယာပုထ်ကို ပြောင်းလွှဲပေးသော ရဟန်းသည်လည်း ထိနမိဒ္ဓတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (လျောင်း၍နေစဉ် ထိနမိဒ္ဓ သက်ရောက်လာလျှင် ထလိုက်သောအခါ ထိနမိဒ္ဓ ပျောက်၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သိရှိပါလေ။) (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၀။)

၃။ ညဉ့်အခါ၌ လရောင် ဆီမီးရောင် မီးရှူးရောင်တို့ကိုလည်းကောင်း၊ နေအခါ၌ နေရောင်ကိုလည်းကောင်း နှလုံးသွင်းသော ရဟန်းသည်လည်း (= အာလောကသညာကို ပွားများသော ရဟန်းသည်လည်း) ထိနမိဒ္ဓနီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။

၄။ လွင်တီးခေါင်၌ နေထိုင်သော ရဟန်းသည်လည်း ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။

၅။ အရှင်မဟာကဿပ မထေရ်မြတ်ကြီးနှင့် တူတော်မူကြကုန်သော ပယ်ရှားထားအပ်ပြီးသော ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏတရား ထင်ရှားရှိကြကုန်သော မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်း ဆရာကောင်း သမားကောင်းတို့ကို မှီဝဲသော ရဟန်းသည်လည်း ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၀။)

၆။ ဓုတင်တရားတို့၏ ဝီရိယကို အမှီပြုကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် လျောင်း-ထိုင်-ရပ်-သွား လေးပါးသော ဣရိယာပုထ်တို့၌ ဓုတင်ကျင့်ဝတ်ပဋိပတ်ကို မှီသော လျောက်ပတ်သော တရားစကားဖြင့်လည်း ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၀။)

ထို့ကြောင့် (၆)ပါးကုန်သော တရားတို့သည် ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားခြင်းငှာ ဖြစ်ကုန်၏ဟု ဖွင့်ဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်၏။ ဤ (၆)ပါးကုန်သော အကြောင်းတရားတို့ဖြင့် ပယ်ရှားအပ်ပြီးသော ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏတရားသည် အရဟတ္တမဂ်ကြောင့် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းအားဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းခြင်းဟူသော အနုပ္ပါဒနိရောဓသဘောအားဖြင့် ချုပ်ငြိမ်း၏ဟု ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။ ကွဲကွဲပြားပြား သိသည်တိုင်အောင် ကြိုးစားအားထုတ်ပါ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၀။)

ဥဒ္ဓစ္စ - ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရား

ကုက္ကုစ္စတရားသည်လည်း ပြုအပ်ပြီးသော ဒုစရိုက်၊ မပြုလိုက်မိသော သုစရိုက်တို့ကို အစဉ်လိုက်၍ ဝမ်းနည်းခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာလတ်သော် ဥဒ္ဓစ္စနှင့် တူသော သဘောလက္ခဏာရှိရကား စိတ်မငြိမ်သက်ခြင်းသဘော ရှိသည်သာ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် - စိတ်၏ မငြိမ်သက်ခြင်းကို ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စဟူ၍ပင် အဋ္ဌကထာက ဖွင့်ဆိုထားတော်မူ၏။ (မူလဋီ-၂-၁၅၉။)

စိတ်၏ မငြိမ်သက်ခြင်း၌ တစ်နည်းဆိုရသော် စိတ်၏ မငြိမ်သက်ဖွယ်ရာ အာရုံ၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်း မဟုတ်သောအားဖြင့် နည်းမှား လမ်းမှား နှလုံးသွင်းခြင်း = အယောနိသော မနသိကာရကြောင့် ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရား၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာခြင်း ဖြစ်၏။ စိတ်

မငြိမ်သက်ခြင်း မည်သည် စိတ်၏ မငြိမ်သက်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အခြင်းအရာတည်း။ ဤစိတ်မငြိမ်သက်ခြင်းသည် တရားကိုယ် အနက်သဘောအားဖြင့် ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စသာတည်း။ ထိုဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စတရား၌ တစ်နည်းဆိုသော် ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ ဖြစ်ရာ အာရုံ၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်း မဟုတ်သောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း = အယောနိသောမနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ ဖြစ်စေသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရားသည် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် ဤသို့ ဟောကြားထားတော်မူ၏။

“ရဟန်းတို့ . . . စိတ်၏ မငြိမ်သက်ခြင်းသည် ရှိ၏။ ထိုစိတ်မငြိမ်သက်ခြင်း၌ (စိတ်မငြိမ်သက်ဖွယ်ရာ အာရုံ၌) မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်း မဟုတ်သောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း = အယောနိသောမနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် ရှိ၏။ ဤအယောနိသောမနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရား၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်ခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ဖြစ်ပေါ်ပြီးသော ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရား၏ လွန်စွာ တိုးပွားခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ပြန့်ပြောသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အကျိုးငှာလည်းကောင်း အကြောင်းတရားပင် ဖြစ်ပေသည်။ (သံ-၃-၉၁။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၀-၂၆၁။)

ဥဒ္ဓစ္စ - ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား

သမာဓိဟု ဆိုအပ်သော စိတ်၏ ငြိမ်းအေးခြင်း၌ တစ်နည်း စိတ်၏ ငြိမ်းအေးကြောင်းတရား၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းအားဖြင့် နည်းမှန် လမ်းမှန် နှလုံးသွင်းခြင်း = ယောနိသောမနသိကာရကြောင့် ထိုဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စကို ပယ်ရှားနိုင်ခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် ဤသို့ ဟောကြားထားတော်မူ၏။

“ရဟန်းတို့ . . . စိတ်၏ ငြိမ်းအေးခြင်းသည် တစ်နည်း စိတ်၏ ငြိမ်းအေးကြောင်းတရားသည် ရှိ၏။ ထိုစိတ်၏ ငြိမ်းအေးခြင်း၌ တစ်နည်း ထိုစိတ်၏ ငြိမ်းအေးကြောင်းတရား၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းအားဖြင့် နည်းမှန် လမ်းမှန် နှလုံးသွင်းခြင်း = ယောနိသောမနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် ရှိ၏။ ဤ ယောနိသောမနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရား၏ မဖြစ်ပေါ်လာခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ဖြစ်ပေါ်လာပြီးသော ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားခြင်းငှာလည်းကောင်း အကြောင်းတရားပင် ဖြစ်ပေသည်။ (သံ-၃-၉၃။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၉။)

တစ်နည်း ဥဒ္ဓစ္စ - ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား (၆) ပါး

- ၁။ များသော အကြားအမြင် ဗဟုသုတရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၂။ အဖန်ဖန် မေးမြန်းတတ်သူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၃။ ဝိနည်းအရာ၌ သဘောတရားကို သိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၄။ သက်တော်ကြီး၊ ဝါတော်ကြီး ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို မှီဝဲဆည်းကပ်လေ့ရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၅။ မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်း ဆရာကောင်း သမားကောင်း ရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၆။ ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်ကြောင်း လျောက်ပတ်သော တရားစကားရှိသူ ဖြစ်ခြင်း -

ဤ (၆)ပါးကုန်သော တရားတို့သည် ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားခြင်းငှာ ဖြစ်ကြကုန်၏။
(အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၁။)

၁။ များသော အကြားအမြင်ဗဟုသုတရှိသူ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် နိကာယ်တစ်ရပ်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ နိကာယ်နှစ်ရပ်တို့ကိုသော်လည်းကောင်း၊ နိကာယ်သုံးရပ်တို့ကိုသော်လည်းကောင်း၊ နိကာယ်လေးရပ်တို့ကိုသော်လည်းကောင်း၊ နိကာယ်ငါးရပ်တို့ကိုသော်လည်းကောင်း ပါဠိတော်၏ အစွမ်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ အဋ္ဌကထာ၏ အစွမ်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း (ပါဠိတော်နှင့် တကွ အဋ္ဌကထာကိုသော်လည်းကောင်း) သင်ယူသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ [ဗဟုသုတ ရှိသော၊ ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာတို့၏ အနက် အဓိပ္ပါယ်ကို စူးစမ်းဆင်ခြင်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် စိတ်၏ ပျံ့လွင့်ခြင်း ဥဒ္ဓစ္စသည် မဖြစ်နိုင်။ ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာတို့၌ လာရှိသော သီလ သမာဓိ ပညာ သိက္ခာသုံးရပ် အကျင့်မြတ် ကျင့်စဉ်အတိုင်း အစီအရင်အတိုင်း ကျင့်ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဒေသနာတော်နှင့် လျော်ညီစွာ အပြစ်ကို ကုစားခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း ပြုအပ်ပြီးသော ဒုစရိုက် မပြုလိုက်မိသော သုစရိုက်တို့ကို အစဉ်လိုက်၍ ဝမ်းနည်းခြင်း ကုက္ကုစ္စလည်း မဖြစ်နိုင် ဟူလိုသည်။ (မူလဋီ-၂-၁၅၉။)]

၂။ ပြုလုပ်အပ်သောအရာ မပြုလုပ်အပ်သောအရာ ပြောဆိုအပ်သောအရာ မပြောဆိုအပ်သောအရာ၌ အဖန်ဖန် မေးမြန်းမှု များပြားလေ့ရှိသော ရဟန်းသည်လည်း ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။

၃။ ဝိနည်းပညတ်တော်၌ နိုင်နိုင်နင်းနင်း ကျွမ်းကျွမ်းကျင်ကျင် လေ့လာအပ်ပြီးသော အလေ့အကျင့် = ဝသီဘော် ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဝိနည်းသဘောတရား၌ တတ်သိ နားလည်သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။

၄။ မိမိထက် အသက် ဂုဏ် သိက္ခာ ကြီးမြတ်တော်မူကြကုန်သော သက်တော်ကြီး ဝါတော်ကြီး မထေရ်ကြီး မထေရ်ကျော် ပုဂ္ဂိုလ်ထူး ပုဂ္ဂိုလ်မော်တို့ကို မှီဝဲဆည်းကပ်သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (သက်တော်ကြီး ဝါတော်ကြီးတို့ကို မှီဝဲဆည်းကပ်လေ့ရှိသူ၏ အဖြစ်သည် ဆည်းကပ်သူ မိမိအတွက် ကြီးရင့်သော သီလရှိသူ၏ အဖြစ်ကို ရွက်ဆောင်နိုင်၏။ ထို့ကြောင့် စိတ်၏ ငြိမ်သက်မှုကို ပြုတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စကို ပယ်ရှားမှုကို ပြုလေ့ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို အဋ္ဌကထာက ဖွင့်ဆိုအပ်ပေသည်။ တစ်ဖန် သီတင်းဝါကြီးမှုကို မငဲ့မှု၍ ဝိနည်းကို ဆောင်ကုန်သော ဝိနည်းခိုရ် ဖြစ်ကုန်သော ကုက္ကုစ္စကို ပယ်ဖျောက်တတ်သော ရဟန်းတို့ကို ကလျာဏမိတ္တ = မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်းတို့ဟူ၍ အဋ္ဌကထာဆရာတော်က ဖွင့်ဆိုအပ်ကုန်၏ဟု မှတ်ပါ။)

၅။ အရှင်ဥပါလိမထေရ်နှင့် တူကုန်သော ဝိနည်းကို ဆောင်တော်မူကြကုန်သော မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်း သူတော်ကောင်းတို့ကို မှီဝဲ ဆည်းကပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (ဝိနည်းခိုရ်ပုဂ္ဂိုလ်မှန်လျှင် ကုက္ကုစ္စကို ပယ်ရှားပေးနိုင်သောကြောင့် သီတင်းဝါ သိက္ခာ ကြီးမားသူ မဟုတ်သော်လည်း ကလျာဏမိတ္တ = မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်းပင်တည်း။ ထို့ကြောင့် - သီတင်းဝါကြီးသူ သူတော်ကောင်းတို့မှ သီးခြားထုတ်ဆောင်၍ ကလျာဏမိတ္တ = မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်းကို ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်။)

၆။ လျောင်း-ထိုင်-ရပ်-သွား လေးပါးကုန်သော ဣရိယာပုထ်တို့၌ တရားတော်နှင့် လျော်ညီသော အပ်သော အကြောင်းအရာ၊ တရားတော်နှင့် မလျော်ညီသော မအပ်သော အကြောင်းအရာကို မှီသော လျောက်ပတ်သော တရားစကားဖြင့်လည်း ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် (၆)ပါးကုန်သော တရားတို့သည် ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားခြင်းငှာ ဖြစ်ကုန်၏ဟု ဖွင့်ဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤ (၆)ပါးကုန်သော တရားတို့ဖြင့် ပယ်ရှားအပ်ပြီးသော ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နီဝရဏ တရားနှစ်ပါးတွင် ဥဒ္ဓစ္စသည် အရဟတ္တမဂ်

ကြောင့် ကုက္ကုစ္စသည် အနာဂါမိမဂ်ကြောင့် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ငြိမ်းခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းခြင်းဟူသော အနုပ္ပါဒ်နိရောဓ သဘောအားဖြင့် ချုပ်ငြိမ်း၏ဟု ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။ ကွဲကွဲပြားပြား သိအောင် ကျင့်ပါ။

(အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၁။)

ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရား

ဝိစိကိစ္ဆာ၏ တည်ရာအကြောင်း ဖြစ်ကုန်သော တရားတို့၌ တစ်နည်း တည်တတ်သော ဝိစိကိစ္ဆာ ရှိကုန်သော တရားတို့၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်း မဟုတ်သောအားဖြင့် နည်းမှားလမ်းမှား နှလုံးသွင်းခြင်း = အယောနိသော မနသိကာရကြောင့် ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏတရား၏ ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း ဖြစ်၏။ ဝိစိကိစ္ဆာဌာနီယဓမ္မ = ဝိစိကိစ္ဆာ၏ တည်ရာ အကြောင်းတရားတို့ မည်သည် အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ဖြစ်ပေါ်၍ နေသော နောက်နောက်သော ဝိစိကိစ္ဆာ၏ အကြောင်းတရား ဖြစ်သောကြောင့် ရှေးရှေးသော ဝိစိကိစ္ဆာပင်တည်း။ ထိုဝိစိကိစ္ဆာဌာနီယဓမ္မတို့၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်း မဟုတ်သောအားဖြင့် နည်းမှား လမ်းမှား နှလုံးသွင်းခြင်း = အယောနိသော မနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ ဖြစ်စေသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏတရားသည် ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် ဤသို့ ဟောကြားထားတော်မူ၏။

“ရဟန်းတို့ . . . ဝိစိကိစ္ဆာ၏ တည်ရာအကြောင်း ဖြစ်ကုန်သော တရားတို့သည် တစ်နည်း တည်တတ်သော ဝိစိကိစ္ဆာ ရှိကုန်သော ရှေးရှေးသော ဝိစိကိစ္ဆာတရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ယင်းဝိစိကိစ္ဆာ၏ တည်ရာအကြောင်း တရားတို့၌ တစ်နည်း ယင်းဝိစိကိစ္ဆာတရားတို့၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်း မဟုတ်သောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း = နည်းမှား လမ်းမှား နှလုံးသွင်းခြင်း = အယောနိသောမနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် ရှိ၏။ ဤအယောနိသောမနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော ဝိစိကိစ္ဆာနိဝရဏတရား၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာခြင်းငှာလည်း ကောင်း၊ ဖြစ်ပေါ်ပြီးသော ဝိစိကိစ္ဆာနိဝရဏတရား၏ လွန်စွာ တိုးပွားခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ပြန့်ပြောသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အကျိုးငှာလည်းကောင်း အကြောင်းတရားပင် ဖြစ်ပေသည်။ (သံ-၃-၉၁။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၁။)

ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား

ကုသိုလ် စသော တရားတို့၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်း အားဖြင့် နည်းမှန် လမ်းမှန် နှလုံးသွင်းခြင်း = ယောနိသောမနသိကာရကြောင့် ထို ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်ခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် ဤသို့ ဟောကြားထားတော်မူ၏။

“ရဟန်းတို့ . . . ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရားတို့သည် ရှိကြကုန်၏။ အပြစ်ရှိကုန်သော တရား၊ အပြစ်မရှိကုန်သော တရားတို့သည် ရှိကြကုန်၏။ မှီဝဲထိုက်ကုန်သော တရား၊ မမှီဝဲထိုက်ကုန်သော တရားတို့သည် ရှိကြကုန်၏။ ယုတ်ညံ့ကုန်သော တရား၊ မွန်မြတ်ကုန်သော တရားတို့သည် ရှိကြကုန်၏။ မည်းညစ်သောတရားနှင့် တူသောအဖို့ ရှိကုန်သော တရား၊ ဖြူစင်သော တရားနှင့် တူသောအဖို့ ရှိကုန်သော တရားတို့သည် ရှိကြကုန်၏။ ထိုကုသိုလ် အကုသိုလ် စသော တရားတို့၌ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းအားဖြင့် နည်းမှန် လမ်းမှန် နှလုံးသွင်းခြင်း = ယောနိသော မနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် ရှိ၏။ ဤယောနိသော မနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာပြုခြင်းသည် မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏတရား၏ မဖြစ်ပေါ်လာခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ဖြစ်ပေါ်လာပြီးသော ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားခြင်းငှာလည်းကောင်း အကြောင်းတရားပင် ဖြစ်ပေသည်။ (သံ-၃-၉၃။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၉၀။)

တစ်နည်း ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏတရားကို ပယ်ကြောင်းတရား (၆) ပါး

တစ်နည်းကား - (၆)ပါးကုန်သောတရားတို့သည် ဝိစိကိစ္ဆာနိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားခြင်းငှာ ဖြစ်ကုန်၏။

- ၁။ များသော အကြားအမြင် ဗဟုသုတရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၂။ အဖန်ဖန် မေးမြန်းတတ်သူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၃။ ဝိနည်းအရာ၌ သဘောတရားတို့ကို သိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၄။ များသော ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၅။ မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်း ဆရာကောင်း သမားကောင်း ရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊
- ၆။ ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်ကြောင်း လျောက်ပတ်သော တရားစကား ရှိသူ ဖြစ်ခြင်း -

ဤ (၆)ပါးကုန်သော တရားတို့သည် ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားခြင်းငှာ ဖြစ်ကြကုန်၏။
(အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၂။)

၁။ များသော အကြားအမြင် ဗဟုသုတရှိသူ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် နိကာယ် တစ်ရပ်ကို ဖြစ်စေ၊ နိကာယ် နှစ်ရပ်ကို ဖြစ်စေ၊ နိကာယ် သုံးရပ်ကို ဖြစ်စေ၊ နိကာယ် လေးရပ်ကို ဖြစ်စေ၊ နိကာယ် ငါးရပ်ကို ဖြစ်စေ၊ ပါဠိတော်နှင့် တကွ အဋ္ဌကထာကို သင်ယူသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။
(အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၂။)

၂။ ရတနာသုံးပါးတို့ကို အကြောင်းပြု၍ အကြိမ်များစွာ အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် မေးမြန်းခြင်းရှိသော ပုဂ္ဂိုလ် သည်လည်း ဝိစိကိစ္ဆာနိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၂။)

များသောအကြားအမြင် ဗဟုသုတရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊ ရတနာသုံးပါးတို့၏ အကြောင်းအရာကို အကြိမ်များစွာ အဖန်ဖန်အထပ်ထပ် မေးမြန်းတတ်သူ ဖြစ်ခြင်းဟူသော ဤအကြောင်းတရားတို့ကြောင့် -

- (က) ၈ - ပါးသော တည်ရာဝတ္ထု ရှိသော ဝိစိကိစ္ဆာ (ဝိစိကိစ္ဆာစေတသိကပိုင်း၌ ရှင်းခဲ့ပြီ။)
- (ခ) ၁၆ - ပါးသော တည်ရာဝတ္ထု ရှိသော ဝိစိကိစ္ဆာ (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ပိုင်းတွင် ထင်ရှားလတ္တံ့) -

ဤဝိစိကိစ္ဆာ အမျိုးမျိုးကို အကယ်၍ကား ပယ်အပ် ပယ်နိုင်ပါပေ၏။ ထိုသို့ပင် ပယ်နိုင်ပါသော်လည်း ရတနာသုံးပါးအပေါ်၌ ယုံမှားသံသယ ရှိမှု = ဝိစိကိစ္ဆာမှ ကြွင်းသော ဝိစိကိစ္ဆာမှန်သမျှသည် ရတနာသုံးပါးအပေါ် ၌ ယုံမှားသံသယဖြစ်ခြင်း ဝိစိကိစ္ဆာလျှင် အရင်းခံ ရှိ၏။ ဘုရားကို မယုံလျှင် ဘုရားရှင်၏ တရားကိုလည်း ယုံ တော့မည် မဟုတ်၊ ဘုရားရှင်၏ တပည့်သား သာဝကဖြစ်သည့် အရိယသံဃာကိုလည်း ယုံတော့မည် မဟုတ်။ ရတနာသုံးပါးကို မယုံကြည်လျှင် သီလ သမာဓိ ပညာဟူသော သိက္ခာသုံးရပ် အကျင့်မြတ်၌လည်း ယုံကြည် တော့မည် မဟုတ်၊ အတိတ်ဘဝ၊ အနာဂတ်ဘဝ၊ အတိတ် အနာဂတ် ဘဝတို့၌လည်း ယုံကြည်တော့မည် မဟုတ်၊ ကြောင်း-ကျိုး ဆက်နွယ်မှု = ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သဘောတရားတို့၌လည်း ယုံကြည်တော့မည် မဟုတ်၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သဘောပေါက်ပါလေ။ သို့အတွက် ရတနာသုံးပါးတို့ကို အကြောင်းပြု၍ ယုံမှားသံသယရှိမှုကိုသာ ဦးတည်၍ အဋ္ဌကထာက ဖွင့်ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။ (မူလဋီ-၂-၁၆၀။)

၃။ ဝိနည်းပညတ်တော်၌ နိုင်နိုင်နင်းနင်း ကျွမ်းကျွမ်းကျင်ကျင် လေ့လာအပ်ပြီးသော အလေ့အကျင့် ဝသီ-ဘော် ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဝိနည်းသဘောတရား၌ တတ်သိနားလည်သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်မှုသည် လည်း - သိက္ခာယ ကင်္ခတိ = သီလ - သမာဓိ - ပညာ သိက္ခာသုံးရပ် အကျင့်မြတ်၌ ယုံမှားသံသယ ရှိ၏။ - ဟူ၍ ဟောကြားထားတော်မူအပ်သော ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၂။)

၄။ ရတနာသုံးပါးတို့၏ ဂုဏ်တော် ကျေးဇူးတော်ကို သက်ဝင်၍ ယုံကြည်တတ်သော ဩကပ္ပနသဒ္ဓါဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော သဒ္ဓါမိမောက္ခဖြင့် ဘုရားစစ် ဘုရားမှန် ဧကန်မှန်၏၊ တရားစစ် တရားမှန် ဧကန်မှန်၏၊ သံဃာစစ် သံဃာမှန် ဧကန်မှန်၏ဟု များများကြီး လွန်လွန်ကဲကဲ ဆုံးဖြတ်ခြင်းရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ရတနာသုံးပါးတို့၌ ယုံမှားသံသယရှိမှု ဝိစိကိစ္ဆာတရားကို ပယ်ရှားနိုင်၏။ (ယင်းသို့ ပယ်ရှားနိုင်ရေးအတွက် ရတနာသုံးပါးတို့၏ ဂုဏ်တော်တို့၌ လွန်လွန်ကဲကဲ သက်ဝင်ယုံကြည်တတ်သော သဒ္ဓါတရား ရှိလာအောင် ဗုဒ္ဓါနုဿတိကမ္မဋ္ဌာန်း စသည်တို့ကို ပွားများသင့်လှပေသည်။) (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၂။)

၅။ ရတနာသုံးပါး၌ လွန်လွန်ကဲကဲ စွဲမြဲနစ်မြုပ်သော ယုံကြည်ချက် သဒ္ဓါတရား ထင်ရှားရှိကြကုန်သော အရှင် ဝတ္ထုလိမထေရ်မြတ်ကြီးနှင့် တူကုန်သော မိတ်ကောင်း ဆွေကောင်း ဆရာကောင်း သမားကောင်းတို့ကို မှီဝဲ ဆည်းကပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဝိစိကိစ္ဆာ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်ပေ၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၂။)

၆။ လျောင်း-ထိုင်-ရပ်-သွား လေးပါးသော ဣရိယာပုထ်တို့၌ ရတနာသုံးပါးတို့၏ ဂုဏ်တော် ကျေးဇူးတော်တို့ကို မှီသော လျောက်ပတ်သော တရားစကားဖြင့်လည်း ဝိစိကိစ္ဆာ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်ပေ၏။

ထို့ကြောင့် (၆)ပါးကုန်သော တရားတို့သည် ဝိစိကိစ္ဆာ နီဝရဏတရားကို ပယ်ရှားနိုင်ကုန်၏ဟု ဖွင့်ဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤ (၆)ပါးကုန်သော တရားတို့ဖြင့် ပယ်ရှားအပ်ပြီးသော ဝိစိကိစ္ဆာ နီဝရဏတရားသည် သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်ကြောင့် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းခြင်း = အနုပ္ပါဒနိရောဓ သဘောအားဖြင့် ချုပ်ငြိမ်း၏ဟု ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။ ကွဲကွဲပြားပြား သိအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ပါ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၂။)

ဆိုလိုရင်း ရှုကွက်

ဤအထက်ပါ နီဝရဏပိုင်းရှုကွက်တို့ကို ပြန်လည် သုံးသပ်ကြည့်ပါ။ လိုရင်းအချုပ်မှာ ဤသို့ ဖြစ်၏ -

- ၁။ မိမိ၏ သန္တာန်၌ နီဝရဏတရားငါးပါး ထင်ရှားရှိလျှင်လည်း ထင်ရှားရှိ၏ဟု သိအောင် သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည်။
- ၂။ မိမိ၏ သန္တာန်၌ နီဝရဏတရားငါးပါး ထင်ရှားမရှိလျှင်လည်း ထင်ရှားမရှိဟု သိအောင် ရှုရမည်။
- ၃။ နီဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရားကိုလည်း ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိရမည်။
- ၄။ နီဝရဏ ချုပ်ကြောင်းတရားကိုလည်း ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိရမည်။

ဤ၌ နီဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရားတို့တွင် အဓိက အနီးကပ်ဆုံးအကြောင်းတရားမှာ အယောနိသောမနသိကာရပင် ဖြစ်၏။ နီဝရဏ ချုပ်ကြောင်းတရားတို့တွင်လည်း အဓိက အနီးကပ်ဆုံးသော အကြောင်းတရားမှာ အရိယမဂ် မဆိုက်မီ ရှေးဦးစွာ ဖြည့်ကျင့်ရမည့် အကြောင်းတရားမှာ ယောနိသောမနသိကာရပင် ဖြစ်သည်။

အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘ စင်စစ်ဧကန် မှန်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့၌ နိစ္စ-သုခ-အတ္တ-သုဘဟု နှလုံးသွင်းမှားမှုသည် အယောနိသောမနသိကာရ ဖြစ်၍၊ - အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘ စင်စစ်ဧကန် မှန်သော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့၌ အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘဟု နှလုံးသွင်းမှုသည် ယောနိသောမနသိကာရ ဖြစ်ကြောင်း ရှင်းပြခဲ့ပြီး ဖြစ်၏။ သို့အတွက် အသင် ယောဂီသူတော်ကောင်းသည် -

- ၁။ နီဝရဏတရားငါးပါးကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ပါ။
- ၂။ အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘ စင်စစ်ဧကန် အမှန်ဖြစ်သည့် နီဝရဏငါးပါး အဝင်အပါ ဖြစ်သည့် ခန္ဓာငါးပါး ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ပါ။

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

၃။ အကြောင်းတရားနှင့် တကွသော ယင်းခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘဟု
တွင်တွင်ကြီး ဝိပဿနာ ရှုပွားပါ။

ဤကား ဤနိဝရဏပိုင်း ရှုကွက် လိုရင်း ဖြစ်ပေသည်။ နိဝရဏပိုင်းဟု ဆိုသော်လည်း နိဝရဏတရား
သက်သက်ကိုသာ ရှုရသည် မဟုတ်ဘဲ ခန္ဓာငါးပါး ရှုကွက်ပါ ပူးတွဲ ပါဝင်လာသည်ကို သဘောပေါက်ပါ။ ဤယခု
ရေးသားနေဆဲဖြစ်သည့် နိဝရဏပိုင်း ပထမဆင့်တွင်ကား နိဝရဏငါးပါး အဝင်အပါ ဖြစ်သည့် ခန္ဓာငါးပါး =
ရုပ်နာမ်တရားတို့ကိုပင် သိအောင် သိမ်းဆည်းထားပါဦး။ ဝိပဿနာရှုပုံကား ဝိပဿနာပိုင်းတွင် ထင်ရှားလတ္တံ့။

ဓမ္မာနုပဿနာ ခန္ဓပဗ္ဗ (= ခန္ဓပိုင်း) ပထမဆင့်

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု။ ကထဉ္စ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ ပဉ္စသု ဥပါဒါနက္ခန္ဓေသု။ ဣမ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု -

- ၁။ ကုတိ ရူပံ၊ ကုတိ ရူပဿ သမုဒယော၊ ကုတိ ရူပဿ အတ္တင်္ဂမော။
- ၂။ ကုတိ ဝေဒနာ၊ ကုတိ ဝေဒနာယ သမုဒယော၊ ကုတိ ဝေဒနာယ အတ္တင်္ဂမော။
- ၃။ ကုတိ သညာ၊ ကုတိ သညာယ သမုဒယော၊ ကုတိ သညာယ အတ္တင်္ဂမော။
- ၄။ ကုတိ သင်္ခါရာ၊ ကုတိ သင်္ခါရာနံ သမုဒယော၊ ကုတိ သင်္ခါရာနံ အတ္တင်္ဂမော။
- ၅။ ကုတိ ဝိညာဏံ၊ ကုတိ ဝိညာဏဿ သမုဒယော၊ ကုတိ ဝိညာဏဿ အတ္တင်္ဂမောတိ။ (မ-၁-၇၈။)

= ရဟန်းတို့ . . . တစ်ဖန် ထို့ပြင်လည်း ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါး ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ ရဟန်းတို့ . . . အဘယ်သို့လျှင် ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ငါးပါး ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေလေသနည်း?

ရဟန်းတို့ . . . ဤသာသနာတော်၌ ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် -

- ၁။ (က) ဤကား ရုပ်တရားတည်း။
 - (ခ) ဤကား ရုပ်တရား၏ ဖြစ်ကြောင်းသဘောနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောတည်း။
 - (ဂ) ဤကား ရုပ်တရား၏ ချုပ်ကြောင်းသဘောနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောတည်း။
- ၂။ (က) ဤကား ဝေဒနာတရားတည်း။
 - (ခ) ဤကား ဝေဒနာတရား၏ ဖြစ်ကြောင်းသဘောနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောတည်း။
 - (ဂ) ဤကား ဝေဒနာတရား၏ ချုပ်ကြောင်းသဘောနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောတည်း။
- ၃။ (က) ဤကား သညာတရားတည်း။
 - (ခ) ဤကား သညာတရား၏ ဖြစ်ကြောင်းသဘောနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောတည်း။
 - (ဂ) ဤကား သညာတရား၏ ချုပ်ကြောင်းသဘောနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောတည်း။
- ၄။ (က) ဤသည်တို့ကား စေတသိက် သင်္ခါရတရားစုတို့တည်း။
 - (ခ) ဤကား စေတသိက် သင်္ခါရတရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်းသဘောနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောတည်း။
 - (ဂ) ဤကား စေတသိက် သင်္ခါရတရားတို့၏ ချုပ်ကြောင်းသဘောနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောတည်း။
- ၅။ (က) ဤကား ဝိညာဏ်တရားတည်း။
 - (ခ) ဤကား ဝိညာဏ်တရား၏ ဖြစ်ကြောင်းသဘောနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောတည်း။
 - (ဂ) ဤကား ဝိညာဏ်တရား၏ ချုပ်ကြောင်းသဘောနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောတည်း။

ဤသို့ အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ (မ-၁-၇၈။)

ဣန္ဒြိယ ရူပ - ဣန္ဒြိယ ဝေဒနာ

ဣန္ဒြိယ ရူပန္တိ “ဣန္ဒြိယ ရူပံ၊ ဧတ္တကံ ရူပံ၊ န ဣတော ပရံ ရူပံ အတ္ထိ”တိ သဘာဝတော ရူပံ ပဇာနာတိ။ ဝေဒနာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ (ဒိ-ဋ္ဌ-၂-၃၇၃။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၉၁။)

ဣန္ဒြိယ ရူပန္တိ ဧတ္တ ဣန္ဒြိယ-သဒ္ဓေါ ဣန္ဒြိယ-သဒ္ဓေန သမာနတ္ထောတိ အဓိပ္ပါယေနာဟ “ဣန္ဒြိယ ရူပ”န္တိ။ တယံဒံ သရူပဂ္ဂဟဏာဘာဝတော အနဝသေသပရိယာဒါနံ ဟောတီတိ အာဟ “ဧတ္တကံ ရူပံ၊ န ဣတော ပရံ ရူပံ အတ္ထိ”တိ။ ဣန္ဒြိယတိ ဝါ ပကာရတ္ထေ နိပါတော၊ တသ္မာ “ဣန္ဒြိယ ရူပ”န္တိ ဣမိနာ ဘူတုပါဒါဒိဝသေန ယတ္ထကော ရူပဿ ဘေဒေါ။ တေန သဒ္ဓိံ ရူပံ အနဝသေသတော ပရိယာဒိယိတ္တာ ဒသေတိ။ သဘာဝတောတိ ရူပုန-သဘာဝတော စက္ခာဒိဝဏ္ဏာဒိသဘာဝတော စ။

ဝေဒနာဒိသုပိတိ ဧတ္တ “အယံ ဝေဒနာ၊ ဧတ္တကာ ဝေဒနာ၊ န ဣတော ပရံ ဝေဒနာ အတ္ထိတိ သဘာဝ-တော ဝေဒနံ ပဇာနာတိ”တိအာဒိနာ၊ သဘာဝတောတိ စ “အနုဘဝနသဘာဝတော သာတာဒိသဘာဝတော စာ”တိ ဧဝမာဒိနာ ယောဇေတဗ္ဗံ။ (ဒိ-ဋ္ဌ-၂-၃၂၀။ မ-ဋ္ဌ-၁-၃၇၃။)

တတ္ထ ဣန္ဒြိယ ရူပန္တိ ဣန္ဒြိယ ရူပံ၊ ဧတ္တကံ ရူပံ၊ ဣတော ဥဒ္ဓံ ရူပံ နတ္ထိတိ ရူပုနသဘာဝဉ္စေ ဘူတုပါဒါယ-ဘေဒဉ္စ အာဒိ ကတ္တာ လက္ခဏာရသပစ္စုပ္ပန်ပဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနဝသေန အနဝသေသရူပပရိဂ္ဂဟော ဝုတ္တော။ ပ ။ ဣန္ဒြိယ-ဝေဒနာတိအာဒိသုပိ အယံ ဝေဒနာ၊ ဧတ္တကာ ဝေဒနာ၊ ဣတော ဥဒ္ဓံ ဝေဒနာ နတ္ထိ။ အယံ သညာ။ ဣမေ သင်္ခါရာ။ ဣန္ဒြိယံ ဝိညာဏံ၊ ဧတ္တကံ ဝိညာဏံ၊ ဣတော ဥဒ္ဓံ ဝိညာဏံ နတ္ထိတိ ဝေဒယိတသဉ္စာနနအဘိသင်္ခရဏ-ဝိဇာနန သဘာဝဉ္စေ သုခါဒိရူပသညာဒိ ဖဿာဒိ စက္ခဝိညာဏာဒိ ဘေဒဉ္စ အာဒိ ကတ္တာ လက္ခဏာရသပစ္စုပ္ပန်ပဋ္ဌာနပဒဋ္ဌာနဝသေန အနဝသေသဝေဒနာသညာသင်္ခါရဝိညာဏပရိဂ္ဂဟော ဝုတ္တော။ (ဒိ-ဋ္ဌ-၂-၅၃။ သံ-ဋ္ဌ-၂-၄၄-၄၅။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၏ ဖွင့်ဆိုထားတော်မူသည့် ညွှန်ကြားချက်များနှင့် အညီ ဓမ္မာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်တွင် အကျုံးဝင်သော ခန္ဓပဗ္ဗ = ခန္ဓာပိုင်း သတိပဋ္ဌာန် ရှုကွက်ကို ပွားများအားထုတ်လိုသော အသင် သူတော်ကောင်းသည် ရှေးဦးစွာ ခန္ဓာငါးပါး ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို အောက်ပါအတိုင်း သိရှိအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ပါ။

၁။ ဘူတရုပ်-ဥပါဒါရုပ်အားဖြင့် ပြားသော ရုပ် (၂၈)ပါးကို အကြွင်းအကျန်မရှိ ကုန်စင်အောင် လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်အားဖြင့် သိမ်းဆည်းပါ = ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။

၂။ သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာ၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာ၊ သောမနဿဝေဒနာ၊ ဒေါမနဿဝေဒနာ - ဤသို့ပြားသော ဝေဒနာအားလုံးကို အကြွင်းအကျန်မရှိ ကုန်စင်အောင် လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်အားဖြင့် သိမ်းဆည်းပါ = ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။

၃။ ရူပသညာ၊ သဒ္ဓသညာ၊ ဂန္ဓသညာ၊ ရသသညာ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗသညာ၊ ဓမ္မသညာ - ဤသို့ပြားသော သညာအားလုံးကို အကြွင်းအကျန်မရှိ ကုန်စင်အောင် လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်အားဖြင့် သိမ်းဆည်းပါ = ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။

၄။ ဖဿ-စေတနာ-ဧကဂ္ဂတာ-ဇီဝိတ-မနသိကာရ - ဤသို့ စသည်အားဖြင့် ပြားသော (၅၀)ကုန်သော သင်္ခါ-ရက္ခန္ဓာ၌ အကျုံးဝင်ကုန်သော စေတသိက်အားလုံးတို့ကို အကြွင်းအကျန်မရှိ ကုန်စင်အောင် လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်အားဖြင့် သိမ်းဆည်းပါ။

၅။ စက္ခဝိညာဏံ၊ သောတဝိညာဏံ၊ ယာနဝိညာဏံ၊ ဇိဝှိဝိညာဏံ၊ ကာယဝိညာဏံ၊ မနောဝိညာဏံ - ဤသို့

ပြားသော ဝိညာဏ်အားလုံးကို အကြွင်းအကျန်မရှိ ကုန်စင်အောင် လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်အားဖြင့် သိမ်းဆည်းပါ = ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။

ဤသို့ လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်အားဖြင့် ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို အကြွင်းအကျန်မရှိ ကုန်စင်အောင် သိမ်းဆည်းပုံကို **လက္ခဏာဒိစတုက္ကပိုင်း**တွင် သီးသန့်ဖော်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။ ယခုအခါတွင်ကား ဤကျမ်းဝယ် ယခုရေးသားနေဆဲ အပိုင်းအထိ - **ရှုပုံ သဘာဝတော ပဇာနာတိ** - (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၇၃။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၉၁။) ဟူသော အဋ္ဌကထာကြီးများနှင့်အညီ ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို အကြွင်းအကျန်မရှိ ကုန်စင်အောင် သဘာဝလက္ခဏာသို့ဆိုက်အောင် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် ရှုပုံ သိမ်းဆည်းပုံ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား ယူပုံ စနစ်ကိုသာ ဖော်ပြရသေးသည်။ ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်အားဖြင့် သိမ်းဆည်းရှုပွားပုံ စနစ်ကိုကား မတင် ပြရသေးပေ။ သို့သော် လက္ခဏာဒိစတုက္ကပိုင်းတွင် တွေ့ရှိရပေလတ္တံ့။

ဣတိ ရူပဿ သမုဒယော၊ ဣတိ ရူပဿ အတ္ထင်္ဂမော

ဣတိ ရူပဿ သမုဒယောတိ ဧဝံ အဝိဇ္ဇာသမုဒယာဒိဝသေန ပဉ္စဟာကာရေဟိ ရူပဿ သမုဒယော။
ဣတိ ရူပဿ အတ္ထင်္ဂမောတိ ဧဝံ အဝိဇ္ဇာနိရောဓာဒိဝသေန ပဉ္စဟာကာရေဟိ ရူပဿ အတ္ထင်္ဂမော။ ဝေဒနာ-ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၇၃။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၉၁။)

- ၁။ အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံဟူသော အတိတ်အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် တစ်နည်းဆိုရသော် ရှေးရှေးဘဝက ပြီးစီးခဲ့သော အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် ကမ္မဇရုပ်တို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း၊
- ၂။ စိတ်ကြောင့် စိတ္တဇရုပ်တို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း၊
- ၃။ ဥတုကြောင့် ဥတုဇရုပ်တို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း၊
- ၄။ အာဟာရကြောင့် အာဟာရဇရုပ်တို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း၊
- ၅။ ယင်း ကမ္မဇရုပ်၊ စိတ္တဇရုပ်၊ ဥတုဇရုပ်၊ အာဟာရဇရုပ်တို့၏ နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာဟူသော ဖြစ်ခြင်းသဘော တရားကိုလည်းကောင်း ဉာဏ်ဖြင့် ရှုမြင်ခဲ့သော် ရုပ်တရား၏ ဖြစ်ကြောင်းသဘောနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောကို ရှုမြင်သည် မည်၏။
- ၁။ အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော အကြောင်းတရားတို့၏ အရဟတ္တမဂ်ကြောင့် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းခြင်းဟူသော အနုပ္ပါဒနိရောဓ သဘောအားဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွားသောအခါ ပရိနိဗ္ဗာနစုတိ၏ နောက်ဆွယ်ဝယ် ကမ္မဇရုပ်တို့၏ နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းခြင်းဟူ သော အနုပ္ပါဒနိရောဓ သဘောအားဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းပုံကိုလည်းကောင်း၊
- ၂။ စိတ်ချုပ်ခြင်းကြောင့် စိတ္တဇရုပ်တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းပုံကိုလည်းကောင်း၊
- ၃။ ဥတုချုပ်ခြင်းကြောင့် ဥတုဇရုပ်တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းပုံကိုလည်းကောင်း၊
- ၄။ အာဟာရချုပ်ခြင်းကြောင့် အာဟာရဇရုပ်တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းပုံကိုလည်းကောင်း၊
- ၅။ ယင်း ကမ္မဇရုပ်၊ စိတ္တဇရုပ်၊ ဥတုဇရုပ်၊ အာဟာရဇရုပ်တို့၏ ပျက်ခြင်း ဘင်ဟူသော ဝိပရိဏာမလက္ခဏာကို လည်းကောင်း ဉာဏ်ဖြင့် ရှုမြင်ခဲ့သော် ရုပ်တရား၏ ချုပ်ကြောင်းသဘောနှင့် ချုပ်ငြိမ်းသဘောကို ရှုမြင် သည် မည်၏။

ဝေဒနာက္ခန္ဓာ စသည်တို့၌လည်း နည်းတူပင် မှတ်ပါ။ (အကျယ်ကား ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ပိုင်းတွင်လည်းကောင်း၊ ဝိပဿနာပိုင်းတွင်လည်းကောင်း ထင်ရှားပေလတ္တံ့။)

မေးသင့်သော မေးခွန်းများ

အသင်သူတော်ကောင်းသည် သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာတို့ကို အားထုတ်ဖူးကောင်း အားထုတ်ဖူးပေမည်။ အကယ်၍ အားထုတ်ဖူးသူဖြစ်လျှင် - မိမိကိုယ်ကို မိမိ အောက်ပါမေးခွန်းတို့ကို မေးကြည့်ပါ။

- ၁။ ငါသည် ရုပ် (၂၈)ပါးတို့ကို လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပဋ္ဌာန်-ပဒဋ္ဌာန်အားဖြင့် သိမ်းဆည်းတတ် ရှုပွားတတ်ပြီလား?
- ၂။ စေတသိက် (၅၂)ပါး၊ ဝိညာဏဓာတ် (၆)ပါးတို့ကိုလည်း လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပဋ္ဌာန်-ပဒဋ္ဌာန်အားဖြင့် သိမ်းဆည်းတတ် ရှုပွားတတ်ပြီလား?
- ၃။ အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော ဆိုင်ရာ ဆိုင်ရာ အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် အကျိုးရုပ်နာမ်တို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း၊ အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော အကြောင်းတရားတို့ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် အကျိုးရုပ်နာမ်တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းပုံကိုလည်းကောင်း၊ ယင်း အကြောင်း-အကျိုး နှစ်ရပ်လုံးတို့၏ ဖြစ်ခြင်း ပျက်ခြင်း သဘောကိုလည်းကောင်း - ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိမ်းဆည်းတတ် ရှုပွားတတ်ပြီလား?

ဤမေးခွန်းတို့ကို မိမိကိုယ်ကို မိမိ မေးကြည့်ပါ။ အကယ်၍ မသိမ်းဆည်းတတ်သေး မရှုပွားတတ်သေးဟု အဖြေထွက်ခဲ့လျှင်ကား သိမ်းဆည်းတတ် ရှုပွားတတ်အောင် ကြိုးစားအားထုတ်ပါဟု ဤကျမ်းက အထူးတိုက်တွန်းအပ်ပါသည်။ အလုံးစုံသော ရုပ်နာမ်တို့ကို ပရိညာ သုံးမျိုးတို့ဖြင့် ပိုင်းပိုင်းခြားခြား သိပါမှ သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲ ဒုက္ခကြီး ကုန်ဆုံးနိုင်မည် ဖြစ်ကြောင်းကို အပရိဇာနသုတ္တန်တွင် ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင် ဟောကြားထားတော်မူသောကြောင့် ဖြစ်၏။ လေးသင်္ချေနှင့် ကမ္ဘာတစ်သိန်းတို့ ကာလပတ်လုံး ပါရမီဆယ်ပါး အပြားသုံးဆယ်တို့ကို ဖြည့်ကျင့် ဆည်းပူးတော်မူပြီးမှ ရရှိတော်မူသည့် သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်မြတ်ကြီးဖြင့် ဝေဖန် ပိုင်းခြားတော်မူလျက် ထူထောင်ထားခဲ့သော ဘုရားရှင်၏ အဆုံးအမ သာသနာတော်မြတ်ကြီးနှင့် အလွဲကြီး မလွဲရအောင် အထူးကြိုးပမ်းသင့်လှပေသည်။

အာယတန ပဗ္ဗ - အာယတနပိုင်း ပထမဆင့်

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ ဆသု အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရေသု အာယတနေသု။
ကထဉ္စ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ ဆသု အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရေသု အာယတနေသု။

ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု စက္ခုပဉ္စ ပဇာနာတိ၊ ရူပေ စ ပဇာနာတိ၊ ယဉ္စ တဒုဘယံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ သံယောဇနံ၊ တဉ္စ ပဇာနာတိ၊ ယထာ စ အနုပ္ပန္နဿ သံယောဇနဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ၊ တဉ္စ ပဇာနာတိ၊ ယထာ စ ဥပ္ပန္နဿ သံယောဇနဿ ပဟာနံ ဟောတိ၊ တဉ္စ ပဇာနာတိ၊ ယထာ စ ပဟိနဿ သံယောဇနဿ အာယတိံ အနုပ္ပါဒေါ ဟောတိ၊ တဉ္စ ပဇာနာတိ။ (မ-၁-၇၈-၇၉။)

ရဟန်းတို့ . . . တစ်ဖန် ထို့ပြင်လည်း ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် အတွင်း အာယတန (၆)ပါး၊ အပြင် အာယတန (၆)ပါး ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ ရဟန်းတို့ . . . အဘယ်သို့လျှင် ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် အတွင်း အာယတန (၆)ပါး၊ အပြင် အာယတန (၆)ပါး ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေလေသနည်း။

ရဟန်းတို့ . . . ဤသာသနာတော်၌ ယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်သည် စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကိုလည်း ဟုတ်မှန်တိုင်းသော ကိုယ်ပိုင်သဘာဝလက္ခဏာ၏ အစွမ်းဖြင့် ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။ ဗဟိဒ္ဓ စတုသမုဋ္ဌာနိက = အပြင်

ဗဟိဒ္ဓ ဖြစ်သော၊ ကံ-စိတ်-ဥတု-အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရား လေးပါးကြောင့် ဖြစ်သော ရူပါရုံကိုလည်း ဟုတ်မှန်တိုင်းသော ကိုယ်ပိုင်သဘာဝလက္ခဏာ၏ အစွမ်းဖြင့် ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။

ထို စက္ခုအကြည်ဓာတ်နှင့် ရူပါရုံ နှစ်ပါးစုံကို အစွဲပြု၍ သံယောဇဉ် (၁၀)ပါး ဖြစ်ခြင်းကိုလည်း ကွဲကွဲပြား ပြား သိ၏။ မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော သံယောဇဉ်တရား၏ ဖြစ်ပေါ်လာရန် အကြောင်းတရားကိုလည်း ကွဲကွဲ ပြားပြား သိ၏။ ဖြစ်ပေါ်လာပြီးသော သံယောဇဉ်တရားကို ပယ်ရှားနိုင်ဖို့ရန် အကြောင်းတရားကိုလည်း ကွဲကွဲ ပြားပြား သိ၏။ ပယ်အပ်ပြီးသော သံယောဇဉ်တရား၏ နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းခြင်း = အနုပ္ပါဒ်နိရောဓ သဘောအားဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းခြင်း၏ အကြောင်းတရားကိုလည်း ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။
(မ-၁-၇၈-၇၉။)

သောတာယတန-သဒ္ဓါရုံ၊ ဃာနာယတန-ဂန္ဓာရုံ၊ ဇိဝှိယတန-ရသာရုံ၊ ကာယာယတန-ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ၊ မနာယတန-ဓမ္မာရုံတို့၌လည်း နည်းတူပင် ဟောကြားထားတော်မူသည်။

ပဇာနာတိ = ကွဲကွဲပြားပြား သိပုံ

စက္ခု ပဇာနာတိတိ စက္ခုပသာဒံ ယာထာဝသရသလက္ခဏာဝသေန ပဇာနာတိ။ **ရူပေ စ ပဇာနာတိ**တိ ဗဟိဒ္ဓါ စတုသမုဋ္ဌာနိကရူပဉ္စ ယာထာဝသရသလက္ခဏာဝသေန ပဇာနာတိ။ (မ-ဋီ-၁-၂၉၂။)

ယာထာဝသရသလက္ခဏာဝသေနာတိ အဝိပရိတဿ အတ္တနော ရသဿ စေဝ လက္ခဏဿ စ ဝသေန၊ ရူပေသု အာဝိဉ္ဇနကိစ္စဿ စေဝ ရူပါဘိယာတာရဟဘူတပသာဒလက္ခဏဿ စ ဝသေနာတိ အတ္ထော ။ ပ ။ **သရသလက္ခဏာဝသေနာတိ** စက္ခုဝိညာဏဿ ဝိသယဘာဝကိစ္စဿ စေဝ စက္ခုပဋိဟနနလက္ခဏဿ စ ဝသေနာတိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ (မ-ဋီ-၁-၃၇၈။)

စက္ခုပသာဒ = စက္ခုအကြည်ဓာတ်သည် စက္ခုဝိညာဏ်နှင့်တကွသော စက္ခုဒွါရဝိတိစိတ်အစဉ်ကို ရူပါရုံ ဘက်သို့ ဆွဲဆောင်ခေါ်ဝင်ခြင်း လုပ်ငန်းကိစ္စ ရှိ၏။ ရူပါရုံ၏ ရှေးရှု ရိုက်ခတ်ခြင်းငှာ ထိုက်သော မဟာဘုတ် ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို ကြည်လင်စေခြင်း သဘောလက္ခဏာ ရှိ၏။

ရူပါရုံသည် စက္ခုဝိညာဏ်၏ အာရုံဖြစ်ခြင်း လုပ်ငန်းကိစ္စ ရှိ၏။ စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို ထိခိုက်ခြင်း သဘောလက္ခဏာ ရှိ၏။

ဤသို့လျှင် ပရမတ္ထဓာတ်သားတိုင်း၌ ကိုယ်ပိုင်သဘာဝလက္ခဏာနှင့် ကိုယ်ပိုင်လုပ်ငန်းကိစ္စရသ အသီး အသီး ရှိ၏။ ယင်း လုပ်ငန်းကိစ္စရသနှင့် သဘာဝလက္ခဏာ အသီးအသီးကို ခွဲခြားစိတ်ဖြာ၍ ရှုနိုင်ပါမှ သိမ်း ဆည်းနိုင်ပါမှ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူနိုင်ပါမှ ပဇာနာတိ = ကွဲကွဲ ပြားပြားသိ၏ - ဟု ဆိုရပေသည်။ သို့အတွက် “ဒီလိုရှုလဲ ကျွဲကူးရေပါ အားလုံးပါသွားတာပဲ”ဟု ပြောဆို၍ မရနိုင်သည်ကိုကား သဘောပေါက်သင့်လှပေသည်။

မြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ပယ်ကြောင်းတရား

တဉ္စ ကာရဏန္တိ သုဘနိမိတ္တပဋိပဋိသနိမိတ္တာဒိဝိဘာဝံ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌာဒိရူပါရမ္မဏဉ္စေဝ တဇ္ဇာယောနိသောမန- သိကာရဉ္စာတိ တဿ တဿ သံယောဇနဿ ကာရဏံ။ ပ ။ **ယေန ကာရဏေနာတိ** ယေန ဝိပဿနာ- သမထဘာဝနာသင်္ခါတေန ကာရဏေန။ (မ-ဋီ-၁-၃၇၉။)

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

နီဝရဏပိုင်းတွင် ရှင်းလင်းတင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း သုဘနိမိတ် ပဋိပသနိမိတ် စသည်ကို ထင်ရှားပြတတ်သော ကုဋ္ဌာရုံ အနိဋ္ဌာရုံ စသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်သမုတ်အပ်သော အာရုံ (၆)ပါးတို့အပေါ်၌ ကာမရာဂသံယောဇဉ် ပဋိပသသံယောဇဉ် စသော ထိုထိုသံယောဇဉ်များ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်လောက်အောင် နည်းမှား လမ်းမှားအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း = အယောနိသောမနသိကာရသည်ကား သံယောဇဉ် (၁၀)ပါး ဖြစ်ပေါ်လာဖို့ရန် အနီးကပ်ဆုံးသော အကြောင်းတရားပင် ဖြစ်သည်။ ပ ။ အလားတူပင် သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော ယောနိသောမနသိကာရသည်လည်း သံယောဇဉ် (၁၀)ပါးကို ပယ်ရှားနိုင်ဖို့ရန် အနီးကပ်ဆုံးသော အကြောင်းတရားပင် ဖြစ်ပေသည်။ (မ-ဋီ-၁-၃၇၉။)

အယောနိသောမနသိကာရကို အကြောင်းခံ၍ သံယောဇဉ် (၁၀)ပါး ဖြစ်ပေါ်လာပုံ ရှုကွက်ကို ရှေးပိုင်းတွင် ဖော်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်ပေသည်။ အကယ်၍ အသင်သူတော်ကောင်းသည် သံယောဇဉ် (၁၀)ပါးကို ပယ်ရှားလိုပါက အာယတန (၁၂)ပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘ အခြင်းအရာကို ဉာဏ်ဖြင့်ထွင်းဖောက် သိမြင်အောင် ကြိုးစား၍ ယင်းအာယတန (၁၂)ပါး = ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့ကို အနိစ္စဟု၊ ဒုက္ခဟု၊ အနတ္တဟု၊ အသုဘဟု တွင်တွင်ကြီး နှလုံးသွင်းတတ်သော ယောနိသောမနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ ထပ်ကာထပ်ကာ နေ့ညမစ လုံ့လသဲပါလေ။ ယင်းသို့ ကြိုးပမ်းခဲ့သော် ရင့်ကျက်လာသော ဝိပဿနာဉာဏ်တို့၏ အဆုံးတွင် အဆင့်ဆင့်သော အရိယမဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်တို့ ဖြစ်ပေါ်လာကြမည် ဖြစ်သည်။ ယင်း အရိယမဂ်ဉာဏ်တို့က သံယောဇဉ် (၁၀)ပါးတို့ကို နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွားအောင် အောက်ပါအတိုင်း အဆင့်ဆင့် ပယ်သတ်သွားမည် ဖြစ်ပေသည်။

အနုပ္ပါဒနိရောဓ

၁။ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ၊ သီလဗ္ဗတပရာမာသ၊ ကုဿာ၊ မစ္ဆရိယ - ဤသံယောဇဉ် ငါးမျိုးကို သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်က အကြွင်းမဲ့ ပယ်သတ်၏။ ယင်းသံယောဇဉ် ငါးပါးသည် သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်ကြောင့် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွား၏။

၂။ ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော ကာမရာဂသံယောဇဉ် ပဋိပသသံယောဇဉ် နှစ်ပါးကို သကဒါဂါမိမဂ်ဉာဏ်က အကြွင်းမဲ့ ပယ်သတ်၏။ သကဒါဂါမိမဂ်ဉာဏ်ကြောင့် ယင်း ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော သံယောဇဉ် နှစ်ပါးသည် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွား၏။

၃။ သိမ်မွေ့နူးညံ့သော ကာမရာဂသံယောဇဉ် ပဋိပသသံယောဇဉ် နှစ်ပါးကို အနာဂါမိမဂ်ဉာဏ်က အကြွင်းမဲ့ ပယ်သတ်၏။ ယင်းသံယောဇဉ် နှစ်ပါးသည် အနာဂါမိမဂ်ဉာဏ်ကြောင့် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ငြိမ်းခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွား၏။

၄။ မာနသံယောဇဉ် ဘဝရာဂသံယောဇဉ် အဝိဇ္ဇာသံယောဇဉ် - ဤ သံယောဇဉ် သုံးမျိုးကို အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်က အကြွင်းမဲ့ ပယ်သတ်၏။ ယင်း သံယောဇဉ် သုံးမျိုးသည် အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်ကြောင့် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွား၏။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၉၂-၂၉၃။)

ဓမ္မာနုပဿနာ ဓမ္မာဇ္ဈင်္ဂိပဗ္ဗ (= ဓမ္မာဇ္ဈင်ပိုင်း) ပထမဆင့်

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿိ ဝိဟရတိ သတ္တသု ဗောဇ္ဈင်္ဂေသု။ ကထဗ္ဗ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿိ ဝိဟရတိ သတ္တသု ဗောဇ္ဈင်္ဂေသု။

ဣဒ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု သန္တံ ဝါ အဇ္ဈတ္တံ သတိသမ္ပောဇ္ဇင်္ဂံ “အတ္ထိ မေ အဇ္ဈတ္တံ သတိသမ္ပောဇ္ဇင်္ဂီ”တိ ပဇာနာတိ၊ အသန္တံ ဝါ အဇ္ဈတ္တံ သတိသမ္ပောဇ္ဇင်္ဂံ “နတ္ထိ မေ အဇ္ဈတ္တံ သတိသမ္ပောဇ္ဇင်္ဂီ”တိ ပဇာနာတိ၊ ယထာ စ အနုပ္ပန္နဿ သတိသမ္ပောဇ္ဇင်္ဂဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ၊ တဉ္စ ပဇာနာတိ၊ ယထာ စ ဥပ္ပန္နဿ သတိသမ္ပောဇ္ဇင်္ဂဿ ဘာဝနာယ ပါရိပူရီ ဟောတိ၊ တဉ္စ ပဇာနာတိ။ (မ-၁-၈၀။)

ရဟန်းတို့ . . . နောက်တစ်မျိုးသော်ကား ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် ဗောဇ္ဈင် (၇)ပါး ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည်ဖြစ်၍ နေ၏။ ရဟန်းတို့ . . . အဘယ်သို့လျှင် ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် ဗောဇ္ဈင် (၇)ပါး ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေလေသနည်း?

ရဟန်းတို့ . . . ဤသာသနာတော်၌ ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် မိမိ၏သန္တာန်၌ သတိသမ္ပောဇ္ဈင်တရား ထင်ရှားရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ သန္တာန်၌ သတိသမ္ပောဇ္ဈင်တရား ထင်ရှားရှိ၏”ဟု သိ၏။ မိမိ သန္တာန်၌ သတိသမ္ပောဇ္ဈင်တရား ထင်ရှားမရှိလျှင်လည်း “ငါ၏ သန္တာန်၌ သတိသမ္ပောဇ္ဈင်တရား ထင်ရှားမရှိ”ဟု သိ၏။ မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော သတိသမ္ပောဇ္ဈင်တရား၏ ဖြစ်ကြောင်းတရားကိုလည်း သိ၏။ ဖြစ်ပေါ်လာပြီးသော သတိသမ္ပောဇ္ဈင်တရား၏ ဘာဝနာဉာဏ်၏ ပြီးစီးပြည့်စုံခြင်း၏ အကြောင်းတရားကိုလည်း သိ၏။ (မ-၁-၈၀။)

ဓမ္မဝိစယသမ္ပောဇ္ဈင်၊ ဝီရိယသမ္ပောဇ္ဈင်၊ ပီတိသမ္ပောဇ္ဈင်၊ ပဿဒ္ဓိသမ္ပောဇ္ဈင်၊ သမာဓိသမ္ပောဇ္ဈင်၊ ဥပေက္ခာသမ္ပောဇ္ဈင်တရားတို့၌လည်း နည်းတူပင် ဟောကြားထားတော်မူပေသည်။ အားလုံးပေါင်းသော် ဗောဇ္ဈင် (၇)ပါး ဖြစ်၏။

- ၁။ (က) ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ အမည်ရသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိ၊
(ခ) ယင်းဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အကြောင်းတရားတို့ကို သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိ၊
(ဂ) အကြောင်းတရားနှင့် တကွသော ယင်းဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ၊ ဒုက္ခအခြင်းအရာ၊ အနတ္တအခြင်းအရာ၊ အသုဘအခြင်းအရာကို သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိ - ဤအသီးအသီးသော သတိသည် **လောကီ သတိသမ္ပောဇ္ဈင်** မည်၏။

(ဃ) အရိယမဂ်နှင့် ယှဉ်သော သတိသည် **လောကုတ္တရာ သတိသမ္ပောဇ္ဈင်** မည်၏။

- ၂။ (က) ကုသိုလ် အကုသိုလ် စသော ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ အမည်ရသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို စူးစမ်းဆင်ခြင်တတ်သော = ထိုးထွင်းသိသော ပညာ၊
(ခ) ယင်းဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အကြောင်းတရားတို့ကို စူးစမ်းဆင်ခြင်တတ်သော = ထိုးထွင်းသိသော ပညာ၊
(ဂ) အကြောင်းတရားနှင့် တကွသော ယင်းဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ ဒုက္ခအခြင်းအရာ အနတ္တအခြင်းအရာ အသုဘအခြင်းအရာကို စူးစမ်းဆင်ခြင်တတ်သော = ထိုးထွင်းသိသော ဝိပဿနာပညာ - ဤအသီးအသီးသော ပညာသည် **လောကီ ဓမ္မဝိစယသမ္ပောဇ္ဈင်** မည်၏။

(ဃ) အရိယမဂ်နှင့် ယှဉ်သော ပညာသည် **လောကုတ္တရာ ဓမ္မဝိစယသမ္ပောဇ္ဈင်** မည်၏။

- ၃။ (က) ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ အမည်ရသည့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို ထိုးထွင်းသိအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း = ဝီရိယ၊
(ခ) ယင်းဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အကြောင်းတရားတို့ကို သိအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း = ဝီရိယ၊

- (ဂ) အကြောင်းတရားနှင့် တကွသော ယင်းဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ၊ ဒုက္ခအခြင်းအရာ၊ အနတ္တအခြင်းအရာ၊ အသုဘအခြင်းအရာကို ထိုးထွင်းသိအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း = ဝီရိယ၊ ဤအသီးအသီးသော ဝီရိယသည် **လောကီ ဝီရိယသမ္မောဇ္ဈင်** မည်၏။ ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော ဝီရိယတည်း။
- (ဃ) အရိယမဂ်နှင့် ယှဉ်သော သမ္မာဝါယာမ မဂ္ဂင်သည် **လောကုတ္တရာ ဝီရိယသမ္မောဇ္ဈင်** မည်၏။
- ၄။ (က) ယင်း သတိ-ဓမ္မဝိစယ-ဝီရိယ သမ္မောဇ္ဈင်တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ အမည်ရသည့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို ထိုးထွင်းသိခိုက် ဖြစ်ပေါ်လာသော နှစ်သက်ခြင်း ပီတိ၊
- (ခ) ယင်းဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အကြောင်းတရားတို့ကို ထိုးထွင်းသိခိုက် ဖြစ်ပေါ်လာသော နှစ်သက်ခြင်း ပီတိ၊
- (ဂ) အကြောင်းတရားနှင့်တကွသော ယင်း ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ၊ ဒုက္ခအခြင်းအရာ၊ အနတ္တအခြင်းအရာ၊ အသုဘအခြင်းအရာတို့ကို ထိုးထွင်းသိခိုက် ဖြစ်ပေါ်လာသော နှစ်သက်ခြင်း ပီတိ - ဤအသီးအသီးသော ပီတိသည် **လောကီ ပီတိသမ္မောဇ္ဈင်** မည်၏။ ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော ပီတိတည်း။
- (ဃ) အရိယမဂ်နှင့် ယှဉ်သော ပီတိသည် **လောကုတ္တရာ ပီတိသမ္မောဇ္ဈင်** မည်၏။
- ၅။ (က) ယင်း သတိ-ဓမ္မဝိစယ-ဝီရိယ-ပီတိ သမ္မောဇ္ဈင်တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ အမည်ရသည့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို ထိုးထွင်းသိခိုက် ဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ်စေတသိက်တို့၏ ငြိမ်းအေးခြင်း ပဿဒ္ဓိ၊
- (ခ) ယင်း ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အကြောင်းတရားတို့ကို ထိုးထွင်းသိခိုက် ဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ်စေတသိက်တို့၏ ငြိမ်းအေးခြင်း ပဿဒ္ဓိ၊
- (ဂ) အကြောင်းတရားနှင့်တကွသော ယင်း ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ၊ ဒုက္ခအခြင်းအရာ၊ အနတ္တအခြင်းအရာ၊ အသုဘအခြင်းအရာကို ထိုးထွင်းသိခိုက် ဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ်စေတသိက်တို့၏ ငြိမ်းအေးခြင်း ဝိပဿနာ ပဿဒ္ဓိ - ဤအသီးအသီးသော ပဿဒ္ဓိသည် **လောကီ ပဿဒ္ဓိသမ္မောဇ္ဈင်** မည်၏။
- (ဃ) အရိယမဂ်နှင့် ယှဉ်သော ပဿဒ္ဓိသည် **လောကုတ္တရာ ပဿဒ္ဓိသမ္မောဇ္ဈင်** မည်၏။
- ၆။ (က) ယင်း သတိ-ဓမ္မဝိစယ-ဝီရိယ-ပီတိ-ပဿဒ္ဓိ စသော ဗောဇ္ဈင်တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ အမည်ရသည့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါး အာရုံ၌ တည်ကြည်မှု သမာဓိ၊
- (ခ) ယင်း ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အကြောင်းတရား အာရုံ၌ တည်ကြည်နေသော သမာဓိ၊
- (ဂ) အကြောင်းတရားနှင့်တကွသော ယင်းဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ၊ ဒုက္ခအခြင်းအရာ၊ အနတ္တအခြင်းအရာ၊ အသုဘအခြင်းအရာဟူသော တစ်မျိုးမျိုးသော အခြင်းအရာ၌ တည်ကြည်မှု သမာဓိ - ဤအသီးအသီးသော သမာဓိသည် **လောကီ သမာဓိသမ္မောဇ္ဈင်** မည်၏။
- [မှတ်ချက် - သမထကမ္မဋ္ဌာန်းတို့ကို ပွားများအားထုတ်သဖြင့် ရရှိသော ဥပစာရသမာဓိ၊ အပ္ပနာသမာဓိ သည်လည်း လောကီ သမာဓိသမ္မောဇ္ဈင်ပင် မည်ပေသည်။]**
- (ဃ) အရိယမဂ်နှင့် ယှဉ်သော သမာဓိသည် **လောကုတ္တရာ သမာဓိသမ္မောဇ္ဈင်** မည်၏။

- ၇။ (က) ယင်း သတိ-ဓမ္မဝိစယ စသော ဗောဇ္ဈင်တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ အမည် ရသည့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါး အာရုံ၌ အတူဖြစ်သော စိတ်စေတသိက် တရားတို့ကို အလယ်အလတ် အခြင်းအရာ၌ တည်အောင် ထားတတ်သော ဗောဇ္ဈင်ပေက္ခာ၊
- (ခ) ယင်းဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အကြောင်းတရား အာရုံ၌ အတူဖြစ်သော စိတ်စေတသိက်တရားတို့ကို အလယ်အလတ် အခြင်းအရာ၌ တည်အောင် ထားတတ်သော ဗောဇ္ဈင်ပေက္ခာ၊
- (ဂ) အကြောင်းတရားနှင့်တကွသော ယင်း ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ၊ ဒုက္ခအခြင်းအရာ၊ အနတ္တအခြင်းအရာ၊ အသုဘအခြင်းအရာ၌ အတူဖြစ်သော စိတ်စေတသိက် တရားတို့ကို အလယ် အလတ် အခြင်းအရာ၌ တည်အောင် ထားတတ်သော ဗောဇ္ဈင်ပေက္ခာ = ဝိပဿနပေက္ခာ = သင်္ခါရ-ပေက္ခာ - ဤ အသီးအသီးသော ဥပေက္ခာသည် **လောကီ ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင်** မည်၏။ တရား ကိုယ်မှာ တကြမဇ္ဈတ္တတာ စေတသိက်တည်း။ (တတိယဈာန်နှင့် ယှဉ်သော တကြမဇ္ဈတ္တတာ စေတ- သိက်ဟူသော ဈာန်ပေက္ခာ၊ စတုတ္ထဈာန်နှင့် ယှဉ်သော တကြမဇ္ဈတ္တတာ စေတသိက်ဟူသော ပါရိ- သုဒ္ဓါပေက္ခာတို့သည်လည်း လောကီ ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင်ပင် မည်၏။)
- (ဃ) အရိယမဂ်နှင့် ယှဉ်သော တကြမဇ္ဈတ္တတာ စေတသိက်သည် **လောကုတ္တရာ ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင်** မည်၏။

ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် လောကုတ္တရာ ဗောဇ္ဈင်မြတ်တရား (၇)ပါးတို့နှင့် ပြည့်စုံရေး အတွက် လောကီ ဗောဇ္ဈင်မြတ်တရား (၇)ပါးတို့နှင့် ပြည့်စုံအောင် ကြိုးပမ်းရမည် ဖြစ်သည်။ ပုံစံတစ်ခုကို ထုတ်ပြရသော်

- ၁။ စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို ရုပ်တရားဟု သိနေသော မနောဒွါရိကဝီထိဇော၊
၂။ စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို စက္ခုအကြည်ဓာတ်ဟု သိနေသော မနောဒွါရိကဝီထိဇော၊
၃။ စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို အနိစ္စဟု သိနေသော မနောဒွါရိကဝီထိဇော၊
၄။ စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို ဒုက္ခဟု သိနေသော မနောဒွါရိကဝီထိဇော၊
၅။ စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို အနတ္တဟု သိနေသော မနောဒွါရိကဝီထိဇော၊
၆။ စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို အသုဘဟု သိနေသော မနောဒွါရိကဝီထိဇော၊

ဤမနောဒွါရိကဝီထိဇောစိတ် အသီးအသီး၌ (ဉာဏ်ယှဉ် ပီတိယှဉ်သော်) နာမ်တရား (၃၄)လုံးစီ အသီး အသီး ရှိ၏။ ယင်းနာမ်တရားတို့တွင် သတိ-ဓမ္မဝိစယ-ဝီရိယ-ပီတိ-ပဿဒ္ဓိ-သမာဓိ-ဥပေက္ခာ - ဟူသော လောကီ ဗောဇ္ဈင်မြတ်တရား (၇)ပါးတို့ ပါဝင်လျက် ရှိကြ၏။

ယင်းဗောဇ္ဈင်မြတ်တရား (၇)ပါးတို့ ပါဝင်တည်ရှိကြသော နာမ်တရားတို့ကို နာမ်တုံး နာမ်ခဲတည်းဟူသော နာမ်ဃန အသီးအသီးကို ဉာဏ်ဖြင့် ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်းရှုပွား နိုင်သော် မိမိ၏သန္တာန်၌ ယင်းဗောဇ္ဈင်မြတ်တရားတို့ ထင်ရှားရှိလျှင်လည်း ထင်ရှားရှိကြောင်းကို သိသည် မည် ပေသည်။ အကယ်၍ ယင်းဗောဇ္ဈင်တရား (၇)ပါးတို့ ပါဝင်သော နာမ်တရားတို့ကို ပရမတ်သို့ဆိုက်အောင် မသိမ်း ဆည်းနိုင်ခဲ့သော် ဗောဇ္ဈင်တရားများ မိမိ၌ ထင်ရှားမရှိကြောင်းကို သိသည် မည်ပေသည်။

ဗောဇ္ဈင်္ဂီ = ဗောဇ္ဈင်

အရိယမဂ်ဉာဏ် အခိုက်၌ ယင်း ဗောဇ္ဈင်မြတ်တရား (၇)ပါးတို့၏ အယုတ်အလွန်မရှိ အညီအညွတ်ဖြစ်မှု ကို ဓမ္မသာမဂ္ဂီဟု ခေါ်ဆို၏။ ထိုတွင် ဓမ္မဝိစယ၊ ဝီရိယ၊ ပီတိ၊ ပြဓာန်းသော ဓမ္မသာမဂ္ဂီ [= အညီအညွတ် ဖြစ်သော ဗောဇ္ဈင်တရား (၇)ပါးသည်] -

- ၁။ ဘာဝနာအာရုံမှ တွန့်ဆုတ် တွန့်ဆုတ် ဖြစ်တတ်သော ပျင်းရိခြင်း = ကောသဇ္ဇ ပြဓာန်းသော အကုသိုလ် စိတ်အစဉ်ဟူသော = လိနတရား၏လည်းကောင်း၊
- ၂။ ဤဘဝ၌လည်းကောင်း၊ သံသရာ၌လည်းကောင်း ကိလေသာ၏ အစွမ်းဖြင့် တန့်ရပ်နေခြင်း၊ တစ်နည်းတကျာ၏ အစွမ်းဖြင့် တန့်ရပ်နေခြင်း = ပတိဋ္ဌာနတရား၏လည်းကောင်း၊ (ဘဝတစ်ခုကို တကျာဖြင့် တွယ်တာတပ်မက်လျက် ရပ်တည်နေခြင်း လွတ်အောင် မရုန်းကန်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။)
- ၃။ ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို ငြိကပ်လျက် ကာမဂုဏ်ချမ်းသာကို ခံစားဖို့ရန် အဖန်ဖန် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း = ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂ၏လည်းကောင်း၊
- ၄။ “ဘဝဟူသည် ပုခက်နှင့် ခေါင်း အကြားမှာသာ ရှိ၏။ သေလျှင် ပြတ်၏။ ခေါင်းဟိုဘက် ဘာမျှမရှိ” - ဟု အမှားမှား အယွင်းယွင်း နှလုံးသွင်းတတ်သော = ဥစ္ဆေဒအဘိနိဝေသ၏လည်းကောင်း ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်၏။

ပဿဒ္ဓိ၊ သမာဓိ၊ ဥပေက္ခာ ပြဓာန်းသော ဓမ္မသာမဂ္ဂီ [= အညီအညွတ် ဖြစ်သော ဗောဇ္ဈင်တရား (၇)ပါးသည်] -

- ၁။ ဘာဝနာအာရုံမှ စိတ်ပျံ့လွင့်မှု = ဥဒ္ဓစ္စ၏လည်းကောင်း၊
- ၂။ သံသရာ၌ ရပ်တည်နိုင်ဖို့ရန် နောက်နောက် ဘဝအတွက် = နောက်နောက်ဘဝ နောက်နောက် ခန္ဓာများ ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ပြုစီမံတတ်သော ပုညာဘိသင်္ခါရ အမည်ရသော ကာမာဝစရကုသိုလ်ကံ ရူပါဝစရကုသိုလ်ကံ၊ အပုညာဘိသင်္ခါရ အမည်ရသော အကုသိုလ်ကံ၊ အာနေဇ္ဇာဘိသင်္ခါရ အမည်ရသော အရူပကုသိုလ်ကံတို့ကို ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း = အာယူဟန၏လည်းကောင်း - တစ်နည်း ဒိဋ္ဌိ၏ အစွမ်းဖြင့် အားထုတ်ခြင်း အာယူဟန၏လည်းကောင်း၊
- ၃။ မိမိကိုယ်ကို ပင်ပန်းအောင် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု အကျင့်ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း = အတ္တကိလမထာနုယောဂ၏လည်းကောင်း၊
- ၄။ အတ္တသည် မြဲ၏။ သေလျှင် ပြတ်မသွား။ တစ်ဘဝပြီး တစ်ဘဝ ပြောင်းရွှေ့နေ၏။ - ဤသို့ စသည်ဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော = သဿတအဘိနိဝေသ၏လည်းကောင်း ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်၏။

အရိယမဂ်ဉာဏ် အခိုက်၌ အညီအညွတ် ဖြစ်ကုန်သော ယင်းတရား (၇)ပါးတို့၏ အပေါင်းအစုကို ဗောဓိဟု ခေါ်၏။ ယင်းဗောဓိမည်သော အညီအညွတ်ဖြစ်သော ဓမ္မသာမဂ္ဂီ တရားအပေါင်း၏ အစိတ်အပိုင်းသည် ဗောဇ္ဈင်္ဂီ မည်၏။ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

လောကုတ္တရာ မဂ်ဉာဏ်ခဏ၌ ဖြစ်ပေါ်လာသော အထက်ဖော်ပြပါ စိတ်တွန့်ဆုတ်မှု စိတ်ပျံ့လွင့်မှု စသော များစွာကုန်သော ကပ်၍ နှိပ်စက်တတ်ကုန်သော ဘေးရန် အမျိုးမျိုးတို့၏ ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သော သတိ၊ ဓမ္မဝိစယ၊ ဝီရိယ၊ ပီတိ၊ ပဿဒ္ဓိ၊ သမာဓိ၊ ဥပေက္ခာဟု ဆိုအပ်သော အကြင်တရားတို့၏ ညီညွတ်ခြင်း = ဓမ္မသာမဂ္ဂီဖြင့် အရိယသာဝကသည် -

- ၁။ ကိလေသာအစဉ်ဟူသော အိပ်ပျော်ခြင်းမှ နိုးကြားလာတတ်၏။
- ၂။ တစ်နည်း သစ္စာလေးပါး မြတ်တရားကို ထိုးထွင်းသိတတ်၏။
- ၃။ တစ်နည်း နိရောဓသစ္စာ အမည်ရသော နိဗ္ဗာန်တရားတော်မြတ်ကြီးကို တိုက်ရိုက် မျက်မှောက်ပြုသော အားဖြင့် ထွင်းဖောက် သိမြင်တတ်၏။

ထို့ကြောင့် ယင်းဓမ္မသာမဂ္ဂီကို ဗောဓိဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်၏။ (၇)ပါးကုန်သော တရားတို့၏ အညီအညွတ် ဖြစ်ခြင်း = ဓမ္မသာမဂ္ဂီဟု ဆိုအပ်သော ထိုဗောဓိ၏ အစိတ်အပိုင်းသည် ဗောဇ္ဈင်မည်၏။ ဈာန် = ဈာနင်, မဂ္ဂင် = မဂ္ဂင် စသည်တို့၌ကဲ့သို့ မှတ်ပါ။

ဈာန်အင်္ဂါငါးပါးတို့၏ အပေါင်းကို ဈာန်ဟု ခေါ်၍ ယင်းဈာန်၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါတစ်ပါးပါးကို ဈာန်ရ် = ဈာနင်ဟု ခေါ်ရသကဲ့သို့လည်းကောင်း, မဂ္ဂင်တရားကိုယ် (၈)ပါးတို့၏ အပေါင်းကို မဂ္ဂင်ဟု ခေါ်၍ ယင်းမဂ္ဂင်၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါတစ်ပါးပါးကို မဂ္ဂင်ရ် = မဂ္ဂင်ဟု ခေါ်ရသကဲ့သို့လည်းကောင်း, အလားတူပင် ဗောဓိသာ အင်္ဂါ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ - ဟူသည်နှင့် အညီ ဗောဇ္ဈင် (၇)ပါး အပေါင်းဟူသော ဓမ္မသာမဂ္ဂီ၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သော သတိ စသော တစ်ပါးစီကို ဗောဇ္ဈင်ရ် = ဗောဇ္ဈင်ဟု ခေါ်ဆိုရလေသည်ဟု ဆိုလိုသည်။

(အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၂၆၂။ အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၉၆။)

ဗောဓိဿ ဝါ အင်္ဂါ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ - တစ်နည်း - သတိ ဓမ္မဝိစယ စသည်ပြားသော ဤ (၇)ပါးသော တရားတို့၏ ပေါင်းဆုံ ညီညွတ်ခြင်းဖြင့် သစ္စာလေးပါးကို သိတတ်သောကြောင့် သစ္စာလေးပါးကို သိတတ်သော အရိယသာဝကကိုလည်း ဗောဓိဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်၏။ ထိုဗောဓိ မည်သော အရိယသာဝက၏ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သောကြောင့်လည်း ဗောဇ္ဈင်ရ် = ဗောဇ္ဈင် မည်၏။ သေန အမည်ရသော စစ်တပ်၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သော ဆင်တပ် စသည်သည် သေနရ် အမည်ရသကဲ့သို့ မြင်းရထား = မြင်းလှည်း၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သော ဝင်ရိုး လှည်းသံ စသည်သည် ရထရ် = ရထား၏ အစိတ်အပိုင်းအင်္ဂါ အမည်ရသကဲ့သို့ ဗောဓိ အမည်ရသော ပုဂ္ဂိုလ်ဟု ခေါ်ဆိုရသော အရိယသူတော်ကောင်း၏ ရုပ်နာမ်ခန္ဓာ အစဉ်ဝယ် ဖြစ်ပေါ်လာသော သတိ စသည်ကိုလည်း ယင်းရုပ်နာမ်အစဉ်၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဗောဇ္ဈင်ရ် = ဗောဇ္ဈင်ဟု ခေါ်ဆိုရသည် - ဟု ဆိုလိုပေသည်။

ဗောဓာယ သံဝတ္တန္တိတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ = သစ္စာလေးပါးကို သိခြင်း၏ အကြောင်းတရားများ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် သတိ စသော တရား (၇)ပါးသည် ဗောဇ္ဈင်ရ် မည်၏။

ဗုဒ္ဓန္တိတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ = သစ္စာလေးပါးတို့ကို သိတတ်ကုန်သောကြောင့် သတိ စသော တရား (၇)ပါးအပေါင်း သည် ဗောဓိတို့ မည်ကုန်၏။ ဗောဓိတို့သည်ပင် ဗောဇ္ဈင်ရ် = ဗောဇ္ဈင် မည်၏။ (ဗောဓိနှင့် အင်္ဂါ အရတူသည်။)

အနုဗုဒ္ဓန္တိတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ = ဝိပဿနာဉာဏ် မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် စသော အကြောင်းတရားတို့အားလျော်စွာ သိသင့် သိထိုက်သော ထိုထိုတရားတို့ကို သိတတ်ကုန်သောကြောင့်လည်းကောင်း, တစ်နည်း သိထိုက်သော သစ္စာလေးပါးတရားတို့အား လျော်စွာ သိတတ်ကုန်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဗောဇ္ဈင်ရ် = ဗောဇ္ဈင် မည်ကုန်၏။

ပဋိဗုဒ္ဓန္တိတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ = သစ္စာလေးရပ် တရားမြတ်ကို တစ်နည်း နိဗ္ဗာန်တရားတော်မြတ်ကို မျက်မှောက်ပြုသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ရှေးရှုသိတတ်ကုန်သောကြောင့် သတိ စသော တရားတို့သည် ဗောဇ္ဈင်ရ် = ဗောဇ္ဈင်တို့ မည်ကုန်၏။

သမ္မုဒ္ဓန္တိတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ = သစ္စာလေးရပ် တရားမြတ်ကို တစ်နည်း နိဗ္ဗာန်တရားတော်မြတ်ကို မဖောက်မပြန် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိတတ်ကုန်သောကြောင့် သတိ စသော (၇)ပါးကုန်သော တရားတို့သည် ဗောဇ္ဈင်ရ် = ဗောဇ္ဈင် မည်ကုန်၏။ (ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်-၃၀၂။ အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၂၆၂။)

ဗောဇ္ဈင်ဖြစ်ကြောင်းတရားများကို အာနာပါနဿတိသမာဓိပိုင်းတွင် ရှင်းလင်းတင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း မှတ်သားပါလေ။ ထိုဗောဇ္ဈင်ဖြစ်ကြောင်းတရားတို့တွင် — တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရ မဟုလီကာရော၊ အယမာ-ဟာရော — (သံ-၃-၆၀။) — ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဘုရားရှင် ဟောကြားထားတော်မူသည့်အတိုင်း မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန် စသော စီးပွားချမ်းသာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းအားဖြင့် နည်းမှန် လမ်းမှန် နှလုံးသွင်းခြင်း ယောနိသောမနသိကာရကား ဗောဇ္ဈင်မြတ်တရား (၇)ပါးတို့ ဖြစ်ပေါ်လာဖို့ရန် အနီးကပ်ဆုံးသော အကြောင်းတရားပင် ဖြစ်သည်။ အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တ-အသုဘ စင်စစ်ဧကန် မှန်သော ကုသိုလ်တရား အကုသိုလ်တရား စသော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့၌ အနိစ္စဟု၊ ဒုက္ခဟု၊ အနတ္တဟု၊ အသုဘဟု တွင်တွင်ကြီး နှလုံးသွင်းမှု = ယောနိသောမနသိကာရကို ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်ခြင်းသည် မဖြစ်ပေါ်လာသေးကုန်သော ဗောဇ္ဈင်မြတ်တရား (၇)ပါးတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာရန် အကြောင်းတရားလည်း ဖြစ်၏။ ဖြစ်ပေါ်လာပြီးကုန်သော ဗောဇ္ဈင်မြတ်တရား (၇)ပါးတို့၏ အရဟတ္တမဂ်သို့ ဆိုက်သည်တိုင်အောင် ပြီးပြည့်စုံရန် အကြောင်းတရားလည်း ဖြစ်၏။

ဓမ္မာနုပဿနာ သစ္စပစ္စ (= သစ္စာပိုင်း) ပထမဆင့်

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ စတူသု အရိယသစ္စေသု။ ကထဉ္စ ပန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ စတူသု အရိယသစ္စေသု။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု “ဣဒံ ဒုက္ခ”န္တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ “အယံ ဒုက္ခသမုဒယော”တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ “အယံ ဒုက္ခနိရောဓော”တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ “အယံ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ”တိ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ (မ-၁-၈၂။)

ရဟန်းတို့ . . . တစ်ဖန် ထို့ပြင်လည်း ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် အရိယသစ္စာလေးပါး ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဓမ္မသဘောတရားဟု (ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို) အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ ရဟန်းတို့ အဘယ်သို့လျှင် ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် အရိယသစ္စာလေးပါး ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဓမ္မသဘောတရားဟု (ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို) အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေလေသနည်း?

ရဟန်းတို့ . . . ဤသာသနာတော်၌ ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် “ဤကား ဒုက္ခအရိယသစ္စာတည်း”ဟု မဖောက်မပြန် ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။ “ဤကား ဒုက္ခဖြစ်ကြောင်း သမုဒယအရိယသစ္စာတည်း”ဟု မဖောက်မပြန် ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။ “ဤကား ဒုက္ခချုပ်ရာ နိရောဓအရိယသစ္စာတည်း”ဟု မဖောက်မပြန် ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။ “ဤကား ဒုက္ခချုပ်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းကျင့်စဉ် = ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ = မဂ္ဂအရိယသစ္စာတည်း”ဟု မဖောက်မပြန် ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။ (မ-၁-၈၂။)

ဒုက္ခ အရိယသစ္စာ

သံခိတ္တေန ပဉ္စပါဒါနက္ခန္ဓာ ဒုက္ခာ။ (အဘိ-၂-၁၀၄။ မ-၁-၈၂။)

အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် ဆိုရသော် အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် “ငါ-ငါ့ဥစ္စာ” ဟု စွဲယူရာ ဖြစ်သော အတိတ်-အနာဂတ်-ပစ္စုပ္ပန် အဇ္ဈတ္တ-ဗဟိဒ္ဓ စသည့် (၁၁)မျိုးသော အခြင်းအရာအားဖြင့် တည်နေသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့သည် ဒုက္ခ အရိယသစ္စာတရားတို့တည်း။

ဒုက္ခသမုဒယ အရိယသစ္စာ

ကတမဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခသမုဒယံ အရိယသစ္စံ။ ယာယံ တဏှာ ပေါနောဗ္ဘဝိကာ နန္ဒီရာဂသဟဂတာ တ-
တြတတြာဘိနန္ဒီနီ။ သေယျထိဒံ၊ ကာမတဏှာ ဘဝတဏှာ ဝိဘဝတဏှာ။ (အဘိ-၂-၁၀၆။ မ-၁-၈၄။)

= ရဟန်းတို့ . . . ဒုက္ခ အရိယသစ္စာဖြစ်ကြောင်း ဒုက္ခသမုဒယ အရိယသစ္စာတရားဟူသည် အဘယ်နည်း?
တစ်ဖန် ဘဝသစ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော နှစ်သက်တပ်မက်ခြင်း = နန္ဒီရာဂနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော ထိုထိုဘဝ၊
ထိုထိုအာရုံ၌ အလွန်နှစ်သက်ခြင်းရှိသော တဏှာတည်း။ ထိုတဏှာသည် အဘယ်နည်း? — ကာမတဏှာ၊
ဘဝ တဏှာ၊ ဝိဘဝတဏှာတို့တည်း။ (အဘိ-၂-၁၀၆။ မ-၁-၈၄။)

ကာမတဏှာတိ ကာမေ တဏှာ ကာမတဏှာ။ ပဉ္စကာမဂုဏီကရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဘဝေ တဏှာ
ဘဝတဏှာ။ ဘဝပတ္တနာဝသေန ဥပ္ပန္နဿ သဿတဒိဋ္ဌိသဟဂတဿ ရူပါရူပဘဝရာဂဿ စ ဈာနနိကန္တိယာ
စေတံ အဓိဝစနံ။ ဝိဘဝေ တဏှာ ဝိဘဝတဏှာ။ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိသဟဂတဿ ရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ။
(အဘိ-၄-၂-၁၀၄။)

ရူပါရူပဘဝရာဂေါ ဝိသုံ ဝက္ခတီတိ ကာမဘဝေ ဧဝ ဘဝပတ္တနာဥပ္ပတ္တိ ဝုတ္တာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။
(မူလဋီ-၂-၆၉။)

၁။ ကာမတဏှာ — ငါးပါးအာရုံ ကာမဂုဏ်၌ တွယ်တာတပ်မက်သော တဏှာသည် ကာမတဏှာ မည်၏။
ဤ ကာမတဏှာဟူသော အမည်သည် အာရုံငါးပါး ကာမဂုဏ်တရား၌ တွယ်တာ တပ်မက်တတ်သော ရာဂ၏
အမည် ဖြစ်သည်။

၂။ ဘဝတဏှာ —

- (က) ကာမဘဝကို လိုလားတောင့်တသည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ကာမဘဝ၌ တွယ်တာ တပ်မက်
သော တဏှာသည်လည်း ဘဝတဏှာ မည်၏။
- (ခ) အတ္တသည် မပျက်မစဲ အမြဲဖြစ်၏ဟူသော သဿတဒိဋ္ဌိ အယူကို ယူပြီးလျှင် ထိုအယူကို နှစ်သက်သော
တဏှာသည်လည်း ဘဝတဏှာ မည်၏။
- (ဂ) ရူပဘဝ အရူပဘဝကို တွယ်တာ တပ်မက်သော ရူပရာဂ အရူပရာဂဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော တဏှာသည်
လည်း ဘဝတဏှာ မည်၏။
- (ဃ) ရူပဘဝ အရူပဘဝ၏ ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်တရား၌ တွယ်တာတပ်မက်တတ်သော ဈာနနိကန္တိဟု
ခေါ်ဆိုအပ်သော တဏှာသည်လည်း ဘဝတဏှာ မည်၏။

၃။ ဝိဘဝ တဏှာ — အတ္တသည် မမြဲ ပြတ်စဲ၏။ အတ္တသည် သေလျှင် ပြတ်၏။ — ဟု ယူဆအပ်သော
အတ္တဝါဒသည် ဝိဘဝ မည်၏။ ထို ဝိဘဝ အမည်ရသော အတ္တဝါဒကို စွဲယူသော ဒိဋ္ဌိသည် ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ = ဝိဘဝဒိဋ္ဌိ
မည်၏။ ထို ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ = ဝိဘဝဒိဋ္ဌိကို တွယ်တာ တပ်မက်သော ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ = ဝိဘဝဒိဋ္ဌိနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော
ရာဂသည် ဝိဘဝတဏှာ မည်၏။ (အဘိ-၄-၂-၁၀၄။ မူလဋီ-၂-၆၉။)

ဤကား သုတ္တန္တဘာဇနီယနည်းတည်း။ အဘိဓမ္မဘာဇနီယနည်းအားဖြင့် သမုဒယသစ္စာကို အောက်ပါ
အတိုင်း ငါးမျိုးခွဲ၍ ဟောကြားထားတော်မူ၏။

အဘိဓမ္မဘာဇနီယနည်း

- ၁။ တတ္ထ ကတမော ဒုက္ခသမုဒယော၊ တဏှာ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဒုက္ခသမုဒယော။ (အဘိ-၂-၁၁၂။)
- ၂။ တတ္ထ ကတမော ဒုက္ခသမုဒယော၊ တဏှာ စ အဝသေသာ စ ကိလေသာ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဒုက္ခသမုဒယော။ (အဘိ-၂-၁၁၃။)
- ၃။ တတ္ထ ကတမော ဒုက္ခသမုဒယော၊ တဏှာ စ အဝသေသာ စ ကိလေသာ အဝသေသာ စ အကုသလာ ဓမ္မာ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဒုက္ခသမုဒယော။ (အဘိ-၂-၁၁၄။)
- ၄။ တတ္ထ ကတမော ဒုက္ခသမုဒယော၊ တဏှာ စ အဝသေသာ စ ကိလေသာ အဝသေသာ စ အကုသလာ ဓမ္မာ တီဏိ စ ကုသလမူလာနိ သာသဝါနိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဒုက္ခသမုဒယော။ (အဘိ-၂-၁၁၄။)
- ၅။ တတ္ထ ကတမော ဒုက္ခသမုဒယော၊ တဏှာ စ အဝသေသာ စ ကိလေသာ အဝသေသာ စ အကုသလာ ဓမ္မာ တီဏိ စ ကုသလမူလာနိ သာသဝါနိ အဝသေသာ စ သာသဝါ ကုသလာ ဓမ္မာ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဒုက္ခသမုဒယော။ (အဘိ-၂-၁၁၅။)

- ၁။ တဏှာဟူသမျှကို သမုဒယသစ္စာဟူ၍ ခေါ်ဆို၏။
- ၂။ တဏှာနှင့် တကွသော ကိလေသာအားလုံးကိုလည်း သမုဒယသစ္စာဟူ၍ ခေါ်ဆို၏။
- ၃။ (က) တဏှာ, (ခ) တဏှာမှကြွင်းသော ကိလေသာ, (ဂ) တဏှာ+ကိလေသာတို့မှ ကြွင်းသော အကုသိုလ် တရားအားလုံးကိုလည်း သမုဒယသစ္စာဟူ၍ ခေါ်ဆို၏။
- ၄။ (က) တဏှာ, (ခ) ကြွင်းကိလေသာ, (ဂ) ကြွင်းအကုသိုလ်တရား, (ဃ) အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော အလောဘ, အဒေါသ, အမောဟူသော ကုသလမူလတရားသုံးပါးကိုလည်း သမုဒယသစ္စာဟူ၍ ခေါ်ဆို၏။
- ၅။ (က) တဏှာ, (ခ) ကြွင်းကိလေသာ, (ဂ) ကြွင်းအကုသိုလ်တရား, (ဃ) အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ကုသလမူလတရား သုံးပါး, (င) ကုသလမူလတရား သုံးပါးမှ ကြွင်းသော အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော အကုသိုလ်တရားအားလုံးကိုလည်း သမုဒယသစ္စာဟူ၍ ခေါ်ဆို၏။ (အဘိ-၂-၁၁၂-၁၁၅။)

ဤအထက်ပါ ပါဠိတော်ကြီးနှင့် အညီ သမ္မောဟဝိနောဒနီ အဋ္ဌကထာကြီးက အောက်ပါအတိုင်း ဖွင့်ဆိုထားတော်မူ၏။

တတ္ထ ယသ္မာ ကုသလာကုသလကမ္မံ အဝိသေသေန သမုဒယသစ္စန္တိ သစ္စဝိဘဏံ ဝုတ္တံ။
(အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၁၈၅။)

= အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော (ဝဋ္ဋနိဿိတ ဖြစ်သော) ကုသိုလ်ကံနှင့် အကုသိုလ်ကံ မှန်သမျှသည် သမုဒယသစ္စာ မည်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၁၈၅။)

ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံ သစ္စာတရား

- ၁။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတည်းဟူသော ဒုက္ခသစ္စာတရား၊
 - ၂။ ကုသိုလ်ကံ, အကုသိုလ်ကံဟူသော သမုဒယသစ္စာတရား၊
- တစ်နည်း — အင်္ဂုတ္တိုရ် တိကနိပါတ် တိတ္ထာယတနသုတ္တန်၌ ဘုရားရှင် ဟောကြားထားတော်မူသည့်အတိုင်း ကြောင်း-ကျိုး ဆက်နွယ်မှု = ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သဘောတရားဟူသော သမုဒယသစ္စာတရား —

ဤ သစ္စာနှစ်ပါးတို့ကား ဝဇ္ဇသစ္စာ မည်၏။

၃။ အသင်္ခတဓာတ် အငြိမ်းဓာတ်နိဗ္ဗာန်ဟူသော နိရောဓသစ္စာတရား၊

၄။ အရိယမဂ်ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်တွဲလျက်ရှိသော မဂ္ဂင်တရားကိုယ် (၈)ပါးတည်းဟူသော မဂ္ဂသစ္စာတရား -

ဤ သစ္စာနှစ်ပါးတို့ကား ဝိဝဇ္ဇသစ္စာ မည်၏။

တေသု ဘိက္ခုနော ဝဇ္ဇေ ကမ္မဋ္ဌာနာဘိနိဝေသော ဟောတိ၊ ဝိဝဇ္ဇေ နတ္ထိ အဘိနိဝေသော။

(အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၁၀၉။ ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၉၁။)

ထိုဝဇ္ဇသစ္စာ၊ ဝိဝဇ္ဇသစ္စာ နှစ်မျိုးတို့တွင် ယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်သည် ဝဇ္ဇသစ္စာ အမည်ရသည့် ဒုက္ခသစ္စာ၊ သမုဒယသစ္စာ တရားနှစ်ပါး၌ ဝိပဿနာ နှလုံးသွင်းခြင်းကို ပြုလုပ်ရ၏။ ဝိဝဇ္ဇသစ္စာ တရားနှစ်ပါး၌ ဝိပဿနာ နှလုံးသွင်းဖွယ်ရာ မရှိပေ။ သို့အတွက် အသင်သူတော်ကောင်းသည် ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံ ဖြစ်သည့် ဒုက္ခသစ္စာတရား သမုဒယသစ္စာတရားတို့ကို ရှေးဦးစွာသိအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ရမည် ဖြစ်ပေသည်။ ထိုတွင် ဒုက္ခသစ္စာ အမည်ရသည့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့တွင် ပစ္စုပ္ပန်ဝယ် အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ အဇ္ဈတ္တဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ငါးပါးတို့ကို သိမ်းဆည်းပုံ = ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပုံကို ဤကျမ်းတွင် တင်ပြပြီးလေပြီ။

ဗဟိဒ္ဓ သက်မဲ့ သင်္ခါရတရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပုံအပိုင်းကိုလည်းကောင်း၊ ဗဟိဒ္ဓ သက်ရှိ သင်္ခါရတရားများ ဖြစ်ကြသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို သိမ်းဆည်းပုံအပိုင်းကိုလည်းကောင်း ဤ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင်ပင် ဆက်လက်တင်ပြမည် ဖြစ်သည်။ သမုဒယသစ္စာတရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပုံအပိုင်းကိုကား ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ပိုင်းတွင် တင်ပြပေအံ့။ ယခုအခါတွင် နိရောဓသစ္စာနှင့် မဂ္ဂသစ္စာတရားနှစ်ပါး အကြောင်းကို ဆက်လက်တင်ပြအပ်ပါသည်။

နိရောဓသစ္စာ

ကတမဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခနိရောဓံ အရိယသစ္စံ။ ယော တဿာယေဝ တဏှာယ အသေသဝိရာဂနိရောဓော စာဂေါ ပဋိနိဿဂ္ဂေါ မုတ္တိ အနာလယော။ (မ-၁-၈၆။)

= ရဟန်းတို့ . . . ဒုက္ခနိရောဓ အရိယသစ္စာသည် အဘယ်နည်း။ ထိုတဏှာ၏သာလျှင် အကြွင်းမရှိ ကင်းချုပ်ရာ တဏှာကို စွန့်ရာ တဏှာကို ဝေးစွာစွန့်ရာ တဏှာမှ လွတ်မြောက်ရာ တဏှာဖြင့် မကပ်ငြိရာ နိဗ္ဗာန်တရား-တော်မြတ်ကြီးသည် ဒုက္ခနိရောဓ အရိယသစ္စာ = ဒုက္ခ ချုပ်ရာ နိရောဓ အရိယသစ္စာ မည်၏။ (မ-၁-၈၆။)

နိရောဓ နှစ်မျိုး

ဝိရာဂါနုပဿီတိ ဧတ္ထ ပန ဒွေ ဝိရာဂါ ခယဝိရာဂေါ စ အစ္စန္တဝိရာဂေါ စ။ တတ္ထ ခယဝိရာဂေါတိ သင်္ခါရာနံ ခဏဘဂေါ။ အစ္စန္တဝိရာဂေါတိ နိဗ္ဗာနံ။ ဝိရာဂါနုပဿနာတိ တဒုဘယဒဿနဝသေန ပဝတ္တာ ဝိပဿနာ စ မဂ္ဂေါ စ။ တာယ ဒုဝိဓာယပိ အနုပဿနာယ သမန္နာဂတော ဟုတွာ အဿသန္တော ပဿသန္တော စ “ဝိရာဂါ-နုပဿီ အဿသိဿာမိ ပဿသိဿာမိတိ သိက္ခတီ”တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ နိရောဓာနုပဿီပဒေပိ ဧသေဝ နယော။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၂၈၂။)

ခယဝိရာဂ၊ အစ္စန္တဝိရာဂဟု ဝိရာဂ နှစ်မျိုး ရှိ၏။ ခယနိရောဓ၊ အစ္စန္တနိရောဓဟု နိရောဓလည်း နှစ်မျိုးပင် ရှိ၏။ ထိုတွင် ဒုက္ခသစ္စာ၊ သမုဒယသစ္စာဟူသော သင်္ခါရတရားတို့၏ ပျက်ခြင်း ခဏဘင်သည် ခယဝိရာဂ မည်၏။ ခယနိရောဓလည်း မည်၏။ အသင်္ခတဓာတ် အငြိမ်းဓာတ် နိဗ္ဗာန်တရားတော်မြတ်ကြီးသည်ကား အစ္စန္တဝိရာဂ

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

မည်၏။ **အစ္စန္ဒနိရောဓလည်း** မည်၏။ ရာဂ၏ စင်စစ် ကင်းပြတ်ရာ ကင်းပြတ်ကြောင်း၊ ချုပ်ငြိမ်းရာ ချုပ်ငြိမ်းကြောင်း တရားတည်း။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၂၈၂။)

သင်္ခါရတရားတို့၏ ခဏမစဲ တသဲသဲ ပျက်ခြင်း = ခဏဘင်ကို ရှုမြင်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဝိပဿနာဉာဏ်သည် တဒင်္ဂအားဖြင့် ကိလေသာတို့ကို စွန့်လွှတ်တတ်သောကြောင့် ကင်းပြတ်စေတတ်သော ကြောင့် **ဝိရာဂါနုပဿနာ** မည်၏။ တဒင်္ဂအားဖြင့် ကိလေသာတို့ကို ချုပ်စေတတ်သောကြောင့် တဒင်္ဂအားဖြင့် ကိလေသာတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် **နိရောဓာနုပဿနာလည်း** မည်၏။

အသင်္ခတဓာတ် အငြိမ်းဓာတ်နိဗ္ဗာန်တည်းဟူသော နိရောဓသစ္စာတရားတော်မြတ်ကြီးကို အာရုံ မျက်မှောက် ထွင်းဖောက်သိမြင်သော အရိယမဂ်သည် ရာဂ၏ အကြွင်းမဲ့ စင်စစ် ကင်းရာကင်းကြောင်း ချုပ်ရာချုပ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် **ဝိရာဂါနုပဿနာ** မည်၏။ **နိရောဓာနုပဿနာလည်း** မည်၏။

ထိုဝိရာဂါနုပဿနာ နိရောဓာနုပဿနာ အမည်ရသော ဝိပဿနာဉာဏ် မဂ်ဉာဏ်နှင့် ပြည့်စုံသည် ဖြစ်၍ ဝင်သက်လေကို ဖြစ်စေသည်ရှိသော် ထွက်သက်လေကို ဖြစ်စေသည်ရှိသော် “ဝိရာဂသဘော နိရောဓသဘောကို (သင်္ခါရတရားတို့၏ ပျက်ခြင်း ဘင်နှင့် နိဗ္ဗာန်တရားတော်မြတ်ကို) အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ ဝင်သက်လေကို ဖြစ်အောင် ထွက်သက်လေကို ဖြစ်အောင် ကျင့်၏ဟူ၍ သိရှိပါလေ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၂၈၂။)

ဤအထက်ပါ ဝိရာဂနှစ်မျိုး နိရောဓနှစ်မျိုးတို့တွင် ရှေးဦးစွာ ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် သင်္ခါရတရားတို့၏ ပျက်ခြင်း ခဏဘင်ဟူသော ခယဝိရာဂ၊ ခယနိရောဓ သဘောကို ရှုမြင်တတ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်ကိုရအောင် ကြိုးပမ်းရမည် ဖြစ်သည်။ အစ္စန္ဒဝိရာဂ၊ အစ္စန္ဒနိရောဓ အမည်ရသော အကယ်စင်စစ် ရာဂ၏ ကင်းရာချုပ်ရာ ဖြစ်သော အသင်္ခတဓာတ် အငြိမ်းဓာတ်နိဗ္ဗာန်ကို သိမြင်တတ်သော အရိယမဂ်ကို ရရှိရေးအတွက် ဖြစ်သည်။

အကယ်၍ အသင်သူတော်ကောင်းသည် အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော အကြောင်းတရား တို့၏ (အရဟတ္တမဂ်၏ စွမ်းအားကြောင့်) နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဟူသော အနုပ္ပါဒနိရောဓ သဘော အားဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွားခြင်းကြောင့် အကျိုးခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်း ဟူသော အနုပ္ပါဒနိရောဓ သဘောအားဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းမှုကို ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ရှုမြင်နိုင်ခဲ့သည် ဖြစ်အံ့။ ယင်း ချုပ်ငြိမ်းမှုသဘောကား **လောကီနိရောဓသန္တာ**ပင်တည်း။ ယင်းနိရောဓသစ္စာကို ရှုမြင်တတ်သော ဝိပဿနာ ဉာဏ်ကား **လောကီမဂ္ဂသန္တာ**တည်း။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၆၇-၂၆၈။)

ပစ္စယတော ဝယဒဿနေန **နိရောဓသန္တံ** ပါကဋ် ဟောတိ၊ ပစ္စယာနုပ္ပါဒေန ပစ္စယဝတံ အနုပ္ပါဒါဝဗောဓတော။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၆၇။)

ယဉ္ဇဿ ဥဒယဗ္ဗယဒဿနံ၊ မဂ္ဂေါဝါယံ လောကီကောတိ **မဂ္ဂသန္တံ** ပါကဋ် ဟောတိ၊ တတြ သမ္မောဟဝိယာတတော။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၆၈။)

ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ပိုင်းသို့ ရောက်ရှိသွားသောအခါ -

၁။ **ပစ္စယတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿနံ** = အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော အကြောင်းတရားတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ခြင်းကြောင့် အကျိုးဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း၊ အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော အကြောင်းတရားတို့၏ နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းသွားခြင်းကြောင့် အကျိုးဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ ပရိနိဗ္ဗာနစုတိ၏ အဆုံး၌ နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်းပုံကို

လည်းကောင်း ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ရှုရ၏။ ယင်းသို့ ရှုမြင်သောဉာဏ်ကို ပစ္စယတော ဥဒယဗ္ဗယ-ဒဿနဉာဏ်ဟု ခေါ်ဆို၏။ အကြောင်းတရားအားဖြင့် ဖြစ်မှု ချုပ်မှုကို ရှုမြင်သော ဉာဏ်ဟု ဆိုလိုသည်။

ထိုတွင် အကြောင်းတရား ဖြစ်ခြင်းကြောင့် အကျိုးတရားဖြစ်ပုံကို ရှုမြင်သော ဝိပဿနာဉာဏ်ကို ပစ္စယတော ဥဒယဒဿနဉာဏ်ဟု ခေါ်ဆို၏။ အကြောင်းတရား ချုပ်ခြင်းကြောင့် အကျိုးတရား ချုပ်ငြိမ်းပုံကို ရှုမြင်သော ဝိပဿနာဉာဏ်ကို ပစ္စယတော ဝယဒဿနဉာဏ်ဟု ခေါ်ဆို၏။

အကြောင်းတရား ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် အကျိုးတရား ချုပ်ငြိမ်းပုံကို ရှုမြင်တတ်သော ပစ္စယတော ဝယဒဿနဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြင့် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဉာဏ်၌ **နိရောဓသစ္စာ**တရားသည် ထင်ရှားလာ၏။ အကြောင်းတရားတို့၏ မဖြစ်ခြင်းကြောင့် = နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် အရဟတ္တမဂ်ကြောင့် ချုပ်ငြိမ်းသွားခြင်းကြောင့် အကြောင်းတရား ထင်ရှားရှိမှသာလျှင် ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သော အကျိုးတရားစုတို့၏ မဖြစ်ခြင်း သဘောကို = နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ပရိနိဗ္ဗာနစုတိ၏ အခြားမဲ့၌ ချုပ်ငြိမ်းသွားမှုကို ဉာဏ်ဖြင့် ကိုယ်တိုင်မျက်မှောက် ထွင်းဖောက်သိမြင်ခြင်းကြောင့်တည်း။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၆၇။)

အကြောင်းတရားတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းမှုကား သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်တည်း။ အကျိုးတရားတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းမှုကား အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်တည်း။ အကြောင်းတရားတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းမှုကား ကိလေသပရိနိဗ္ဗာန်တည်း။ အကျိုးတရားတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းမှုကား ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာန်တည်း။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၄၁၃။)

၂။ **ခဏတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿန** - သင်္ခါရတရားတို့၏ ဖြစ်မှု-ပျက်မှုကို ခဏပစ္စုပ္ပန်သို့ဆိုက်အောင် ရှုမြင်တတ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်သည် ခဏတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿနဉာဏ် မည်၏။

ဤနှစ်မျိုးသော ပစ္စယတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿနဉာဏ်၊ ခဏတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿနဉာဏ်သည် တစ်နည်းဉာဏ် ပြဇာနီးသော သမ္မာဒိဋ္ဌိ သမ္မာသင်္ကပ္ပ သမ္မာဝါယာမ သမ္မာသတိ သမ္မာသမာဓိဟူသော တရားစုသည် လောကီမဂ္ဂသစ္စာတည်း။ ထို ပစ္စယတော ဥဒယဗ္ဗယ၊ ခဏတော ဥဒယဗ္ဗယဟူသော နှစ်မျိုးသော ဥဒယဗ္ဗယသဘော၌ မသိအောင် ဖုံးလွှမ်းထားတတ်သော မောဟကို = သမ္မောဟတရားကို တဒင်္ဂအားဖြင့် ပယ်သတ်တတ်သောကြောင့် ယင်းတရားစုသည် မဂ္ဂသစ္စာ မည်၏။

“အယံ လောကိယော အယံ လောကုတ္တရော”တိ အရိယံ အဋ္ဌဂီကံ မဂ္ဂံ ယထာဘူတံ န ပဇာနာတိ၊ အဇာနန္တော လောကိယမဂ္ဂေ အဘိနိဝိသိတွာ လောကုတ္တရံ နိဗ္ဗတ္တေတုံ န သက္ကောတိ။ (မ-ဋ္ဌ-၂-၁၆၅။)

“ဤကား လောကီမဂ္ဂသစ္စာ၊ ဤကား လောကုတ္တရာမဂ္ဂသစ္စာ”ဟု ဖြူစင်မြင့်မြတ်သော အရိယာတို့၏ မဂ္ဂင် ရှစ်ပါး အကျင့်မြတ်တရားကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ မသိသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် လောကီမဂ္ဂသစ္စာတရား၌ နှလုံးသွင်း၍ လောကုတ္တရာမဂ္ဂသစ္စာတရားကို ဖြစ်စေအံ့သောငှာ မစွမ်းနိုင်ပေ။ (မ-ဋ္ဌ-၂-၁၆၅။)

ထို့ကြောင့် အသင်သူတော်ကောင်းသည် လောကီနိရောဓသစ္စာ၊ လောကုတ္တရာနိရောဓသစ္စာ၊ လောကီမဂ္ဂသစ္စာ၊ လောကုတ္တရာမဂ္ဂသစ္စာတရားတို့ကို သိအောင် ကြိုးပမ်းရတော့မည် ဖြစ်ပေသည်။

သင်္ခါရတရားတို့၏ ဖြစ်မှုကို ခဏပစ္စုပ္ပန်သို့ဆိုက်အောင် ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် သိမြင်ခြင်းကား ဇာတိဒုက္ခကို သိမြင်ခြင်းတည်း။ သင်္ခါရတရားတို့၏ ပျက်မှု ခဏဘင်ကို ခဏပစ္စုပ္ပန်သို့ဆိုက်အောင် သိမြင်ခြင်းကား မရဏဒုက္ခကို သိခြင်းတည်း။ ယင်း ဇာတိဒုက္ခ မရဏဒုက္ခတို့ကား လောကီဒုက္ခသစ္စာတရားတည်း။ တစ်ဖန် အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော အကြောင်းတရားတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ခြင်းကြောင့် ထင်ရှားရှိနေခြင်းကြောင့်

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

အကျိုးဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်မှုကို သိခြင်းကား သမုဒယသစ္စာကို သိခြင်းတည်း၊ လောကီသမုဒယ သစ္စာတည်း။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၆၇။)

ဤလောကီ ဒုက္ခသစ္စာ သမုဒယသစ္စာတို့ကိုလည်း အသင်သူတော်ကောင်းသည် သိအောင် ကြိုးပမ်းရ မည်သာ ဖြစ်ပေသည်။

မဂ္ဂသစ္စာ

သမ္မာဒိဋ္ဌိ သမ္မာသင်္ကပ္ပ သမ္မာဝါစာ သမ္မာကမ္မန္တ သမ္မာအာဇီဝ သမ္မာဝါယာမ သမ္မာသတိ သမ္မာသမာဓိ ဟူသော ဖြူစင်မြင့်မြတ်သော ဤမဂ္ဂင် (၈)ပါး အကျင့်မြတ်တရားသည် ဒုက္ခချုပ်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်း ကျင့်စဉ်ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော မဂ္ဂအရိယသစ္စာ မည်၏။

ထိုမဂ္ဂင် (၈)ပါးတို့တွင် -

၁။ သမ္မာဝါစာ သမ္မာကမ္မန္တ သမ္မာအာဇီဝ - ဤမဂ္ဂင် သုံးပါးကား သီလမဂ္ဂင်တည်း၊ သီလသိက္ခာတည်း၊ သီလ ကျင့်စဉ်တည်း။

၂။ သမ္မာဝါယာမ သမ္မာသတိ သမ္မာသမာဓိ - ဤသုံးပါးကား သမာဓိမဂ္ဂင်တည်း၊ သမာဓိသိက္ခာတည်း၊ သမာဓိ ကျင့်စဉ်တည်း။

၃။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ သမ္မာသင်္ကပ္ပ - ဤမဂ္ဂင် နှစ်ပါးကား ပညာမဂ္ဂင်တည်း၊ ပညာသိက္ခာတည်း၊ ပညာကျင့်စဉ်တည်း။

နိဗ္ဗာန်ကို လိုလားတောင့်တလျက်ရှိသော အသင်သူတော်ကောင်းသည် ဤ သီလ သမာဓိ ပညာ သိက္ခာ သုံးရပ် အကျင့်မြတ်တို့ကို အစဉ်အတိုင်း ကျင့်ကြံကြိုးကုတ် ပွားများအားထုတ်ရမည်ဟု သတိပြုထားပါလေ။

၁။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ

ကတမာ စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ ယံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခေ ဉာဏံ၊ ဒုက္ခသမုဒယေ ဉာဏံ၊ ဒုက္ခနိရောဓေ ဉာဏံ၊ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ ဉာဏံ၊ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ (မ-၁-၈၈။)

ရဟန်းတို့ . . . သမ္မာဒိဋ္ဌိဟူသည် အဘယ်နည်း?

၁။ ဒုက္ခသစ္စာ၌ သိသော ဉာဏ်သည် သမ္မာဒိဋ္ဌိ မည်၏။

၂။ သမုဒယသစ္စာ၌ သိသော ဉာဏ်သည် သမ္မာဒိဋ္ဌိ မည်၏။

၃။ နိရောဓသစ္စာ၌ သိသော ဉာဏ်သည် သမ္မာဒိဋ္ဌိ မည်၏။

၄။ ဒုက္ခချုပ်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းကျင့်စဉ်ဟူသော မဂ္ဂသစ္စာ၌ သိသော ဉာဏ်သည် သမ္မာဒိဋ္ဌိ မည်၏။

ရဟန်းတို့ . . . ဤသို့ သိမြင်ခြင်းကို မှန်စွာသိမြင်ခြင်း = သမ္မာဒိဋ္ဌိဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (မ-၁-၈၈။)

ဧဝံ ဒုဒ္ဒသတ္တာ ဂမ္ဘီရေသု ဂမ္ဘီရတ္တာ စ ဒုဒ္ဒသေသု စတူသု သစ္စေသု ဥဂ္ဂဟာဒိဝသေန ပုဗ္ဗဘာဂဉာဏုပ္ပတ္တိ သန္ဓာယ ဣဒံ **ဒုက္ခေ ဉာဏန္တိ**အာဒိ ဝုတ္တံ။ ပဋိဝေဓက္ခဏေ ပန ဧကမေဝ တံ ဉာဏံ ဟောတိ။ (ဒီ-၄-၂-၃၉၂။)

“ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့သည် ဒုက္ခသစ္စာတည်း၊ တဏှာသည် သမုဒယသစ္စာတည်း” ဤသို့ အကျဉ်းအား ဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊

“ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း? ရူပပါဒါနက္ခန္ဓာ ဝေဒနပါဒါနက္ခန္ဓာ သညုပါဒါနက္ခန္ဓာ သင်္ခါရပါဒါနက္ခန္ဓာ ဝိညာဏုပါဒါနက္ခန္ဓာတို့တည်း” -

ဤသို့ စသော နည်းဖြင့် အကျယ်အားဖြင့်သော်လည်း ဆရာသမား၏ အထံ၌ ဒုက္ခသစ္စာ သမုဒယသစ္စာ တရားတို့၌ သင်ယူခြင်း၊ အဖန်ဖန် မေးမြန်းခြင်း၊ နာယူခြင်း၊ နှုတ်ဖြင့် ဆောင်ထားခြင်း၊ အလွတ်ပြန်ခြင်းတို့ကို ရှေးဦးစွာ ပြုလုပ်အပ်၏။ ထိုနောင် ယင်း ဒုက္ခသစ္စာတရား သမုဒယသစ္စာတရားတို့ကို သိအောင် ကြိုးစားအား ထုတ်ခြင်း ဘာဝနာမှုကို ပြုရ၏။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၉၁။) (“ဗိပဿနာ အားထုတ်ရာ၌ ဓာသင်နေဖို့ မလိုပါ”ဟု အယူ အဆ အစွဲအလမ်း ရှိသူတို့သည် ဤအဋ္ဌကထာ၏ မိန့်ဆိုချက်ကို အထူး သတိပြုသင့်လှ၏။)

နိရောဓသစ္စာ မဂ္ဂသစ္စာ တရားနှစ်ပါးတို့၌ကား “နိရောဓသစ္စာသည် အလိုရှိအပ် နှစ်သက်အပ် မြတ်နိုးအပ် ၏။ မဂ္ဂသစ္စာသည် အလိုရှိအပ် နှစ်သက်အပ် မြတ်နိုးအပ်၏” - ဤသို့ ဘုရားအစရှိကုန်သော အရိယာသူတော်- ကောင်းတို့၏ အထံမှ တစ်ဆင့်ကြားနာရခြင်းအားဖြင့် အနုမာန မျက်ရမ်းဆ၍ ဘာဝနာအမှုကို ပြုလုပ်ရ၏။

ထိုသစ္စာလေးပါးတို့တွင် ဒုက္ခသစ္စာ သမုဒယသစ္စာတို့သည် မြင်နိုင်ခဲကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် နက်နဲ ကုန်၏။ နိရောဓသစ္စာ မဂ္ဂသစ္စာ နှစ်ပါးတို့ကား နက်နဲကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် မြင်နိုင်ခဲကုန်၏။

ဒုက္ခသစ္စာသည် ဖြစ်ခြင်းသဘောအားဖြင့် ထင်ရှား၏။ သစ်ငုတ်တိုက်မိရာအခါ ဆူးစူးမိရာအခါ စသည် တို့၌ “ဪ . . . ဒုက္ခ”ဟူ၍ ပြောဆိုထိုက်သည်၏ အဖြစ်သို့ပင် ရောက်၏။ သမုဒယသစ္စာသည်လည်း စားလို သောက်လို ဝတ်ဆင်လိုသောအခါ စသည်တို့၌ ဖြစ်ပုံထင်ရှား၏။ သို့သော် ယင်းဒုက္ခသစ္စာတရား သမုဒယသစ္စာ တရားတို့၏ သဘာဝလက္ခဏာကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်းသဘောအားဖြင့်ကား ယင်းသစ္စာ နှစ်ပါးလုံးပင် နက်နဲလှ၏။

အသင်သူတော်ကောင်းသည် ဤအရာတွင် ခေတ္တ ရပ်တန့်၍ စဉ်းစားကြည့်ပါ။ ပရမာဏုမြူထက် အဆ ပေါင်းများစွာ သေးငယ်သော ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကို ဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်ဖို့ရန်မှာလည်း အလွန်ခက်ခဲလှ၏။ ယင်းရုပ်ကလာပ်တို့ကား မျက်စိတစ်မှိတ် လက်ဖျစ်တစ်တွက်ဟူသော အချိန်ကာလကို အပုံပေါင်း ကုဋေ (၅၀၀၀) ကျော်ခန့်ပုံလျှင် တစ်ပုံခန့်လောက်သာ သက်တမ်းရှိကြ၏။ ယင်းသို့ အလွန်အလွန် လျင်လျင်မြန်မြန် ဖြစ်ပျက် နေသော ရုပ်ကလာပ် တစ်ခု တစ်ခု၏ အတွင်း၌ တည်ရှိသော (၈)မျိုးသော ရုပ်တရား၊ သို့မဟုတ် (၉)မျိုးသော ရုပ်တရား၊ သို့မဟုတ် (၁၀)မျိုးသော ရုပ်တရား စသည့် ရုပ်တရား အသီးအသီး၏ ကိုယ်ပိုင် သဘာဝလက္ခဏာ အသီးအသီးကို ဉာဏ်ဖြင့် ထိုးထွင်းသိမြင်ရေးကား အလွန်အလွန် ပို၍ ပို၍ ခက်ခဲလှ၏။

နာမ်တရားတို့သည်လည်း မျက်စိတစ်မှိတ် လျှပ်တစ်ပြက် လက်ဖျစ်တစ်တွက်ဟူသော အချိန်ကာလကို အပုံပေါင်း ကုဋေတစ်သိန်းခန့်ပုံလျှင် တစ်ပုံခန့်လောက်သာ သက်တမ်းရှိကြ၏။ စိတ္တက္ခဏာ တစ်ခုသည် အလွန် တိုတောင်းသော သက်တမ်းရှိ၏။ အလွန် လျင်လျင်မြန်မြန် ဖြစ်ပျက်နေ၏။ ထိုမျှ လျင်မြန်သော စိတ်များကို ဤကား ပဉ္စဒါရာဝဇ္ဇန်း ဤကား စက္ခုဝိညာဏ် ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပိုင်းခြားသိဖို့ရန်လည်း အလွန်ခဲယဉ်းလှ၏။ တစ်ဖန် စိတ္တက္ခဏာ တစ်ခု တစ်ခု အတွင်း၌ အတူယှဉ်တွဲ ဖြစ်ကြကုန်သော ဖဿ ဝေဒနာ သညာ စေတနာ စသော နာမ်တရားတိုင်း နာမ်တရားတိုင်း၏ ကိုယ်ပိုင် သဘာဝလက္ခဏာ အသီးအသီးကို ဉာဏ်ဖြင့် ထွင်းဖောက် သိမြင်ရေးမှာလည်း ပို၍ ပို၍ပင် ခက်ခဲလှ၏။ အလွန်အလွန် မြင်နိုင်ခဲ၏။

တစ်ဖန် သမုဒယသစ္စာ အမည်ရသည့် ကြောင်း-ကျိုး ဆက်နွယ်မှု = ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သဘောတရားတို့ကား လောက၌ သဗ္ဗညုသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်တို့ မပွင့်ထွန်း မပေါ်ပေါက်ခဲ့လျှင် သာဝကတို့ သိနိုင်ခွင့်ရှိသော တရား များ မဟုတ်ကြပေ။ ဘုရားရှင်တို့ ညွှန်ကြားတော်မူသည့် သီလ-သမာဓိ-ပညာ = သိက္ခာသုံးရပ် အကျင့်မြတ်ဖြင့် သိမ်းကျုံး ရေတွက်အပ်သော မဂ္ဂင် (၈)ပါး အကျင့်မြတ်တရားတို့ကို စနစ်တကျ ရှိသေစွာ ခရီးပေါက်အောင် လိုက်နာပြုကျင့်သူတို့သာ သိရှိခွင့်ရနိုင်သော တရားများ ဖြစ်ကြ၏။ အလွန် မြင်နိုင်ခဲသော တရားတို့ ဖြစ်ကြ၏။ ယင်းပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် အင်္ဂါရပ်တို့၏ ကိုယ်ပိုင် သဘာဝလက္ခဏာ အသီးအသီးကို ဉာဏ်ဖြင့် ထွင်းဖောက် သိမြင်

ရေးကား ပို၍ ပို၍ပင် ခက်ခဲလှပေသည်။ ထို့ကြောင့် ဒုက္ခသစ္စာတရား သမုဒယသစ္စာတရား နှစ်ပါးတို့သည် မြင်နိုင်ခဲ့ကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် နက်နဲကုန်၏။

နိရောဓသစ္စာတရား မဂ္ဂသစ္စာတရား နှစ်ပါးတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်ဖို့ရန် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်းသည် (၃၁) ဘုံဟူသော ဘဝ၏ အဆုံးဖြစ်သော နေဝသညာနာသညာယတနဘုံကို လှမ်းကိုင်ဖို့ရန် လက်ကို ဆန့်တန်းလိုက်သည်နှင့်လည်း တူ၏။ အဝီစိကို ထိဖို့ရန် ခြေကို ဆန့်တန်းလိုက်သည်နှင့်လည်း တူ၏။ အစိတ်တစ်ရာ စိတ်ထားအပ်သော သားမြီး၏ ထိပ်ဖျားတစ်ခုဖြင့် ထိပ်ဖျားတစ်ခုကို ထိအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ရသည်နှင့်လည်း တူ၏။ ဤသစ္စာ နှစ်ပါးတို့ကား ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသာတို့ကြောင့် ညစ်နွမ်းမှု မရှိသဖြင့် စင်စစ် ချမ်းသာခြင်းသို့ ရောက်ရှိနေ၏။ နောင်တစ်ဖန် ဘဝသစ်ကို မဖြစ်စေနိုင်ခြင်း သဘော ရှိ၏။ တစ်ကြိမ်တစ်ခါမျှ မဖြစ်ဖူးသေးသည့်အတွက် ဖြစ်ပုံ၏အစွမ်းဖြင့် မထင်ရှားသည့်အတွက်ကြောင့် အလွန်နက်နဲ၏။ ထို့ကြောင့် အလွန်နက်နဲသော ဉာဏ်ဖြင့်သာလျှင် မြင်သိနိုင်သော သစ္စာတရားများ ဖြစ်ကြသဖြင့် ပကတိ ရိုးရိုးသာမန် ဉာဏ်မျိုးဖြင့် ယင်းသစ္စာနှစ်ပါးကို မြင်တွေ့ဖို့ရန်ကား မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ မစွမ်းနိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် နိရောဓသစ္စာ မဂ္ဂသစ္စာတို့သည် နက်နဲသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ယင်းသစ္စာတို့ကို မြင်နိုင်ခဲ့ကုန်၏။

ဤသို့လျှင် မြင်နိုင်ခဲ့သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် နက်နဲကုန်သော နက်နဲသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် မြင်နိုင်ခဲ့ကုန်သော သစ္စာလေးပါးတို့၌ ဆရာသမားထံ၌ သင်ယူခြင်း စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် အရိယမဂ်ကို မရသေးမီ ရှေးအဖို့၌ ဖြစ်သော ကျင့်စဉ်အရပ်ရပ်၌ ဉာဏ်၏ ဖြစ်ပုံကို ရည်ရွယ်တော်မူ၍ ဘုရားရှင်သည် - ဒုက္ခသစ္စာကို သိသောဉာဏ်၊ သမုဒယသစ္စာကို သိသောဉာဏ်၊ နိရောဓသစ္စာကို သိသောဉာဏ်၊ မဂ္ဂသစ္စာကို သိသောဉာဏ်ဟု သမ္မာဒိဋ္ဌိကို (၄)မျိုး ခွဲ၍ ဟောကြားတော်မူလေသည်။ လောကီသတိပဋ္ဌာန် ကျင့်စဉ်ပိုင်း၌ သမ္မာဒိဋ္ဌိဉာဏ် (၄)မျိုး ကွဲပြားသောကြောင့် (၄)မျိုး ခွဲ၍ ဟောကြားတော်မူခြင်း ဖြစ်၏။

သို့သော် ပဋိဝေဓ အမည်ရသော အရိယမဂ်အခိုက်၌ကား သမ္မာဒိဋ္ဌိဉာဏ် တစ်မျိုးသာ ဖြစ်၏။ အရိယမဂ်သည် တစ်ကြိမ်သာ ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာ ရှိ၏။ မဂ်စိတ်တစ်ခု၏ အတွင်း၌လည်း သမ္မာဒိဋ္ဌိ အမည်ရသော မဂ်ဉာဏ်သည် တစ်မျိုးသာ ဖြစ်ခွင့်ရှိ၏။ သမ္မာဒိဋ္ဌိသာမက ဖဿ ဝေဒနာ စသော စေတသိက်တို့လည်း တစ်မျိုးစီသာ ဖြစ်ခွင့်ရှိ၏။

တစ်ခုတည်းသော ထိုလောကုတ္တရာသမ္မာဒိဋ္ဌိဟူသော အရိယမဂ်ဉာဏ်သည် အသင်္ခတဓာတ် အငြိမ်းဓာတ် နိဗ္ဗာန်ဟူသော နိရောဓသစ္စာ တရားတော်မြတ်ကြီးကို အာရုံပြု၍ ယင်း နိရောဓသစ္စာ တရားတော်မြတ်ကြီးက အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိဖြင့် အာရုံအကြောင်းတရားအဖြစ် ရပ်တည်၍ ကျေးဇူးပြုပေးသဖြင့် သစ္စာလေးပါးကို မသိအောင် ဖုံးလွှမ်းထားသည့် မောဟကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်သတ်လိုက်၏။ ထိုအခါ မသိမှု အဝိဇ္ဇာပျောက်၍ သိမှု ဝိဇ္ဇာဉာဏ် ပေါ်လာ၏။ သို့အတွက် ယင်းအရိယမဂ်အခိုက်၌ တစ်ခုတည်းသော သမ္မာဒိဋ္ဌိသည် ဒုက္ခသစ္စာ သမုဒယသစ္စာ မဂ္ဂသစ္စာတို့၌ ကိစ္စသိဒ္ဓိအားဖြင့် ထိုးထွင်းသိ၏။ နိရောဓသစ္စာ၌ အာရုံပြုသောအားဖြင့် အာရုံမျက်မှောက် တိုက်ရိုက်ထွင်းဖောက် သိ၏။

၂။ သမ္မာသင်္ကပ္ပ

- ၁။ နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပ = ကာမအာရုံမှ လွတ်ကင်းသော ကြံစည်ခြင်း၊
- ၂။ အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပ = ဖျက်ဆီးခြင်းမှ လွတ်ကင်းသော ကြံစည်ခြင်း၊
- ၃။ အဝိဟိံသာသင်္ကပ္ပ = ညှဉ်းဆဲခြင်းမှ လွတ်ကင်းသော ကြံစည်ခြင်း -

ဤသင်္ကပ္ပ = ကြံစည်ခြင်း သုံးမျိုးကို သမ္မာသင်္ကပ္ပဟူ၍ ခေါ်ဆို၏။ (မ-၁-၈၈။)

- ၁။ နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပသည် ကာမအာရုံ၌ ကြိစည်စိတ်ကူးမှု = ကာမသင်္ကပ္ပမှ ရှောင်ကြဉ်ကြောင်းသညာနှင့် ယှဉ်၏။
- ၂။ အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပသည် သတ္တဝါ သင်္ခါရတို့ကို ပျက်စီးအောင် ဖျက်ဆီးလိုသည့် ကြိစည်စိတ်ကူးမှု = ဗျာပါဒသင်္ကပ္ပမှ ရှောင်ကြဉ်ကြောင်းသညာနှင့် ယှဉ်၏။
- ၃။ အဝိဟိံသာသင်္ကပ္ပသည် သတ္တဝါတို့ကို ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်လိုသည့် ကြိစည်စိတ်ကူးမှု = ဝိဟိံသာသင်္ကပ္ပမှ ရှောင်ကြဉ်ကြောင်းသညာနှင့် ယှဉ်၏။

ထို့ကြောင့် ဤနေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပ၊ အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပ၊ အဝိဟိံသာသင်္ကပ္ပတို့သည် ကာမသင်္ကပ္ပ၊ ဗျာပါဒသင်္ကပ္ပ၊ ဝိဟိံသာသင်္ကပ္ပတို့မှ ရှောင်ကြဉ်ကြောင်းသညာတို့၏ ထူးထွေကွဲပြားကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အရိယမဂ်၏ ရှေ့အဖို့၌ ဖြည့်ကျင့်ရသည့် ပုဗ္ဗဘာဂ သတိပဋ္ဌာနမဂ်ဟူသော ပုဗ္ဗဘာဂ သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ်ပိုင်း၌ မတူထူးခြားကွဲပြားမှု ရှိကုန်၏။ အရိယမဂ်ခဏ၌ကား ကာမသင်္ကပ္ပ ဗျာပါဒသင်္ကပ္ပ ဝိဟိံသာသင်္ကပ္ပဟူသော ဤသုံးဋ္ဌာနတို့၌ ဖြစ်ပေါ်လာသော အကုသလသင်္ကပ္ပ = အကုသိုလ်ဝိတက်၏ သွားရာလမ်းကြောင်းကို ဖြတ်တောက်လိုက်ခြင်းအားဖြင့် မဖြစ်ခြင်းကို ပြီးစီးစေသည်၏ အစွမ်းဖြင့် အရိယမဂ္ဂင် (၈)ပါးကို ပြည့်စေလျက် တစ်ပါးတည်းသာ ဖြစ်သော အရိယမဂ်နှင့် ယှဉ်သော ကုသလသင်္ကပ္ပ = ကုသိုလ်ဝိတက်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤ ကုသလသင်္ကပ္ပသည် သမ္မာသင်္ကပ္ပ မည်၏။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၉၂။)

အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပကား မေတ္တာနှင့်ယှဉ်သော သင်္ကပ္ပတည်း။ အဝိဟိံသာသင်္ကပ္ပကား ကရုဏာနှင့် ယှဉ်သော သင်္ကပ္ပတည်း။ နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပကား အရာကျယ်၏။ ပထမဈာန်နှင့် ယှဉ်သော သင်္ကပ္ပဝိတက်၊ ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သင်္ကပ္ပဝိတက်တို့သည်လည်း ဤနေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပတွင်ပင် အကျုံးဝင်လျက် ရှိ၏။ (နေက္ခမ္မသိတ ဝေဒနာပိုင်းတွင် ပြန်ကြည့်ပါ။) ထိုသင်္ကပ္ပဝိတက်သည် - **သွာယံ အာရမ္မဏေ ခိတ္တဿ အဘိနိရောပနလက္ခဏော = အာရုံ၌ (အာရုံပေါ်သို့) စိတ်ကို ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း သဘောလက္ခဏာ ရှိ၏ -** (ဝိသုဒ္ဓိ-၁-၁၃၈။)-ဟု ဖွင့်ဆိုထားသဖြင့် အရိယမဂ်၏ ရှေ့အဖို့၌ ဖြည့်ကျင့်ရသော ပုဗ္ဗဘာဂသတိပဋ္ဌာနမဂ်အရာ၌ ယင်းသမ္မာသင်္ကပ္ပ၏ လုပ်ငန်းကိစ္စရပ်တို့သည် အရှုခံအာရုံသို့ လိုက်၍ အမျိုးမျိုး ကွဲပြားနိုင်ပေသည်။ လိုရင်းကို ခြုံ၍ဆိုရသော် ဤသို့ဖြစ်၏။

သမ္မာဒိဋ္ဌိသမ္မာသင်္ကပ္ပသုဝိ ပညာ အတ္တနော ဓမ္မတာယ အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာတိ အာရမ္မဏံ နိစ္ဆေတုံ န သက္ကောတိ။ ဝိတက္ကေ ပန အာကောဋေတွာ အာကောဋေတွာ ဒေန္တေ သက္ကောတိ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၁၄၆။)

၁။ ဒုက္ခသစ္စာ အမည်ရသည့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတည်းဟူသော အာရုံပေါ်သို့ အသီးအသီး စိတ်ကို ရှေးရှုတင်ပေးခြင်းသဘောသည် သမ္မာသင်္ကပ္ပတည်း။ ယင်းဒုက္ခသစ္စာတရားတို့ကို သဘာဝလက္ခဏာသို့ ဆိုက်အောင် ထိုးထွင်းသိခြင်းကား သမ္မာဒိဋ္ဌိတည်း။

၂။ သမုဒယသစ္စာတရား အမည်ရသည့် အာရုံ အသီးအသီးပေါ်သို့ စိတ်ကို ရှေးရှုတင်ပေးခြင်းသဘောကား သမ္မာသင်္ကပ္ပတည်း။ ယင်းသမုဒယသစ္စာတရားတို့၏ ဒုက္ခသစ္စာတရားတို့နှင့် ကြောင်း-ကျိုး ဆက်နွယ်မှု သဘောတည်းဟူသော အာရုံပေါ်သို့ စိတ်ကို ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း သဘောကား သမ္မာသင်္ကပ္ပတည်း။ ယင်းသမုဒယသစ္စာတရား အသီးအသီးကို သဘာဝလက္ခဏာသို့ဆိုက်အောင် ထိုးထွင်းသိခြင်း၊ သမုဒယသစ္စာနှင့် ဒုက္ခသစ္စာတရားတို့၏ ကြောင်း-ကျိုး ဆက်နွယ်မှု သဘောကို ထိုးထွင်းသိခြင်းတို့ကား သမ္မာဒိဋ္ဌိတည်း။

၃။ ဒုက္ခသစ္စာ သမုဒယသစ္စာတရားတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ ဒုက္ခအခြင်းအရာ အနတ္တအခြင်းအရာ အသုဘအခြင်းအရာ အာရုံပေါ်သို့ စိတ်ကို ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း သဘောကား သမ္မာသင်္ကပ္ပတည်း။ ယင်းဒုက္ခသစ္စာတရား သမုဒယသစ္စာတရားတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ ဒုက္ခအခြင်းအရာ အနတ္တအခြင်းအရာ အသုဘအခြင်းအရာကို ထိုးထွင်းသိမြင်ခြင်းကား သမ္မာဒိဋ္ဌိတည်း။ (ဤဒုက္ခသစ္စာ စာရင်းတွင် ဈာန်နာမ်တရားတို့လည်း ပါဝင်ကြ၏။)

သို့အတွက် ဤသမထဝိပဿနာပိုင်း၌ ပထမဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ဝိတက်၊ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် စသည့် ဝိပဿနာဉာဏ် အားလုံးနှင့် ယှဉ်သော ဝိတက်ဟူသမျှသည် နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပ = သမ္မာသင်္ကပ္ပ အမည်ရသည်ဟု မှတ်သားပါ။ ပရမတ္ထဓာတ်သား တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီ၏ သဘာဝလက္ခဏာကို ခွဲခြားစိတ်ဖြာ၍ ရှုရာ၌ ထိုသဘာဝ လက္ခဏာ အသီးအသီး အာရုံပေါ်သို့ စိတ်ကို ရှေးရှုတင်ပေးမှု သမ္မာသင်္ကပ္ပမှာလည်း ပရမတ္ထဓာတ်သား များ သလောက် များပြားနိုင်ပေသည်။ ပရမတ္ထဓာတ်သားတို့ကို ရုပ်နာမ်နှစ်ပါးနည်း ခန္ဓာငါးပါးနည်း စသည်ဖြင့် ခြုံငုံ ၍ ဝိပဿနာရှုရာ၌လည်း ခြုံငုံထားသည့် ပရမတ္ထဓာတ်သားအများစုကို အာရုံယူ၍လည်း သမ္မာသင်္ကပ္ပမဂ္ဂင် အမျိုးမျိုး ဖြစ်နိုင်သည်။ ဤသမ္မာသင်္ကပ္ပမဂ္ဂင်ကား နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် စသော ဝိပဿနာ သမ္မာဒိဋ္ဌိဉာဏ် ရရှိရေးအတွက် လွန်စွာ ကျေးဇူးများသော တရားတစ်မျိုးပင် ဖြစ်ပေသည်။ သမ္မာသင်္ကပ္ပမဂ္ဂင်က တင်ပေးထား သော အာရုံကို သမ္မာဒိဋ္ဌိမဂ္ဂင်က ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ခွဲခြားစိတ်ဖြာ၍ သိပေသည်။

၃။ သမ္မာဝါစာ

- ၁။ မုသာဝါဒါ ဝေရမဏီ = မုသားစကားမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ၂။ ဝိသုဏ္ဍဝါစာ ဝေရမဏီ = ကုန်းစကားမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ၃။ ဖရုသဝါစာ ဝေရမဏီ = ကြမ်းတမ်းသောစကားမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ၄။ သမ္ပပ္ပလာပါ ဝေရမဏီ = ပြိန်ဖျင်းသောစကားမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း -

ဤသို့လျှင် ရှောင်ကြဉ်မှု (၄)မျိုး ရှိ၏။ သမ္မာဝါစာ (၄)မျိုးတည်း။

ဤ မုသာဝါဒါ ဝေရမဏီ = မုသားစကားမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း စသော တရားတို့သည် ဤ မုသာဝါဒ စသည့် ဝစီဒုစရိုက်တို့မှ ရှောင်ကြဉ်ကြောင်းသညာတို့၏ ထူးထွေကွဲပြားသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အရိယမဂ်၏ ရှေးအဖို့ ဖြစ်သော ပုဗ္ဗဘာဂ သတိပဋ္ဌာနမဂ်ဟူသော လောကီ သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ်ပိုင်း၌ သမ္မာဝါစာလည်း ထူးထွေကွဲ- ပြားမှု ရှိ၏။ အရိယမဂ်အနိက္ခိကား ဤ ဝစီဒုစရိုက် (၄)ဌာနတို့၌ ဖြစ်သော ဒုဿီလျှ = သီလမရှိသူ ဖြစ်ကြောင်း အကုသိုလ်စေတနာ၏ သွားရာလမ်းကြောင်းကို အကြွင်းမဲ့ ဖြတ်တောက်ပစ်လိုက်ခြင်းအားဖြင့် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်ခြင်းကို ပြီးစီးစေသည်၏ အစွမ်းဖြင့် မဂ္ဂင် = အရိယမဂ်၏ အင်္ဂါကို ပြည့်စေလျက် တစ်မျိုးတည်း တစ်ပါး တည်းသာ ဖြစ်သော ကုသိုလ်ဖြစ်သော ဝိရတိသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤ ကုသလဝိရတိသည် သမ္မာဝါစာ မည်၏။ (မ-၁-၈၈။ ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၉၂။)

၄။ သမ္မာကမ္မန္တ

- ၁။ ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ = သူ့အသက်သတ်ခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ၂။ အဒိန္နာဒါနာ ဝေရမဏီ = ပိုင်ရှင်က မပေးသည်ကို ယူခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၊
- ၃။ ကာမေသု မိစ္ဆာစာရာ ဝေရမဏီ = ကာမတို့၌ မှားယွင်းစွာ ကျင့်ခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း -

ရဟန်းတို့ . . . ဤရှောင်ကြဉ်ခြင်း (ကြဉ်ရှောင်ခြင်း)ကို “သမ္မာကမ္မန္တ”ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (မ-၁-၈၈။)

ဤပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ = သူ့အသက်သတ်ခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း - စသော တရားတို့သည် ပါဏာ- တိပါတာ = သူ့အသက်ကိုသတ်ခြင်း စသည့် ကာယဒုစရိုက်တို့မှ ရှောင်ကြဉ်ကြောင်းသညာတို့၏ ထူးထွေကွဲပြား သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အရိယမဂ်၏ ရှေးအဖို့ဖြစ်သော ပုဗ္ဗဘာဂ သတိပဋ္ဌာနမဂ်ဟူသော လောကီ သတိပဋ္ဌာန် ကျင့်စဉ်ပိုင်း၌ ယင်းကာယဒုစရိုက်တို့မှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း = သမ္မာကမ္မန္တသည်လည်း ထူးထွေကွဲပြားမှု ရှိ၏။ အရိယ မဂ်ခဏ၌ကား ဤကာယဒုစရိုက် (၃)ဌာနတို့၌ ဖြစ်သော ဒုဿီလျှ = သီလမရှိသူ ဖြစ်ကြောင်း အကုသိုလ်

စေတနာ၏ ကာယဒုစရိုက်တို့၌ မပြုလုပ်ခြင်း မပြုကျင့်ခြင်းအားဖြင့် သွားရာလမ်းကြောင်းကို အကြွင်းမဲ့ ဖြတ်တောက်ပစ်လိုက်ခြင်းအားဖြင့် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်ခြင်းကို ပြီးစီးစေသည်၏ အစွမ်းဖြင့် မဂ္ဂင် = အရိယမဂ်၏ အင်္ဂါကို ပြည့်စေလျက် တစ်မျိုးတည်း တစ်ပါးတည်းသာ ဖြစ်သော ကုသလဝိရတိသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤကုသလဝိရတိသည် သမ္မာအာဇီဝ မည်၏။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၉၂။)

၅။ သမ္မာအာဇီဝ

ရဟန်းတို့ . . . သမ္မာအာဇီဝဟူသည် အဘယ်နည်း? ရဟန်းတို့ . . . ဤသာသနာတော်၌ အရိယာ ဖြစ်သော တပည့်သာဝကသည် ခဲဖွယ် ဘောဇဉ် စသည်တို့အလို့ငှာ ဖြစ်စေအပ်သော အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းမှုနှင့် စပ်ဆိုင်သော ကာယဒုစရိုက် ဝစီဒုစရိုက်ဖြင့် အသက်မွေးခြင်းဟူသော မှားသော အသက်မွေးခြင်းကို ပယ်စွန့်၍ မှန်စွာ အသက်မွေးခြင်းဖြင့် အသက်မွေး၏။ ရဟန်းတို့ . . . ဤအသက်မွေးခြင်းကို မှန်စွာ အသက်မွေးခြင်း သမ္မာအာဇီဝဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (မ-၁-၈၉။)

ဘုရားရှင်သည် ချီးမွမ်းတော်မူအပ်သော သမ္မာအာဇီဝသည်လည်း လူဒါယကာ လူဒါယိကာမတို့ ကြည်ညိုလာအောင် အံ့ဩဖွယ်ကို ပြုလုပ်ပြခြင်း = ကုဟန စသည့် လုပ်ငန်းရပ်တို့မှ ရှောင်ကြဉ်ကြောင်းသညာတို့၏ ထူးထွေကွဲပြားသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အရိယမဂ်၏ ရှေးအဖို့ ဖြစ်သော ပုဗ္ဗဘာဂသတိပဋ္ဌာနမဂ်ဟူသော လောကီသတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ်ပိုင်း၌ သမ္မာအာဇီဝမှာလည်း ထူးထွေကွဲပြားမှု ရှိ၏။ အရိယမဂ်ခဏ၌ကား ကာယဒုစရိုက် သုံးပါး၊ ဝစီဒုစရိုက် လေးပါးဟူသော ဤ (၇)ဌာနတို့၌ ဖြစ်ပေါ်လာသော မှားယွင်းသော မိစ္ဆာဇီဝဖြင့် အသက်မွေးသဖြင့် သီလမရှိသူ ဖြစ်ကြောင်း = မိစ္ဆာဇီဝဒုဿီလျ အကုသိုလ်စေတနာ၏ သွားရာလမ်းကြောင်းကို အကြွင်းမဲ့ ဖြတ်တောက်ပစ်လိုက်ခြင်းအားဖြင့် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်ခြင်းကို ပြီးစီးစေသည်၏ အစွမ်းဖြင့် မဂ္ဂင် = အရိယမဂ်၏ အင်္ဂါကို ပြည့်စေလျက် တစ်မျိုးတည်း တစ်ပါးတည်းသာဖြစ်သော ကုသလဝိရတိသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤ ကုသလဝိရတိသည် သမ္မာအာဇီဝ မည်၏။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၉၂။)

ဤသမ္မာဝါစာ သမ္မာကမ္မန္တ သမ္မာအာဇီဝ မဂ္ဂင်သုံးပါးတို့ကား လောကီအခိုက်ဝယ် ဝိပဿနာဉာဏ်တို့နှင့် ယှဉ်တွဲ၍ မဖြစ်ကြဘဲ အသီးအသီး ဖြစ်ကြသည်။ ဤမဂ္ဂင် သုံးပါးတို့သည် ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိ ပဋိပဒါ = ဒုက္ခချုပ်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းကျင့်စဉ် အမည်ရသော မဂ္ဂင် (၈)ပါး၌ အကျုံးဝင်လျက် ရှိ၏။ နိဗ္ဗာန်ကို လိုလားတောင့်တလျက်ရှိသော သူတော်ကောင်းမှန်သမျှ ဖြည့်ကျင့်ရမည့် မဂ္ဂင်တရားများပင် ဖြစ်ကြ၏။ အချို့သူတို့ကား အရက်မူးနေသည့် သန္တတိအမတ်ကြီးတို့ အရိယာဖြစ်သည့် ထုံးကိုလည်းကောင်း၊ လူသတ်သမားကြီး အင်္ဂုလိမာလ၏ အရိယာဖြစ်တော်မူသည့် ထုံးကိုလည်းကောင်း ထောက်ရှု၍ တရားအားထုတ်ရာ၌ သီလစင်ကြယ်မှုကို အလေးဂရု မပြုလိုကြပေ။ သန္တတိအမတ်ကြီးကား ဘုရားရှင်နှင့် မတွေ့မီ အရက်မူးနေသည် မှန်သော်လည်း ဘုရားရှင်နှင့် တွေ့ရ၍ တရားတော်ကို နာယူရသည့်အခါ အရက်မူးပြေ၍ သုသီလျ သဘော = သီလစင်ကြယ်သော သဘောများ ဝင်လာ၏။ နောင်ကို မလွန်ကျူးမိစေရန် စိတ်က ဆောက်တည်လိုက်သော ကုသိုလ်စေတနာများ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ယင်းကုသိုလ်စေတနာများသည် သီလစင်ကြယ်သူ ဖြစ်ရန် အကြောင်းတရားများပင် ဖြစ်ကြသည်။ တစ်ဖန် သန္တတိအမတ်ကြီး၏ မဂ္ဂင် (၈)ပါး အကျင့်မြတ်တရားတို့ကို ဖြည့်ကျင့်ရမည့် အချိန်သည် ဘုရားရှင်၏ ထံတော်၌ တရားနာယူနေသည့် အချိန်ပင် ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်၌ မဂ္ဂင် (၈)ပါး အကျင့်မြတ်တရားကို ဖြည့်ကျင့်နိုင်သည့်အတွက် သန္တတိအမတ်ကြီးသည် အရိယာသူတော်ကောင်း အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိသွားခြင်းပင် ဖြစ်၏။ အင်္ဂုလိမာလသည်လည်း လူ့ဘဝက လူသတ်သမား ဖြစ်ခဲ့သော်လည်း သာသနာဘောင်သို့ ဝင်ရောက်၍ ရှင်ရဟန်းပြုသည့် အချိန်ကစ၍ သီလကား စင်ကြယ်သွား၏။ မဂ္ဂင် (၈)ပါး အကျင့်မြတ်တရားတို့ကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ဖြည့်ကျင့်နိုင်သည့်အတွက် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်သွားခြင်း ဖြစ်၏။

၆။ သမ္မာဝါယာမ

ကတမော စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဝါယာမော။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အနုပ္ပန္နာနံ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အနုပ္ပါဒါယ ဆန္တံ ဇနေတိ ဝါယမတိ ဝီရိယံ အာရဘတိ စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတိ ပဒဟတိ။ ဥပ္ပန္နာနံ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ပဟာနာယ ဆန္တံ ဇနေတိ ဝါယမတိ ဝီရိယံ အာရဘတိ စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတိ ပဒဟတိ။ အနုပ္ပန္နာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဥပ္ပါဒါယ ဆန္တံ ဇနေတိ ဝါယမတိ ဝီရိယံ အာရဘတိ စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတိ ပဒဟတိ။ ဥပ္ပန္နာနံ ကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဌိတိယာ အသမ္မောသာယ ဘိယျောဘာဝါယ ဝေပုလ္လာယ ဘာဝနာယ ပါရိပူရိယာ ဆန္တံ ဇနေတိ ဝါယမတိ ဝီရိယံ အာရဘတိ စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတိ ပဒဟတိ။ အယံ ဂုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ သမ္မာဝါယာမော။ (မ-၁-၈၉။)

၁။ ရဟန်းတို့ . . . သမ္မာဝါယာမဟူသည် အဘယ်နည်း? ရဟန်းတို့ . . . ဤသာသနာတော်၌ ရဟန်းသည် မဖြစ်သေးသော ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို မဖြစ်ပေါ်စေရန် ဆန္ဒကို ဖြစ်စေ၏။ အားထုတ်၏။ လုံ့လ ပြု၏။ စိတ်ကို ချီးမြှောက်၏ = စိတ်ဓာတ်ကို မြှင့်တင်ပေး၏။ ဆောက်တည်၏။

၂။ ဖြစ်ပြီးသော ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်နိုင်ရန် ဆန္ဒကို ဖြစ်စေ၏။ အားထုတ်၏။ လုံ့လ ပြု၏။ စိတ်ကို ချီးမြှောက်၏ = စိတ်ဓာတ်ကို မြှင့်တင်ပေး၏။ ဆောက်တည်၏။

၃။ မဖြစ်သေးသော ကုသိုလ်တရားတို့ကို ဖြစ်စေရန် ဆန္ဒကို ဖြစ်စေ၏။ အားထုတ်၏။ လုံ့လပြု၏။ စိတ်ကို ချီးမြှောက်၏ = စိတ်ဓာတ်ကို မြှင့်တင်ပေး၏။ ဆောက်တည်၏။

၄။ ဖြစ်ပြီးသော ကုသိုလ်တရားတို့ကို တည်တံ့ ခိုင်မြဲစေရန် မပျောက်ပျက်စေရန် တိုးတက် ဖြစ်ပွားစေရန် ပြန့်ပြောစေရန် ဘာဝနာ၏ ပြည့်စုံစေရန် ဆန္ဒကို ဖြစ်စေ၏။ အားထုတ်၏။ လုံ့လပြု၏။ စိတ်ကို ချီးမြှောက်၏ = စိတ်ဓာတ်ကို မြှင့်တင်ပေး၏။ ဆောက်တည်၏။ ရဟန်းတို့ . . . ဤအားထုတ်ခြင်းကို မှန်ကန်စွာအားထုတ်ခြင်း သမ္မာဝါယာမဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (မ-၁-၈၉။)

၁။ အနုပ္ပန္န အကုသိုလ်

အနုပ္ပန္နာနန္တိ ဧကသ္မိံ ဝါ ဘဝေ တထာရူပေ ဝါ အာရမ္မဏေ အတ္တနော န ဥပ္ပန္နာနံ။ ပရဿ ပန ဥပ္ပဇ္ဇ-မာနေ ဒိသ္မာ “အဟောဝတ မေ ဧဝရူပါ ပါပကာ အကုသလာဓမ္မာ န ဥပ္ပဇ္ဇေယျ”န္တိ ဧဝံ အနုပ္ပန္နာနံ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အနုပ္ပါဒါယ။ ပ ။ ပဒဟတီတိ ကာမံ တစော စ နှာရု စ အဋ္ဌိ စ အဝသိဿတူတိ ပဒဟနံ ပဝတ္ထေတိ။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၉၂-၃၉၃။)

အနုပ္ပန္နာနန္တိ အသမုဒါစာရဝသေန ဝါ အနနုဘူတာရမ္မဏဝသေန ဝါ အနုပ္ပန္နာနံ။ အညထာ ဟိ အနမ-တဂ္ဂေ သံသာရေ အနုပ္ပန္နာ ပါပကာ အကုသလာ ဓမ္မာ နာမ န သန္တိ။ တေနာဟ “ဧကသ္မိံ ဘဝေ”တိအာဒိ။ (ဒီ-ဋီ-၂-၃၄၆။)

အစမထင် အနမတဂ္ဂ သံသရာတစ်ခွင်၌ သတ္တဝါတစ်ဦး၏ ရုပ်နာမ်သန္တာန် အစဉ်ဝယ် မဖြစ်ဖူးသော ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရား မည်သည် မရှိကောင်းသည်သာ ဖြစ်၏။ ဤ၌ အနုပ္ပန္န = မဖြစ်သေးသော ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားဟူသည် တစ်ခုသော ဘဝ၌ မိမိ၏ ရုပ်နာမ်သန္တာန် အစဉ်ဝယ် မပြတ်မလပ် မဖြစ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် မဖြစ်ဖူးကုန်သော အကုသိုလ်တို့သည်လည်း အနုပ္ပန္နအကုသိုလ်တို့ မည်ကုန်၏။ သတ္တဝါ တစ်ဦးအဖို့ တစ်ခုသော ဘဝ၌ မခံစားဖူးသော အာရုံတို့သည်လည်း များစွာရှိကြကုန်သည်သာ ဖြစ်ကုန်၏။ တစ်ခုသော ဘဝ၌ မခံစားဖူးသော အာရုံတို့၏ အစွမ်းဖြင့် မခံစားဖူးသော အာရုံတို့ကို အကြောင်းပြု၍ မိမိ၏ ရုပ်နာမ်သန္တာန် အစဉ်၌ မဖြစ်ဖူးကုန်သော အကုသိုလ်တို့သည်လည်း အနုပ္ပန္နအကုသိုလ်တို့ မည်ကုန်၏။

ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် သူတစ်ပါး၏ သန္တာန်၌ ထိုအနုပုဉ္ဏအကုသိုလ် နှစ်မျိုးတို့ကို ထင်ရှားဖြစ်နေကြသည်တို့ကို တွေ့မြင်ရသော် - “ငါ၏သန္တာန်၌ ဤသို့ သဘောရှိကုန်သော ယုတ်မာကုန်သော အကုသိုလ်တရားတို့သည် မဖြစ်ကြပါကုန်မူကား ဪ ကောင်းလေစွ”ဟု ဤသို့လျှင် နှလုံးပိုက်၍ ထိုနှစ်မျိုးကုန်သော ယုတ်မာကုန်သော မိမိသန္တာန်၌ မဖြစ်သေးကုန်သော အနုပုဉ္ဏအကုသိုလ်တရားတို့ကို မဖြစ်ရန် ဦးတည်၍ ထိုအကုသိုလ်တရားတို့ကို မဖြစ်ပေါ်စေတတ်သော အရိယမဂ်၏ ရှေးအဖို့၌ ဖြည့်ကျင့်အပ်သော ပုဗ္ဗဘာဂသတိပဋ္ဌာနမဂ်ဟု ဆိုအပ်သော သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာကျင့်စဉ်တို့ကို ထမြောက်အောင်မြင် ပြီးစီးစေတတ်သော စွမ်းအားရှိသော ဝီရိယနှင့် ယှဉ်သော ဆန္ဒဓာတ်ကို ဖြစ်စေ၏။ ကြိုးစားအားထုတ်၏။ ကာယိကဝီရိယ စေတသိကဝီရိယကို ဖြစ်စေ၏။ လုံ့လပြု၏။ ဝီရိယဖြင့် စိတ်ဓာတ်ကို မြှင့်တင်ပေး၏။

- ၁။ အရေ ကြွင်းစေ၊
- ၂။ အကြော ကြွင်းစေ၊
- ၃။ အရိုး ကြွင်းစေ၊
- ၄။ အသား အသွေးတွေ ခန်းခြောက်ချင် ခန်းခြောက်ပါစေ -

ယောက်ျားတို့၏ ဇွဲလုံ့လ ဝီရိယဖြင့် ရနိုင်သည့် အရာမှန်က ငါ နောက်သို့ မည်သည့်အခါမျှ မဆုတ်ပေအံ့ဟု အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ဝီရိယ ခြံရံလျက် သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာကျင့်စဉ်တို့ကို တကယ်ကျင့်ဖို့ရန် စိတ်ကို ဆောက်တည်၏။ တကယ် ကျင့်၏။

၂။ ဥပ္ပန္န အကုသိုလ်

ဥပ္ပန္နာနန္တိ သမုဒါစာရဝသေန အတ္တနော ဥပ္ပန္နပုဗ္ဗာနံ။ ဣဒါနိ တာဒိသေ န ဥပ္ပါဒေဿာမိတိ တေသံ ပဟာနာယ ဆန္တံ ဇနေတိ။ (ဒိ-ဋ္ဌ-၂-၃၉၃။)

ဥပ္ပန္နအကုသိုလ်ဟူသည် မပြတ်မလပ် ဖြစ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် မိမိ၏ ရုပ်နာမ်သန္တာန်အစဉ်၌ ရှေး၌ ဖြစ်ဖူးကုန်သော ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားစုတို့တည်း။ ဖြစ်ပြီး အကုသိုလ်များကား ဖြစ်ပြီးသာ ဖြစ်ကြ၏။ ချုပ်ပျက်ပြီးသာ ဖြစ်ကြ၏။ ထိုချုပ်ဆုံးလေပြီးသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို မဖြစ်အောင် ကြိုးပမ်းဖွယ်ရာကား မရှိပေ။ သို့အတွက် ဖြစ်ဖူးသော အကုသိုလ်တရားတို့နှင့် အလားတူ အကုသိုလ်များကိုသာ မဖြစ်အောင် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်က ကြိုးပမ်းရမည် ဖြစ်၏။ သို့အတွက် ဖြစ်ပြီး အကုသိုလ် = ရှေး၌ ဖြစ်ဖူးသော အကုသိုလ်နှင့် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်က နောက်ထပ် မဖြစ်အောင် ကြိုးပမ်းရမည့် အကုသိုလ်တရားတို့သည် မပြတ်မလပ် ဖြစ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် အကုသိုလ် အမျိုးအစားခြင်း တူညီသောကြောင့် သဒိဿပစာရအားဖြင့် နောက်ထပ် မဖြစ်အောင် ကြိုးပမ်းရမည့် အကုသိုလ်တရားတို့ကိုလည်း ဥပ္ပန္န အကုသိုလ်ဟု ခေါ်ဆို၏။ (ဒိ-ဋ္ဌိ-၂-၃၄၆။)

ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် မိမိ၏ ရုပ်နာမ်သန္တာန်အစဉ်၌ မပြတ်မလပ် ဖြစ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ရှေး၌ ဖြစ်ဖူးကုန်သော အကုသိုလ်တရားတို့နှင့် အလားတူသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို မဖြစ်စေအံ့ဟု ထိုအကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ခြင်းငှာ သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာကျင့်စဉ်တို့ကို ပြီးစီးစေတတ်သည့် စွမ်းအားရှိသော ဝီရိယနှင့် ယှဉ်သော ဆန္ဒကို ဖြစ်စေ၏။ ကြိုးစားအားထုတ်၏။ ကာယိကဝီရိယ စေတသိကဝီရိယကို ဖြစ်စေ၏။ လုံ့လပြု၏။ ဝီရိယဖြင့် စိတ်ဓာတ်ကို မြှင့်တင်ပေး၏။ အင်္ဂါ လေးပါးရှိသော ဝီရိယ ခြံရံလျက် သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာကျင့်စဉ်တို့ကို တကယ် ကျင့်ဖို့ရန် စိတ်ကို ဆောက်တည်၏။ တကယ် ကျင့်၏။

၃။ အနုပဗ္ဗန္ဓ ကုသိုလ်

အနုပဗ္ဗန္ဓာနံ ကုသလာနန္တိ အပ္ပဋိလဒ္ဓါနံ ပဌမဇ္ဈာနာဒီနံ။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၉၃။)

အနုပဗ္ဗန္ဓာနံ ကုသလာနန္တိ ဧတ္ထ ကုသလာတိ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မာ အဓိပ္ပေတာ။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၄၆။)

မိမိ၏ ရုပ်နာမ်အစဉ်၌ မဖြစ်ဖူးသေးသော အနုပဗ္ဗန္ဓကုသိုလ်ဟူသည် မိမိ မရအပ်ကုန်သေးသော ပထမ ဈာန် စသည့် ဈာန်တရား မဂ်တရားတို့ကို ဆိုလိုသည်။ ဈာန်တရားတို့ကား အစမထင် သံသရာတစ်ခွင်၌ ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦးတစ်ယောက်အဖို့ မရခဲ့စဖူးခြင်း မည်သည် မရှိစကောင်းသည်သာ ဖြစ်၏။ အောက်ထစ်ဆုံး အားဖြင့် ကမ္ဘာပျက်သောအခါ၌ ဈာန်တရားများကို ထိုက်သလို ရရှိခဲ့ဖူး၍ ဗြဟ္မာ့ပြည်သို့ ရောက်ခဲ့ဖူးသည်သာ ဖြစ်၏။ အရိယမဂ်ကုသိုလ်ကား ပုထုဇန်တို့အဖို့ မရဖူးသော ကုသိုလ်သာ ဧကန်ဖြစ်၏။ အနုပဗ္ဗန္ဓ ကုသိုလ်စစ် တည်း။ ထို့ကြောင့် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် တစ်ခုသောဘဝ၌ တနည်းဆိုသော် ဤဘဝ၌ ဈာန်တရား မဂ် တရားတို့ကို မရအပ်ကုန်သေးလျှင် ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အဖို့ ယင်းဈာန်ကုသိုလ် မဂ်ကုသိုလ်တို့သည် အနုပဗ္ဗန္ဓ ကုသိုလ်တို့ မည်ကုန်၏။ ယင်း အနုပဗ္ဗန္ဓ ကုသိုလ်တို့ကို ရရှိအောင် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာကျင့်စဉ်တို့ကို အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ဝီရိယ ခြံရံလျက် အပြင်းအထန် ကြိုးပမ်းရမည် ဖြစ်ပေသည်။

၄။ ဥပ္ပန္န ကုသိုလ်

ဥပ္ပန္နာနန္တိ တေသံယေဝ ပဋိလဒ္ဓါနံ။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၉၃။)

ရအပ်ကုန်ပြီးသော ဈာန်ကုသိုလ် မဂ်ကုသိုလ်တို့သည် ဥပ္ပန္န ကုသိုလ်တို့ မည်ကုန်၏။ ထိုတွင် မဂ်ကုသိုလ် ကား စိတ္တက္ခဏတစ်ချက်သာ သက်တမ်းရှိ၏။ မဂ်ကုသိုလ်စိတ် (၄)မျိုးတို့သည် တစ်ကြိမ်စီသာ ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာ ရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ယင်းမဂ်ကုသိုလ်တရားတို့ကို ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် တည်တံ့အောင် တိုးပွားအောင် ပြုလုပ် ဖို့ရန် မစွမ်းနိုင်ပေ။ ထိုမဂ်ကုသိုလ်၏ အားကြီးသောမှီရာ ဥပနိဿယ အကြောင်းရင်းဖြစ်သော ဝိပဿနာကုသိုလ် ကိုလည်းကောင်း၊ ယင်းဝိပဿနာ၏ အခြေခံ အကြောင်းရင်း ပါဒကဖြစ်သော ဈာန်ကုသိုလ်ကိုလည်းကောင်း ပဗန္ဓုဒ္ဓိတိ အမည်ရသော ရှေးနှင့်နောက် ဆက်စပ်လျက် အထပ်ထပ်ဖြစ်ခြင်း အစဉ်အတန်း၏ အစွမ်းဖြင့် တည် တံ့အောင် ကြိုးစားရ၏။ မပျောက်ပျက်အောင် ကြိုးစားရ၏။ တစ်ဆင့်ထက်တစ်ဆင့် မြင့်သထက်မြင့်အောင် အထပ်ထပ် ဖြစ်အောင် ကြိုးစားရ၏။ မိမိ ပွားများနေသော ဘာဝနာဉာဏ်၏ အရဟတ္တမဂ်ဆိုက်သည် အထိ ပြည့်စုံအောင် ကြိုးပမ်းရ၏။ ဝီရိယနှင့်ယှဉ်သော ဆန္ဒဓာတ်ကို ဖြစ်စေအပ်၏။ ကာယိကဝီရိယ စေတသိကဝီရိယ ကို ဖြစ်စေအပ်၏။ လုံ့လပြုအပ်၏။ ဝီရိယဖြင့် စိတ်ဓာတ်ကို မြင့်မားအောင် မြှင့်တင်ပေးရ၏။ အင်္ဂါလေးပါး ရှိသော ဝီရိယခြံရံလျက် သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာကျင့်စဉ်တို့ကို တကယ် ကျင့်ဖို့ရန် စိတ်ကို ဆောက်တည် အပ်၏။ တကယ် ကျင့်အပ်၏။ ယင်းသို့ ကျင့်သော် အနုပဗ္ဗန္ဓ ကုသိုလ်တို့လည်း ဖြစ်ပေါ်လာကြမည် ဖြစ်၏။ ဥပ္ပန္န ကုသိုလ်တို့လည်း တိုင်းထက်အလွန် တိုးပွားလာကြမည် ဖြစ်၏။

ဤ သမ္မာဝါယာမမဂ္ဂင်သည်လည်း -

- ၁။ မဖြစ်ပေါ်သေးသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို မဖြစ်အောင် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း၊
 - ၂။ ဖြစ်ပေါ်ပြီးသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်နိုင်အောင် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း၊
 - ၃။ မဖြစ်ပေါ်သေးသော ကုသိုလ်တရားတို့ကို ဖြစ်ပေါ်အောင် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း၊
 - ၄။ ဖြစ်ပေါ်ပြီးသော ကုသိုလ်တရားတို့ကို တိုးပွားအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်း -
- ဟု အားထုတ်ခြင်း သမ္မာဝါယာမ (၄)မျိုး ရှိ၏။

ဤသို့ ကြိုးစားအားထုတ်နေသော စိတ်ဓာတ်တို့၏ ထူးထွေကွဲပြားမှု ရှိသည့်အတွက်ကြောင့် အရိယမဂ်၏ ရှေးအဖို့၌ ကျင့်အပ်သော ပုဗ္ဗဘာဂသတိပဋ္ဌာနမဂ်ဟု ဆိုအပ်သော သမထ ဝိပဿနာ ဘာဝနာကုသိုလ်တရားတို့ ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ကြိုးပမ်းခိုက်၌ ထူးထွေကွဲပြားမှု ရှိ၏။ သမ္မာဝါယာမ အမျိုးမျိုး ရှိ၏။ သို့သော် အရိယမဂ် အခိုက်၌ကား သမ္မာဝါယာမမဂ္ဂင်သည် ဤလေးဌာနလုံးတို့၌ ပင်လျှင် ပြုသင့်ပြုထိုက်သည့် ယင်း (၄)မျိုးသော လုပ်ငန်းကိစ္စရပ်တို့ကို ပြီးစီးစေတတ်သည့် စွမ်းအားကြောင့် မဂ္ဂင် = အရိယမဂ်၏ အင်္ဂါကို ပြည့်စေလျက် တစ်ခု တည်းသာလျှင် ဖြစ်သော ကုသိုလ်ဝီရိယသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤကုသိုလ်ဝီရိယသည် သမ္မာဝါယာမ မည်၏။ (အရိယမဂ်နှင့် ယှဉ်သော ဝီရိယသည် အထက်ပါ ကိစ္စလေးရပ်ကို ပြီးစီးအောင် တစ်ပြိုင်နက် ဆောင်ရွက်နိုင်၏ ဟူလိုသည်။) (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၉၃။)

၇။ သမ္မာသတိ

ကတမာ စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာသတိ။ ဣမ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ အာတာပိ သမ္ပဇာနော သတိမာ ဝိနေယျ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿံ၊ ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ ဝိဟရတိ အာတာပိ သမ္ပဇာနော သတိမာ ဝိနေယျ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿံ၊ စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ ဝိဟရတိ အာတာပိ သမ္ပဇာနော သတိမာ ဝိနေယျ လောကေ အဘိဇ္ဈာဒေါမနဿံ၊ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ အာတာပိ သမ္ပဇာနော သတိမာ ဝိနေယျ လောကေ အဘိဇ္ဈာ ဒေါမနဿံ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ သမ္မာသတိ။ (မ-၁-၈၉။)

ရဟန်းတို့ . . . သမ္မာသတိဟူသည် အဘယ်နည်း ?

၁။ ရဟန်းတို့ . . . ဤသာသနာတော်၌ ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် ကိလေသာတို့ကို ပူပန်စေတတ် လောင်ကျွမ်းစေတတ်သော အပြင်းအထန် ကြိုးစားအားထုတ်သော သမ္ပပ္ပဓာန် လုံ့လဝီရိယ ရှိသည်ဖြစ်၍၊ ကောင်းစွာ ကွဲကွဲပြားပြား သိတတ်သော သမ္ပဇင်္ဂဏ် ရှိသည်ဖြစ်၍၊ သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိ ရှိသည်ဖြစ်၍ ရုပ်လောက ၌ လိုလားတပ်မက်ခြင်း = အဘိဇ္ဈာတရား၊ စိတ်မချမ်းသာခြင်း = ဒေါမနဿတရားကို ပယ်ရှားလျက် ရုပ်အပေါင်း၌ ရုပ်အပေါင်းကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။

၂။ ကိလေသာတို့ကို ပူပန်စေတတ် လောင်ကျွမ်းစေတတ်သော အပြင်းအထန် ကြိုးစားအားထုတ်သော သမ္ပပ္ပဓာန် လုံ့လဝီရိယ ရှိသည်ဖြစ်၍၊ ကောင်းစွာ ကွဲကွဲပြားပြား သိတတ်သော သမ္ပဇင်္ဂဏ် ရှိသည်ဖြစ်၍၊ သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိရှိသည် ဖြစ်၍ ဝေဒနာလောက၌ လိုလားတပ်မက်ခြင်း အဘိဇ္ဈာတရား၊ စိတ်မချမ်းသာခြင်း ဒေါမနဿတရားကို ပယ်ရှားလျက် ဝေဒနာတို့၌ ဝေဒနာတို့ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။

၃။ ကိလေသာတို့ကို ပူပန်စေတတ် လောင်ကျွမ်းစေတတ်သော အပြင်းအထန် ကြိုးစားအားထုတ်သော သမ္ပပ္ပဓာန် လုံ့လဝီရိယရှိသည် ဖြစ်၍၊ ကောင်းစွာ ကွဲကွဲပြားပြား သိတတ်သော သမ္ပဇင်္ဂဏ်ရှိသည် ဖြစ်၍၊ သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိရှိသည်ဖြစ်၍ စိတ်လောက၌ လိုလားတပ်မက်ခြင်း အဘိဇ္ဈာတရား၊ စိတ်မချမ်းသာခြင်း ဒေါမနဿတရားကို ပယ်ရှားလျက် စိတ်၌ စိတ်ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။

၄။ ကိလေသာတို့ကို ပူပန်စေတတ် လောင်ကျွမ်းစေတတ်သော အပြင်းအထန် ကြိုးစားအားထုတ်အပ်သော သမ္ပပ္ပဓာန် လုံ့လဝီရိယ ရှိသည်ဖြစ်၍၊ ကောင်းစွာ ကွဲကွဲပြားပြား သိတတ်သော သမ္ပဇင်္ဂဏ် ရှိသည်ဖြစ်၍၊ သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိ ရှိသည်ဖြစ်၍ ဓမ္မလောက၌ လိုလားတပ်မက်ခြင်း အဘိဇ္ဈာတရား၊ စိတ်မချမ်းသာခြင်း ဒေါမနဿတရားကို ပယ်ရှားလျက် ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

ရဟန်းတို့ . . . ဤသို့ ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတည်းဟူသော အာရုံကို သိမ်းဆည်းတတ် အောက်မေ့တတ်သော သတိကို မှန်စွာအောက်မေ့ခြင်း “သမ္မာသတိ”ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (မ-၁-၈၉။)

ပြည့်စုံရမည့် တရားသုံးပါး

ဤ သတိပဋ္ဌာန်တရား (၄)ပါးတို့ကို ပွားများရာ၌ ပြည့်စုံရမည့် သမ္ပယောဂ အင်္ဂါ သုံးပါး ရှိ၏။ သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ်ကို ကျင့်ရာ၌ အတူယှဉ်တွဲ ပါဝင်ရမည့် တရားသုံးပါး ဖြစ်သည်။ ယင်း တရားတို့မှာ -

- ၁။ အာတာပီခေါ် ဝီရိယ၊
- ၂။ သမ္ပဇဉ်ဉာဏ်၊
- ၃။ သတိ - တို့ ဖြစ်ကြသည်။

၁။ အာတာပီ = ဝီရိယ

ကိလေသာတို့ကို တဒင်္ဂအားဖြင့် ဖြစ်စေ၊ ဝိက္ခမ္ဘန = ခပ်ကြာကြာ ခွာထားခြင်းအားဖြင့် ဖြစ်စေ ပယ်ရှားခြင်းသည် ပူပန်စေတတ် လောင်ကျွမ်းစေတတ်ခြင်းသည် သမ္မာဒိဋ္ဌိ စသော အခြားအခြားသော တရားတို့အားလည်း စွမ်းအားရှိသည်သာ ဖြစ်၏။ သို့သော် ဝီရိယ၏ ပယ်ရှားမှုသတ္တိက ပို၍ ထင်ရှားသဖြင့် အထင်ရူဠိအားဖြင့် ဝီရိယကိုပင် အာတာပီ = ကိလေသာတို့ကို ပူပန်စေတတ် လောင်ကျွမ်းစေတတ်သောတရားဟု ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်သည်။ တစ်နည်း - ဆန့်ကျင်ဘက် ကိလေသာတို့ကို တဒင်္ဂ+ဝိက္ခမ္ဘနအားဖြင့် ပယ်ရှားရာ၌ စိတ္တက္ခဏတစ်ခုအတွင်း မိမိနှင့် အတူယှဉ်တွဲ ဖြစ်ကြသည့် သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို အလွန်အမင်း အားထုတ်စေသည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဝီရိယ၏ အလွန်အကဲနှင့်တကွ ထိုကိလေသာကို ပူပန်စေတတ်သောကြောင့် ဝီရိယကိုသာလျှင် အာတာပီဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (ဒီ-ဇီ-၂-၂၉၄။)

၂။ သမ္ပဇာန = သမ္ပဇဉ်ဉာဏ်

သမ္မာ သမန္တတော သာမဉ္ဇ (သမဉ္ဇ) ပဇာနန္တော သမ္ပဇာနော၊ အသမ္ပိဿတော ဝဝတ္ထာနေ အညဓမ္မာနုပဿိတာဘာဝေန သမ္မာ အဝိပရီတံ၊ သဗ္ဗကာရပဇာနနေန သမန္တတော၊ ဥပရူပရိ ဝိသေသာဝဟဘာဝေန ပဝတ္တိယာ သာမံ (သမံ) ပဇာနန္တောတိ အတ္ထော။ (ဒီ-ဇီ-၂-၂၉၄။)

သမ္ပဇဉ်ဉာဏ်ဟူသည် -

- (က) ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိခြင်း၊
- (ခ) ပတ်ဝန်းကျင်မှ အပြားအားဖြင့် သိခြင်း၊
- (ဂ) အညီအညွတ် အပြားအားဖြင့် သိခြင်းတည်း။

(က) ရုပ်ကလာပ် တစ်ခုတစ်ခု အတွင်း၌ တည်ရှိသော ပရမတ္ထရုပ်တရားတို့ကို ဤကား ပထဝီ၊ ဤကား အာပေါ၊ ဤကား တေဇော၊ ဤကား ဝါယော စသည်ဖြင့် ပရမတ်ချင်းချင်း မရောယှက်သောအားဖြင့် ပိုင်းခြားမှတ်သားရာ၌လည်းကောင်း၊ စိတ္တက္ခဏ တစ်ခုတစ်ခု အတွင်း၌ တည်ရှိသော နာမ်တရားတို့ကိုလည်း ဤကား ဖဿ၊ ဤကား ဝေဒနာ၊ ဤကား သညာ၊ ဤကား စေတနာ၊ ဤကား ဝိညာဏ် ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပရမတ်ချင်းချင်း ရောယှက် ရှုပ်ထွေးခြင်း ကင်းသောအားဖြင့် = မရောယှက်သောအားဖြင့် ပိုင်းခြား မှတ်သားရာ၌လည်းကောင်း ကောင်းမွန် မှန်ကန်စွာ မဖောက်မပြန် ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း ထွင်းဖောက်သိမြင်တတ်သော ဉာဏ်သည် သမ္ပဇဉ်ဉာဏ် မည်၏။ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိခြင်း ကွဲကွဲပြားပြား သိခြင်းတည်း။ ဤသမ္ပဇဉ်ဉာဏ်ကား ပထဝီကို

အာပေါဟု မရွှ၊ တေဇောကို ဝါယောဟု မရွှ၊ ဖဿကို ဝေဒနာဟု မရွှ၊ ပူမှု အေးမှု တေဇောကို ဝေဒနာဟု မရွှ။ ပထဝီကို ပထဝီဟုပင် ရှု၏။ တေဇောကို တေဇောဟုပင် ရှု၏။ ဖဿကို ဖဿ ဟုပင် ရှု၏။ ဝေဒနာကို ဝေဒနာ ဟုပင် ရှု၏။ ပူမှု အေးမှုကို ရုပ်ဟုပင် ရှု၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် သဘောပေါက်ပါလေ။

(ခ) ထိုသို့ ရုပ်ပရမတ် နာမ်ပရမတ် အသီးအသီးကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူရာ၌ လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန် နည်းအားဖြင့် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူရ၏။ ထိုသို့ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူရာ၌ ရုပ်ကလာပ် တစ်ခုတစ်ခု အတွင်း ရုပ်ပရမတ်တရား တစ်လုံးလောက်ကိုသာ၊ စိတ္တက္ခဏာ တစ်ခု အတွင်း၌လည်း နာမ်ပရမတ်တရား တစ်လုံး လောက်ကိုသာ လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန် နည်းအားဖြင့် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားမယူဘဲ၊ ရုပ်ကလာပ် တစ်ခု အတွင်း၌ ရုပ်ပရမတ်တိုင်းကို၊ စိတ္တက္ခဏာတစ်ခု အတွင်း၌လည်း နာမ်ပရမတ်တိုင်းကို လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်အားဖြင့် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူရ၏။ ဤသို့ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်း ဉာဏ်ဖြင့် ထိုးထွင်းသိခြင်းသည် သဗ္ဗကာရပဇာနန = ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ကွဲကွဲပြားပြား သိခြင်း သမ္ပဇင်္ဂဉာဏ်တည်း။ တစ်ဖန် အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော အကြောင်းတရားတို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် အကျိုးရုပ်နာမ်တို့ ထင်ရှား ဖြစ်ပုံ၊ အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော အကြောင်းတရားတို့ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် အကျိုးရုပ်နာမ်တို့ ချုပ်ငြိမ်းပုံကို သိခြင်းသည်လည်း သဗ္ဗကာရပဇာနန = ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ကွဲကွဲပြားပြား သိခြင်း = သမ္ပဇင်္ဂဉာဏ်ပင်တည်း။ တစ်ဖန် အကြောင်းတရားနှင့်တကွသော ယင်းရုပ်တရား နာမ်တရားတို့၏ အနိစ္စ အခြင်းအရာ ဒုက္ခအခြင်းအရာ အနတ္တအခြင်းအရာ အသုဘအခြင်းအရာတို့ကိုလည်း ယင်းသမ္ပဇင်္ဂဉာဏ်သည် ကွဲကွဲပြားပြား သိတတ်၏။ ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ကွဲကွဲပြားပြား သိခြင်းသည် သမ္ပဇင်္ဂဉာဏ်ပင် တည်း။ - ဤသို့ ကွဲကွဲပြားပြား သိရာ၌ အဇ္ဈတ္တတွင်သာမက ဗဟိဒ္ဓ သက်ရှိလောကနှင့် သက်မဲ့လောကသို့တိုင် အောင် ဝန်းကျင်ပတ်ချာ အရပ် (၁၀)မျက်နှာသို့တိုင်အောင် (၃၁)ဘုံလုံးကို ခြုံငုံ၍ သိပေသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်မှ အပြားအားဖြင့် သိခြင်း = ပတ်ဝန်းကျင်နှင့်တကွ ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ကွဲကွဲပြားပြား သိခြင်းတည်း။

(ဂ) ထိုသို့ အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ သက်ရှိ သက်မဲ့ လောက၌ အကြောင်းတရားနှင့်တကွသော ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ အမည်ရသော ရုပ်နာမ် ပရမတ်တို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ ဒုက္ခအခြင်းအရာ အနတ္တအခြင်းအရာ အသုဘ အခြင်းအရာကို ကွဲကွဲပြားပြား သိရာ၌ အထက် အထက်ဖြစ်သော ဝိပဿနာဉာဏ် မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ်ဟူသော တရားထူး တရားမြတ်တို့ကို အဆင့်ဆင့် ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ရွက်ဆောင်ပေးနိုင်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာ အောင် ယင်းသင်္ခါရတရားတို့ကို အနိစ္စဟု၊ ဒုက္ခဟု၊ အနတ္တဟု၊ အသုဘဟုသာ အညီအညွတ် ကောင်းစွာ ရှု၏။ နိစ္စဟု သုခဟု အတ္တဟု သုဘဟု မညီမညွတ် မရွှပေ။ ယင်းသို့ သင်္ခါရတရားတို့ကို အနိစ္စဟု ဒုက္ခဟု အနတ္တဟု အသုဘဟု အညီအညွတ် အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသည်လည်း သမ္ပဇင်္ဂဉာဏ် မည်ပေသည်။

၃။ သတိမာ - သတိနှင့် ပြည့်စုံခြင်း

သတိမာတိ ကာယပရိဂ္ဂဟိကာယ သတိယာ သမန္နာဂတော။ အယံ ပန ယသ္မာ သတိယာ အာရမ္မဏံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ပညာယ အနုပဿတိ၊ န ဟိ သတိဝိရဟိတဿ အနုပဿနာ နာမ အတ္ထိ၊ တေနေဝါဟ “သတိဉ္စ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗတ္ထိကံ ဝဒါမိ”တိ။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၄၉။)

သတိပဋ္ဌာန်တရားကို ပွားများအားထုတ်နေသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် တတိယမြောက် ပြည့်စုံရမည့် အင်္ဂါရပ်မှာ သတိနှင့် ပြည့်စုံခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ သတိနှင့် ပြည့်စုံမှုဟူသည် သတိဖြင့် ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မဟူသော သတိ၏တည်ရာ အာရုံ ဖြစ်ကြသည့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါး ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို ပိုင်းခြား ယူတတ် သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိနှင့် ပြည့်စုံခြင်းတည်း။

သတိပဋ္ဌာန်တရားကို ပွားများအားထုတ်နေသော ဤယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်သည်ကား ကာယ-ဝေဒနာ စိတ္တ-ဓမ္မတည်းဟူသော အာရုံကို ပိုင်းခြားကာ ယူ၍ သိမ်းဆည်း၍ ပညာဖြင့် အဖန်ဖန်ရှု၏။ မှန်ပေသည် - သတိမှ လွတ်ကင်းနေသော = သတိလက်လွတ်နေသော ယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်၏ သန္တာန်ဝယ် ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့ကို အဖန်ဖန် ရှုတတ်သော အနုပဿနာဉာဏ်မည်သည် မရှိစကောင်းသည်သာတည်း။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် -

“သတိဉ္စ ခွါဟံ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗတ္ထိကံ ဝဒါမိ = ရဟန်းတို့ . . . သတိကိုကား ဘာဝနာအာရုံမှ တွန့်ဆုတ်သောစိတ် ဖြစ်ရာအခါဝယ် ပွားများထိုက် ဖြစ်စေထိုက်ကုန်သော ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင် ဝီရိယသမ္မောဇ္ဈင် ပီတိသမ္မောဇ္ဈင်တို့၏လည်းကောင်း၊ ဘာဝနာအာရုံမှ ပျံ့လွင့်သောစိတ် ဖြစ်ရာအခါဝယ် ပွားများထိုက် ဖြစ်စေထိုက်ကုန်သော ပဿဒ္ဓိသမ္မောဇ္ဈင် သမာဓိသမ္မောဇ္ဈင် ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင်တို့၏လည်းကောင်း အကျိုးရှိကြောင်းတရား ဟူ၍ ငါဘုရားသည် ဟောကြားတော်မူ၏။”

ဤသို့လျှင် ဘုရားရှင်သည် ဗောဇ္ဈင်္ဂသံယုတ် အဂ္ဂိသုတ် (သံ-၃-၉၉)၌ ဟောကြားထားတော်မူ၏။ ထို့ကြောင့် သတိသည် ဘာဝနာအာရုံမှ စိတ်ဓာတ်တွန့်ဆုတ်ရာ အခါဝယ် စိတ်ဓာတ်ကို မြှင့်တင်ပေးရာ၌လည်းကောင်း၊ ဘာဝနာအာရုံမှ စိတ်ဓာတ်ပျံ့လွင့်နေရာ အခါဝယ် စိတ်ဓာတ်ကို ဘာဝနာအာရုံပေါ်သို့ ရောက်ရှိအောင် ဆွဲစုပေးရာ၌လည်းကောင်း အခါခပ်သိမ်း အလိုရှိအပ်သော တရားပင် ဖြစ်ပေသည်။

သတိနှင့် ပညာ

သတိယာ အာရမ္မဏံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ပညာယ အနုပဿတိ - (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၄၉။) ဟူသော အဋ္ဌကထာနှင့် အညီ သတိနှင့် ပညာကို ဤသို့ မှတ်သားပါ။

- ၁။ သတိသည် ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့ကို သိမ်းဆည်းတတ်၏။ ပညာကား (= သမ္မာဒိဋ္ဌိကား) ထိုသတိက သိမ်းဆည်းထားအပ်သော ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့ကို ပရမတ္ထ ဓမ္မသဘာဝသို့ ဆိုက်အောင် ထိုးထွင်း သိ၏။
- ၂။ သတိကား ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့၏ အကြောင်းတရားတို့ကို သိမ်းဆည်းတတ်၏။ ပညာကား ယင်းအကြောင်းတရားတို့ကို ထိုးထွင်းသိ၏။
- ၃။ သတိကား ယင်း ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ၊ ဒုက္ခအခြင်းအရာ၊ အနတ္တအခြင်းအရာ အသုဘအခြင်းအရာကို သိမ်းဆည်းတတ်၏။ ပညာကား ယင်းကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ ဒုက္ခအခြင်းအရာ အနတ္တအခြင်းအရာကို ထိုးထွင်းသိ၏။

ဤသို့လျှင် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ထိုသတိဖြင့် ထိုဉာဏ်ဖြင့် ထိုကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှု၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ဝီရိယကို ခြံရံလျက် ရှု၏။ ထိုသို့ ရှုရာ၌ အဘိဇ္ဈာနှင့် ဒေါမနဿ တရားနှစ်ပါးကို ဥပစာရသမာဓိ အပ္ပနာသမာဓိ စသော ကုသိုလ်တရားတို့ကို ဖြစ်စေလျက် တဒင်္ဂအားဖြင့် လည်းကောင်း၊ ဝိက္ခမ္ဘနအားဖြင့်လည်းကောင်း ပယ်ရှားလျက် ယင်း ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့ကို သိအောင် ကြိုးပမ်းလေရာသည်။ ပယ်ရှားရမည့် တရားနှစ်ပါးကား အဘိဇ္ဈာနှင့် ဒေါမနဿ ဖြစ်သည်။ ပြည့်စုံရမည့် တရားသုံးပါးကား ဝီရိယ သတိ သမ္မဇဉ်ဉာဏ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။

လောကီပိုင်း-လောကုတ္တရာပိုင်း

- ၁။ ကာယ = ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို သိမ်းဆည်းတတ်သော စိတ်၊
- ၂။ ဝေဒနာကို သိမ်းဆည်းတတ်သော စိတ်၊
- ၃။ စိတ်ကို သိမ်းဆည်းတတ်သော စိတ်၊
- ၄။ ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို သိမ်းဆည်းတတ်သော စိတ်၊

ဤသို့လျှင် သိမ်းဆည်းတတ်သော စိတ်တို့၏ (သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိ ပညာတို့နှင့် ယှဉ်သော စိတ်တို့၏) ထူးထွေကွဲပြားမှု ရှိသည့်အတွက်ကြောင့် ပုဗ္ဗဘာဂ သတိပဋ္ဌာနမဂ်ဟု ဆိုအပ်သော အရိယမဂ်၏ ရှေးအဖို့၌ ဖြည့်ကျင့်အပ်သော လောကီ သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ်ပိုင်း၌ ဤသမ္မာသတိသည်လည်း ထူးထွေကွဲပြား၏။ အရိယမဂ်အခိုက်၌ကား ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတည်းဟူသော (၄)ဌာနတို့၌ မသိအောင် ဖုံးလွှမ်းထားတတ်သည့် မောဟကို ပယ်ရှားလျက် သိခြင်းကိစ္စကို ပြီးစီးစေသည်၏ အစွမ်းဖြင့် မဂ္ဂင်္ဂ = အရိယမဂ်၏ အင်္ဂါကို ပြည့်စေလျက် တစ်မျိုးတည်းသာလျှင် ဖြစ်သော သတိသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤသတိသည် သမ္မာသတိ မည်၏။

(ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၉၃။)

သတိပဋ္ဌာန်ဆိုတာ ဘာလဲ?

ယခုအခါ၌ အသင်သူတော်ကောင်းသည် “သတိပဋ္ဌာန်ဟူသည် အဘယ်နည်း” - ဟူသော ဤမေးခွန်းကို မေးသင့်ပြီ ဖြစ်၏။ အဖြေကိုလည်း သိသင့်ပြီ ဖြစ်ပေသည်။

- ၁။ သတိ၏ ကျက်စားရာ အာရုံသည်လည်း သတိပဋ္ဌာန် မည်၏။
- ၂။ သုံးမျိုးသုံးစားအားဖြင့် ကျင့်ကုန်သော သာဝကတို့၌ ဆရာဖြစ်တော်မူသော ဘုရားရှင်၏ မုန်းခြင်း ချစ်ခြင်းကို ကျော်လွန်သည်၏ အဖြစ်သည်လည်း သတိပဋ္ဌာန် မည်၏။
- ၃။ သတိသည်လည်း သတိပဋ္ဌာန် မည်၏။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၄၃။)

၁။ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ်၊ သတိပဋ္ဌာနသံယုတ်၊ အမတဝဂ် သမုဒယသုတ္တန်၌ ဘုရားရှင်သည် သတိ၏ ကျက်စားရာ အာရုံ ဖြစ်သည့် ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့ကို သတိပဋ္ဌာန်ဟူ၍ ဟောကြားထားတော်မူ၏။

(သံ-၃-၁၆၁ - ကြည့်ပါ။)

တစ်ဖန် ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်ပါဠိတော်ကြီး၌လည်း - **ကာယော ဥပဋ္ဌာနံ နော သတိ၊ သတိ ပန ဥပဋ္ဌာနဇ္ဇေဝ သတိ ခ** - (၃-၉-၄၀၆) ဤသို့ စသည်ဖြင့် သတိ၏ ကပ်၍ တည်ရာ ကျက်စားရာ အာရုံ ဖြစ်ကုန်သော ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့ကို သတိပဋ္ဌာန်ဟူ၍ ဟောကြားထားတော်မူ၏။ ဤနည်း၌ **ပတိဋ္ဌာတိ အသိန္နံ ပဋ္ဌာနံ၊ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ** - သတိ၏ တည်ရာအာရုံသည် သတိပဋ္ဌာန် မည်၏။ တစ်နည်း - **ပဇာနံ ဌာနန္တိ ဝါ ပဋ္ဌာနံ၊ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ** = သတိ၏ ပြဇာနီးသော တည်ရာအာရုံသည် (ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မသည်) သတိပဋ္ဌာန် မည်၏။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၄၃-၃၄၄။)

- ၂။ တယော သတိပဋ္ဌာနာ ယဒရိယော သေဝတိ၊ ယဒရိယော သေဝမာနော သတ္တာ ဂဏမနုဿာသိတုမရဟတိ။

(မ-၃-၂၆၃။)

အကြင်သတိပဋ္ဌာန်တို့ကို အမြတ်ဆုံး ဖြစ်တော်မူသော မြတ်စွာဘုရားသည် မှီဝဲတော်မူ၏။ ယင်းသတိပဋ္ဌာန်တို့ကို မှီဝဲတော်မူသော အမြတ်ဆုံး ဖြစ်တော်မူသော ဆရာတစ်ဆူ ဖြစ်တော်မူသော ဘုရားရှင်သည် ဂိုဏ်းသံဃာကို ဆိုဆုံးမခြင်းငှာ ထိုက်တော်မူ၏။ ထိုသတိပဋ္ဌာန်တို့ကား သုံးပါးတို့တည်း။ (မ-၃-၂၆၃။)

ဤဥပရိပက္ခာသပါဠိတော် သဋ္ဌာယတနဝိဘင်္ဂသုတ်၌ -

- ၁။ ဘုရားရှင် ဆိုဆုံးမတော်မူသည့်အတိုင်း မလိုက်နာ မပြုကျင့်သော သာဝက၊
- ၂။ ဘုရားရှင် ဆိုဆုံးမတော်မူသည့်အတိုင်း မလိုက်နာ မပြုကျင့်သော သာဝကနှင့် လိုက်နာ ပြုကျင့်သော သာဝက နှစ်မျိုးတို့ ရောနှောနေသော သာဝက၊
- ၃။ ဘုရားရှင် ဆိုဆုံးမတော်မူသည့်အတိုင်း လိုက်နာ ပြုကျင့်သော သာဝက -

ဤသို့ သုံးမျိုးသုံးစားအားဖြင့် ကျင့်နေသော သာဝကတို့၌ ဆရာဖြစ်တော်မူသော ဘုရားရှင်၏ မုန်းခြင်း ချစ်ခြင်းကို ကျော်လွန်သည်၏ အဖြစ်ကို သတိပဋ္ဌာန်ဟူ၍ ဟောကြားထားတော် မူ၏။ ဤနည်း၌ **ပဋ္ဌာနိယတေတိ ပဋ္ဌာနံ၊ သတိယာ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ** = သတိဖြင့် ဖြစ်စေထိုက်သော တရားသည် သတိပဋ္ဌာန် မည်၏။ ယင်း ဖြစ်စေထိုက်သော တရားဟူသည် - သုံးမျိုးသုံးစားအားဖြင့် ကျင့်နေကုန်သော သာဝကတို့ အပေါ်၌ ချစ်ခြင်း မုန်းခြင်းကို ကျော်လွှား လွန်မြောက်ခြင်းပင်တည်း။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၄၄။) အတုယူဖွယ် အလွန်ကောင်းပေစွ။ ကြည်ညိုဖွယ် အလွန်ကောင်းပေစွ။ ဆရာဖြစ်သူတိုင်း သတိပြုသင့်လှပေစွ။

- ၃။ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ ဘာဝိတာ ဗဟုလီကတာ သတ္တ ဗောဇ္ဈင်္ဂေ ပရိပူရေန္တိ။ (မ-၃-၁၂၄။)

သတိပဋ္ဌာန်လေးပါးတို့ကို ပွားများအပ်ကုန်သည်ရှိသော် ကြိမ်ဖန်များစွာ အလေ့အလာ ပြုအပ်ကုန်သည် ရှိသော် ဗောဇ္ဈင်မြတ်တရား (၇)ပါးတို့ကို ပြည့်စေနိုင်ကုန်၏။ (မ-၃-၁၂၄။)

ဤသုတ္တန်၌ သတိကိုပင် သတိပဋ္ဌာန်ဟူ၍ ဟောတော်မူ၏။ ဤနည်း၌ -

ပဋ္ဌာတိတိ ပဋ္ဌာနံ၊ သတိယေဝ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ = ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတည်းဟူသော အာရုံ၌ ကပ်၍ တည်တတ်သော သတိသည်ပင် သတိပဋ္ဌာန် မည်၏။ တစ်နည်း - **သရဏဋ္ဌေန သတိ၊ ဥပဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပဋ္ဌာနံ၊ သတိ ဓ သာ ပဋ္ဌာနဉ္စာတိ သတိပဋ္ဌာနံ၊ ဣဒမိဓာ ဓိပ္ပေတံ** = ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မဟူသော အာရုံကို အမှတ်ရခြင်းဟူသော အနက်သဘောကြောင့် သတိ မည်၏။ ဤမျှသာမက သတိသည် ကြာမြင့်စွာက ပြုလုပ် ခဲ့သော ပြောဆိုခဲ့သော အာရုံတို့ကိုသော်မှလည်း အောက်မေ့တတ် အမှတ်ရတတ်၏။ ယင်း ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မဟူသော အာရုံ၌ ကပ်၍ တည်ခြင်းဟူသော အနက်ကြောင့် ပဋ္ဌာန မည်၏။ ထိုကြောင့် ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတည်းဟူသော အာရုံကို အမှတ်ရခြင်း သဘောတရားလည်း ဟုတ်၏။ ထို အမှတ်ရခြင်း သဘောတရား ဟူသည် ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မဟူသော အာရုံ၌ ကပ်၍ တည်ခြင်း သဘောတရားလည်း ဟုတ်၏။ ထိုကြောင့် လည်း သတိပဋ္ဌာန် မည်၏။ ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ အာရုံကို အမှတ်ရတတ်သော ယင်းအာရုံ၌ ကပ်၍ တည် တတ်သော သတိသည်ပင် သတိပဋ္ဌာန် မည်၏ဟု ဆိုလိုသည်။

ဤသုံးခုမြောက်သော သတိသည်ပင် သတိပဋ္ဌာန် မည်၏ဟူသော အနက်သဘောကို ဤမဟာသတိပဋ္ဌာန သုတ္တန်အရာ၌ အလိုရှိအပ်ပေ၏။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၄၄။) ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့တည်း -

- ၁။ ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ တို့ကို အောက်မေ့တတ် အမှတ်ရတတ် သိမ်းဆည်းတတ်သော ထိုကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ အာရုံ၌ ကပ်၍ တည်တတ်သော သတိသည် သတိပဋ္ဌာန် မည်၏။

- ၂။ ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ တို့၏ အကြောင်းတရားတို့ကို အောက်မေ့တတ် အမှတ်ရတတ် သိမ်းဆည်း တတ်သော၊ ယင်းအကြောင်းတရား အာရုံ၌ ကပ်၍ တည်တတ်သော သတိသည် သတိပဋ္ဌာန် မည်၏။

- ၃။ အကြောင်းတရားနှင့် တကွသော ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ ဒုက္ခအခြင်းအရာ အနတ္တအခြင်းအရာ အသုဘအခြင်းအရာကို အောက်မေ့တတ် အမှတ်ရတတ် သိမ်းဆည်းတတ်သော၊ ယင်း

အခြင်းအရာ အသီးအသီး၌ ကပ်၍ တည်တတ်သော သတိသည် သတိပဋ္ဌာန် မည်၏။ အရိယမဂ်၏ ရှေးအဖို့၌ ဖြည့်ကျင့်အပ်သော ပုဗ္ဗဘာဂ သတိပဋ္ဌာနမဂ်ဟူသော လောကီသတိပဋ္ဌာန်တည်း။

၄။ အရိယမဂ်ခဏ၌ကား အသင်္ခတဓာတ် နိရောဓသစ္စာ တရားတော်မြတ်ကြီးကို အောက်မေ့တတ် အမှတ်ရ တတ် သိမ်းဆည်းတတ်သော၊ ယင်းနိရောဓသစ္စာ အာရုံ၌ ကပ်၍ တည်တတ်သော အရိယမဂ်နှင့် ယှဉ်သော သတိသည် သမ္မာသတိ မည်၏။ သတိပဋ္ဌာန် မည်၏။ လောကုတ္တရာ သတိပဋ္ဌာန်တည်း။ ဤကား ဆိုလိုရင်းတည်း။

ယင်းသမ္မာသတိနှင့် ယှဉ်သော အရိယမဂ်တရားကား - ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့ကို မသိအောင် ဖုံး လွှမ်းထားသည့် မောဟကိုလည်းကောင်း၊ ယင်း ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့၏ ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ အကြောင်းတရား တို့ကိုလည်း မသိအောင် ဖုံးလွှမ်းထားတတ်သော မောဟကိုလည်းကောင်း၊ အကြောင်းတရားတို့နှင့် တကွသော ယင်း ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ ဒုက္ခအခြင်းအရာ အနတ္တအခြင်းအရာ၊ အသုဘအခြင်း အရာကို မသိအောင် ဖုံးလွှမ်းထားသည့် မောဟကိုလည်းကောင်း အကြွင်းမဲ့ ပယ်ရှားလိုက်၏။ မသိမှု အဝိဇ္ဇာ ပျောက်၍ သိမှု ဝိဇ္ဇာဉာဏ် ပေါ်လာ၏။ ယင်းဝိဇ္ဇာဉာဏ် = အရိယမဂ်ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သတိသည် နိဗ္ဗာန်ကို အောက်မေ့တတ် အမှတ်ရတတ် သိမ်းဆည်းတတ်၍ နိဗ္ဗာန်အာရုံ၌ ကပ်၍ တည်တတ်သောကြောင့် သတိပဋ္ဌာန် မည်ပေသည်။ လောကုတ္တရာ သတိပဋ္ဌာန်တည်း။

ဤမဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တန်၌ကား -

ကောယနမဂ္ဂေါ ငဉ္စတိ ပုဗ္ဗဘာဂသတိပဋ္ဌာနမဂ္ဂေါ - (ဒိ-ဋ္ဌ-၂-၃၃၇။)

ဟူသော အဋ္ဌကထာ ဖွင့်ဆိုတော်မူချက်နှင့် အညီ ပုဗ္ဗဘာဂ သတိပဋ္ဌာနမဂ်ဟူသော အရိယမဂ်၏ ရှေး အဖို့၌ ဖြည့်ကျင့်အပ်သော လောကီသတိပဋ္ဌာန်ကို ရည်ညွှန်း၍ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားထားတော်မူပေသည်။

ကောယန = တစ်ကြောင်းတည်းသောလမ်း

ကောယနော အယံ ဘိက္ခဝေ မဂ္ဂေါ သတ္တာနံ ဝိသုဒ္ဓိယာ သောကပရိဒေဝါနံ သမတိက္ကမာယ ဒုက္ခ- ဒေါမနဿာနံ အတ္ထင်္ဂမာယ ဉာယဿ အဓိဂမာယ နိဗ္ဗာနဿ သစ္စိကိရိယာယ၊ ယဒိဒံ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ။ (မ-၁-၇၀။)

ရဟန်းတို့ . . . ဤခရီးလမ်းသည် သတ္တဝါတို့၏ စိတ်ဓာတ် စင်ကြယ်သန့်ရှင်းရန်၊ စိုးရိမ်ပူပန်ခြင်း ငို- ကြွေးခြင်းတို့ကို ကျော်လွှားလွန်မြောက်ရန်၊ ကိုယ်ဆင်းရဲ စိတ်ဆင်းရဲတို့ ချုပ်ငြိမ်းရန်၊ အရိယမဂ်ကို ရရှိရန်၊ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုရန်၊ တစ်ကြောင်းတည်းသော ခရီးလမ်း ဖြစ်ပေ၏။ ယင်းသည့် ခရီးလမ်းကား ဤသတိ- ပဋ္ဌာန် လေးပါးတို့ပင်တည်း။ (မ-၁-၇၀။)

ဤသဗ္ဗညုသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်၏ ဟောကြားထားတော်မူသော ဒေသနာတော်နှင့် အညီ နိဗ္ဗာန်သွားရာ လမ်းကား ပုဗ္ဗဘာဂ သတိပဋ္ဌာနမဂ်ဟူသော သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး ကျင့်စဉ်တရားပင် ဖြစ်သည်။ ဤသတိပဋ္ဌာန် လေးပါး ကျင့်စဉ်တရားကလွဲ၍ နိဗ္ဗာန်သို့ သွားရာလမ်းဟူသည် မရှိ ဖြစ်ခဲ့၏။ ဤသတိပဋ္ဌာန်ကား နိဗ္ဗာန်သို့သွားရာ တစ်ကြောင်းတည်းသော လမ်းသာ ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

သို့အတွက် “နိဗ္ဗာန်သို့ သွားရာလမ်းသည် အမျိုးမျိုး ရှိ၏။ နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း ကျင့်စဉ်သည် အမျိုးမျိုး ရှိ၏။ ဤနည်းလည်း မှန်၏။ ထိုနည်းလည်း မှန်၏။ အားလုံးသည် သူ့နည်းသူ့ဟန်နှင့်သူ မှန်သည်ချည်း ဖြစ်၏။” ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဖြောင့်ဖြောင့် ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ကြကုန်သော ကျင့်စဉ်အားလုံးတို့သည် မှန်

သည်ချည်းသာ ဖြစ်ကြ၏ဟု လက်ခံခဲ့လျှင် အသင်သူတော်ကောင်းအတွက် နိဗ္ဗာန်သို့ဝင်ရာ တံခါးမုခ်ဦးကြီးမှာ “ပွင့်တော့မလို ပိတ်တော့မလို” အခြေအနေမှာ တည်ရှိနေပေလိမ့်မည်။ ပြောနှင့်ပြောင့် ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ကြသည့် ကျင့်စဉ်အားလုံးတို့သည် အားလုံးမှန်ကြပါသည်ဟူသည် မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ မဖြစ်နိုင်ပေ။ ပုံစံ အချို့ကို ထုတ်ပြပေအံ့။

၁။ သတိ၏ တည်ရာ အာရုံ ဖြစ်ကြသည့် ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့ကား ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့ပင် ဖြစ်ကြ၏။ ရုပ်တို့မည်သည် ရုပ်ကလာပ်ဟု ခေါ်သည့် အုပ်စုအလိုက်သာ ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာ ရှိ၏။ ယင်းရုပ်ကလာပ်များကို ဓာတ်ခွဲနိုင်ပါမှ ရုပ်ကလာပ်တစ်ခု အတွင်း၌ ပါဝင်တည်ရှိကြသော (၈)မျိုး၊ (၉)မျိုး၊ (၁၀)မျိုး စသော ပရမတ္ထရုပ်တရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ခွဲခြားစိတ်ဖြာ၍ ရှုနိုင်ပါမှ ရုပ်ပရမတ်ကို သိမ်းဆည်းနိုင် သည် မည်၏။ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်သည် မည်၏။ တစ်ဖန် နာမ်တရားတို့သည်လည်း ဝီထိမုတ်စိတ် အနေအားဖြင့်လည်းကောင်း ဝီထိစိတ် အနေအားဖြင့်လည်းကောင်း ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာ ရှိကြ၏။ ယင်းဓမ္မတာလမ်း- ကြောင်းမှ ပြောင်းလွဲ၍ ဖြစ်ရိုးဓမ္မတာ မရှိကြပေ။ ယင်း နာမ်တရားတို့ကို စိတ္တက္ခန္ဓာ အသီးအသီး၌ (၈)မျိုး (၁၁)မျိုး (၃၄)မျိုး စသော နာမ်တရား အသီးအသီးကို ကိုယ်ပိုင်သဘာဝလက္ခဏာ အသီးအသီးသို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်အောင် တစ်လုံးစီ တစ်လုံးစီ ဉာဏ်ဖြင့် ခွဲခြားစိတ်ဖြာ၍ ရှုနိုင်ပါမှ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်မည် ဖြစ်၏။

- (က) ကျင့်စဉ်တစ်မျိုးက ဤအထက်ပါ ရုပ်နာမ်တို့ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည်ဟု ဖော်ပြထား၏။
- (ခ) နောက်ကျင့်စဉ်တစ်မျိုးက - “ဤရုပ် ဤနာမ်များသည် သဗ္ဗညုသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်တို့၏ အရာသာ ဖြစ်၏။ သာဝကတို့သည် ရှု၍ မရနိုင်”ဟု ဖော်ပြထား၏။

ဤသို့ ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်နေကြသော ကျင့်စဉ်နှစ်မျိုးတို့သည် နှစ်မျိုးလုံး မှန်ပေသည်ဟူ၍ ကား မည်သည့် နည်းနှင့်မျှ မဖြစ်နိုင်၊ တစ်ခုသာ မှန်ရပေမည်။ တစ်ဖန် -

- (က) ကျင့်စဉ်တစ်ခုက - “ကြောင်း-ကျိုး ဆက်နွယ်မှု = ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်သဘောတရားတို့ကို အနုဗောဓဉာဏ် ပဋိဝေဓဉာဏ်တို့ဖြင့် ကိုယ်တိုင်မျက်မှောက် ထွင်းဖောက်မသိက သံသရာမှ မလွတ်မြောက်နိုင်”ဟူသော မဟာနိဒါနသုတ္တန် (ဒီ-၂-၄၇)၌ ဘုရားရှင် ဟောကြားထားတော်မူသောကြောင့် အတိတ်အကြောင်း တရား (၅)ပါးကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးတရား (၅)ပါး ဖြစ်ပုံ၊ ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းတရား (၅)ပါးကြောင့် အနာဂတ်အကျိုးတရား (၅)ပါး ဖြစ်ပုံတို့ကို အနုဗောဓဉာဏ် ပဋိဝေဓဉာဏ်တို့ဖြင့် ထွင်းဖောက်သိမြင်ရန် ရှုရမည်ဟု ညွှန်ကြား၏။ အတိတ်အကြောင်းတရားတို့သည် အတိတ်ခန္ဓာ (၅)ပါး၌ အကျိုးဝင်သဖြင့် အတိတ်ခန္ဓာ (၅)ပါးကို ရှုရမည်ဟုလည်းကောင်း၊ အနာဂတ်အကျိုးတရား (၅)ပါးတို့သည် အနာဂတ်ခန္ဓာ (၅)ပါး၌ အကျိုးဝင်သဖြင့် အနာဂတ်ခန္ဓာ (၅)ပါးကိုလည်း ရှုရမည်ဟုလည်းကောင်း ညွှန်ကြား၏။
- (ခ) ကျင့်စဉ်တစ်မျိုးကလည်း “ဝိပဿနာဟူသည် အတိတ် အနာဂတ်ကို မရှုရ၊ ရှုဖို့ မလို၊ ပစ္စုပ္ပန်ကိုသာ ရှုရ၏။”ဟု ညွှန်ကြား၏။

ဤသို့ ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်နေကြသော ကျင့်စဉ်နှစ်မျိုးတို့သည် နှစ်မျိုးလုံး မှန်ပေသည်ဟူ၍ ကား မဆိုသင့်ပြီ၊ တစ်ခုသာ မှန်ရပေမည်။ ဆန့်ကျင်ဘက် နှစ်မျိုးလုံး မှန်ပါသည်ဟူသည်မှာ မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ မဖြစ်နိုင်သော အရာသာ ဖြစ်သည်။ တစ်ဖန် -

- (က) ကျင့်စဉ်တစ်မျိုးက အကြောင်းတရားနှင့် တကွသော ယင်း ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့ကို လက္ခဏာရေး သုံးတန်တင်ကာ ဝိပဿနာရှုရန် ညွှန်ကြား၏။

(ခ) အခြား ကျင့်စဉ်တစ်ခုက လက္ခဏာရေးသုံးတန် တင်ဖို့မလိုဟု ညွှန်ကြား၏။ ပညတ်ကိုပဲဖြစ်ဖြစ် ပရမတ်ကိုပဲဖြစ်ဖြစ် ရှုချင်ရာကို ရှုချင်သလို ရှုနေရန် ညွှန်ကြား၏။

ဤထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက် နှစ်မျိုးလုံးတို့လည်း နှစ်မျိုးလုံး အမှန်ချည်းကား မဖြစ်နိုင်ပေ။ တစ်ဖန် -

(က) ကျင့်စဉ်တစ်ခုက ယင်း ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ အမည်ရသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ယင်း ရုပ်နာမ်တို့၏ အကြောင်းတရားတို့ကိုလည်းကောင်း၊ အကြောင်းတရားနှင့် တကွသော ယင်း ရုပ်နာမ်တို့၏ အနိစ္စအချက် ဒုက္ခအချက် အနတ္တအချက်တို့ကိုလည်းကောင်း ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိရေးအတွက် ဥပစာရသမာဓိ အပ္ပနာသမာဓိဟူသော နှစ်မျိုးသော သမာဓိတို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးသော သမာဓိကို ထူထောင်ရမည်ဟု ညွှန်ကြား၏။

(ခ) တစ်ဖန် ကျင့်စဉ်တစ်ခုက သမာဓိကို ထူထောင်ဖို့မလိုဟု ညွှန်ကြား၏။

ဤ ထိပ်တိုက် ဆန့်ကျင်ဘက် နှစ်မျိုးတို့လည်း နှစ်မျိုးလုံး အမှန်ချည်းကား မဖြစ်နိုင်။ တစ်ခုသာ မှန်ရပေမည်။

အဘယ်ကြောင့် တစ်ခုသာ တစ်မျိုးသာ မှန်ရသနည်းဟု မေးရန်ရှိ၏။ နိဗ္ဗာန်သို့ သွားရာလမ်းကား တစ်လမ်းသာ ရှိသောကြောင့်၊ နှစ်လမ်း သုံးလမ်း မရှိသောကြောင့်ဟုပင် ဖြေဆိုလေရာသည်။

နိဗ္ဗာန်ကို လိုလားတောင့်တလျက်ရှိသော၊ အမှန်တရားကို မြတ်နိုးလျက်ရှိသော၊ ဘုရားရှင်၏ ရွှေရင်တော်-နှစ် သားတော်စစ် ဖြစ်လိုသော အသင်သူတော်ကောင်းသည် စဉ်းစားရန် ဝေဖန်ရန် နှိုင်းချိန်ဖို့ရန် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရန် အချိန်သို့ကား ဆိုက်ရောက်လာပြီ ဖြစ်ပေသည်။ အမှန်တရားကိုရအောင် ရှာဖွေပါလော့။ သစ္စာတရားကား ထင်ရှားရှိနေသေးသည်သာ ဖြစ်သည်။

၈။ သမ္မာသမာဓိ

ကတမော စ ဘိက္ခဝေ သမ္မာသမာဓိ။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဝိဝိဇ္ဇေဝ ကာမေဟိ ဝိဝိဇ္ဇ အကုသလေဟိ ဓမ္မေဟိ သဝိတက္ကံ သဝိစာရံ ဝိဝေကဇံ ပီတိသုခံ ပဌမံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။

ဝိတက္ကဝိစာရာနံ ဝူပသမာ အဇ္ဈတ္တံ သမ္ပသာဒနံ စေတသော ဧကောဒိဘာဝံ အဝိတက္ကံ အဝိစာရံ သမာဓိဇံ ပီတိသုခံ ဒုတိယံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။

ပီတိယာ စ ဝိရာဂါ ဥပေက္ခကော စ ဝိဟရတိ၊ သတော စ သမ္ပဇာနော၊ သုခဉ္စ ကာယေန ပဋိသံဝေဒေတိ၊ ယံ တံ အရိယာ အာစိက္ခန္တိ “ဥပေက္ခကော သတိမာ သုခဝိဟာရီ”တိ၊ တတိယံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။

သုခဿ စ ပဟာနာ ဒုက္ခဿ စ ပဟာနာ ပုဗ္ဗေဝ သောမနဿဒေါမနဿာနံ အတ္ထင်္ဂမာ အဒုက္ခမသုခံ ဥပေက္ခာသတိပါရိသုဒ္ဓိံ စတုတ္ထံ ဈာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ သမ္မာသမာဓိ။ ဣဒံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ။ (မ-၁-၈၉။)

ရဟန်းတို့ . . . သမ္မာသမာဓိဟူသည် အဘယ်နည်း?

၁။ ရဟန်းတို့ . . . ဤသာသနာတော်၌ ယောဂါဝစရ ရဟန်းသည် ကာမဂုဏ်တို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင် အကုသိုလ်တရားတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင် ဝိတက်နှင့်လည်း တကွ ဖြစ်သော ဝိစာရနှင့်လည်း တကွ ဖြစ်သော နိဝရဏ ကင်းဆိတ်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်၍လာသော နှစ်သက်ခြင်း = ပီတိ၊ ချမ်းသာခြင်း = သုခရှိသော ပထမ ဈာန်သို့ ရောက်၍ နေ၏။

၂။ ဝိတက် ဝိစာရတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းသွားခြင်းကြောင့် မိမိ၏ ကိုယ်တွင်း အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ စိတ်ကို ကြည်လင်စေ တတ်သော၊ မြတ်သော တည်ကြည်မှု သမာဓိကို တိုးပွားစေတတ်သော၊ ဝိတက်လည်း မရှိ ဝိစာရလည်း မရှိသော၊ ပထမဈာန် သမာဓိကြောင့် ဖြစ်ပေါ်၍လာသော တစ်နည်း သမ္ပယုတ် သမာဓိကြောင့် ဖြစ်ပေါ်၍လာသော နှစ်သက်ခြင်း = ပီတိ၊ ချမ်းသာခြင်း = သုခ ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့ ရောက်၍ နေ၏။

၃။ ပီတိ၏လည်း ကင်းပြတ်သွားခြင်းကြောင့် (အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်ကဲ့သို့သော ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံကို) အညီ အမျှ လျစ်လျူရှုလျက်၊ (ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံကို) အမှတ်ရတတ်သော သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိရှိလျက်၊ (ကမ္မဋ္ဌာန်း အာရုံကို) သမ္ပဇင်ဉာဏ်ဖြင့် ဆင်ခြင်လျက် နေ၏။ ချမ်းသာခြင်း ကာယိကသုခ စေတသိကသုခကိုလည်း နာမ ကာယ = နာမ်တရားအပေါင်းဖြင့် ခံစား၏။ အကြင်တတိယဈာန်ကြောင့်၊ ထိုတတိယဈာန်နှင့် ပြည့်စုံသူကို “(ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံကို) အညီအမျှ လျစ်လျူရှုသူ၊ (ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံကို) အမှတ်ရတတ်သော သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိရှိသူ ချမ်းသာစွာ နေလေ့ရှိသူ” ဟု ဘုရား အစရှိကုန်သော အရိယာတကာ သူတော်စွာတို့သည် ချီးမွမ်း စကား ပြောကြားတော်မူကြကုန်၏။ ထိုတတိယဈာန်သို့ ရောက်၍ နေ၏။

၄။ ကိုယ်ချမ်းသာခြင်း = ကာယိကသုခ၊ ကိုယ်ဆင်းရဲခြင်း = ကာယိကဒုက္ခကို ပယ်ရှားထားခြင်းကြောင့်လည်း ကောင်း၊ ရှေးဦးကပင် ဝမ်းသာခြင်း = သောမနဿ၊ စိတ်နှလုံး မသာယာခြင်း = ဒေါမနဿတရားတို့၏ ချုပ်ငြိမ်း ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း ဆင်းရဲ ချမ်းသာ ကင်းသော (တဏှမဇ္ဈတ္တတာ စေတသိက်ဟူသော) ဈာနပေက္ခာ- ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော သတိ၏ ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်ခြင်း ရှိသော စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ နေ၏။ ရဟန်းတို့ . . . ဤသမာဓိကို မှန်စွာတည်ကြည်ခြင်း = သမ္မာသမာဓိဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

ရဟန်းတို့ . . . ဤမဂ္ဂင် (၈)ပါး အကျင့်မြတ်တရားတည်းဟူသော တရားသဘောကို ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ အရိယသစ္စာ = ဒုက္ခချုပ်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းကျင့်စဉ် မဂ္ဂအရိယသစ္စာဟူ၍ ဆိုအပ်၏။
(မ-၁-၈၉။)

ဤဈာန်တရားတို့သည်ကား အရိယမဂ်၏ ရှေ့အဖို့၌ ဖြည့်ကျင့်အပ်သော ပုဗ္ဗဘာဂ သတိပဋ္ဌာနမဂ်ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော လောကီ သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ်ပိုင်း၌လည်းကောင်း၊ အရိယမဂ်ခဏ၌လည်းကောင်း မတူထူးခြား ကွဲပြားကြကုန်၏။ အရိယမဂ်၏ ရှေ့အဖို့ ပုဗ္ဗဘာဂ သတိပဋ္ဌာနမဂ်ပိုင်း၌ ပထမဈာန်သမာပတ်၊ ဒုတိယဈာန် သမာပတ်၊ တတိယဈာန်သမာပတ်၊ စတုတ္ထဈာန်သမာပတ် - ဤသို့စသည့် သမာပတ်၏ အစွမ်းဖြင့် မတူထူးခြား ကွဲပြားကြကုန်၏။ အရိယမဂ်ခဏ၌ အမျိုးမျိုးသော အရိယမဂ်၏ အစွမ်းဖြင့် မတူထူးခြား ကွဲပြားကြကုန်၏။

တစ်ဦးသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် ရှေးဦးစွာ ဖြစ်သော သောတာပတ္တိမဂ်သည် ပထမဈာန် နှင့် ယှဉ်၏။ သကဒါဂါမိမဂ် အနာဂါမိမဂ် အရဟတ္တမဂ်တို့သည်လည်း ပထမဈာန်နှင့် ယှဉ်ကုန်သည်သော်လည်း ကောင်း၊ ဒုတိယဈာန် စသည့် ဈာန်တို့တွင် အမှတ်မထား တစ်ပါးပါးသော ဈာန်နှင့် ယှဉ်ကုန်သည်သော်လည်း ကောင်း ဖြစ်ကြကုန်၏။

တစ်ဦးသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် ရှေးဦးစွာ ဖြစ်သော သောတာပတ္တိမဂ်သည်လည်း ဒုတိ- ယဈာန် စသည့် ဈာန်တို့တွင် အမှတ်မထား တစ်ပါးပါးသော ဈာန်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်နိုင်၏။ သကဒါဂါမိမဂ် အနာဂါမိမဂ် အရဟတ္တမဂ်တို့သည်လည်း ဒုတိယဈာန် စသည်တို့တွင် အမှတ်မထား တစ်ပါးပါးသော ဈာန်နှင့် ယှဉ်ကုန်သည်သော်လည်းကောင်း၊ ပထမဈာန်နှင့် ယှဉ်ကုန်သည်သော်လည်းကောင်း ဖြစ်နိုင်ကုန်၏။

ဤသို့လျှင် အရိယမဂ် လေးပါးတို့သည်လည်း ဈာန်နှင့် စပ်သဖြင့် -

- ၁။ အလုံးစုံ တူကုန်သည်သော်လည်းကောင်း (= အရိယမဂ် လေးပါးလုံးသည် -
 (က) ပထမဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ပထမဈာန်ကမဂ်ချည်းသော်လည်းကောင်း၊
 (ခ) ဒုတိယဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ဒုတိယဈာန်ကမဂ်ချည်းသော်လည်းကောင်း၊
 (ဂ) တတိယဈာန်နှင့် ယှဉ်သော တတိယဈာန်ကမဂ်ချည်းသော်လည်းကောင်း၊
 (ဃ) စတုတ္ထဈာန်နှင့် ယှဉ်သော စတုတ္ထဈာန်ကမဂ်ချည်းသော်လည်းကောင်း -
 ဤသို့ စသည်ကို ဆိုလိုသည်။)

၂။ အလုံးစုံ မတူကုန်သည်သော်လည်းကောင်း၊ (အချို့မဂ်က ပထမဈာန်နှင့် ယှဉ်၍ အချို့မဂ်က ဒုတိယဈာန်နှင့် ယှဉ်၏ - ဤသို့ စသည်ကို ဆိုလိုသည်။)

၃။ အချို့ တူကုန်သည်သော်လည်းကောင်း ဖြစ်နိုင်ကုန်၏။

အရိယမဂ်၏ အလုံးစုံ တူမှု၊ အလုံးစုံ မတူမှု၊ အချို့ တူမှုဟူသော ဤထူးခြားမှုသည် မတူကွဲပြားအောင် မှတ်သားကြောင်း ဖြစ်သော ပါဒကဏ္ဍာန်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာရ၏။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၉၃။) အကျယ်ကို ဝိပဿနာပိုင်းတွင် တွေ့ရလတ္တံ့။

လောကီမဂ္ဂင် တရားကိုယ် (၈) ပါး ရှုကွက်

လောကီ သမ္မာဝါစာ သမ္မာကမ္မန္တ သမ္မာအာဇီဝ - ဟူသော လောကီ ဝိရတိ စေတသိက် ရှုကွက်များကို ဤနာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ဖော်ပြခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း ရှုပါ။

ဝိပဿနာဇောသည် ဉာဏသမ္ပယုတ် = ဉာဏ်ယှဉ်ခဲ့လျှင် ယင်း ဝိပဿနာဇော အသီးအသီး၌ သမ္မာဒိဋ္ဌိ သမ္မာသင်္ကပ္ပ သမ္မာဝါယာမ (= ဝီရိယ)၊ သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ (= ဧကဂ္ဂတာ)တို့ ပါဝင်ကြ၏။ ဉာဏဝိပယုတ် ဝိပဿနာဇော၌ကား သမ္မာဒိဋ္ဌိ မပါဝင်ပေ။ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း ရှုကွက်များကို ပြန်၍ သတိပြုကြည့်ပါ။

စက္ခုအကြည်ဓာတ် ရုပ်တရား တစ်လုံးကိုပင် -

- ၁။ စက္ခုအကြည်ဓာတ်ဟု သိသော မနောဒွါရဝီထိ၊
 ၂။ ရုပ်တရားဟု သိသော မနောဒွါရဝီထိ၊
 ၃။ အနိစ္စဟု သိသော မနောဒွါရဝီထိ၊
 ၄။ ဒုက္ခဟု သိသော မနောဒွါရဝီထိ၊
 ၅။ အနတ္တဟု သိသော မနောဒွါရဝီထိ၊
 ၆။ အသုဘဟု သိသော မနောဒွါရဝီထိ -

ဤမနောဒွါရဝီထိ အသီးအသီး၌ ဇော အသီးအသီးသည် ဉာဏသမ္ပယုတ် မဟာကုသိုလ် ဖြစ်လျှင် ယင်း မဂ္ဂင်တရားကိုယ် (၅)ပါးတို့ ပါဝင်ကြ၏။ ယင်းမနောဒွါရဝီထိ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းသောအခါ၌ ယင်းမဂ္ဂင် တရားကိုယ် (၅)ပါးတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်းလည်း အကျုံးဝင်သွားပေသည်။ ကျန်ရုပ်တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ် ပေါ်လာကြသော နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌လည်းကောင်း၊ ရုပ်တရားအားလုံးကို ခြုံ၍ ရှုနေသော မနော- ဒွါရဝီထိ နာမ်တရားတို့ကို တစ်ဖန်ပြန်၍ သိမ်းဆည်းရာ၌လည်းကောင်း၊ နာမ်တရား တစ်လုံးစီကို ဖြစ်စေ၊ စိတ္တက္ခဏ တစ်ခုအတွင်း၊ ဝီထိစဉ် တစ်ခုအတွင်းရှိ နာမ်တရားအားလုံးတို့ကို ခြုံ၍ ဖြစ်စေ ရှုနေသော မနောဒွါရဝီထိ နာမ် တရားများကို တစ်ဖန်ပြန်၍ သိမ်းဆည်း ရှုပွားရာ၌လည်း နည်းတူပင် သဘောပေါက်ပါ။

ဝိပဿနာပိုင်းသို့ ရောက်ရှိသောအခါ အရူပသတ္တက ရှုနည်းတို့၌လည်းကောင်း၊ ဘင်္ဂဉာဏ်ပိုင်း စသည် တို့၌လည်းကောင်း ဝိပဿနာဉာဏ်ကို တစ်ဖန်ပြန်၍ ဝိပဿနာရှုရာ၌ ယင်းအရှုခံဝိပဿနာဉာဏ် ပြဓာန်းသော မဟာကုသိုလ် မနောဒွါရဝီထိအတွင်း ဇော အသီးအသီး၌လည်း ယင်း မဂ္ဂင်တရားကိုယ် (၅)ပါးတို့ ပါဝင်လျက်ပင် ရှိကြ၏။ လောကီ မဂ္ဂင်တရားကိုယ် (၅)ပါးတို့ကို တစ်နည်း လောကီ မဂ္ဂင်တရားကိုယ် (၅)ပါးနှင့် တကွသော သမ္ပယုတ် နာမ်တရားစုတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း တစ်ဖန်ပြန်၍ ဝိပဿနာရှုခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။ လောကီ မဂ္ဂသစ္စာ တရားတို့ကို ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ပိုင်းပိုင်းခြားခြား ကွဲကွဲပြားပြား သိခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။ သိအောင်ကြိုးစားပါလေ။

သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး ခွဲခြား ဝေဖန်ပုံ

ဣတိ ဣမေ စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာနာ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာစိတ္တေသု လဗ္ဘန္တိ။ အညေနဝ ဟိ စိတ္တေန ကာယံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ အညေန ဝေဒနံ၊ အညေန စိတ္တံ၊ အညေန ဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ လောကုတ္တရမဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကစိတ္တေယေဝ လဗ္ဘန္တိ။ အာဒိတော ဟိ ကာယံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အာဂတဿ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာ သတိ ကာယာ-နုပဿနာ နာမ။ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ကာယာနုပဿီ နာမ။ ဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယမဂ္ဂံ ပတ္တဿ မဂ္ဂက္ခဏေ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ ကာယာနုပဿနာ နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ကာယာနုပဿီ နာမ။ ဝေဒနံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ။ စိတ္တံ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ။ ဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှိတွာ အာဂတဿ ဝိပဿနာသမ္ပယုတ္တာ သတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ။ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဓမ္မာနုပဿီ နာမ။ ဝိပဿနံဥဿုက္ကာပေတွာ အရိယမဂ္ဂံ ပတ္တဿ မဂ္ဂက္ခဏေ မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ၊ တာယ သတိယာ သမန္နာဂတော ပုဂ္ဂလော ဓမ္မာနုပဿီ နာမ။ ဧဝံ တာဝ ဒေသနာ ပုဂ္ဂလေ တိဋ္ဌတိ။

ကာယေ ပန သုဘန္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ ကာယပရိဂ္ဂဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတီတိ ကာယာနုပဿနာ နာမ။ ဝေဒနာယ သုခန္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ ဝေဒနာပရိဂ္ဂဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတီတိ ဝေဒနာနုပဿနာ နာမ။ စိတ္တေ နိစ္စန္တိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ စိတ္တပရိဂ္ဂဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတီတိ စိတ္တာနုပဿနာ နာမ။ ဓမ္မေသု အတ္တာတိ ဝိပလ္လာသပ္ပဟာနာ ဓမ္မပရိဂ္ဂဟိကာ သတိ မဂ္ဂေန သမိဇ္ဈတီတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ။ ဣတိ ဧကော မဂ္ဂသမ္ပယုတ္တာ သတိ စတုကိစ္စသာဓနဌေန စတ္တာရိ နာမာနိ လဘတိ။ တေန ဝုတ္တံ “လောကုတ္တရမဂ္ဂ-က္ခဏေ ပန ဧကစိတ္တေယေဝ လဗ္ဘန္တိ”တိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၇၃-၂၇၄။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာ စကားရပ်တို့၏ ဆိုလိုရင်းသဘောတရားကို မရှင်းပြရသေးမီ အသင်သူတော်-ကောင်းကိုယ်တိုင် သတိပြုထားသင့်သော အချက်နှစ်ရပ်ကို ကြိုတင်၍ ထပ်မံ တင်ပြအပ်ပါသည်။

၁။ အလုံးစုံသော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို ပရိညာ သုံးမျိုးတို့ဖြင့် ပိုင်းပိုင်းခြားခြား မသိပါက သံသရာ ဝဋ်ဆင်းရဲဒုက္ခ ကုန်ခြင်းငှာ မထိုက်။ ပ ။ အလုံးစုံသော ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို ပရိညာ သုံးမျိုးတို့ဖြင့် ပိုင်းပိုင်းခြားခြား သိရှိပါမှ သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲဒုက္ခ ကုန်ခြင်းငှာ ထိုက်၏။ - ဟူသော အပရိဇာနနသုတ္တန် (သံ-၂-၂၄၉-၂၅၀။)၌ ဘုရားရှင်၏ ဟောကြားတော်မူချက်ကိုလည်း ရှေးဦးစွာ သတိပြုပါ။

၂။ အပရော အာဒိတောဝ ရူပေ အဘိနိဝိသတိ၊ အဘိနိဝိသိတွာ ဘူတရူပဉ္စ ဥပါဒါရူပဉ္စ ပရိစ္ဆိန္နိတွာ အနိစ္စာဒိတော ပဿတိ။ ယသ္မာ ပန န သုဒ္ဓရူပဒဿနမတ္ထေနဝ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ အရူပမ္ပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗမေဝ။ တသ္မာ တံ ရူပံ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပန္နံ ဝေဒနံ သညံ၊ သင်္ခါရေ၊ ဝိညာဏဉ္စ “ဣဒံ အရူပ”န္တိ ပရိစ္ဆိန္နိတွာ အနိစ္စာဒိတော ပဿတိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၂၇၁။)

= ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးသည် ဝိပဿနာပိုင်းတွင် ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်း၊ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းဟု နှစ်မျိုးရှိရာ ရုပ်တရား၌ (= ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို) စ၍ နှလုံးသွင်း၏။ နှလုံးသွင်းပြီးနောက် ဘူတရုပ်နှင့် ဥပါဒါရုပ်ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ အနိစ္စ စသောအားဖြင့် ဝိပဿနာ ရှု၏။ သို့သော် ရုပ်တရားသက်သက်ကို ဝိပဿနာ ရှုနေရုံမျှဖြင့်ကား ဝုဋ္ဌာန အမည်ရသော အရိယမဂ်ဉာဏ်သည် တစ်နည်း ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ ဝိပဿနာသည် မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ ဖြစ်ပေါ်မလာနိုင်။ ထို့ကြောင့် နာမ်တရားကိုလည်း ရှုရမည်သာ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ထိုရုပ်တရားကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဝေဒနာ၊ သညာ၊ သင်္ခါရ၊ ဝိညာဏ်ကိုလည်း “ဤကား နာမ်တရား”ဟု ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပြီးနောက် ယင်းနာမ်တရားကို အနိစ္စ စသောအားဖြင့် ဝိပဿနာ ရှု၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၂၇၁။)

ဤအဋ္ဌကထာ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်အတိုင်း ရုပ်တရားသက်သက်ကို ဝိပဿနာရှုရုံမျှဖြင့် နာမ်တရားသက်သက်ကို ဝိပဿနာရှုရုံမျှဖြင့် ဝုဋ္ဌာန အမည်ရသော အရိယမဂ်ဉာဏ်သည် မဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ဟူသော အဋ္ဌကထာ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ကိုလည်း ဒုတိယ သတိပြုထားပါ။ ယင်းသို့ နှလုံးပိုက်ပြီးသော် အထက်ပါ သမ္မောဟဝိနောဒနီအဋ္ဌကထာ၏ ဆိုလိုရင်း သဘောတရားကို ဆက်လက်၍ ဖတ်ရှုကြည့်ပါ။ ယင်းအဋ္ဌကထာ၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

၁။ ကာယာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်

ဤသတိပဋ္ဌာန်တရား လေးပါးတို့ကို အရိယမဂ်ဉာဏ်၏ ရှေ့အဖို့ဖြစ်သော လောကီသတိပဋ္ဌာန် အခိုက်ဝယ် အမျိုးမျိုးသော စိတ် = အထူးထူးသော စိတ်တို့၌ ရအပ်ကုန်၏။ မှန်ပေသည် -

- (က) ဝေဒနာ စသည်ကို သိမ်းဆည်းကြောင်း ဖြစ်သော စိတ်မှ အခြားတစ်ပါးသာလျှင် ဖြစ်သော စိတ်ဖြင့် ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ယူ၏ = သိမ်းဆည်း၏။
- (ခ) ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို သိမ်းဆည်းကြောင်း ဖြစ်သော စိတ်မှ အခြားတစ်ပါးသာလျှင် ဖြစ်သော စိတ်ဖြင့် ဝေဒနာကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ယူ၏ = သိမ်းဆည်း၏။
- (ဂ) ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်း စသည်ကို သိမ်းဆည်းကြောင်း ဖြစ်သော စိတ်မှ အခြားတစ်ပါးသာလျှင် ဖြစ်သော စိတ်ဖြင့် စိတ်ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ယူ၏ = သိမ်းဆည်း၏။
- (ဃ) ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်း စသည်ကို သိမ်းဆည်းကြောင်း ဖြစ်သော စိတ်မှ အခြားတစ်ပါးသာလျှင် ဖြစ်သော စိတ်ဖြင့် ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူ၏ = သိမ်းဆည်း၏။

[လောကီ သတိပဋ္ဌာန်အခိုက်၌ ရုပ်တရားကို သိမ်းဆည်းသော မနောဒွါရဝိတိစိတ်၊ ဝေဒနာကို သိမ်းဆည်းသော မနောဒွါရဝိတိစိတ်၊ စိတ်ကို သိမ်းဆည်းသော မနောဒွါရဝိတိစိတ်၊ သညာ၊ သင်္ခါရဟူသော တစ်နည်း ခန္ဓာငါးပါးဟူသော ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို သိမ်းဆည်းသော မနောဒွါရဝိတိစိတ်ဟု မနောဒွါရဝိတိစိတ် အမျိုးမျိုးရှိ၏ ဟု ဆိုလိုသည်။ အရိယမဂ်ဉာဏ်၏ ရှေးအဖို့၌ သတိပဋ္ဌာန်တရား လေးပါးလုံးကိုပင် ပွားများအားထုတ်ရသဖြင့် ပွားများအားထုတ်နေသော = သိမ်းဆည်းရှုပွားနေသော မနောဒွါရဝိတိစိတ်များမှာလည်း အမျိုးမျိုးပင် ရှိရပေသည်။]

သို့သော် ဤသတိပဋ္ဌာန်တရား လေးပါးတို့ကို လောကုတ္တရာ အရိယမဂ်ဉာဏ်၏ ဖြစ်ဆဲခဏ၌ တစ်ခုတည်းသော စိတ်၌သာ ရအပ်ကုန်၏။ မှန်ပေသည် - ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦးသည် ကာယ၊ ဝေဒနာ၊ စိတ္တ၊ ဓမ္မဟူသော သတိ၏ တည်ရာအာရုံ လေးမျိုးတို့တွင် ရှေးဦး အားထုတ်ခါစ၌ ရုပ်တရားကို စ၍ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူ၏ = သိမ်းဆည်း၏။ (ရုပ်တရားသက်သက်ကိုသာ သိမ်းဆည်းသည်ဟု မဆိုလိုပါ။ ရုပ်တရားကစ၍ သတိ၏ တည်ရာ ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မဟူသော တရားအားလုံးကိုပင် သိမ်းဆည်း၏ဟု မှတ်ပါ။)

ရှေးဦးအားထုတ်ခါစ၌ ရုပ်တရားကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားကာယူ၍ = သိမ်းဆည်း၍လာသော (= အစဉ်အတိုင်း သိမ်းဆည်းရှုပွား၍လာသော) ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သတိသည် **ကာယာနုပဿနာ** မည်၏။ ထိုဝိပဿနာသတိနှင့် ပြည့်စုံသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် **ကာယာနုပဿီ** မည်၏။ ဝိပဿနာဉာဏ်ကို အထက်အထက်သို့ တက်စေ၍ ဝိပဿနာ ဉာဏ်စဉ်အတိုင်း အစဉ်အတိုင်း အားထုတ်၍ အရိယမဂ်ဉာဏ်သို့ ဆိုက်ရောက်လာသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ အရိယမဂ်ဉာဏ် ဖြစ်ဆဲခဏ၌ အရိယမဂ်ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သတိသည် **ကာယာနုပဿနာ** မည်၏။ ထိုသတိနှင့် ပြည့်စုံသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် **ကာယာနုပဿီ** မည်၏။ (ဤစကားရပ်ကို အရိယမဂ်ဉာဏ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာကြောင်း ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် စပ်သဖြင့် အဋ္ဌကထာ ဆရာတော်က မိန့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်၏ဟု မှတ်ပါ။)

၂။ ဝေဒနာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်

ဝေဒနာကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပြီး၍ (= ဝေဒနာကို အဦးမူသဖြင့် နာမ်ရုပ်တို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပြီး၍) သိမ်းဆည်းပြီး၍ အစဉ်အတိုင်း သိမ်းဆည်းရှုပွား၍လာသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သတိသည် **ဝေဒနာနုပဿနာ** မည်၏။ ထိုဝိပဿနာသတိနှင့် ပြည့်စုံသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် **ဝေဒနာနုပဿီ** မည်၏။ ဝိပဿနာဉာဏ်ကို အထက်အထက်သို့ တက်စေ၍ ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်အတိုင်း အစဉ်အတိုင်း အားထုတ်၍ အရိယမဂ်ဉာဏ်သို့ ဆိုက်ရောက်လာသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ အရိယမဂ်ဉာဏ် ဖြစ်ဆဲခဏ၌ အရိယမဂ်ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သတိသည် **ဝေဒနာနုပဿနာ** မည်၏။ ထိုသတိနှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် **ဝေဒနာနုပဿီ** မည်၏။

၃။ ခိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်

စိတ်ကို (= စိတ်ကို အဦးမူသဖြင့် နာမ်ရုပ်အားလုံးကို) ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပြီး၍ သိမ်းဆည်းပြီး၍ အစဉ်အတိုင်း သိမ်းဆည်းရှုပွား၍လာသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သတိသည် **ခိတ္တာနုပဿနာ** မည်၏။ ထိုဝိပဿနာသတိနှင့် ပြည့်စုံသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် **ခိတ္တာနုပဿီ** မည်၏။ ဝိပဿနာဉာဏ်ကို အထက်အထက်သို့ တက်စေ၍ ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်အတိုင်း အစဉ်အတိုင်း အားထုတ်၍ အရိယမဂ်ဉာဏ်သို့ ဆိုက်ရောက်လာသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ အရိယမဂ်ဉာဏ် ဖြစ်ဆဲခဏ၌ အရိယမဂ်ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သတိသည် **ခိတ္တာနုပဿနာ** မည်၏။ ထိုသတိနှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် **ခိတ္တာနုပဿီ** မည်၏။

၄။ ဓမ္မာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်

ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူ၍ သိမ်းဆည်းပြီး၍ အစဉ်အတိုင်း သိမ်းဆည်းရှုပွား၍လာသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သတိသည် **ဓမ္မာနုပဿနာ** မည်၏။ ထိုဝိပဿနာသတိနှင့် ပြည့်စုံသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် **ဓမ္မာနုပဿီ** မည်၏။ ဝိပဿနာဉာဏ်ကို အထက်အထက်သို့ တက်စေ၍ ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်အတိုင်း အစဉ်အတိုင်း အားထုတ်၍ အရိယမဂ်ဉာဏ်သို့ ဆိုက်ရောက်လာသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ အရိယမဂ်ဉာဏ် ဖြစ်ဆဲခဏ၌ အရိယမဂ်ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သတိသည် **ဓမ္မာနုပဿနာ** မည်၏။ ထိုသတိနှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် **ဓမ္မာနုပဿီ** မည်၏။

ဤသို့လျှင် ရှေးဦးစွာ ဒေသနာတော်သည် ပုဂ္ဂိုလ်၌ တည်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၇၃။)

ကာယာနုပဿီ, ဝေဒနာနုပဿီ, စိတ္တာနုပဿီ, ဓမ္မာနုပဿီ - ဟူသော ပုဂ္ဂိုလ် လေးမျိုးတို့၏ အရိယမဂ် ဉာဏ်သို့တိုင်အောင် လာရာလမ်းကြောင်း ဖြစ်သည့် အရိယမဂ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာကြောင်း ဝိပဿနာနှင့် စပ်သဖြင့် အထူးပြု၍ ဟောကြားထားတော်မူအပ်သော **သတိပဋ္ဌာန်ဝေဒနာတော်**သည် ပုဂ္ဂိုလ်၌ တည်၏ဟု ဆိုလိုသည်။ မှန်ပေသည် တစ်ယောက်သောပုဂ္ဂိုလ်၏ တစ်ပါးမက များစွာသော သတိပဋ္ဌာန်နှင့် ပြည့်စုံခြင်း ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ပြောဆိုခြင်းငှာ မတတ်ကောင်းပေ။ အဘယ်ကြောင့်နည်းဟူမူ - တစ်ပြိုင်နက်သော ခဏ၌ = တစ်ခုတည်းသော စိတ္တက္ခဏ၌ တစ်ပါးမက များစွာသော သတိ၏ ဖြစ်သင့်ခြင်းသို့လည်း ရောက်ရှိသွားနိုင်သောကြောင့် လည်းကောင်း, သတိတစ်ခုတည်းကလည်း ထိုဖြစ်သမျှ သတိများစွာကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်းသို့လည်း ရောက်ရှိသွားနိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဖြစ်ပေသည်။ (မူလဋီ-၂-၁၆၁။)

သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး၏ ခွမ်းအား

ကာယေတိ ရူပကာယေ။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၄၆။)

၁။ ရူပကာယ = ရုပ်တရား အပေါင်း၌ “သုဘ = တင့်တယ်၏”ဟူ၍ ဖောက်ဖောက်ပြန်ပြန် အသိမှားခြင်း, အမှတ်မှားခြင်း, အယူမှားခြင်း ဝိပလ္လာသတရားကို ပယ်ရှားတတ်သော, ရုပ်တရားကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ယူတတ်သော = သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိသည် အရိယမဂ်ကြောင့် ပြီးစီး ပြည့်စုံသွား၏။ ထိုကြောင့် **ကာယာ-နုပဿနာ** မည်၏။

၂။ ဝေဒနာ၌ “သုခ = ချမ်းသာ၏”ဟူ၍ ဖောက်ဖောက်ပြန်ပြန် အသိမှားခြင်း, အမှတ်မှားခြင်း, အယူမှားခြင်း ဝိပလ္လာသတရားကို ပယ်ရှားတတ်သော, ဝေဒနာကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ယူတတ်သော = သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိသည် အရိယမဂ်ကြောင့် ပြီးစီး ပြည့်စုံသွား၏။ ထိုကြောင့် **ဝေဒနာနုပဿနာ** မည်၏။

၃။ စိတ်၌ “နိစ္စ = မြဲ၏”ဟု ဖောက်ဖောက်ပြန်ပြန် အသိမှားခြင်း, အမှတ်မှားခြင်း, အယူမှားခြင်း ဝိပလ္လာသတရားကို ပယ်ရှားတတ်သော, စိတ်ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ယူတတ်သော = သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိသည် အရိယမဂ်ကြောင့် ပြီးစီး ပြည့်စုံသွား၏။ ထိုကြောင့် **စိတ္တာနုပဿနာ** မည်၏။

၄။ ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ “အတ္တ”ဟု ဖောက်ဖောက်ပြန်ပြန် အသိမှားခြင်း, အမှတ်မှားခြင်း, အယူမှားခြင်း ဝိပလ္လာသတရားကို ပယ်ရှားတတ်သော, ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ယူတတ်သော = သိမ်းဆည်းတတ်သော သတိသည် အရိယမဂ်ကြောင့် ပြီးစီး ပြည့်စုံသွား၏။ ထိုကြောင့် **ဓမ္မာနုပဿနာ** မည်၏။

ဤသို့လျှင် တစ်ပါးတည်းသာ ဖြစ်သော အရိယမဂ်ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သတိသည် လေးပါးသော ကိစ္စကို ပြီးစီးစေတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် - ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်, ဝေဒနာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်, စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်, ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ဟူသော အမည်တို့ကို ရရှိပေ၏။ ထိုကြောင့် - “**လောကုတ္တရ-မဂ္ဂက္ခဏေ ပန ဧကံ ခိတ္တေယေဝ လက္ခန္တိ** = လောကုတ္တရာ အရိယမဂ်ဉာဏ်၏ ဖြစ်ဆဲခဏ၌ တစ်ခုတည်းသော စိတ်၌သာ ရအပ်ကုန်၏”ဟု ဖွင့်ဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၂၇၃-၂၇၄။)

ပုဂ္ဂိုလ်ကို သုံးသပ်၍ မိမိကိစ္စဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော တရားတို့ကို ဟောကြားတော်မူအပ်သည် ရှိသော် ကိစ္စ၏ ကွဲပြားခြင်းကြောင့် တစ်ပါးတည်းသာဖြစ်သော သတိ၏လည်း ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် စသည်ဖြင့် တစ်ပါးမက များပြားသော အမည်နာမ ရှိသည်၏အဖြစ်သည် ဖြစ်ပေ၏။ ဤအနက်သဘောတရားကို ထင်ရှားပြလိုသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် လောကုတ္တရာမဂ်ဉာဏ်အခိုက်၌ တစ်ခုတည်းသော သတိက အမည်လေးမျိုး ရရှိ-